

รายงานการวิจัย

เรื่อง

กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

Strategies for public welfare management of the Sangha Administrators
In the district Chachoengsao

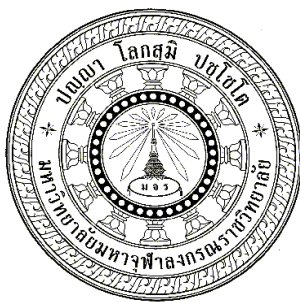
โดย

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนฺติโปล (รอดทะยอย)
พระมหากฤษณ์ธินันต์ เสฎฐเมธี, ดร. (เดชจักรบดินทร์)
วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760211

รายงานการวิจัย

เรื่อง

กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

Strategies for public welfare management of the Sangha Administrators

In the district Chachoengsao

โดย

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนฺติพโล (รอดทะยอย)

พระมหากฤษณ์ธินันต์ เสฎฐเมธี, ดร. (เดชจักรบดินทร์)

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

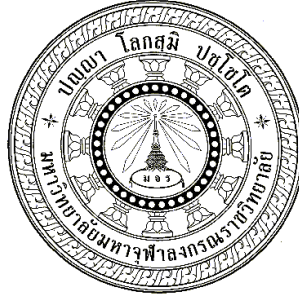
พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760211

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Strategies for public welfare management of the Sangha Administrators

Located Mueang District, Chachoengsao Province

By

Phra Kamtha Phong Phongsakhan, Kanom Thipol. (Rod Thayoi)

Phra Mon, if Rit Thanin Seththameteer (Dech Chakbadin) Dr.

Buddhist Sothon Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2560

Received research grants from Buddhist Studies

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610760211

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	: กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
ผู้วิจัย	: พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนดีพโล (รอดทะยอย), พระมหากฤษณ์นินต์ เสกฐเมธี, ดร. (เดชจักรบดินทร์)
ส่วนงาน	: คณะสังคมศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๐
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒) เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓) เพื่อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการและ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยแบบเจาะจง การสัมภาษณ์ เชิงลึกมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๒๐ รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การ สทนทนากลุ่ม เฉพาะ จำนวน ๕ รูป/คน ใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวม ข้อมูล และวิเคราะห์ ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา สามารถแยกตามลักษณะสำคัญของภารกิจสาธารณสุขสงเคราะห์ ๔ ประการ คือ ๑) ด้านการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณสุขประโยชน์ ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณสุขประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณสุขประโยชน์ ๓) การเกื้อกูลสาธารณสุขสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสุขสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนเกี่ยวกับสถานที่และวัตถุอันเป็นไป

เพื่อการสาธารณประโยชน์ และ ๔) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ หมายถึง การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือทั้งในภาวะปกติ และภาวะประสบภัยต่าง ๆ อันเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์

๒. กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา มีดังนี้ ๑) ด้านการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล มีจุดแข็งคือ วัดมีสถานที่รองรับการดำเนินงาน พระสังฆาธิการในพื้นที่เป็นผู้รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างแท้จริง และคณะสงฆ์มีนโยบายส่งเสริมการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ มีจุดอ่อนคือ กิจกรรมบางประเภทขาดงบประมาณสำหรับดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีโอกาสคือ พุทธศาสนิกชนให้การสนับสนุนการดำเนินงานกิจการของวัด และหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเต็มที่ในขอบเขตที่กระทำได้ และมีอุปสรรคคือ สื่อมวลชนไม่ช่วยเผยแพร่ข่าวสารด้านสาธารณสงเคราะห์เท่าที่ควร ๒) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ มีจุดแข็งคือ วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และพระสังฆาธิการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของคนในชุมชน มีจุดอ่อนคือ ขาดการประสานงานที่ดีระหว่าง วัดและหน่วยงานรัฐหรือเอกชน มีโอกาสคือ กระแสนิยมแนวคิดจิตสาธารณะของคนในสังคม และมี อุปสรรคคือ วัดหรือคณะสงฆ์มีส่วนร่วมจำกัดอยู่ในขอบเขตของผู้ให้การสนับสนุน ๓) ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ มีจุดแข็งคือ พระสังฆาธิการเป็นผู้นำที่ดี มีจุดอ่อนคือ ขาดการปลูกฝังเรื่องการดูแลรักษาสาธารณสมบัติแก่ประชาชน มีโอกาสคือ พุทธศาสนิกชนบริจาคเงินในการจัดสร้างสาธารณสมบัติที่ฝ่ายสงฆ์ เป็นผู้ดำเนินการ และมีอุปสรรคคือ บุคคลหรือกลุ่มคนบุกรุกพื้นที่ที่เป็นสาธารณสมบัติเพื่อแสวงหาประโยชน์ และ ๔) ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ มีจุดแข็งคือ พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับคนทุกเพศทุกวัย และพื้นที่ของวัดเป็นเขตอภัยทาน มีจุดอ่อนคือ คณะสงฆ์ไม่มีหน่วยงานถาวรรองรับกรณีสงเคราะห์ประชาชนในภาวะประสบภัยพิบัติ มีโอกาสคือ ธรรมะเป็นที่ต้องการของคนในสังคมปัจจุบัน และมีอุปสรรคคือ กฎหมายมิได้ เอื้อให้สงเคราะห์สัตว์ได้ทุกประเภท

๓. เสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามรายด้านของการวิจัย มีดังนี้ ๑) ด้านการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือ ๓ ฝ่าย (บ้าน-วัด-รัฐ) โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อน บนพื้นฐานของหลักสามัคคีธรรม คือ เมตตา สังคหวัตถุ และความเป็นธรรม พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงได้ เน้นความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ๒) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ คือ การส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำกลุ่มจิตอาสาประจำชุมชน ได้แก่ การบริหารจัดการ

คุณลักษณะ ด้านบุคลิกภาพของพระสังฆาธิการ การบริหารจัดการคุณลักษณะด้านเทคนิคการสร้างแรงจูงใจ และการบริหารจัดการคุณลักษณะทางด้านทักษะ ประสบการณ์ และความรู้ความสามารถที่สัมพันธ์กับงานสาธารณสงเคราะห์ ๓) ด้านการถือกุศลสาธารณสมบัติสถานอื่นเป็นสาธารณสมบัติ คือการจัดตั้งกองทุนดูแลรักษาสาธารณสมบัติ โดยมีพระสังฆาธิการเป็นแกนนำในการรับบริจาคจากพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ การตั้งกองทุนให้เป็นไปใน ลักษณะทุนนิธิโดยมีผู้ดูแลในรูปแบบของคณะกรรมการที่ประกอบด้วยตัวแทนฝ่ายคณะสงฆ์ ฝ่ายบ้านเมือง และประชาชนในชุมชนนั้นๆ โดยการนำเงินในกองทุนไปใช้ เน้นการการซ่อมแซมหรือบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของชุมชนให้อยู่ในสภาพดี และการจัดกิจกรรมการอบรมเยาวชนให้มีจิตสำนึกรักและหวงแหนสาธารณสมบัติของชุมชนเป็นสำคัญ และ ๔) ด้านการถือกุศลประชาชนหรือสรรพสัตว์ คือ การจัดตั้งศูนย์บำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยพิบัติ โดยใช้พื้นที่ของวัด เป็นที่ตั้งศูนย์ฯ มีโครงสร้างการบริหารในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีแผนปฏิบัติการรองรับกรณีเกิดภัยพิบัติกะทันหัน มีรูปแบบของการดำเนินงานหลัก คือ กิจกรรมการเยียวยาจิตใจ โดยให้พระสงฆ์ปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรจากกรมประชาสงเคราะห์ และให้ สามารถลงปฏิบัตินอกพื้นที่เพื่อบำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยพิบัติที่ไม่สามารถเดินทางเข้ารับบริการได้

คำสำคัญ : กลยุทธ์, การบริหารจัดการ, สาธารณะสงเคราะห์

Research Title : Strategies for public welfare management of the Sangha Administrators
In the district Chachoengsao

Researcher : Phra Phutthika Phongsak, Kanit Thiplo (Rod Thayoi).
Phra Mon, if Rit Thanin Seththamete (Dech Chakbadin) Dr.

Department : Buddhist Sothon Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya
University

Fiscal Year : 2017

Research Scholarship Sponsor
: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

Research results can be summarized as follows: This research There are 3 objectives: 1) to study the problems of public administration of Sangha Administrators In the district Chachoengsao Province 2) to study the strategies of public welfare management of Sangha Administrators in Mueang District 3) to propose strategies Public administration model of Sangha Administrators In the district Chachoengsao Province. This research Using qualitative research methods Collect field data from key informants such as Sangha Administrators in Muang District Chachoengsao Specialist management and public health experts, with in-depth interviews with 20 key informants / person using interview form A structured model is a tool for collecting specific group discussion data for 8 images / people using a group chat record as a tool for data collection and data analysis using analytical techniques. Contextual content

The research found that

1. Problems of public welfare management of Sangha Administrators in Mueang District Chachoengsao Can be classified according to the four main characteristics of the public welfare mission: 1) the operation of the business to support, including the temple or the clergy Take action on your own. One has a purpose 2) Supporting the business of others for public benefits, including support, promotion of state or private businesses or any one who operates and that is for public benefit 3) Supporting public property Which is the public domain, which includes support for

places and objects for public benefit And 4) support for the creation or animals means helping people to assist in normal. And various disasters for public benefit

2. Strategies for public welfare management Of Sangha Administrators in Mueang District Chachoengsao province is as follows: 1) The business operation to help support the strength is that the temple has a place to support operations. The Sangha Administrative Officers in the area are the real recipients of the problems that occur in the community and the Sangha has a policy to promote public operation. Estimated for ongoing operations, there are opportunities for Buddhists to support operations, temple affairs, and government agencies. J fully supported in the extent that can be done and there are obstacles: Wood media helps disseminate public information as much as they should. 2) Supporting activities for others for public benefit. The strength is the temple. Marseille center of the community of Buddhist Monks and the leaders of the community's spiritual weakness is a lack of coordination between. Temples and government or private agencies There is an opportunity to become a popular public mind concept of people in society and there are obstacles, such as temples or corps Participation is limited to the extent of J's support. 3) Support Public domain, public domain location There is a strong point that the Sangha Administrative Officer is a good leader. There is a weakness: lack of cultivation of public domain care for the people. There is a chance that Buddhists donate money. In creating public domain at the monks Is the operator and there is an obstacle which is the person or group of intruders Areas that are in the public domain for the benefit of There is no permanent agency to support the case. People in a disaster situation have the opportunity to be Dharma as the needs of people in today's society and have obstacles, ie, the law does not allow J to help all kinds of animals.

3. Propose strategies for the form of public welfare management Of Sangha Administrators in Mueang District Chachoengsao According to each aspect of the research, as follows: 1) The business operation to help support Ie, creating a network of 3 cooperative parties (home-temple-state) with a zero measure Central drive On the basis of the fellowship principle is mercy and goodness With the opportunity for All parties can access real information. Focusing on the appropriateness of the context of each area. 2) Supporting activities for others in the public interest is promoting the role of Sangha Administrative Officers in As the leader of the community volunteer spirit group, namely, feature management Personality of the Sangha Administrative Officer Management of technical features, motivation And management of skills, experience and knowledge related skills

With public welfare work 3) support Public domain, public property, is the establishment of a fund to maintain public property, with the Sangha Administrative Officers as the mainstay for donations from Buddhists in the area. Setting up the fund to be in Characteristics of a scholarship with caregivers in

The form of a committee consisting of representatives of the clergy, the government and the people in that community by using funds in the fund to focus on repairs or Maintain the community's public domain. J is in good condition. And organizing youth training activities to have Love and affection for the public domain of the community is important and 4) The support of people or animals is the establishment of a center. Treating mental conditions for the poor and disaster victims By using the area of the temple Is the location of the center, has a management structure in the form of a joint committee between all stakeholders There is an action plan to support the sudden disaster. There is a model of the main operation which is psychological healing activities. By letting monks Work with personnel from the Department of Public Welfare and be able to practice outside the area to treat the mental state of the needy and those who are unable to walk. Service entrance

Keywords: strategy, management, public welfare

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้สนับสนุนให้ทุนการวิจัย และขอขอบพระคุณอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่สละเวลาให้ความช่วยเหลือ ได้ตรวจงานวิจัย พร้อมทั้งตั้งข้อสังเกต และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข ตลอดระยะเวลาที่ทำการวิจัย ในเรื่องนี้ จึงทำให้งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลงได้และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยทุกๆ ท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการประสานงานและตรวจรูปแบบให้มีความสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณพระภิกษุสงฆ์ และขอขอบคุณคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนร่วมทุกๆ ท่าน ที่ได้ช่วยให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ และตอบข้อซักถามตามความเป็นจริง จนได้ข้อมูลเพื่อการทำวิจัยในครั้งนี้

ท้ายสุดนี้ ความดี คุณค่าและประโยชน์อันจะพึงมีจากการศึกษาค้นคว้าในการทำรายงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอตั้งกุศลจิตแก่ท่านผู้มีอุปการคุณ ท่านผู้สนับสนุนช่วยเหลือ ขอให้ทุกท่านจงมีความสุขพร่างการแข็งแรง มีความสุขตามหลักสัมมาทิฐิทุกประการ

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนฺติพโล (รอดทะยอย) และคณะ

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
สารบัญ.....	๗
สารบัญตาราง.....	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย.....	๓
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ.....	๔
๑.๕ ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดการบริหารจัดการกลยุทธ์.....	๗
๒.๑.๑ ที่มาของการบริหารจัดการกลยุทธ์.....	๗
๒.๑.๒ ความหมายของการบริหารจัดการกลยุทธ์.....	๑๓
๒.๑.๓ หลักการสำคัญของการบริหารจัดการกลยุทธ์.....	๒๔
๒.๑.๔ ประเภทองค์ประกอบของการบริหารจัดการกลยุทธ์.....	๒๘
๒.๑.๕ กระบวนการวิธีการบริหารจัดการกลยุทธ์.....	๓๓
๒.๑.๖ การประยุกต์ใช้การบริหารจัดการกลยุทธ์.....	๔๓
๒.๑.๗ ขั้นตอนการพัฒนากลยุทธ์โดยการวิเคราะห์ SWOT.....	๖๕
๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกลยุทธ์.....	๖๕
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับด้านสาธารณสุขสงเคราะห์.....	๗๕
๒.๓.๑ ที่มาของด้านสาธารณสุขสงเคราะห์.....	๗๕
๒.๓.๒ ความหมายเกี่ยวกับการสาธารณสุขสงเคราะห์.....	๘๖
๒.๓.๓ หลักการความสำคัญของงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์.....	๑๐๕

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก	บทความวิจัย	๒๘๓
ภาคผนวก ข	กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์	๒๘๕
ภาคผนวก ค	ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่วางแผนไว้	๒๘๖
	และกิจกรรม ที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ	
ภาคผนวก ง	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๒๘๘
ภาคผนวก จ	รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย	๓๐๘
แบบสรุปโครงการวิจัย		๓๑๔
ประวัติผู้วิจัย		๓๒๐

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	การวางแผนกลยุทธ์.....	๔๒
๒.๒	แสดงทางเลือก ๔ ประการ ของเมทริกซ์ SWOTS เพื่อกำหนดกลยุทธ์.....	๖๘
๒.๓	สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์.....	๕๑

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงต้องอาศัยหลักศาสนธรรมที่สามารถน้อมนำไปปฏิบัติ มีศาสนสถานไว้สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และมีศาสนบุคคลคือพระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเผยแผ่พุทธธรรม สังคมไทยให้ความสำคัญกับพระสงฆ์ เนื่องจากเห็นว่าเป็นบุคคลที่มีฐานะพิเศษทางสังคมได้รับการยอมรับนับถือ สังคมไทยให้ความเอื้อเฟื้อและแสดงความเคารพของพุทธศาสนิกชน ยิ่งทำให้พระศาสนาเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป หากพระสงฆ์ประพฤติในทางเสียหายก็จะทำให้ศาสนามีความเศร้าหมอง และประชาชนเสื่อมความศรัทธา เมื่อพระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติชอบคุณานุประโยชน์ก็จะเกิดแก่สังคมสงฆ์มากยิ่งขึ้น

ดังคำที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป”^๑

ดังนั้นการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบบริหารที่ดี ศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การบริหารที่ดีนั้นจะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการ หรือมีแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับภาระงานมอบอำนาจ กระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตนและพัฒนาการในด้านต่างๆ เพราะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ปัจจุบัน จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ การบริหารคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์^๒

^๑ วิ.ม. (ไทย) ๔ /๓๒/๔๐.

^๒ กรมการศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

การดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติด้านสาธารณสงเคราะห์สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุตามพระธรรมวินัย สามารถสร้างความศรัทธา ความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในฐานะชาวพุทธอีกด้วย

เมื่อเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการพระสงฆ์และพระศาสนา ให้มีความเจริญก้าวหน้า ความตั้งมั่นของพระศาสนาจะเกิดประโยชน์แก่คณะสงฆ์และมหาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมของสังคมทั่วไป ซึ่งในสังคมสงฆ์ได้รับการยกย่องเชิดชูให้มีสถานภาพสูงกว่าบุคคลทั่วไป^๑

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน หากจะนำไปเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ อาจจะนับว่าอยู่ในระดับที่ดีกว่าบางจังหวัด แต่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด อีกทั้งปัจจุบันงานกิจการคณะสงฆ์มีเพิ่มมากขึ้น ทำให้พระสังฆาธิการต้องเร่งปรับตัวเพื่อทำงานเชิงรุก เพื่อให้เกิดการกระตุ้นงานคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพกว่าเดิม โดยเฉพาะพระสังฆาธิการผู้มีบทบาทในการจัดการศึกษาและการปกครอง อาจจะมีเวลาในการดูแลการบริหารได้ไม่ทั่วถึง จะส่งผลกระทบต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ รวมทั้งอาจทำให้ขาดการวางแผนพัฒนาศาสนวัตถุ และศาสนบุคคลด้านสาธารณสงเคราะห์

ด้านสาธารณสงเคราะห์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงของโลกทำให้พระภิกษุ สามเณร ต้องปรับตัวเองเพื่อให้ทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกต่อไป ซึ่งในปี พ.ศ.๒๕๕๘ ประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และภาษา ก็จะต้องเกี่ยวข้องกับทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างแน่นอน ดังนั้นการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์จะต้องมีกลยุทธ์ในการจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับการบริบทของสังคมต่อไป

^๑ คณาจารย์มหาวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าสมควรที่จะทำการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา” อันจะก่อให้เกิดเป็นประโยชน์แก่การใช้กลยุทธ์ในการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการปัจจุบัน ให้มีประสิทธิภาพและทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารจัดการ โดยมุ่งศึกษาประเด็นต่อไปนี้

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑.๒.๓ เพื่อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการ ๒. กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ๓. เพื่อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑) ศึกษาสภาพปัญหาและการบริหารงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ใน ๔ ด้านคือ ๑. การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ๒. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ๓. การเกื้อกูลสาธารณสมบัติ สถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ๔. การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์อันเป็นงานที่คณะสงฆ์พึงสงเคราะห์แก่ประชาชน

๒) ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องกลยุทธ์งานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

๓) ศึกษากลยุทธ์การบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ จากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านงานสาธารณสงเคราะห์ ในคณะสงฆ์ ที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- ๑) เจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ๑๑ รูป
 - ๒) ผู้เชี่ยวชาญ (สนทนากลุ่ม) ๘ รูป/คน
- รวม ๒๐ รูป/คน

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

ขอบเขตสถานที่ในการวิจัยคือในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (มหานิกาย)

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ จะเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ เดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐ ถึง วันที่ ๓๐ เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๖๑ รวมระยะเวลาในการทำวิจัย ๑๒ เดือน

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้
กลยุทธ์ หมายถึง วิเคราะห์สภาพแวดล้อม จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค
การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับด้านต่างๆ ตลอดจนการ
 อำนวยความสะดวกส่งเสริมและปรับปรุงการบริหารให้มีประสิทธิภาพ โดยมีแผนปฏิบัติงาน ปฏิบัติการ
 นิเทศ ติดตาม และตรวจสอบการทำงานให้เป็นไปตามเป้าหมายและภารกิจที่ได้รับมอบหมาย
 รวมทั้งการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในองค์กร

เขตการปกครองคณะสงฆ์ หมายถึง เขตในการปกครองของคณะสงฆ์อำเภอเมือง
 จังหวัดฉะเชิงเทรา การปกครองคณะสงฆ์ไทยตามรูปแบบที่ยึดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.
 ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๒ ส่วนคือ การ
 ปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

วัด หมายถึง วัดที่ตั้งถ้ำคัมภีร์มหานิกายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัด
 ฉะเชิงเทรา

พระสงฆ์ หมายถึง ผู้ที่ได้อุปสมบทเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา สังกัดมหานิกาย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระสงฆ์ที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ (มหานิกาย) อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ที่ได้รับดำรงตำแหน่งปกครองของคณะสงฆ์ สังกัดมหานิกาย ซึ่งมี ๖ ระดับ ๑๒ ตำแหน่ง ประกอบด้วย (๑) เจ้าคณะใหญ่ (๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค (๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด (๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ (๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล (๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นพระสังฆาธิการได้ จะต้องมีความประพฤติดี มีความรู้ ความสามารถ ประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย สุขภาพร่างกายแข็งแรง และไม่เคยถูกลงโทษมาก่อน ตำแหน่งพระสังฆาธิการจึงถือว่ามีความหมายและมีความสำคัญต่อการปกครองคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง

เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุระดับพระสังฆาธิการ ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากเจ้าคณะปกครองให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของมหาเถรสมาคมเพื่อกำกับดูแลบำรุงรักษา ปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อาศัยอยู่ในวัด ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะหมายถึง เจ้าอาวาสที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์สังกัด (มหานิกาย) อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

มหานิกาย หมายถึง ชื่อคณะสงฆ์ไทยนิกายหนึ่งซึ่งก็คือ พระสงฆ์สายเถรวาทลังกาวงศ์ดั้งเดิมในประเทศ

สภาพปัญหาการบริหารจัดการ หมายถึง ด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

กลยุทธ์การบริหารจัดการ หมายถึง ด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ยุทธศาสตร์ หมายถึง รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง ภาระหน้าที่หลักอันสำคัญของพระสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ต้องให้การสงเคราะห์แก่ประชาชน ทั้งทางด้านจิตใจ และวัตถุ อันเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของคณะสงฆ์ ๔ ประการ คือ

ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล หมายถึง การที่วัดหรือคณะสงฆ์ ดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ สงเคราะห์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการ หน่วยงานบรรพชิต ประจําตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ หมายถึง การช่วยเหลือสนับสนุน ส่งเสริมกิจการของรัฐ หรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไป

เพื่อการสาธารณะประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภค และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ และอื่นๆ

ด้านการก่อสร้าง สาธารณสมบัติ สถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ หมายถึง การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ

ด้านการถือกุศลประชาชน หรือสรรพสัตว์ หมายถึง การช่วยเหลือประชาชน ในการช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้ และน้ำท่วม พร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส หรือกระบวนกรสงเคราะห์ปวงชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และสาธารณภัย ซึ่งได้แก่ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ได้ข้อมูลสภาพปัญหาการกลยุทธการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทราของพระสังฆาธิการในเขต อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑.๕.๒ ได้ข้อมูลกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ของพระสังฆาธิการในเขต อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑.๕.๓ ผลการวิจัยนำไปประยุกต์ในการบริหารจัดการกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา เรื่อง กลยุทธ์บริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ของ พระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบริหารจัดการกลยุทธ์

๒.๑.๑ ที่มาของบริหารจัดการกลยุทธ์

๒.๑.๒ ความหมายของบริหารจัดการกลยุทธ์

๒.๑.๓ หลักการสำคัญของบริหารจัดการกลยุทธ์

๒.๑.๔ ประเภทองค์ประกอบของบริหารจัดการกลยุทธ์

๒.๑.๕ กระบวนการวิธีการบริหารจัดการกลยุทธ์

๒.๑.๖ การประยุกต์ใช้ของบริหารจัดการกลยุทธ์

๒.๒ ทฤษฎีการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์

๒.๓ แนวคิดด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

๒.๓.๑ ที่มาของความหมายของด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

๒.๓.๒ ความหมายของด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

๒.๓.๓ หลักการสำคัญของด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

๒.๓.๕ ประเภทขององค์ประกอบของด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

๒.๓.๕ กระบวนการวิธีการของด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

๒.๓.๖ การประยุกต์ใช้ของด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

๒.๔ ทฤษฎีด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

๒.๕ แนวคิดพระสังฆาธิการ

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดบริหารจัดการกลยุทธ์

๒.๑.๑ ที่มาของบริหารจัดการกลยุทธ์

วิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดจากการทบทวนเอกสารเกี่ยวข้องกับความหมายของกลยุทธ์บริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการ เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

การบริหารภาครัฐตามหลักระบบราชการของเวเบอร์เน้นเฉพาะการบริหารภายในและมองระยะสั้น จึงมีปัญหาที่ยากต่อการเปลี่ยนแปลง ส่วนการจัดการภาครัฐแนวใหม่เป็นการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่มองกว้างกว่า มองว่าองค์กรเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมต้องมีจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน รวมทั้งพยายามเปลี่ยนมุมมองการทำงานประจำไปสู่มุมมองเชิงระบบในระยะเวลายาวมากขึ้น โดยมีกลยุทธ์เป็นตัวกำหนดทิศทางในอนาคต^๑

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ “กลยุทธ์ (Strategy) นั้น จะเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกของธุรกิจเพื่อพิจารณาหาโอกาส (Opportunity) และภัยอันตราย (Threat) ตลอดจนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในของบริษัทเพื่อหาจุดอ่อน (Weakness) และจุดแข็ง (Strength) นั่นเอง”^๒

ริชาร์ดเอส. สโลมา ได้แจกแจงลักษณะของผู้นำหรือนักบริหารชั้นเยี่ยมจากพฤติกรรมการปฏิบัติงานจริงของนักบริหารต่างๆ ไว้อย่างหลากหลาย เช่น ผู้บริหารระดับสูงจะต้องเพิ่มขีดความสามารถและศักยภาพของตน คือมีจิตใจเด็ดเดี่ยว มีการตัดสินใจที่สุขุม แต่แน่วแน่มั่นคง มีความคิดที่เฉียบคม และกล้าใช้อำนาจบริหารอย่างเฉียบขาดนับพลัน ทั้งนี้เพื่อทำ “กำไร” และนำองค์การธุรกิจให้ก้าวรุดหน้าอย่างไม่มีใครจะไปหยุดยั้งได้^๓

Lawrence A. Appley ในการวางแผนเชิงยุทธวิธี ผู้บริหารจะระบุถึงเป้าหมายพื้นฐานขององค์กร และตัดสินใจว่าทรัพยากรอะไรบ้างที่ต้องใช้เพื่อความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร กระบวนการวางแผนหรือการบริหารเชิงยุทธวิธีจะขอดีเยี่ยมเพียงไร หรือดำเนินการได้ดีเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับผู้นำเป็นสำคัญ ได้บรรยายถึงภาวะผู้นำไว้เป็นข้อๆ อย่างน่าสนใจว่า (๑)

^๑ เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, การจัดการภาครัฐแนวใหม่, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท บพิศการพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕๘.

^๒ สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, การบริหารเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๕), หน้า ๔-๕.

^๓ ริชาร์ดเอส. สโลมา, กลยุทธ์การบริหารแบบเฉียบขาดและนับพลัน : กฎทองคำสู่การเป็นนักบริหารชั้นเยี่ยม, พิมพ์ครั้งที่ ๕, ธีรนัย แปลจากเรื่อง No-Nonsense Management, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

ธรรมชาติแห่งภาวะผู้นำ เช่น ภาวะผู้นำมีอาชีพ หมายถึง การทำงานได้ตามวัตถุประสงค์ เป็นต้น (๒) กระบวนการของภาวะผู้นำ เช่น คิดค้น วางแผน จัดระบบมาตรฐานในการปฏิบัติงานต่างๆ ได้ เป็นต้น (๓) ลักษณะของภาวะผู้นำ เช่น มีวุฒิภาวะทางสติปัญญา และมีความหนักแน่นทางอารมณ์ เป็นต้น^๔

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ กล่าวว่า กระบวนการบริหารเกิดได้หลายแนวคิด เช่น โปสด์คอร์บ (POSDCORB) เกิดจากแนวคิด ของ ลูเธอร์กูลิก (Luther Gulick) และ ลินดอล เออร์วิก (Lyndall Urwick) ประกอบด้วยขั้นตอนการบริหาร ๗ ประการได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริงงานบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) ขณะที่กระบวนการบริหารตามแนวคิด ของ เฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol) ประกอบด้วย ๕ ประการได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) หรือรวมเรียกว่าพอคค์ (POCCC)^๕

จันทรานี สงวนนาม ได้สรุปว่าการบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบคือมีหลักการกฎเกณฑ์และทฤษฎีที่ฟังเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน โดยลักษณะเช่นนี้การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) ซึ่งเป็นศาสตร์ทางสังคมที่อยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยาสังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม แล้วการบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts)^๖

สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่าการบริหารหมายถึงการใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหารมาประกอบเป็นกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหารได้ดังนี้การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์ การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญการบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบ

^๔ Lawrence A. Appley, **Formula for Success: A Core Concept of Management**, (New York: AMACOM, A Division of American Management Association, 1974), pp. 3-4

^๕ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, **การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น: สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โพรเพซ, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕.

^๖ จันทรานี สงวนนาม, **การสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง**, (ม.ท.ป, ๒๕๓๖), หน้า ๔.

พื้นฐานการบริหารมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการการบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคน การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มคน และการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล^๑

สิรภพ เหล่าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ ๒ นัยคือ ๑) คำว่า บริหารมาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ/หรือ ชาติในความนำไป ดังนั้นคำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบอ้อมจำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปัญหปริหริตสมตฺโต” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหาและนำปัญหาไปโดยรอบ หรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป ๒) คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Administer และ Administration แปลความหมาย คือ การปกครองดำเนินการอำนวยความสะดวกจัดให้วางส่งเสริมและบำรุง^๒

นพพงษ์ บุญจิตราคูล กล่าวว่า การ บริหารหมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง^๓

สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รั้งลิโยกฤษณ์ ได้ให้ความหมายของการบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^๔

ศัจฉินันต์ นพคุณ กล่าวว่า การบริหารหมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป นำทั้งศาสตร์และศิลป์มาใช้ในการทำงานร่วมกัน เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยการบริหารอย่างเหมาะสม และให้กระบวนการบริหารอย่างมีระบบ^๕

พะยอม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารหมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การการตระหนักถึง ความสามารถความถนัดความต้องการและความมุ่งหวังด้าน

^๑ สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไพบูลย์สารานุกรม, ๒๕๑๔), หน้า ๓.

^๒ สิรภพ เหล่าลาภะ, พุทธศาสตร์การเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

^๓ นพพงษ์ บุญจิตราคูลย์, การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบริหารการศึกษาคณะครูศาสตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๓.

^๔ สุธี สุทธิสมบุรณ์, หลักการบริหารเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: สวัสดิการสำนักพิมพ์ก.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

^๕ ศัจฉินันต์ นพคุณ, กลวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ, (สงขลา: ชลบุตรกราฟฟิค, ๒๕๔๒), หน้า ๓.

ความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๑๒}

ประธาน คงฤทธิ ศึกษาการให้ความหมายว่า การบริหารคือการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การโดยมีหลักการดังนี้

๑) ต้องมีองค์การ (Organization) และองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด

๒) ต้องมีคนทำงานร่วมกันคนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน

๓) มีทรัพยากรในการบริหารซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่นๆ ที่สำคัญได้แก่เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน

๔) ต้องมีการจัดการในการบริหารหรือการทำงานเพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์^{๑๓}

ติน ประชัญพฤทธิ ได้ให้ความหมายว่า การบริหารหมายถึง กระบวนการนำเอาการตัดสินใจและน่านโยบายไปปฏิบัติส่วนการบริหารรัฐกิจนั้นหมายถึงเกี่ยวข้องกับนำเอานโยบายสาธารณะปฏิบัติ^{๑๔}

มัลลิกา ต้นสอน ได้ให้ความหมายของการบริหาร (Administration) ว่าหมายถึง การกำหนดแนวทางหรือนโยบายการตั้งการอำนวยความสะดวกการสนับสนุนและการตรวจสอบให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๑๕}

ลูเธอร์ กุลิค Luther H. Gulick และ **ลินดัลล์ อูว์ริค** Lyndall Urwick นำเสนอกระบวนการบริหารงาน ๗ ประการ เรียกโดยย่อว่า “Posdcorb” เป็นกระบวนการบริหารงานที่นำเสนอไว้ในหนังสือ “Papers on the Science of Administration” ในปี พ.ศ.๒๔๗๕ โดยมีกระบวนการบริหารงาน ดังนี้

๑. การวางแผน หมายถึง การวางแผนทางในการปฏิบัติงาน ตลอดจนวิธีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

^{๑๒} พะยอม วงศ์สารศรี, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

^{๑๓} ประธาน คงฤทธิศึกษากร, สาขาวิชาการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๖๖.

^{๑๔} ติน ประชัญพฤทธิ, ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘.

^{๑๕} มัลลิกา ต้นสอน, การจัดการยุคใหม่, (กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ทจำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

๒. การจัดหน่วยงาน หมายถึง การจัดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่และการแบ่ง ส่วนของงานให้เหมาะสมและลงตัว

๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคลหมายถึง การบริหารงานด้านบุคลากร อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การรักษาสภาพการทำงานและการควบคุมการปฏิบัติงาน ของบุคลากร

๔. การอำนาจการ หมายถึง การดำเนินการตัดสินใจและสั่งการในการปฏิบัติงาน ของส่วนต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งในลักษณะงานทั่วไปและในลักษณะ งานเฉพาะ ตลอดจนการให้คำแนะนำและควบคุมการปฏิบัติงานในทุกภาคส่วน

๕. การประสานงาน หมายถึง การร่วมมือกันของบุคลากรในการปฏิบัติงาน ตามส่วนต่างๆ ให้ประสานสอดคล้องกันอย่างกลมกลืน

๖. การรายงาน หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหาร งานและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าของกิจการต่างๆ ภายในหน่วยงาน

๗. งบประมาณ หมายถึง การควบคุมการใช้จ่ายให้รอบคอบและรัดกุมรวมถึง การจัดสรรงบประมาณและการจัดทำบัญชี

ทฤษฎีการบริหารของเทเลอร์ (Frederick W Taylor) บิดาแห่งการบริหารที่มี หลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการคือ

๑. ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละ อย่าง คือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตาม วัตถุประสงค์มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็น วิธีที่ดีที่สุดจริงและในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆ ก็ช่วยให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒. ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่า ของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงานนอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการ ทำงานที่ถูกวิธีด้วยและในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มี คุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงานควบคู่กับการพิจารณา คนงานนี้คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้นเพราะ โดยหลักเหตุผลคนงานทุกคน จะเห็นจริงถึง โอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลิตผลสูงขึ้น

๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงานฝ่ายบริหาร ควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงานแต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น

จากหลักการดังกล่าวพบว่าวิธีการต่างๆ ล้วนแต่เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมาและได้เสนอแนะว่าผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบนำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่มให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อยๆ^{๑๖}

๒.๑.๒ ความหมายของการบริหารจัดการกลยุทธ์

การดำเนินการที่จะทำให้งานสำเร็จไปด้วยดีจำเป็นต้องมีวิธีการหรือแนวดำเนินการ เพื่อจะให้งานเดินไปตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้นๆ เพื่อให้งานเป็นไปตามกลยุทธ์หรือวิธีการที่ตั้งเป้าหมายไว้ กลยุทธ์ คือ ศิลปะและศาสตร์ในการบังคับบัญชาของการทหารหรือกองทัพ และได้นำมาใช้ในการ บริหารองค์กร เมื่อกำหนดกลยุทธ์หรือวิธีการใช้วิธีการที่ได้ให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร หรือกล่าวได้อีกว่า กลยุทธ์เป็นแนวทางปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรงบประมาณทรัพยากรที่มีอยู่จำนวนน้อย และจัดให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างในการทำงานพร้อมๆ กัน ดังนั้นคำว่ากลยุทธ์มีพจนานุกรมและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ต่างๆ ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายของกลยุทธ์ไว้ว่า ๑. การรบที่มีเล่ห์เหลี่ยม ๒. วิธีการที่ต้องใช้กลยุทธ์ต่างๆ ๓. เล่ห์เหลี่ยมในการ ต่อสู้^{๑๗}

พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๖ ให้ความหมายของกลยุทธ์หรือ ยุทธศาสตร์ (Strategy) จึงมีความหมายว่า กุศโลบายในการทำงาน จัดกิจกรรม แผนงานหรือโครงการต่างๆ โดยกำหนดแผนการที่จะทำอย่างสุขุมรอบคอบ กำหนดลำดับขั้นตอน

^{๑๖} Luther Gulick and Lyndall Urwick, **Papers on the Science of Administration**, (New York: Institute of Public Administration, 1937), pp. 37-38.

^{๑๗} ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๕**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีริวัฒนาอินเตอร์พริ้น จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๗๑.

ของการกระทำที่มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ ตระหนักถึงปัจจัยแทรกซ้อนมุ่งให้สิ่งที่จะทำประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์จะสามารถเอาชนะคู่แข่งได้^{๑๔}

Steiss, Alan Walter คำว่า “กลยุทธ์” (strategy) มาจากภาษากรีกว่า “Strategos” หมายถึง “ทั่วไป” (general) ส่วนความหมายทางทหาร กลยุทธ์เกี่ยวข้องกับการวางแผนและสั่งการในการรบ หรือรบในขอบเขตที่กว้างขวางซึ่งเป็นการรับคิดชอบของนายพล ในบริบทนี้ กลยุทธ์ต่างจาก “กลวิธี” (tactics) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการริเริ่มในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ระยะสั้น กระนั้นในโลกธุรกิจกลยุทธ์มักถูกใช้เพื่อหมายถึงการกระทำโดยเฉพาะเจาะจงเพื่อต่อสู้กับคู่แข่งที่มีอยู่ในปัจจุบันหรือในอนาคต ตามความหมายพื้นฐานนั้น คำว่า “กลยุทธ์” แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกระบวนการกำหนดจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ และการเลือกการกระทำที่ต้องใช้ทรัพยากรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์^{๑๕}

ในทางวิชาการแบ่งกลยุทธ์ออกเป็นหลายประเภท เช่น นโยบายทางทหารและต่างประเทศ ซึ่งสนใจกลยุทธ์มาตลอด แต่เรียกว่า “ยุทธศาสตร์หลัก” (grand strategy) ที่มองการแข่งขันระยะยาวระหว่างรัฐ นอกจากนี้อาจมองกลยุทธ์เป็นทฤษฎีเกม (game theory) เพราะการใช้อย่างหนึ่งของกลยุทธ์เป็นเรื่องของเกม เช่น การจำกัดอาวุธนิวเคลียร์ของการเมืองระหว่างประเทศ ตั้งแต่ทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา สำหรับการจัดการภาครัฐแนวใหม่แล้วใช้กลยุทธ์ในความหมายทั่วไป โดยเฉพาะการตอบคำถามว่า “เราจะทำอะไรต่อไป” กลยุทธ์เป็นแผนอย่างหนึ่ง แต่ไม่ใช่แผนหรือโครงการที่มีรายละเอียดเป็นแก่นความคิดหลักที่ให้เอกภาพ ทิศทางปฏิบัติและการตัดสินใจแก่บุคคลหรือองค์กร อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่า การตัดสินใจขององค์กรเป็นการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ทุกเรื่อง เพราะหากกลยุทธ์หมายถึงทุกเรื่อง กลยุทธ์ก็ไม่มี ความหมายอะไร

กึ่งพร ทองใบ (Strategy) คำว่า กลยุทธ์ หมายถึง แผนระยะยาวขององค์กรที่กำหนดขึ้นโดยอาศัยการกลั่นกรองสถานะแวดล้อมขององค์กร เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คำว่า “กลยุทธ์” นี้ในบางตำราหรือในบางวิชาชีพ ก็ใช้ว่า “ยุทธศาสตร์” ซึ่งเป็นคำที่นิยมใช้ในทางการทหารมากกว่าวิชาชีพอื่นๆ

แต่ในปัจจุบันสถานะแวดล้อมที่เปลี่ยนไปในลักษณะที่เรียกขานกันว่า โลกาภิวัตน์ (Globalization) ได้มีการนำกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์มาใช้ขยายคำว่า การจัดการ” เป็นการจัดการ

^{๑๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์การศึกษา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๕.

^{๑๕} Steiss, Alan Walter, *Strategic management for public and nonprofit organizations*. (New York: Marcel Dekker, 2003), p 1-2.

เชิงกลยุทธ์หรือการจัดการด้านยุทธศาสตร์ (strategic management) และเนื่องจากแวดวงวิชาการทางบริหารธุรกิจ คำนึงกับคำว่าจัดการเชิงกลยุทธ์มากกว่า

การจัดการด้านยุทธศาสตร์ (strategic management) หมายถึง การวางแผน การดำเนินการและการควบคุม ในแนวทางเชิงกลยุทธ์ ซึ่งจะช่วยให้การบริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จุดเน้นทางการจัดการเชิงกลยุทธ์มุ่งพิจารณาในแง่กระบวนการหรือหน้าที่ทางการจัดการ ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ หรือการนำแผนไปปฏิบัติ และการควบคุมในเชิงกลยุทธ์

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการเลือกทางเลือกในการจัดการที่เหมาะสมโดยอาศัยการวิเคราะห์สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกเพื่อนำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ในระยะยาว^{๒๐}

ธงชัย สันติวงษ์ เห็นว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการพยายามตัดสินใจดำเนินการและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิภาพสูงสุดตลอดเวลา หรือกล่าวได้ว่าเป็น “การทำได้ดีเยี่ยมกว่า” หรือเป็น โดยมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. เป็นการจัดการตลอดทั่วทั้งองค์กร
๒. มุ่งพัฒนาจุดเด่นต่างๆ ให้ปรากฏผลขึ้นมาจนกลายเป็นจุดแข็งที่มีเหนือกว่าคู่แข่งชั้นใน ทุกทาง
๓. กำกับให้องค์กรมี “สัมฤทธิ์คติ” หรือบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้สูงสุดตลอดในทุกสถานการณ์^{๒๑}

สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, อุตตม สาวนายน และสุวิทย์ ต่อศิริสุข ได้กล่าวถึง การจัดการเชิงกลยุทธ์ว่าเป็นกระบวนการในการกำหนดเป้าหมายที่แน่ชัดของธุรกิจในระยะยาว และการสร้างหรือพัฒนาวิธีทางในทางปฏิบัติ ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรขององค์กรธุรกิจเพื่อให้สามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ได้ถูกพัฒนาวิธีทางในทางปฏิบัติตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรขององค์กรธุรกิจเพื่อให้สามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ได้ถูกกำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกลยุทธ์ในทางธุรกิจ จะประกอบด้วยปัจจัย 2 ประการ ได้แก่

^{๒๐} กิ่ง พรทองใบ, การจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๘), หน้า ๕.

^{๒๑} ธงชัย สันติวงษ์, กลยุทธ์การจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๔.

๑. เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะบรรลุถึง

๒. การกำหนดแนวทางหรือวิธีการทางปฏิบัติอันจะเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้สามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ถูกกำหนดไว้ได้^{๒๒}

พิชิต สุขเจริญพงษ์ ในหนังสือ เรื่อง “แผนสู่ความสำเร็จของนักวางกลยุทธ์ ศิลปการวางแผนเพื่อชิงความได้เปรียบทางธุรกิจ” ของ เคนอิวี โอมาเอะ ซึ่งเรียบเรียงโดย พิชิต สุขเจริญพงษ์ ได้แสดงความเห็นถึงสิ่งที่บอกลถึงความแตกต่างระหว่างการกำหนดกลยุทธ์ทางธุรกิจกับการวางแผนทางธุรกิจอื่นๆ คือ สถานการณ์การแข่งขัน หากปราศจากคู่แข่งทางการค้าก็ไม่จำเป็นต้องวางแผนกลยุทธ์ได้ทั้งสิ้น วัตถุประสงค์หลักของการวางแผนเชิงกลยุทธ์ทางธุรกิจคือทำให้ธุรกิจสามารถเอาชนะคู่แข่งได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดภายใต้เงื่อนไขของทรัพยากรที่มีอยู่ การวางแผน กลยุทธ์ทางธุรกิจเป็นการกระทำใดๆ ที่มีผลต่อการเพิ่มความแข็งแกร่งหรือมั่นคงของบริษัทเมื่อเปรียบเทียบกับบริษัทคู่แข่ง กล่าวคือกลยุทธ์ทางธุรกิจกำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดความได้เปรียบคู่แข่ง^{๒๓}

จอห์นสัน และคณะ จำแนกการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ออกจากกัน โดยอธิบายว่าการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับประเด็น ๖ ประเด็น ดังต่อไปนี้

- ๑) ขอบข่ายของกิจกรรมองค์กร
- ๒) การค้นหาความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมขององค์กร โดยอาศัยเปลี่ยนแปลงทรัพยากรที่สำคัญ หรือวางตำแหน่งกิจกรรมขององค์กรใหม่
- ๓) การสร้างโอกาสโดยพัฒนาทรัพยากรและความสามารถขององค์กร
- ๔) เป็นค่านิยมและความคาดหวังของคนที่มีอำนาจในองค์กรและรอบๆองค์กร
- ๕) เป็นทิศทางระยะยาวขององค์กร
- ๖) มุ่งบรรลุความได้เปรียบขององค์กรบางอย่างเหนือคู่แข่ง^{๒๔}

ฆนินทร์ชัย อินทราภรณ์ และสุวิทย์ หิรัณยภาณท์ ในพจนานุกรมศัพท์การศึกษา (Dictionary Of Education) ให้ความหมายของ ยุทธวิธี กลยุทธ์ (Tactic) ไว้ว่า วิธีการและอุบายของการรบ หรือการทำงานเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล^{๒๕}

^{๒๒} สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, อุดม สวานาน และสุวินัย ต่อศิริสุข, “กลยุทธ์ทางธุรกิจ”, ในวารสารบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑, ๒๕๓๐, หน้า ๕๐-๕๖.

^{๒๓} พิชิต สุขเจริญพงษ์, แผนสู่ความสำเร็จวางนักกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยุคเซ็น, ๒๕๒๗), หน้า ๔๐.

^{๒๔} จอห์นสัน และคณะ (Johnson, et al, 2008; cited in Bovaird, 2009: 61-62).

แมคมิแลน (Macmillan Education) ให้ความหมายของคำว่า Strategy ว่า ๑. แผนหรือวิธีการที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จ (A Plan Or Method For Achieving Something) ๒. ทักษะของการวางแผนเพื่อหาวิธีการที่จะทำให้สำเร็จทั้งการบริหารธุรกิจ และการ สงคราม (The Skill Or Planning How To Achieve Something Especially in War or War or Business) และให้ความหมายของคำว่า Tactic ว่า วิธีการหรือการวางแผนที่เป็นพิเศษเพื่อทำสิ่งใดสิ่ง หนึ่งให้สำเร็จ (A Particular Method Or Plan For Achieving Something)^{๒๖}

ลองแมน (Langman) ให้ความหมายของคำว่า Strategy ว่า ๑. ศิลปะของการวางแผนอย่างก้าวหน้าของการขับเคลื่อนของกองทัพหรือกองกำลัง ในการสงคราม (The Art Of Planning In Advance The Movements Of Armies Or Force In War) ๒. การวางแผนที่เป็นพิเศษเพื่อจะ ได้รับความสำเร็จในกิจกรรมต่างๆ (A Particular Plan For Gaining Success In A Particular Activity) และให้ความหมายของคำว่า Tactic ว่า แผนการหรือวิธีการที่ตั้งใจให้ ได้รับความสำเร็จตามที่ต้องการ (A Plan Or Method That Is Intended To Gain A Desired Result)^{๒๗}

ไรท์ (Wright และคณะ) ได้ให้ความหมายของกลยุทธ์ไว้ว่า แผนของผู้บริหารระดับสูงที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ต่างๆ ที่สอดคล้องกับภารกิจและเป้าประสงค์ขององค์กรที่ดำเนินการ^{๒๘}

คาร์โต และ ปีเตอร์ (Certo and Peter) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คำว่ากลยุทธ์ หมายถึงวิธีการดำเนินงานที่คาดว่า จะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร^{๒๙}

นอกจากนั้น **แฮค และ เมจฟ (Hax and Majuf)** ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของกลยุทธ์ตามแนวคิดของนักการศึกษาหรือ นักวิชาการอีกหลายท่านในหนังสือ The Strategy Concept and Process โดยนำมากล่าว หลากหลายแนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์ ซึ่งเป็นของ Glueck และ Mintzberg ทั้งสองคนได้ให้ความหมาย ของกลยุทธ์ คือ รูปแบบการตัดสินใจที่มีเหตุผลชัดเจน

^{๒๕} ชนินทร์ชัย อินทราภรณ์ และสุวิทย์ หิรัณยกาณห์, **พจนานุกรมศัพท์การศึกษา**, (Dictionary Of Education), พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: แวนแก้ว, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕๗.

^{๒๖} Macmillan Education, **Macmillan English Dictionary for Advanced Learners International Student Edition**, (United Kingdom: Selwood Systems, 2002), p. 1417, 1460.

^{๒๗} Longman, **Longman Dictionary of English Language and culture**, (Suffolk Richard Clay PLC. 1992), p. 1312.

^{๒๘} Wright, P. Reingle, C.D. and Kroll, M.J., **Strategic Management : Text and Case**, (Massachusetts: Alyn and Bacon., 1992), p. 15.

^{๒๙} Certo, S.c. and Peter, J.P., **Strategic Management : Concept and Application**. (Singapore: McGraw Hill, 1991), p.17.

และรวมหลายสิ่งหลายอย่างเข้าด้วยกันเป็น หนึ่งเดียวในมุมมองนี้กลยุทธ์จึงเปรียบเหมือนแผนการดำเนินงานที่สำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุ วัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร^{๑๑}

ไมนซ์เบรอก (Mintzberg) ให้หลัก 5ps หรือ อักษร p ห้าตัว แทนความหมายต่างๆ ของกลยุทธ์ดังนี้ ๑) กลยุทธ์ คือ แผน (Strategy is a plan = P๑) หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายกำหนดกลยุทธ์ขึ้นเพื่อใช้เป็นที่กำหนดทิศทางหรือเป็นแนวทางการดำเนินงานในอนาคต ๒) กลยุทธ์ คือ แบบแผนหรือรูปแบบ (Strategy in pattern = P๒) หมายถึง แบบแผนด้านพฤติกรรมในการปฏิบัติงานที่เป็น ไปอย่างต่อเนื่องในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการวางแผนในอนาคตจำเป็นต้องคำนึงถึงวิวัฒนาการขององค์กรที่สืบต่อจากอดีต และขณะเดียวกันบทบาทของผู้บริหารในการวางแผนเรื่องใดเรื่องหนึ่งจำเป็นต้องคำนึงถึงความสามารถ หรือความคาดหวังของผู้ปฏิบัติด้วย เพราะในหลายกรณีเจตนาธรรมเชิงกลยุทธ์ในระหว่างปฏิบัติจนกลายเป็นกลยุทธ์ที่เกิดขึ้นจริง ๓) กลยุทธ์ คือ การกำหนดฐานะหรือตำแหน่ง (Strategy is Position = P๓) หมายถึง การเน้นไปที่ความสำคัญของฐานะหรือตำแหน่งของกิจการในสถานที่แข่งขัน ดังนั้นสินค้าหรือบริการที่เสนอออกไป จำเป็นต้องเหมาะสมกับความต้องการของลูกค้าแต่ละประเภท ๔) กลยุทธ์ คือ ที่เรียกว่ามุมมอง (Strategy is perspective = P๔) หมายถึง การเน้นความสำคัญของการพิจารณาที่สภาพที่แท้จริงภายในองค์กร คือ คุณลักษณะที่น่าจะเป็นขององค์กร ดังนั้น มุมมองหมายถึง วิธีการดำเนินงานที่ต้องการให้คนในองค์กรยึดถือร่วมกัน ๕) กลยุทธ์ คือ กลวิธีในการเดินหมาก (Strategy is a ploy = P๕) ในสถานการณ์ที่มีการต่อสู้หรือการแข่งขัน สิ่งที่ทุกคนต้องการคือ การเอาชนะ ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องวางกลยุทธ์ โดยคำนึงถึงการใช้อุบายในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะ เป็นกุศโลบายหรือเล่ห์เหลี่ยม หรือกลวิธี เพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้ามให้ได้^{๑๒}

ลินเนด (Learned และคณะ) ได้ให้ความหมายของกลยุทธ์ว่า คือ แบบของวัตถุประสงค์ความมุ่งหมาย หรือเป้าหมาย หรือนโยบายหลัก รวมทั้งแผนงานต่างๆ ที่จะช่วย องค์กรอยู่รอด หรือควรจะอยู่ในธุรกิจประเภทใด และองค์กรจะเป็นชนิดใดจึงจะมีความเหมาะสมและดีที่สุด^{๑๒}

คราล วอน ครูสวิตซ์ (Carl Von Clausewitz) อ้างถึงใน **วิรัช จงอยู่สุข** ได้พูดถึงนักทฤษฎี ด้านยุทธศาสตร์แห่งศตวรรษที่ ๑๕ ได้อธิบายถึงกลยุทธ์ไว้ว่า “กลยุทธ์เป็นกิจกรรมที่

^{๑๑} Hax, A.C. and Majuf, N.S., **The strategic Management**. 5th ed. (Florida: The Dryden Press, 1993), p.2-6.

^{๑๑} Mintzberg, H., **The Rise and Fall of strategic planning**, (New York: Prentice Hall, 1994), p.23-32.

^{๑๒} Learned, C.R. and others, **Business Policy Text and Cases**, (Illinois: Ricardo. D, 1973), p.107.

เกี่ยวกับการวางแผน การทำศึกสงคราม และการกำหนดรูปแบบการต่อสู้ในแต่ละสมรภูมิ ซึ่งจะต้องตัดสินใจว่าจะเข้ายึดสมรภูมิแต่ละแห่งด้วยวิธีใด”^{๓๓}

เอ็ดวาร์ด มีด เออล (Edward Mead Earle) อ้างถึงใน **วิรัช จงอยู่สุข** ว่าเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่อธิบายกลยุทธ์ไว้ว่า “เป็นศิลปะในการควบคุมและใช้ประโยชน์ทรัพยากรของชาติหรืออาณาจักรต่าง ๆ รวมถึงกองทัพ เพื่อสร้างและเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากกระบวนการแปรสภาพของทรัพยากรเหล่านี้ อย่างยั่งยืน”^{๓๔}

เคนเนท แอนดริว (Kenneth Andrews) อ้างถึงใน **วิรัช จงอยู่สุข** ได้ให้คำนิยามของคำ ว่ากลยุทธ์ไว้ว่า “กลยุทธ์เป็นสิ่งที่ธุรกิจสามารถสร้างขึ้นได้ และเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นต่อธุรกิจ”^{๓๕}

มิเชล โฟเตอร์ (Michael E. Porter) ได้ให้คำจำกัดความของกลยุทธ์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าเป็น “หลักการพื้นฐานทั่วไปในการแข่งขันของธุรกิจ”^{๓๖}

เดวิด แฮมฟตอน (David R. Hampton) อ้างถึงใน **วิรัช จงอยู่สุข** กล่าวว่า “กลยุทธ์หมายถึงแผนรวม แผนสรุป หรือแผนบูรณาการผสมผสาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความได้เปรียบของธุรกิจในการทำทายต่อสภาพแวดล้อม และเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การที่วางไว้”^{๓๗}

บรูซ เฮนเดอห์นสัน (Bruce Henderson) อ้างถึงใน **วิรัช จงอยู่สุข** ได้นิยามคำว่ากลยุทธ์ไว้ว่า “กลยุทธ์เป็นการค้นหาอย่างไต่ตรองและรอบคอบ เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการที่สามารถนำไป พัฒนาความได้เปรียบทางการแข่งขันและความสามารถให้แก่ธุรกิจ”^{๓๘}

เจมส์ ควินน์ (James B. Quinn) อ้างถึงใน **วิรัช จงอยู่สุข** ได้ให้ความหมายกลยุทธ์ไว้ว่า “กลยุทธ์คือ รูปแบบหรือแผนการที่รวมเอาเป้าหมายหลัก นโยบายหลัก และลำดับขั้นตอนการ ปฏิบัติงานขององค์การเข้าไว้ด้วยกัน”^{๓๙}

^{๓๓} วิรัช จงอยู่สุข, ภาวะผู้นำการบริหารการศึกษาในโลกการเปลี่ยนแปลงตอนกระบวนการสร้าง วิสัยทัศน์ และกลยุทธ์ในการบริหารทั่วไปและการศึกษา, เอกสารประกอบการสอน, (นครสวรรค์: ศูนย์ บัณฑิตศึกษา มจร, ๒๕๕๕), หน้า ๘๖.

^{๓๔} วิรัช จงอยู่สุข, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖.

^{๓๕} วิรัช จงอยู่สุข, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖- ๒๖๘.

^{๓๖} วิรัช จงอยู่สุข, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗.

^{๓๗} วิรัช จงอยู่สุข, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗.

^{๓๘} วิรัช จงอยู่สุข, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗.

^{๓๙} วิรัช จงอยู่สุข, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้อธิบายว่ากลยุทธ์ หมายถึง วิธีการที่ใช้ในการปฏิบัติตามพันธกิจของสถานศึกษาที่เป็นไปได้ที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จหรือบรรลุวิสัยทัศน์ของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา^{๔๐}

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ให้ความหมายของ กลยุทธ์ว่าเป็นแบบแผนที่คิดขึ้นอย่างรอบคอบ มีลักษณะเป็นขั้นตอนมีความยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อเอาชนะคู่แข่งหรือ เพื่อหลบหลีกอุปสรรคจนบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ^{๔๑}

พอล แซมวอล (Pual) มีความเห็นว่า กลยุทธ์ หมายถึง แผนงานรวมที่เชื่อมโยงข้อได้เปรียบเชิงกลยุทธ์ในด้านต่างๆ ขององค์การเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อช่วยให้องค์กรอยู่รอดได้ ภายใต้ความผันผวนของสภาพแวดล้อมต่างๆ กลยุทธ์ถูกกำหนดขึ้นและนำมาใช้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ขอบเขตความสามารถ นำจุดเด่นของแต่ละส่วนเข้ามาประสานเข้าด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๒}

เจเลียว บุรีภักดี และคณะ ให้นิยามว่า (Development Strategy) นั้นเป็นวิธีการหรือแผนการอันชาญฉลาดที่จะบรรลุเป้าหมายในการดำเนินการพัฒนาซึ่งอธิบายได้ ดังนี้ ยุทธศาสตร์ (Strategy) หมายถึง แผนการอันชาญฉลาดสำหรับใช้ทำงานพัฒนาเรื่องหนึ่งเรื่องใดให้บรรลุเป้าหมาย ความชาญฉลาดของยุทธศาสตร์ปรากฏในลักษณะดังต่อไปนี้

- ๑) หลักวิชาการรองรับและเป็นหลักวิชาการที่ถูกต้องเป็นวิทยาศาสตร์
- ๒) ใช้ข้อมูลสภาพจริงของท้องถิ่นหรือสถานที่แห่งนั้นมาช่วยในการกำหนดยุทธศาสตร์
- ๓) เป็นแผนการที่คนทั่วไป (หรือฝ่ายตรงกันข้าม) ไม่คุ้นเคยมาก่อนเมื่อดำเนินการตามแผนการนี้จะได้ผลอย่างคุ้มค่าหรือคุ้มทุน ส่วนคำว่า การพัฒนา (Development) หมายถึง การทำให้เจริญกว่าที่เป็นอยู่ซึ่งเป็นผลผลิต (Output) โดยใช้ปัจจัยนำเข้า (Input) และมีกระบวนการ (Process) ที่ก่อให้เกิดผลผลิตนั้น^{๔๓}

^{๔๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กลยุทธ์สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เอกสารประกอบการสัมมนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ถ่ายเอกสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๓๐-๓๑.

^{๔๑} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การคิดเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: ชัดเชต มีเดีย, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๔๒} Pual Samual, *Strategic Management of Development Programmes*, (Geneva: International Labour office, 1983), p.15.

^{๔๓} เจเลียว บุรีภักดี และคณะ, ชุดการศึกษาค้นคว้าวิชา ทฤษฎีระบบและการประยุกต์ใช้ในการพัฒนา, (เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

จากความหมายของกลยุทธ์ที่นักการศึกษาหรือนักวิชาการต่างๆ ได้ให้ความหมายมาสรุปได้ดังนี้ กลยุทธ์ หมายถึง วิธีดำเนินการ ที่เป็นแนวทาง ที่นำไปสู่วัตถุประสงค์ หรือสู่เป้าหมายขององค์กรเพื่อให้องค์กรนั้นสามารถดำรงอยู่ได้ รูปแบบการตัดสินใจที่มีเหตุผลชัดเจนและรวมหลายสิ่งหลายอย่างเข้าเป็นหนึ่งเดียว ในมุมมองนี้กลยุทธ์จึงเปรียบเสมือนแผนการดำเนินงานที่สำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรรวมของวัตถุประสงค์ความมุ่งหมาย หรือเป้าหมาย หรือนโยบายหลัก รวมทั้งแผนงานต่างๆ ที่จะช่วยองค์กรอยู่รอดหรือควรจะอยู่ในธุรกิจประเภทใด และองค์กรจะเป็นชนิดใด จึงจะมีความเหมาะสมและดีที่สุด และเป็นวิธีการที่องค์กรเลือก เพื่อจะดำเนินการจากจุดที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไปยังจุดหมายปลายทางในอนาคตที่องค์กรกำหนดไว้ เป้าหมายต่างๆ และวัตถุประสงค์พื้นฐานทั้งหลายของวงการรวมทั้งแผนงาน หลักต่างๆ ที่ซึ่งได้มีการจัดทำขึ้นมาเพื่อจะนำมาปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ต่างๆ จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความหมายของกลยุทธ์

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตสถาน พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตสถาน (๒๕๔๕, หน้า ๗๓)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. การรบที่มีเล่ห์เหลี่ยม ๒. วิธีการที่ต้องใช้กลยุทธ์ต่างๆ ๓. เล่ห์เหลี่ยมในการต่อสู้
ราชบัณฑิตสถาน พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตสถาน (๒๕๕๖, หน้า ๑๒๕)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. กุศโลบายในการทำงาน จัดกิจกรรม แผนงานหรือกฎโครงการต่างๆ โดยกำหนดแผนการที่จะทำอย่างสุขุมรอบคอบ ๒. กำหนดลำดับขั้นตอนของการกระทำความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ ๓. ตระหนักถึงปัจจัยแทรกซ้อนมุ่งให้สิ่งที่จะทำประสบความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์สามารถเอาชนะคู่แข่งได้
ชนินทร์ชัย อินทรารมณ์ และสุวิทย์ หิรัญยกาณฑ์, (๒๕๔๘, หน้า ๒๕๓)	ยุทธวิธี หรือ กลยุทธ์ คือวิธีและอุบายของการรบ หรือการทำงานเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Macmillan (2002, p.1417,1460)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. แผนหรือวิธีการที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งให้สำเร็จ ๒. ทักษะของการวางแผนเพื่อหาวิธีการที่จะทำใหสำเร็จ ทั้งการบริหารธุรกิจ ๓. วิธีการหรือการวางแผนที่เป็นพิเศษเพื่อทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จ
Longman (1992, p 1312,1347)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. ศิลปะของการวางแผนอย่างก้าวหน้าของการขับเคลื่อนของกองทัพหรือกองกำลังในการสงคราม ๒. การวางแผนที่เป็นพิเศษเพื่อจะได้รับความสำเร็จในกิจกรรมต่างๆ ๓. แผนการหรือวิธีการที่ตั้งใจให้รับผลตามที่ต้องการ
Wright และคณะ (1992, p 15)	แผนของผู้บริหารระดับสูงที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ต่างๆ ที่สอดคล้องกับภารกิจและเป้าประสงค์ขององค์กรที่ดำเนินการ
Certo and Peter (1991, p.17)	วิธีดำเนินงานที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร
Hax และ Majuf (1993, p233-32)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. รูปแบบการตัดสินใจที่มีเหตุผลชัดเจน และรวมหลายสิ่งหลายอย่างเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเดียว ๒. กลยุทธ์เหมือนแผนการดำเนินงานที่สำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์และเป็นหมายขององค์กร
Mintzbeoerg (1994, p.23-32)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. กิจกรรมทั้งหลาย กำหนดกลยุทธ์ขั้นเพื่อใช้เป็นส่วนที่กำหนดทิศทาง หรือเป็นแนวทางการดำเนินงานในอนาคต ๒. แบบแผนด้านพฤติกรรมในการปฏิบัติงานที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ๓. การกำหนดฐานะ หรือตำแหน่ง ๔. มุมมองวิธีการดำเนินงานที่ต้องการให้คนในองค์กรยึดถือร่วมกัน ๕. กลวิธีในการเดินหมาก

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Learned (1973, p.107)	แบบของวัตถุประสงค์ความมุ่งหมาย หรือเป้าหมาย หรือนโยบายหลัก รวมทั้งแผนงานต่างๆ
วรกฤติ เกื้อนซ่าง (๒๕๕๒, หน้า ๘๗)	วิถีทาง (Means) เพื่อให้การดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ในระยะยาว
วรกฤติ เกื้อนซ่าง (๒๕๕๒, หน้า ๘๗)	แนวทางในการยึดถือเพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
วรกฤติ เกื้อนซ่าง (๒๕๕๒, หน้า ๘๗)	กลยุทธ์เปรียบเสมือนเป็นกรอบแนวทางกว้างๆ ที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดแผนงานและโครงการในการละเอียดได้ว่า จะทำอะไรบ้าง ทำอย่างไร ทำเมื่อไร และใครเป็นคนคนทำ
วีริช จงอยู่สุข (Carl Von Clausewitz) (๒๕๕๕, หน้า ๘๕)	กลยุทธ์เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการวางแผนการทำศึกสงคราม และการกำหนดรูปแบบการต่อสู้ในแต่ละสมรภูมิ ซึ่งจะต้องตัดสินใจว่าจะเข้ายึดสมรภูมิแต่ละแห่งด้วยวิธีใด
วีริช จงอยู่สุข (Edward Mead Earle) (๒๕๕๕, หน้า ๘๖)	เป็นศิลปะในควบคุมและใช้ประโยชน์ทรัพยากรของชาติหรืออาณานิคมต่างๆ รวมถึงกองทัพ เพื่อสร้างและเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากระบวนการแปรสภาพของทรัพยากรเหล่านี้อย่างยิ่งยด
วีริช จงอยู่สุข (Kenneth Andrews) (๒๕๕๕, หน้า ๘๖)	กลยุทธ์เป็นสิ่งที่ธุรกิจสามารถสร้างขึ้นได้ และเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นต่อธุรกิจ
วีริช จงอยู่สุข (George Steiner) (๒๕๕๕, หน้า ๘๖)	กลยุทธ์คือสิ่งที่ทำเพื่อโต้ตอบสนองต่อการรับตัวหรือเคลื่อนไหวของคู่แข่ง
วีริช จงอยู่สุข (David R. Hampton) (๒๕๕๕, หน้า ๘๗)	แผนรวม แผนสรุป หรือแผนบูรณาการผสมผสาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถเปรียบเทียบของธุรกิจ และเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรที่วางไว้
วีริช จงอยู่สุข (Bruce Henderson) (๒๕๕๕, หน้า ๘๗)	การค้นหาวางอย่างไตร่ตรองและรอบคอบ เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการที่สามารถนำไปพัฒนาความสามารถเปรียบเทียบทางการแข่งขันและความสามารถให้แก่ธุรกิจ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วิรัช จงอยู่สุข (James B. Quinn) (๒๕๕๕, หน้า ๘๗)	รูปแบบหรือแผนการที่รวมเอาเป้าหมายหลัก นโยบายหลัก และลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานขององค์กรเข้าไว้ด้วยกัน
สมยศ นาวิการ, (๒๕๔๖, หน้า ๘๗)	แผนงานระยะยาวขององค์กรที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อการบรรลุภารกิจและเป้าหมายขององค์กร กลยุทธ์จะต้องใช้ข้อได้เปรียบจากการแข่งขันให้มากที่สุดและข้อเสียเปรียบทางการแข่งขันน้อย
วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์และคณะ (๒๕๔๕, หน้า ๓๐ - ๓๑)	การนำทางให้องค์กร โดยรวมซึ่งมีน้อยทั้งเชิงจุดมุ่งหมายและวิธีการว่าด้วยการทำอะไรให้สำเร็จและทำอย่างไร
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน. (๒๕๔๕, หน้า ๓๐-๓๑)	วิธีการใช้ในการปฏิบัติตามพันธกิจของสถานศึกษาที่เป็นไปได้ที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จหรือบรรลุวิสัยทัศน์ของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, (๒๕๔๕, หน้า ๒)	แบบแผนที่คิดขึ้นอย่างรอบคอบ มีลักษณะเป็นขั้นตอนมีความยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อเอาชนะคู่แข่งหรือเพื่อหลบหลีกอุปสรรคจนบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ
Pual Samual (1983, p.15)	ผลงานรวมที่เชื่อมโยงข้อได้เปรียบเชิงกลยุทธ์ในด้านต่างๆ ขององค์กรเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กลยุทธ์ถูกกำหนดขึ้นและนำมาใช้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ขอบเขตความสามารถนำจุดเด่นของแต่ละส่วนเข้ามาประสานเข้าด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ
เฉลียว บุรีภักดิ์ และคณะ (๒๕๕๓, หน้า ๕)	แผนการอันชาญฉลาดสำหรับใช้ทำงานพัฒนาเรื่องหนึ่งเรื่องใดให้บรรลุเป้าหมาย

๒.๑.๓ หลักการสำคัญของการบริหารจัดการกลยุทธ์

นักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงหลักการของการบริหารเชิงกลยุทธ์ ดังนี้
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จุดเริ่มต้นของการดำเนินธุรกิจไม่ว่าจะเป็น
องค์กรธุรกิจขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ก็ตาม ล้วนแต่มีจุดริเริ่มจากการเล็งเห็น โอกาส ที่จะทำกำไร

จากธุรกิจประเภทหนึ่งประเภทใด และเมื่อสามารถประสบความสำเร็จในการสร้างผลกำไรจากธุรกิจนั้นแล้ว ด้วยประสบการณ์และทุนรอนที่มีมากขึ้นก็จะเริ่มขยายขอบเขตของธุรกิจออกไปครอบคลุมถึงธุรกิจอื่นๆ โดยอาจเริ่มจากธุรกิจที่มีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับธุรกิจเดิมที่ทำอยู่และค่อยๆ ขยายไปสู่ธุรกิจที่ไม่มีความสัมพันธ์กับธุรกิจเดิมอยู่เลยด้วย ลักษณะของงบวิวัฒนาการแห่งการขวนขวายด้วยทางธุรกิจดังกล่าว องค์กรธุรกิจก็จะค่อยๆ เจริญเติบโตออกไปจากองค์กรธุรกิจหน่วยเล็กไปสู่ขนาดกลางและขนาดใหญ่ในที่สุด และจากการมุ่งทำธุรกิจที่เน้นสินค้าประเภทเดียว (single Business) ไปสู่การดำเนินธุรกิจหลายๆ ประเภทในเวลาเดียวกัน (Multi Businesses)

ภายใต้ความพยายามขององค์กรธุรกิจที่จะเจริญเติบโตออกไปในลักษณะข้างต้นนั้น ทุกๆ องค์กรย่อมมีกลยุทธ์ทางธุรกิจ เพื่อการแข่งขันของตนเอง กลยุทธ์ทางธุรกิจนั้นอาจอยู่ในลักษณะที่มีการเตรียมวางแผนล่วงหน้าอย่างเป็นทางการ ((Formal Strategic planning) หรืออาจอยู่ในลักษณะที่แฝงอยู่ในนโยบายหรือแนวทางของการประกอบการของธุรกิจนั้นๆ อยู่แล้ว (Implicit planning)

๑) การจัดการเชิงกลยุทธ์ทำให้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์เริ่มต้นด้วยการกลั่นกรองสถานะแวดล้อมขององค์กรแล้วกำหนดวัตถุประสงค์ในอนาคตขององค์กรอย่างกว้างๆ จากนั้นจึงกำหนดกลยุทธ์ซึ่งเป็นทางเลือกที่เหมาะสมในการนำไปสู่การปฏิบัติขององค์กรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้นการจัดการเชิงกลยุทธ์จึงเป็นกระบวนการทางการจัดการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

๒) การจัดการเชิงกลยุทธ์ทำให้มีการคำนึงถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างกว้างขวาง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กร (Stakeholders) หมายถึง กลุ่มผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและกำหนดนโยบายขององค์กร ได้แก่ ลูกค้า พนักงาน สหภาพแรงงาน สมาคมการค้า ขายเป็นวัตถุดิบ ผู้จำหน่าย ผู้ลงทุน ชุมชนในท้องถิ่น และรัฐบาล ซึ่งการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ของธุรกิจต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องเหล่านี้อย่างเหมาะสม

๓) การจัดการเชิงกลยุทธ์ทำให้มีความคำนึงถึงผลทั้งระยะสั้นและระยะยาว การจัดการเชิงกลยุทธ์ทำให้ผู้บริหารระดับสูงต้องกำหนดวัตถุประสงค์และกลยุทธ์ระยะยาวขึ้นก่อน หลังจากนั้นจึงมอบหมายให้ผู้บริหารระดับกลางนำกลยุทธ์ระยะยาวเหล่านั้น ไปกำหนดเป็นแผนปฏิบัติงานตามหน้าที่ทางธุรกิจในแต่ละด้าน ได้แก่ แผนปฏิบัติงานทางด้านการผลิต การตลาด การเงิน และทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้น กระบวนการของการจัดการเชิงกลยุทธ์จึงเป็นผลให้ผู้บริหารได้คำนึงถึงความสอดคล้องของแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติงานอันเป็นผลต่อความสำเร็จขององค์กรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

๔) การจัดการเชิงกลยุทธ์มุ่งเน้นทั้งประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล เป็นเกณฑ์ (Effectiveness) ที่ใช้วัดผลสำเร็จของการดำเนินงาน ประสิทธิภาพ หมายถึง เกณฑ์ที่ วัดผลการดำเนินงานโดยเปรียบเทียบผลที่ได้หรือปัจจัยนำออกจากระบบ (Output) กับทรัพยากรที่ใช้หรือปัจจัยนำเข้าสู่ระบบ (Input) ซึ่งเขียนเป็นสูตรได้ว่า

$$\text{ประสิทธิภาพ} = \frac{\text{ปัจจัยนำออก}}{\text{ปัจจัยภายใน}}$$

โดยปกติการวัดมูลค่าของปัจจัยนำเข้าและปัจจัยนำออกจะใช้หน่วยเดียวกัน กล่าวคือ ในทางธุรกิจวัดในหน่วยเงินตรา ดังนั้น ประสิทธิภาพที่คำนวณได้มีหน่วยเป็น “เท่า” หรือนิยมนำผลที่คำนวณได้ไปคูณกับร้อยเป็น “เปอร์เซ็นต์” การวัดประสิทธิภาพมุ่งเน้นที่การประหยัด ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้า

สำหรับประสิทธิผล หมายถึง เกณฑ์ที่ใช้วัดผลการดำเนินงานโดยเปรียบเทียบ ผลที่ได้เกิดขึ้นจริง กับผลที่ได้วางแผนไว้ ซึ่งเขียนเป็นสูตรได้ว่า

$$\text{ประสิทธิผล} = \frac{\text{ผลที่เกิดขึ้นจริง}}{\text{ผลที่ได้วางแผนไว้}}$$

การวัดประสิทธิผลมุ่งเน้นที่ผลที่ได้ โดยพยายามที่จะทำให้ผลที่ได้ที่เกิดขึ้นจริง เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้เห็นสำคัญหนึ่ง นอกจากประสิทธิภาพและประสิทธิผลแล้ว เกณฑ์สำหรับชี้ความสำเร็จของการจัดการเชิงกลยุทธ์ยังมุ่งเน้นถึงความเพียงพอ (Adequacy) และความยั่งยืน (Sustainable) โดยความเพียงพอ หมายถึง สามารถที่กระทำตามทรัพยากรที่มีอยู่ส่วนความยั่งยืน หมายถึง ผลที่คงทนเป็นระยะเวลา^๔

^๔มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, การจัดการเชิงกลยุทธ์ และการจัดการเพื่อสร้างสมรรถนะ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๔), หน้า ๑ - ๘.

สมยศ สาทวีการ กล่าวว่า หลักการของการบริหารกลยุทธ์จะมุ่งการกำหนดและประเมินทั้ง โอกาสและอุปสรรคภายในสภาพแวดล้อมภายนอกและจุดแข็งและจุดอ่อนภายในสภาพแวดล้อม^{๔๕}

พัชรา มั่งชม กล่าวว่าหลักการของการบริหารเชิงกลยุทธ์ จะเกี่ยวข้องกับการบริหารองค์กรทั้งหมดให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมภายนอก โดยการกำหนดวัตถุประสงค์และแผนงานต่างๆ และความสำคัญในการวางแผนระยะยาว^{๔๖}

สมชาย ภคภาสนวิวัฒน์ กล่าวว่า หลักการของการบริหารเชิงกลยุทธ์ เป็นการกำหนดกลยุทธ์ เป็นการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมและสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม โดยคำนึงถึงจุดอ่อนจุดแข็งขององค์กร^{๔๗}

สุพานี สฤษฏ์วานิช กล่าวว่าหลักการของการบริหารเชิงกลยุทธ์จะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเชิงบริหาร และการดำเนินการที่จะกำหนดผลการปฏิบัติขององค์กรในระยะยาวให้เกิดขึ้นตามที่กำหนด^{๔๘}

ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา กล่าวว่าหลักการของการบริหารเชิงกลยุทธ์ว่าเป็นการจัดการภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงและมีทิศทางไม่แน่นอนผู้บริหารต้องเข้าใจพลวัตรของการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งสามารถคาดเดาและกำหนดทิศทางขององค์กรนำพาองค์กรไปสู่จุดมุ่งหมายตามที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๙}

พิบูล ทีปะपाल กล่าวว่า หลักการของการบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นการกำหนดแนวทางหรือ วิธีทางในการดำเนินงานขององค์กร เพื่อให้งานบรรลุผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ซึ่งการกำหนดแนวทางหรือทิศทางในการดำเนินงานนั้น ผู้บริหารจำเป็นจะต้องทำการ

^{๔๕} สมยศ สาทวีการ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖.

^{๔๖} พัชรา มั่งชม, นโยบายธุรกิจ การบริหารเชิงกลยุทธ์, (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

^{๔๗} สมชาย ภคภาสนวิวัฒน์, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์ พรินต์ แอนด์ พับลิชซิง, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓.

^{๔๘} สุพานี สฤษฏ์วานิช, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๓.

^{๔๙} ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา, การจัดการเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

วิเคราะห์และประเมินปัจจัยต่างๆ ที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อจัดทำแผนดำเนินการที่เหมาะสมที่สุดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๕๐}

๒.๑.๔ ประเภทองค์ประกอบการบริหารจัดการกลยุทธ์

Steiss, Alan Walter องค์การขนาดใหญ่ส่วนใหญ่ต้องเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ เพื่อกำหนดทิศทางให้กิจกรรมการจัดการดำเนินต่อไป องค์ประกอบของการตัดสินใจดังกล่าวจัดเป็นข้อจำกัดของการตัดสินใจในอนาคต การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์เชื่อมโยงองค์การเข้ากับสภาพแวดล้อมและให้ทิศทางที่เป็นเอกภาพแก่กิจกรรมต่างๆ ขององค์การ สำหรับองค์ประกอบของการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์มี 6 ส่วนซึ่งแต่ละส่วนต้องสัมพันธ์กัน ได้แก่

๑. พันธกิจหลัก (basic mission)

องค์การทุกแห่งต้องกำหนดเป้าประสงค์หลักและหลักการที่เป็นแนวทางทำกิจกรรมโครงการ ดังที่ ดรึคเกอร์ (Drucker; cited in Steiss, 2003: 3) กล่าวว่า “พันธกิจเป็นพื้นฐานของการจัดลำดับความสำคัญ กลยุทธ์ แผนและการมอบหมายงานเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับออกแบบงานและโครงสร้างการบริหารอันที่จริงการตอบคำถามว่า “ธุรกิจเราทำอะไร” เป็นเรื่องที่ไม่ง่ายเสมอ แต่ถ้าตอบได้ถูกต้อง ก็จะเกิดความแน่ชัด การตอบคำถามนี้เป็นความรับผิดชอบอันดับแรกของกลยุทธ์ มีเพียงกลยุทธ์เท่านั้นที่ทำให้แน่ใจว่าคำถามนี้จะได้รับความสนใจ ได้คำตอบที่มีเหตุผล และสามารถทำให้ธุรกิจวางโครงสร้างแนวทางการดำเนินการและกำหนดวัตถุประสงค์ได้”

ส่วนประเด็นการตัดสินใจที่เฉพาะเจาะจง ได้แก่

๑) คนที่มีสิทธิมีเสียงส่วนใหญ่ในองค์การ และลักษณะของความรับผิดชอบของแต่ละคน

๒) การให้ความสำคัญกับกิจกรรมโครงการที่ควรจะทำ

๓) บทบาทขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมภายนอกที่กว้างกว่า

๔) ลำดับความสำคัญที่จะกำหนดลักษณะขององค์การ

๕) การตัดสินใจอื่นที่แสดงให้เห็นถึงความผูกพันและทิศทางกว้างๆ สำหรับการพัฒนาองค์การ โดยรวมพันธกิจเป็นเป้าประสงค์กว้างๆ ข้อความที่เป็นพันธกิจต้องสื่อถึงการตัดสินใจจัดลำดับความสำคัญโครงการ หรือการบริการที่จะทำลักษณะโดยรวมขององค์การหรือความคาดหวังจากผู้มีส่วนร่วมในองค์การทั้งหมดรวมกันเป็นหลักการที่เป็นแนวทางกำหนดทิศทางโดยรวม

^{๕๐} พิบูล ทีปะปาล, การจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มรรคาพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

๒. กลุ่มเป้าหมาย (target groups)

การตัดสินใจต้องกำหนดให้เฉพาะเจาะจงลงไปว่ากลุ่มเป้าหมายที่องค์กรจะให้บริการภายใต้กรอบของข้อความเกี่ยวกับพันธกิจเป็นใคร อาจอธิบายกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มลูกค้าในแง่ของความต้องการหรือลักษณะทางประชากร การเชื่อมโยงระหว่างการจัดการเชิงกลยุทธ์กับการวางแผนกลยุทธ์มักจะกล่าวว่ามีผู้มีส่วนได้เสีย (stakeholder) ซึ่งหมายถึงคนที่อาศัยองค์การเพื่อจุดมุ่งหมายบางอย่างและมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญขององค์การ ในทางกลับกันองค์การอาศัยบุคคลและกลุ่มดังกล่าวดำเนินการตามเป้าประสงค์ของตน ผู้มีส่วนได้เสียหลักส่วนใหญ่ขององค์การก็คือสมาชิก ซึ่งมีความผูกพันกับโครงการและกิจกรรมขององค์การ ส่วนผู้ใช้ประโยชน์จากองค์การเป็นสมาชิกของสังคมที่ใหญ่กว่าและเป็นผู้บริการจากองค์การรวมทั้งระดับถึงสถาบันและหน่วยงานต่างๆ ที่อาจสนับสนุนหรือควบคุมองค์การ เช่น รัฐบาล มูลนิธิ ผู้สนับสนุนอุตสาหกรรมหรืออื่นๆ สถาบันและองค์การเหล่านี้มีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ จึงจำเป็นต้องระบุถึงความต้องการและคุณลักษณะของสถาบันและองค์การเหล่านี้พร้อมกับกลุ่มลูกค้า

๓. จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ (goal and objectives)

จุดมุ่งหมายแสดงถึงผลลัพธ์ที่เลือกทำเพื่อให้บรรลุพันธกิจและตรงกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าหรือผู้มีส่วนได้เสีย โดยทั่วไปจำแนกจุดมุ่งหมายออกเป็น 3 ประเภทได้แก่

๑) จุดมุ่งหมายสำหรับพัฒนาสังคม ได้แก่ผลลัพธ์ที่พึงปรารถนาในแง่ของประโยชน์ที่องค์การสร้างให้กับสภาพแวดล้อม

๒) จุดมุ่งหมายสำหรับลูกค้าหรือผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ ผลลัพธ์ที่ช่วยให้พัฒนากลุ่มเป้าหมาย เช่น ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญา ศิลธรรมอื่นๆ

๓) จุดมุ่งหมายสำหรับพัฒนาองค์การ ได้แก่ เป้าหมายที่พึงปรารถนาเกี่ยวกับทรัพยากรเพื่อเป็นเครื่องมือบรรลุจุดมุ่งหมายสองข้อข้างต้นการตัดสินใจกำหนดจุดมุ่งหมายแต่ละประเภทช่วยให้สามารถระบุแก่นความคิดที่เป็นเอกภาพขององค์การได้ ส่วนวัตถุประสงค์ ก็แบ่งได้เป็นลำดับชั้นด้วย ได้แก่

(๑) วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (strategic objectives) เป็นการระบุถึงสภาพการเปลี่ยนแปลง สวัสดิการ หรือพฤติกรรมที่คาดหวังอันเป็นผลจากการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมบางอย่างจากกลุ่มลูกค้าและผู้รับบริการภายนอก

(๒) วัตถุประสงค์เชิงการจัดการ (management objectives) เป็นการอธิบายถึงการปฏิบัติของ โครงการในแง่วิธีการจัดสรรทรัพยากรและแหล่งที่ควรได้รับการจัดสรรทรัพยากร และระบุเงื่อนไขที่ต้องแปลงวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ไปเป็นกิจกรรม

(๓) วัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติการ (operational objectives) เป็นวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการปฏิบัติและการควบคุมงานจัดสรรทรัพยากรให้บรรลุจุดหมายเชิงกลยุทธ์และเชิงการจัดการรวมทั้งแสดงให้เห็นมาตรฐานการวัดผลที่จะใช้ในการติดตามผลงาน

๔. ส่วนผสมของโครงการหรือบริการ (program/service mix)

ขั้นต่อไปเป็นการระบุถึงโครงการและบริการที่องค์กรจะทำเพื่อบรรลุจุดหมายและวัตถุประสงค์และเป็นโครงการหรือการบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า และตรงตามพันธกิจขององค์กร สำหรับประเด็นการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ในส่วนนี้มี 3 ประเด็น ได้แก่

๑) โครงการหรือการบริการที่จะดำเนินการ

๒) ลำดับความสำคัญของโครงการหรือการบริการ

๓) เป้าหมายที่จะพัฒนาโครงการใหม่ในระยะเวลาข้างหน้า

องค์กรหลายแห่งมักจะเน้นเฉพาะประเด็นแรก แต่การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของกิจกรรมองค์กร ทำให้้องค์การต้องสนใจประเด็นที่สองและสามด้วย

๕. เขตบริการตามพื้นที่ภูมิศาสตร์ (geographic service area)

การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ข้อนี้เป็นการระบุเขตภูมิศาสตร์ที่จะให้บริการ โดยโครงการต่างๆ ขององค์กร องค์กรอาจใช้โครงการเข้าไปดำเนินการในตลาดระดับต่างๆ เช่น ตลาดระดับท้องถิ่น ภูมิภาค หรือระดับชาติ แม้ว่าองค์ประกอบของการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ดังกล่าวเป็นอิสระจากกัน แต่ประเด็นพื้นที่ภูมิศาสตร์ก็เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายหรือลูกค้าที่้องค์การกำหนด

๖. ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage)

ประเด็นสุดท้าย องค์กรต้องเลือกระบุว่าจะได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบที่แตกต่างจากองค์กรอื่นที่จัดทำโครงการหรือมีกลุ่มเป้าหมายหรือตลาดคล้ายคลึงกันอย่างไร ประเด็นสำคัญอยู่ที่้องค์การต้องพยายามจำแนกตนเองให้แตกต่างไปจากคู่แข่ง เช่น ทำโครงการที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีจุดหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ไม่เหมือนใคร^{๕๐}

^{๕๐} Steiss, Alan Walter, *Strategic management for public and non-profit organizations*, (New York: Marcel Dekker, 2003), p. 3-5.

Fred R. David กล่าวว่า องค์ประกอบของกลยุทธ์มี ๔ องค์ประกอบพื้นฐานดังต่อไปนี้

๑. วิสัยทัศน์ (Vision) เป็นสิ่งที่องค์กรต้องการจะเป็นในอนาคต โดยเป็นการตอบคำถามว่าเราต้องการจะเป็นอะไร (what do we want to become ?) ข้อความวิสัยทัศน์เป็น ข้อความที่แสดงให้เห็นทิศทางในระยะยาวซึ่งองค์กรคาดหวังจะเป็นในอนาคต

๒. พันธกิจ (Mission) ในกระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์นั้น ชั้นแรก องค์กรจะต้องระบุภารกิจและเป้าหมายหลักที่สำคัญของบริษัทซึ่งภารกิจ หมายถึง ประกาศหรือข้อความของหน่วยงานที่พยายามกำหนดว่าจะทำอะไรในปัจจุบัน และกำลังจะทำอะไรในอนาคต และองค์กรเป็นองค์กรแบบใด และจะก้าวไปสู่การเป็นองค์กรแบบใด ทั้งนี้เพื่อบรรลุสู่ความเป็นเลิศเหนือคู่แข่ง ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วข้อความเรื่องภารกิจขององค์กรจะประกอบไปด้วย ข้อความที่บ่งบอกถึง คุณค่าทางปรัชญาสำคัญที่ผู้บริหารตัดสินใจกระทำซึ่งแสดงถึงพันธะของบริษัทที่มีต่อเป้าหมายและสอดคล้องกับคุณค่าของผู้บริหาร นอกจากนี้แล้วภารกิจยังจะสร้างสภาพแวดล้อมในการกำหนดกลยุทธ์อีกด้วย

๓. เป้าประสงค์ (Goal) คือการบอกถึงสิ่งที่ต้องการปรารถนาให้เกิดขึ้นในอนาคต และพยายามบรรลุ โดยมีการกำหนดให้ชัดเจนกระชับตรงจุด และสามารถวัดได้ทั้งนี้การกำหนดเป้าหมายจะมีการกำหนดให้ชัดเจนขึ้นกว่าการกำหนดภารกิจที่จะต้องทำสิ่งใด

๔. กลยุทธ์ (Tactics) การระบุรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนต่างๆ อย่างชัดเจน เพื่อให้องค์กรสามารถนำยุทธศาสตร์ที่วางไว้ไปใช้ได้เหมาะสมต่อเนื่อง และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง^{๕๒}

สมพงษ์ จ้อยศิริ กลยุทธ์เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในภาคราชการก็มีองค์ประกอบเช่นเดียวกันกับที่มีในภาคเอกชน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ องค์ประกอบ ได้แก่

๑. พันธกิจ หมายถึง การกำหนดขอบเขตของงานหรือบทบาทหน้าที่ขององค์กรในลักษณะอำนาจอธิปไตย (Mandate) เพื่อให้องค์กรบรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้หรือเป็นพันธกิจตามยุทธศาสตร์ มี ๒ ระดับ คือ ๑) พันธกิจดั้งเดิม คือ พันธกิจเดิมขององค์กรจะต้องปฏิบัติเป็นบทบาทหน้าที่ขององค์กรที่สังคมกำหนดให้หรือที่มีต่อสังคมจะถูกกำหนดเมื่อริเริ่มให้มีการก่อตั้งองค์กรและจะคงอยู่กับองค์กรตลอดไปจะมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อมีการปรับปรุงหรือปฏิรูปองค์กร ๒) พันธกิจตามวิสัยทัศน์ที่องค์กรจะต้องปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามความคาดหวัง ขององค์กรตามวิสัยทัศน์ที่ได้

^{๕๒} Fred R. David, Strategic management, 14th ed. (New Jersey: Prentice Hall, 2007), PP. 5-6.

กำหนดไว้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปแต่ไม่ควร เปลี่ยนแปลงมากจนออกนอกกรอบ หรือเปลี่ยนแปลงจนกระทั่งขัดแย้งกับพันธกิจดั้งเดิม

๒. วัตถุประสงค์ หมายถึง สิ่งที่หน่วยงานต้องการบรรลุหรือเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ (หลักการเขียนใคร ได้อะไร ด้วยคุณภาพอย่างไร)

๓. กลยุทธ์ Strategy หรือ ยุทธศาสตร์เป็นศัพท์ที่มีกำเนิดในทางทหาร หมายถึง แผนการปฏิบัติซึ่งวางเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ จำเพาะยุทธศาสตร์จะประสบความสำเร็จน้อยครั้ง หากไม่แสดงความสามารถในการดัดแปลงซึ่งวิธีการดำเนินงานที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร สำหรับยุทธศาสตร์เป็นเรื่องของภาพใหญ่หรือ Strategic Intent ส่วนกลยุทธ์นั้นจะไปทำให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อไปตอบสนองต่อภาพใหญ่ที่ประเทศตั้งไว้

๔. แผนปฏิบัติการ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในการจัดการเชิงกลยุทธ์เมื่อองค์กรได้กำหนดทิศทางขององค์กร วิเคราะห์ปัจจัยด้านต่างๆ ทางกลยุทธ์ และจัดทำยุทธศาสตร์แล้ว จะต้องนำเอายุทธศาสตร์ที่ได้วางแผนจัดทำและคัดเลือกไว้มาดำเนินการประยุกต์ปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ถ้าในกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ขาดขั้นตอนนี้แล้วสิ่งที่ผู้บริหารขององค์กรได้วิเคราะห์จัดทำไว้ก็จะไม่เกิดผลขึ้นจริงๆ^{๕๓}

สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของกลยุทธ์จะเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนที่ต่อเนื่องกันตั้งแต่การวิเคราะห์ การจัดทำ และการปฏิบัติตามกลยุทธ์ แต่ในทางปฏิบัติแล้วจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบจะไม่มีลักษณะของความเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องแต่จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา เช่น การวิเคราะห์ทางยุทธศาสตร์เป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินอยู่ตลอดเวลา มิใช่ทำเสร็จแล้วก็เสร็จเลย ในการปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ยังจะต้องมีการวิเคราะห์ทางยุทธศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ผู้วิจัยจึงกำหนดองค์ประกอบกลยุทธ์ไว้ ๔ องค์ประกอบ คือ

วิสัยทัศน์ (Vision) เป็นสิ่งที่องค์กรต้องการจะเป็นในอนาคตโดยเป็นการตอบคำถาม ว่าเราต้องการจะเป็นอะไร (what do we want to become ?) ข้อความวิสัยทัศน์เป็นข้อความที่แสดงให้เห็นทิศทางในระยะยาวซึ่งองค์กรคาดหวังจะเป็นในอนาคต

พันธกิจ (Mission) ในกระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์นั้น ชั้นแรกองค์กรจะต้องระบุภารกิจและเป้าหมายหลักที่สำคัญของบริษัท ซึ่งภารกิจ หมายถึง ประกาศหรือข้อความ

^{๕๓} สมพงษ์ จ้อยศิริ, ประมวลสาระชุดวิชาการวางแผนกลยุทธ์และการควบคุม, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑.

ของหน่วยงานที่พยายามกำหนดว่าจะทำอะไรในปัจจุบัน และกำลังจะทำอะไรในอนาคตและองค์การเป็นองค์การแบบใด และจะก้าวไปสู่การเป็นองค์การแบบใด

เป้าประสงค์ (Goal) คือ การบอกถึงสิ่งที่ต้องการปรารถนาให้เกิดขึ้นในอนาคต และพยายามบรรลุโดยมีการกำหนดให้ชัดเจน กระชับตรงจุด และสามารถวัดได้ ทั้งนี้การกำหนดเป้าหมายจะมีการกำหนดให้ชัดเจนขึ้นกว่าการกำหนดภารกิจว่าจะต้องทำอะไร

กลยุทธ์ (Strategy) การระบุรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนต่างๆ ในการบรรลุอย่างชัดเจน เพื่อให้องค์กรสามารถนำยุทธศาสตร์ที่วางไว้ไปใช้ได้เหมาะสมต่อเนื้อเรื่องและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

๒.๑.๕ กระบวนการวิธีการการบริหารจัดการกลยุทธ์

การวางแผนเชิงกลยุทธ์ เป็นกระบวนการของการพัฒนา และธำรงรักษาความพอดีเชิงกลยุทธ์ระหว่างเป้าหมายและความสามารถของสถาบัน โดยรวมกับการเปลี่ยนแปลงโอกาส การตลาดของสถาบัน การวางแผนเชิงกลยุทธ์เชื่อมั่นต่อการพัฒนาพันธกิจสถาบันที่ชัดเจน การสนับสนุนเป้าหมายและวัตถุประสงค์กลยุทธ์ที่สมบูรณ์ และการนำไปปฏิบัติที่เหมาะสม และยังมีกลยุทธ์องค์การคือ วิถีทางหรือข้อกำหนดการดำเนินงานขององค์การให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยการใช้กลยุทธ์ระบบสารสนเทศ และกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินงานและการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จสู่เป้าหมาย การวิเคราะห์กลยุทธ์หมายถึง กระบวนการที่จะกำหนดทิศทางการบริหารงานให้เป็นที่ไปตามนโยบายและกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ นักวิชาการได้กำหนดหลักการวิเคราะห์หลายวิธีการด้วยกัน

การจัดการเชิงกลยุทธ์ มีขั้นตอนการจัดการเพื่อให้บรรลุภารกิจหลัก (Mission) ขององค์การโดยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์การให้เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อม โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน (wheelen and Hungel, ๒๐๐๘.๘) ได้แก่

๑. การกลั่นกรองสภาวะแวดล้อมภายนอกและภายในขององค์การ
๒. การวางแผนกลยุทธ์
๓. การดำเนินกลยุทธ์ หรือการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ
๔. การควบคุมกลยุทธ์

ซึ่งขั้นตอนการจัดการเชิงกลยุทธ์แสดงได้ดังภาพ

ขั้นที่ ๑ สภาวะแวดล้อมภายนอกและภายในองค์กร

๑. การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอกองค์กร
 - สภาวะแวดล้อมโดยทั่วไป
 - สภาวะแวดล้อมของการดำเนินงาน
๒. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กร
 - โครงสร้างขององค์กร
 - ระบบและระเบียบวิธีการปฏิบัติงาน
 - บรรยากาศการทำงาน
 - ทรัพยากรการจัดการ

ขั้นที่ ๒ การวางแผนกลยุทธ์

- การระบุภารกิจหลัก
- การกำหนดวัตถุประสงค์
- การพัฒนากลยุทธ์
- การกำหนดนโยบาย

ขั้นที่ ๓ การดำเนินกลยุทธ์

- โครงการ
- งบประมาณ
- ระเบียบวิธีปฏิบัติงาน

ขั้นที่ ๔ การควบคุมกลยุทธ์

- การจัดตั้งมาตรฐาน
- การวัดผลการปฏิบัติงาน
- การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับมาตรฐาน
- การดำเนินการแก้ไข

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ ได้เสนอหลักการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์เป็นพื้นฐานของกระบวนการเชิงกลยุทธ์เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า องค์กรจะประสบความสำเร็จตามที่ได้วางประกอบด้วย^{๕๔}

ธงชัย สันติวงษ์ ชั้นตอนที่ ๑ การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ เป็นพื้นฐานของกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า องค์กรจะประสบความสำเร็จตามที่ได้วางไว้ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน

๑) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร คือ การวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม อุตสาหกรรม ธุรกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยพิจารณาถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลงทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อหาข้อสรุปว่า ถ้าการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมส่งผลกระทบต่อองค์กรในเชิงบวกถึงว่าเป็น โอกาส แต่ถ้าผลกระทบต่อองค์กรในเชิงลบถือว่าเป็นอุปสรรค

๒) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในองค์กร คือ การพิจารณาถึงโครงสร้างองค์กร ทรัพยากรต่างๆ ขององค์กรเพื่อประเมินได้ทราบถึงกำลังความสามารถที่จะดำเนินงานให้สำเร็จภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เป็นอยู่ และเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน เทคโนโลยี สถานที่ตั้ง ฐานลูกค้า เมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งแล้วจะเป็นจุดอ่อนหรือจุดแข็ง

๓) การวิเคราะห์ทัศนคติ ค่านิยม ความคาดหวัง ตลอดจนวัฒนธรรมขององค์กร เพราะการที่จะดำเนินแผนนโยบายหรือการวางแผนกลยุทธ์ได้ได้นั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงในการทำแผนให้สามารถปฏิบัติได้ ส่วนแนวคิดค่านิยมในองค์กรอาจมีความแตกต่างหรือขัดแย้งกันจึงต้องคำนึงถึงบทบาทและอำนาจที่จะผลักดันแผนนโยบายให้เป็นผลสำเร็จ

ขั้นตอนที่ ๒ การประเมินทางเลือกเชิงกลยุทธ์ เป็นขั้นตอนหลักจากที่ได้วิเคราะห์เชิงกลยุทธ์แล้ว ในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย

๑) การกำหนดแนวทางหรือทางเลือกทางกลยุทธ์ (Strategic option) กล่าวคือ ภายหลังจากที่ได้มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน ตลอดจนค่านิยมขององค์กรแล้ว จะเป็นขั้นตอนที่จะดูถึงความเป็นไปได้ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กรเพื่อให้ไปสู่แนวทางที่จะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และตั้งอยู่บนพื้นฐานของจุดอ่อน จุดแข็ง และความเป็นไปได้ การนำไปปฏิบัติ บางพื้นฐานของบงการศึกษาค่านิยมของกลุ่มต่างๆ กำหนดทางเลือกเชิงกลยุทธ์นั้น ย่อมหมายถึงการกำหนดทิศทางการกลยุทธ์ (Strategic Direction)

^{๕๔} สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินท์ดีน แอนด์ พับลิชชิง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๕.

เป็นการกำหนดแนวทางพัฒนาขององค์กรไปสู่อนาคต เป็นการกำหนดทิศทางระยะยาวของการพัฒนาองค์กร ตลอดจนการกำหนดแนวทางหรือกลยุทธ์? ในทางเลือกต่างๆ เพื่อที่จะบรรลุสู่ทิศทางที่ได้กำหนดไว้

๒) การประเมินทางเลือกเชิงกลยุทธ์ เมื่อมีการกำหนดทางเลือกในเชิงกลยุทธ์หลายๆ แนวทางแล้ว จะมาสู่ขั้นตอนศึกษาถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแนวทางกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการประเมินทางเลือกที่ดีที่สุด แนวทางเลือกที่ดีที่สุดนั้นจะต้องเป็นแนวทางที่คำนึงถึงจุดอ่อนจุดแข็งขององค์กรและความเป็นไปได้ที่จะมีการปฏิบัติบนพื้นฐานของค่านิยม และเป็นแนวทางที่สามารถดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับโอกาสที่เปิดกว้างของอนาคต ตลอดจนเป็นแนวทางที่สามารถจะหลีกเลี่ยงหรือป้องกันภัยอันตรายของการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม แนวทางดังกล่าวอาจจะเรียกว่ากลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด” (Strategic Direction) Fit โดยสรุป ในการประเมินทางเลือกเชิงกลยุทธ์นั้นเป้าหมายที่สำคัญที่สุดก็คือ ต้องการที่จะดูถึงกลยุทธ์หรือแนวทาง หรือนโยบายที่เหมาะสมที่สุดในความเป็นไปได้ และแนวทางที่จะสามารถสร้างความก้าวหน้าให้กับองค์กรได้ดีที่สุด

ขั้นที่ ๓ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ภายหลังจากที่ได้มีการตัดสินใจในการกำหนดกลยุทธ์และทิศทางในการพัฒนา หรือที่เราเรียกว่า “ทิศทางกลยุทธ์” (Strategic Direction) ก็จะมาสู่ขั้นตอนการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่จะมีการวางแผนใช้ทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน การกำหนดบุคลากร หรือการสร้างโรงงานหรือเครือข่าย นอกจากนั้นยังหมายถึงขั้นตอนการจัดโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมเพื่อนำเอาแนวทางหรือกลยุทธ์ที่ได้ตัดสินใจนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ยังหมายถึง องค์กรประกอบในการจัดแบ่งโครงสร้างองค์กร รวมทั้งการกำหนดระบบในการบริหาร ตลอดจนการกำหนดระบบเกี่ยวกับสารสนเทศ และการสร้างค่านิยมหรือวัฒนธรรมองค์กร

การวิเคราะห์เพื่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ มีองค์ประกอบ ๔ ด้าน ประกอบด้วย

๑) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (Analysis of Extremely Environment) คือ การตรวจสอบโดยละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ซึ่งองค์กรต้องเกี่ยวข้องในขณะที่ทำธุรกิจ และทำการประเมินให้เห็นถึงโอกาส (Analysis of Extremely Environment) คือ การตรวจสอบโดยละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ซึ่งองค์กรต้องเกี่ยวข้องในขณะที่ทำธุรกิจ และทำการประเมินให้เห็นถึงโอกาส (opportunities) และข้อจำกัด (Threats)

๒) การวิเคราะห์โดยละเอียดเกี่ยวกับทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ภายในและจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weakness) เพื่อประเมินให้ทราบถึงกำลังความสามารถที่มีอยู่จะช่วยให้

การดำเนินงานต่างๆ ดำเนินต่อไปได้ และสามารถประสบความสำเร็จได้ภายใต้เงื่อนไขของสภาพแวดล้อมขององค์กรที่เป็นอยู่และเปลี่ยนแปลงไปด้วย

๓) การรับรู้ถึงค่านิยมส่วนบุคคล และวัตถุประสงค์ส่วนตัวของกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจ (personal values) รวมทั้งบุคคลฝ่ายต่างๆ ที่ยังคงมีอำนาจและอิทธิพลอยู่ในแวดวงองค์กร เพราะค่านิยมส่วนตัวของบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ตัดสินใจที่สำคัญ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อทางเลือกกลยุทธ์ ดังนั้นเพื่อให้กลยุทธ์เป็นที่ยอมรับโดยคณะบุคคลเหล่านี้ ผู้บริหารวางแผนกลยุทธ์จึงควรรับรู้ค่านิยมดังกล่าว และปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับค่านิยมและความของส่วนบุคคลจะเป็นที่ยอมรับ และการพิจารณาตกลงใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบขององค์กรที่พึงมีต่อสังคม^{๕๕}

เนตร์พัฒนา ยาวีราช ความสำคัญในการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมจะทำให้องค์กรได้รับผลสำเร็จในการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม คือ การศึกษาองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์กรผู้บริหารวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจมีสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร เพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่จะเป็นไปได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ผู้บริหารจะต้องเข้าใจโครงสร้างของสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปแบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ สภาพแวดล้อมทั่วไป (General Environment) สภาพแวดล้อมในการดำเนินการ (Operating Environment) และสภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment) สภาพแวดล้อมทั้ง ๓ ระดับ มีความสำคัญเท่ากันที่ผู้บริหารควรทำความเข้าใจ ความสำคัญในแต่ละระดับที่มีผลกระทบต่อการทำงานในองค์กรเพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่สนองต่อสภาพแวดล้อม และตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย^{๕๖}

พัทธ์ผลจง วัฒนสินธุ์ และพสุ เดชะรินทร์ ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์กลยุทธ์ไว้ว่า “การวิเคราะห์กลยุทธ์ (Strategic analysis) หมายถึง การวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรและกลยุทธ์ขององค์กร เพื่อที่จะได้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ รวมทั้งสถานะของตัวองค์กรได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น การจัดการเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Analysis) เป็นกระบวนการขั้นแรกของการจัดการเชิงกลยุทธ์ ใน

^{๕๕} ธงชัย สันติวงษ์, พงศิกรมรณการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๓๒.

^{๕๖} เนตร์พัฒนา ยาวีราช, ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล กรุ๊ป, ๒๕๕๒), หน้า ๔๗-๔๘.

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่สำคัญ ในการศึกษาการจัดการระบบเปิด (open system) หมายถึง การให้ความใส่ใจในสภาพแวดล้อม^{๕๗}

เอกชัย ไชยดา ได้กล่าวไว้ว่า การระบุและการวิเคราะห์แนวโน้มสภาพแวดล้อม การเริ่มต้นของการวางแผนเชิงกลยุทธ์เริ่มต้นที่การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เพราะการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมปกติแล้วเป็นสิ่งที่เรียกร้องให้เกิดการพัฒนาใหม่ๆ ของสถาบัน การตรวจสอบสภาพแวดล้อม จะต้องตอบคำถามสามข้อ ได้แก่

๑. อะไรเป็นแนวโน้มสำคัญในสภาพแวดล้อม
๒. อะไรเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องของแนวโน้มเหล่านี้สำหรับสถาบัน
๓. อะไรเป็น โอกาสและภัยคุกคามที่มีระดับนัยสำคัญ

คำถามเหล่านี้ ทำให้สถาบันต้องตรวจสอบสภาพแวดล้อมสำคัญของสถาบันแต่ ละประเภท ได้แก่ สภาพแวดล้อมภายในสถาบัน และสภาพแวดล้อมภายนอกสถาบัน ตลาดของ สถาบัน สาธารณของของสถาบัน การแข่งขันของสถาบัน และสภาพแวดล้อมมหภาคโดยรวม

จะเห็นได้ว่างเป้าหมายของการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม คือ การสร้างภาพรวมเชิงเอกสารของการพัฒนาเชิงสภาพแวดล้อมที่มีระดับนัยสำคัญมากที่สุด ที่สถาบันนั้นต้องพิจารณา ในการกำหนดเป้าหมายในอนาคต กลยุทธ์ โครงสร้างและระบบต่างๆ ของสถาบัน ผลการ ตรวจสอบ สภาพแวดล้อมจะทำให้เห็นภัยคุกคามและโอกาสในอนาคตที่สถาบันต้องตรวจสอบ ภัยคุกคามเชิง สภาพแวดล้อมเป็นแนวโน้มหรือเหตุการณ์ที่เป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดอันตรายกับสถาบันหรือหลักสูตร ของสถาบัน นอกจากนี้ว่าสถาบันจะแสดงการทำอะไรอย่างหนึ่งออกมา โอกาสการตลาดเป็นสิ่งที่ สถาบันจะพอใจเพราะเป็นความเปรียบในเชิงแข่งขันที่ดีกว่า การประเมินทรัพยากรสถาบัน ให้ทำ เมื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมแล้ว สถาบันนั้นควรระบุทรัพยากรสำคัญที่สถาบันมีอยู่ (จุดแข็ง) และขาดไป (จุดอ่อน) ในกรณีของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมี ทรัพยากรสำคัญคือบุคลากร ได้แก่ คณาจารย์ ผู้มีความชำนาญทางด้านพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี และมีเจ้าหน้าที่ผ่านสนับสนุนที่มีจิตบริการ เป็นต้น

การกำหนดเป้าหมายและพันธกิจของสถาบัน เป็นการวิเคราะห์ทรัพยากรและ สภาพแวดล้อมของสถาบัน (องค์กร) ทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานและเป็นการกระตุ้นให้คิดเกี่ยวกับเป้าหมาย และวัตถุประสงค์พื้นฐานของสถาบัน (องค์กร) กระบวนการการสร้างเป้าหมาย ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน ได้แก่

^{๕๗} พักต์ผลจง วัฒนสินธุ์ และพสุ เดชะรินทร์, การจัดการเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓-๑๗.

๑. การกำหนดพันธกิจของสถาบัน

๒. การกำหนดเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาว และ

๓. การกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะในปัจจุบัน

พันธกิจ เป็นเป้าหมายบางอย่างที่สถาบันจะทำให้ประสบความสำเร็จการตรวจสอบพันธกิจของสถาบัน (องค์กร) โดยวิธีการตอบคำถามต่อไปนี้

๑. หน้าที่ของสถาบัน (องค์กร) ในสังคมคืออะไร

๒. สถาบัน (องค์กร) นำเสนออะไรให้สังคม

๓. ใครเป็นผู้ที่สถาบัน (องค์กร) จะต้องให้บริการ

๔. สถาบัน (องค์กร) ดำเนินอะไรให้กับผู้ที่สถาบัน (องค์กร) ให้บริการเหล่านั้น

๕. สถาบัน (องค์กร) จะนำเสนออะไร และ

๖. สถาบัน (องค์กร) ควรจะนำเสนออะไร

เป้าหมาย เป็นตัวแปรที่สถาบันต้องเน้น และสถาบันควรมีกฎเป็นหมาย ที่เป็นไปได้ที่เกี่ยวข้องจากกลุ่มเป้าหมายที่เลือก เช่น มหาวิทยาลัยอาจสนใจในการเพิ่มชื่อเสียงระดับประเทศ ดึงดูดนักศึกษาที่มีคุณภาพมากขึ้น การปรับปรุงการสอน เป็นต้น แต่มหาวิทยาลัยไม่สามารถทำให้เกิดความสำเร็จได้ทั้งหมด ดังนั้นจึงควรเลือกในสิ่งที่ต้องการนั้นมาดำเนินการ วัตถุประสงค์ของสถาบันเป็นเป้าหมายที่จะมาถึงในปีหน้า แล้วนำเสนอออกมาในรูปแบบเชิงการดำเนินการ และค่าเชิงจำนวนที่วัดเป็นค่าได้ เช่น เมื่อเปลี่ยนเป้าหมายของการจำนวนผู้ลงทะเบียนเป็นวัตถุประสงค์ โดยกล่าวว่าในปีการศึกษาต่อไปนี้นักศึกษาที่ลงทะเบียนจะต้องเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๕ ของปี การศึกษานี้ เป็นต้น การกำหนดกลยุทธ์และการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติการวางแผนเชิงกลยุทธ์ทำให้ได้กลยุทธ์รวมของสถาบันหรือหน่วยการวางแผน (คณะวิชา, หลักสูตร และอื่นๆ) กลยุทธ์เชิงสถาบัน ประกอบด้วย การตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรปัจจุบันของสถาบัน (หลักสูตรใดควรเก็บไว้ หลักสูตรใดควรสร้างขึ้นใหม่ และหลักสูตรใดควรยกเลิก) รวมถึงหลักสูตรใหม่ในอนาคต และโอกาสตลาดของสถาบัน การกำหนดกลยุทธ์ไม่ใช่สิ่งเดียวกับการกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์เกิดขึ้นจากการสะท้อนถึงขั้นตอนการกำหนดเป้าหมาย เครื่องมือเชิงวิเคราะห์ที่ช่วยนักวางแผนทางการศึกษาจัดกลยุทธ์ได้แก่

๑. กลยุทธ์กลุ่มการลงทุนทางวิชาการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการทบทวนหลักสูตรปัจจุบัน เพื่อการดึงดูดตลาด คุณภาพหลักสูตร และมีศูนย์กลางที่พันธกิจของสถาบัน

๒. กลยุทธ์โอกาสผลิตภัณฑ์ตลาด เป็นการระบุนการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและตลาดที่เป็นไปได้ สุดท้ายสถาบันจะต้องมีโครงสร้าง คน และวัฒนธรรมเพื่อนำกลยุทธ์เหล่านี้ไปใช้

งาน หรืออาจต้องมีการออกแบบองค์กรใหม่ หรือทำการปรับปรุงองค์กรเดิมให้เหมาะสมกับการนำกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ไปปฏิบัติ

ฉัตรชัย ลอยฤทธิวุฒิกโร ได้กล่าวถึงการวางแผนกลยุทธ์ด้วยการวิเคราะห์ SOWT และการเลือกตลาด เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในโดยใช้ SOWT เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ทำให้ทราบโอกาสและอุปสรรค ในขณะที่ประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรทำให้เกิดจุดแข็งจุดอ่อนของบริษัท จึงเป็นสภาพแวดล้อมภายใน ผลจากการวิเคราะห์สถานการณ์จะเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดคือ การเลือกส่วนตลาดที่จะเข้าไปดำเนินการ

การกำหนดกลยุทธ์ จะต้องให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายใน ว่าจะเป็นที่วิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ ค่านิยม และทรัพยากรเองบริษัทความสอดคล้องระหว่างกลยุทธ์ที่เลือกกับสภาพแวดล้อมภายในจะเป็นตัวเพิ่มประสิทธิภาพให้องค์กร จุดมุ่งหมายของกลยุทธ์คือการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน ซึ่งตามแนวคิดของ Michael Porter แบ่งเป็น ๓ กลยุทธ์ คือ

๑. กลยุทธ์ด้านผู้นำต้นทุน กลยุทธ์นี้จะต้องพยายามลดต้นทุนการผลิต การกระจายสินค้าและต้นทุนการตลาดเพื่อให้สามารถใช้ราคาเป็นเครื่องมือการแข่งขัน โดยไม่กระทบกับกำไรของธุรกิจ แนวคิดนี้จะมุ่งตลาดทั้งหมดด้วยผลิตภัณฑ์ที่เป็นแบบมาตรฐาน โดยหาแหล่งวัตถุดิบที่มีต้นทุนต่ำ ประเทศที่มีแรงงานต่ำหรือตั้งในแหล่งที่ใกล้ตลาด

๒. กลยุทธ์ด้านความแตกต่าง เป้ากลยุทธ์ที่สร้างความแตกต่างจากคู่แข่งที่เกิดขึ้นที่เกิดจากมุมมองของลูกค้า กลยุทธ์นี้ทำให้ธุรกิจสามารถตั้งราคาได้สูง และลูกค้ายินดีจ่าย ความสำเร็จของกลยุทธ์นี้เกิดจากความเข้าใจตลาด รู้ลึกถึงคุณค่าลูกค้า และส่งมอบคุณค่าให้แตกต่างจากคู่แข่งที่อยู่อุตสาหกรรมเดียวกัน นั่นคือนิยามตลาดได้ถูกต้องแบ่งส่วนตลาดได้ชัดเจนและเลือกตลาดเป้าหมายได้ถูกต้องโดยทุกส่วนสอดคล้องกันกับเชิงกลยุทธ์

๓. กลยุทธ์ด้านมุ่งเน้น กลยุทธ์นี้จะมุ่งเน้นส่วนตลาดเฉพาะ โดยนิยามตลาดและแบ่งส่วนตลาดแคบยิ่งขึ้น อาจมุ่งที่ต้นทุนต่ำหรือสร้างความแตกต่างหลีกเลี่ยงการตอบสนองเป็นแบบเดียวกัน แม้ว่าจะอยู่ในตลาดส่วนเดียวกัน เช่น รถปิกอัพของจีนและอินเดียที่เน้นขึ้นกระบะแบบเรียนเจาะตลาด Kios เปิดท้ายขายของหรือการบรรทุกที่ต้องการพื้นเรียบ ซึ่งเจาะลูกค้าเป้าหมายที่เป็นตลาดสถาบัน^{๕๘}

^{๕๘} ฉัตรชัย ลอยฤทธิวุฒิกโร, การตลาดเป้าหมายของสถาบัน, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๕๘), หน้า ๓-๕.

วิธีขงอยู่สุข ได้กล่าวถึงกระบวนการวางแผนว่าถึงแม้ฝ่ายวางแผนองค์กรอาจจะสลายตัวไปแล้วแต่การวางแผนกลยุทธ์ก็ยังคงเป็นงานที่ขาดไม่ได้สำหรับองค์กร โดยกระบวนการวางแผนทั่วไปจะมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. พันธกิจและวัตถุประสงค์ อธิบายวิสัยทัศน์ขององค์กรและกำหนดวัตถุประสงค์ทางการเงินและทางกลยุทธ์ที่วัดได้

๒. การสำรวจสภาพแวดล้อมองค์กรรวบรวมข้อมูลจากทั้งในและภายนอกองค์กร แล้วทำการวิเคราะห์องค์กรอุตสาหกรรม ที่ดำเนินการธุรกิจอยู่ และสภาพแวดล้อมภายนอก รวมถึงการวิเคราะห์ พลังผลักดัน ๕ ประการ และการวิเคราะห์ SOWT จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค

๓. การกำหนดกลยุทธ์ เป็นส่วนที่ยากควรจะต้องเลือกใช้การได้เปรียบทางการแข่งขัน แสดงความสามารถหลักที่มีอยู่แล้วภายในองค์กร หรือว่าจะพิจารณาจากสิ่งที่มีอยู่ภายในว่าสามารถไปใช้อะไรกับภายนอกได้บ้าง

๔. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ยากโดยควรจะต้องสื่อสารเกี่ยวกับกลยุทธ์ จัดสรรทรัพยากร และจูงใจให้คนในองค์กรปฏิบัติตามจนสำเร็จลุล่วง

๕. การประเมินและการควบคุมวัดผลและเปรียบเทียบกันแผนที่วางไว้ แล้วทำการปรับเปลี่ยนตามความจำเป็น^{๔๕}

สรุปได้ว่า การวางแผนกลยุทธ์เป็นการตอบคำถามพื้นฐานที่จะรู้ว่าองค์กรจะก้าวเดินไปทางไหน อย่างไร องค์กรมีอะไรบ้าง องค์กรจะต้องทำอะไรบ้างจึงจะไปถึงเป้าหมาย หรือ องค์กรต้องการกำหนดทิศทางที่จะให้การบรรลุผลของงานด้วยการ กำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ การประเมินผล และการควบคุมกลยุทธ์ การจัดการ การตรวจสอบ และเป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกขององค์กร การกำหนดทิศทางขององค์กร การกำหนดกลยุทธ์ไปปฏิบัติและการควบคุมกลยุทธ์ กระบวนการวางแผนกลยุทธ์ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ควรจะเป็นและสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หากมีความขัดแย้งระหว่างความแตกต่างที่พบที่จะชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กรหรือหน่วยงาน ผู้บริหารวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเพื่อหาความสามารถที่ต้องพัฒนาของบุคลากร โดยนำความสามารถมาตรฐานในการดำเนินงาน ประสบด้วยความสามารถที่บุคคลมีอยู่จริงจะได้ความสามารถที่ต้องการพัฒนา ไปสู่ความสำเร็จ

^{๔๕} วิธีขงอยู่สุข, ภาวะผู้นำการบริหารการศึกษาในโลกการเปลี่ยนแปลงตอนกระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ และกลยุทธ์ในการบริหารทั่วไปและการศึกษา, เอกสารประกอบการสอน (นครสวรรค์: ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร, ๒๕๕๕), หน้า ๔๗-๔๘.

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการงานแผนกลยุทธ์ ตลอดจนผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยวิเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักกลยุทธ์ โดยมีหลักแนวคิดที่เกี่ยวข้องสรุปได้ตาม ตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑ การวางแผนกลยุทธ์

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, (๒๕๔๔, หน้า ๑๐๕)	หลักการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์เป็นพื้นฐานของกระบวนการเชิงกลยุทธ์เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า องค์กรจะประสบความสำเร็จ
เนตร์พัฒนา ขาววิราช, (๒๕๕๒, หน้า ๔๗-๔)	สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปแบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ ๑. สภาพแวดล้อมทั่วไป (General Environment) ๒. สภาพแวดล้อมในการดำเนินการ (Operating Environment) ๓. และสภาพแวดล้อมภายใน (internal Environment)
พิศักดิ์ผลจง วัฒนสินธุ์ และพสุ เดชะรินทร์, (๒๕๔๒, หน้า ๑๓-๑๗)	การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Analysis) เป็นกระบวนการขั้นแรกของการจัดการเชิงกลยุทธ์ ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่สำคัญ ในการศึกษาการจัดการระบบเปิด (open system) หมายถึง การให้ความสนใจในสภาพแวดล้อม
เอกชัย ไชยดา, (๒๕๕๕, หน้า ๔๑-๓๒)	๑. การระบุและวิเคราะห์แนวโน้มสภาพแวดล้อม ๒. การเริ่มต้นของการวางแผนกลยุทธ์ ๓. การตรวจสอบสภาพแวดล้อมตอบคำถาม ๔. ผลการตรวจสอบสภาพแวดล้อมจะทำให้เห็นภัยคุกคามและโอกาสในอนาคต ๕. ภัยคุกคามสภาพแวดล้อม เป็นแนวโน้มหรือเหตุการณ์ เป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดอันตรายกับสถาบัน ๖. การกำหนดเป้าหมายและพันธกิจของสถาบันทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน

ตารางที่ ๒.๑ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
นั้ตรชัย ลอยฤทธิวิรุฒิไกร, (๒๕๕๘, หน้า ๓-๘)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายใน โดยใช้ SOWT เป็นเครื่องมือ ๒. ประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรทำให้เกิดจุดแข็งและจุดอ่อน ๓. การกำหนดกลยุทธ์จะต้องให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายใน
วิรัช จงอยู่สุข (๒๕๕๕, หน้า ๔๗-๔๘)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. พันธกิจ และวัตถุประสงค์อธิบายวิสัยทัศน์ขององค์กร ๒. การสำรวจสภาพแวดล้อมขององค์กรเก็บข้อมูลภายในภายนอก ๓. การกำหนดกลยุทธ์เป็นส่วนที่ยก ๔. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติเป็นส่วนหนึ่งที่ยาก ๕. การประเมินผลและการควบคุม

๒.๑.๖ การประยุกต์ใช้การบริหารจัดการกลยุทธ์

๑. **วิสัยทัศน์** การกำหนดวิสัยทัศน์เป็นการกำหนดภาพแห่งความใฝ่ฝันความต้องการในอนาคตที่เห็นได้อย่างชัดเจนในปัจจุบัน ซึ่งเป็นภาพที่ยิ่งใหญ่ตระการตา สะท้อนความคิดเชิงรุก และเชื่อมั่นว่าภาพนั้นสามารถเป็นไปได้ จนส่งผลเป็นการลงแรงกระทำอย่างมุ่งมั่น จนกว่าจะสำเร็จ ผสมผสานองค์ประกอบของจินตนาการการกำหนดเป้าหมายการมองอนาคต การวางแผน การดำเนิน ตามเป้าหมายนั้นด้วยใจที่ยึดมั่นจนถึงที่สุด

๑) ความสำคัญของวิสัยทัศน์

(๑) ช่วยกำหนดทิศทางที่จะดำเนินกิจกรรมขององค์กร โดยมีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจน

(๒) ช่วยให้สมาชิกทุกคนรู้ว่า แต่ละคนมีความสำคัญต่อการมุ่งไปสู่จุดหมาย ปลายทาง และรู้ว่าทำอะไร (What) ทำไมต้องทำ (Why) ทำอย่างไร (How) และทำเมื่อใด (When)

(๓) ช่วยกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนมีความรู้สึกน่าสนใจ มีความผูกพัน มุ่งมั่น ปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำท้าย เกิดความหมายในชีวิตการทำงาน มีเป้าหมายด้วยความภูมิใจและทุ่มเทเพื่อคุณภาพของผลงานที่ปฏิบัติ

(๔) ช่วยกำหนดมาตรฐานของชีวิตองค์กรและสังคมที่แสดงถึงการมี ชีวิตที่มีคุณภาพ องค์กรที่มีคุณภาพ และสังคมที่เจริญก้าวหน้ามีความเป็นเลิศในทุกด้าน

๒) ลักษณะของวิสัยทัศน์ วิสัยทัศน์ต้องเป็น “ภาพที่เห็นชัดเจน” ความแตกต่างของคนมีและไม่มีวิสัยทัศน์ คือคนไม่มีวิสัยทัศน์จะเห็นภาพสลัวๆ เหมือนเมืองในหมอกดู ไม่ออกว่าเป็นอะไร ลักษณะของวิสัยทัศน์ประกอบด้วย

(๑) ต้องเป็นภาพที่ชัดเจนตอบคำถามได้ว่าใครทำอะไรที่ไหนเมื่อไร

(๒) ต้องเป็นมากกว่าเพียง “อยากเห็น” แต่ต้องฟันฝ่าอุปสรรค

(๓) เป็นการมองภาพที่จะเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้าไม่ใช่ถอยหลังไป

มองอดีต

(๔) ต้องเป็นภาพแง่บวก สะท้อนสิ่งที่ดีกว่าอดีตและปัจจุบันเพราะไม่มีใคร อยากมีภาพแง่ลบแง่ลงต่างเป็นความฝันของตน

(๕) ฝันที่เป็นจริงเมื่อฝันแล้วอย่าหยุดแค่นั้นแต่เริ่มลงมือทำและเมื่อลงมือทำ แล้วอย่าหยุดจนกว่าจะสำเร็จ

(๖) ต้องยิ่งใหญ่ตระการตาและท้าทาย

(๗) เป็นภาพที่เกิดจากแนวความคิดเชิงรุกไปข้างหน้าไม่ใช่การตามแก้ปัญหา หรือการนั่งรับปัญหาเพื่อตอบโต้หรือตอบสนองปัญหาเท่านั้น

(๘) เป็นการคิดล่วงหน้าก่อนที่จะเกิดปัญหาและมองข้ามปัญหาไปแล้ว

(๙) ไม่เพื่อฝันแต่ต้องสะท้อนเป็นภาพที่สมจริงสมจังสะท้อนความพร้อม ศักยภาพในทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิดขึ้นซึ่งจะเป็นพลังที่ขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จได้

(๑๐) เป็นสิ่งที่มีพลังเหนืออารมณ์ความรู้สึกแม้เวลาที่อดใจไม่มีเรี่ยวแรงก็ยังลุกขึ้นทำได้เมื่อหัน ไปมองวิสัยทัศน์นั้น

๓) ขั้นตอนเตรียมการ

เป็นขั้นตอนการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและให้เห็น ความสำคัญและความจำเป็นในการสร้างวิสัยทัศน์ในองค์กรรวมถึงการมีเจตคติที่ดีของสมาชิกที่มี ต่อองค์กร

๔) ขั้นตอนการสร้างวิสัยทัศน์

(๑) รวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน เช่น วัตถุประสงค์ภารกิจ หน่วยงาน ความคาดหวัง และความต้องการของสมาชิกผู้รับบริการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

(๒) วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของหน่วยงานเพื่อให้ผู้บริหารเข้าใจและตระหนักในสถานการณ์ปัจจุบันและศักยภาพของหน่วยงาน

(๓) กลุ่มผู้บริหารเสนอมุมมองแห่งอนาคตเป็นลักษณะของการสร้างฝันของผู้บริหารแต่ละคน (Create Individuals Dream) จะได้มุมมองที่หลากหลายและครอบคลุม

(๔) นำมุมมองของผู้บริหารแต่ละคนมารวมและเชื่อมโยงกัน (Share and Relate the Dreams) เพื่อให้มุมมองของแต่ละคนมาเชื่อมโยงกันแล้วเรียงลำดับความสำคัญ

(๕) คัดเลือกและตัดสินใจอนาคตของหน่วยงานที่เป็นความฝันของทุกคน

(๖) จัดเวลาจำนวนให้สื่อความหมายชัดเจน ปลูกเร้า ทำท้าย สร้างพลังคลใจ มีสาระครอบคลุมองค์ประกอบของวิสัยทัศน์

๕) ขั้นนำวิสัยทัศน์ไปปฏิบัติ

เมื่อกำหนดวิสัยทัศน์ตามขั้นตอนการสร้างวิสัยทัศน์แล้ว จะได้วิสัยทัศน์ของหน่วยงาน และเมื่อคณะกรรมการบริหารแล้วควรสื่อสารให้สมาชิกทุกคนได้รับทราบและเข้าใจตรงกัน กำหนดแผนงานและโครงการให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และนำแผน/โครงการไปปฏิบัติ

๖) ขั้นประเมินวิสัยทัศน์

การประเมินวิสัยทัศน์ทำให้ทราบว่าวิสัยทัศน์นั้นมีพลัง และมีประสิทธิภาพเพียงใด โดยพิจารณาจากผลการดำเนินงานตามแผนและโครงการว่ามีความก้าวหน้าที่มีไปสู่วิสัยทัศน์เพียงใด ควรปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์อย่างไร

๗) ผลดีของการมีวิสัยทัศน์

(๑) นำมาซึ่งทิศทางเป็นกรอบให้แก่ผู้บริหารในการจัดระบบและดำเนินการทุกอย่างในองค์กร อย่างประสานสอดคล้องเกิดประสิทธิผลประสิทธิภาพสูงสุดถูกต้องตรงเป้าหมาย

(๒) ผู้ที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจนจะวางแผนชัดเจนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้นมีทิศทางที่กำหนด มีแผนทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวว่าต้องทำอะไรบ้าง

(๓) ทำให้คนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทีมงานจึงเป็นเอกภาพโดยอัตโนมัติ

(๔) ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์จะเป็นบุคคลผู้บรรลุทุกความฝันแห่งความสำเร็จในอนาคต แปรเปลี่ยนเป็นภาระใจและพลังผลักดันให้ความฝันนั้นเป็นจริงได้

๘) ผลเสียของการขาดวิสัยทัศน์

ขาดการป้องกันปัญหาจนเกิดการสะสมซ้อนทับของปัญหาหลายชั้นตามกาลเวลา จนยากจะหาต้นตอและหนทางการแก้ไขได้ครบ ผู้บริหารที่ขาดวิสัยทัศน์จะไม่มีโอกาสคิดวางแผนในการบุกเบิกสร้างสรรค์งานใหม่ๆ เพื่อพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ เพราะมัวแต่นั่งแก้ปัญหาประจำวันอยู่เสมอ อันเป็นผลจากการขาดวิสัยทัศน์นั่นเอง

องค์กรที่ไร้วิสัยทัศน์จะประกอบด้วยผู้นำสายตาวร่ามัวสมาชิกเช้าชามเย็นชาม จับจด เลื่อยช้า กว่าจะเห็นให้ทำงานได้ก็ยากยิ่ง ถ้าองค์กรและผู้นำขาดวิสัยทัศน์สมาชิกจะไม่กระตือรือร้น เพราะไม่คิดว่าจะต้องทำอะไรมากไปกว่างานประจำวัน องค์กรจะสามารถก้าวแข่งองค์กรอื่นๆ ไปข้างหน้าได้เมื่อสมาชิกได้ร่วมมือกันสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดการพัฒนาขึ้น^{๖๐}

๒. พันธกิจ (Mission) หมายถึง หน้าที่โดยรวมของส่วนราชการพันธกิจเป็นการตอบ คำถามว่า “ส่วนราชการต้องการบรรลุอะไร” พันธกิจอาจกำหนดผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือกลุ่มเป้าหมายที่ส่วนราชการให้บริการความสามารถที่โดดเด่นของส่วนราชการหรือเทคโนโลยีที่ส่วนราชการใช้ในการกำหนดพันธกิจ จะต้องทราบว่หน้าที่หรือภารกิจหลักตามกฎหมายที่องค์กรต้องดำเนินการคืออะไร และจำเป็นต้องทราบว่เป้าประสงค์หรือผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการดำเนินงานคืออะไร ดังนั้นพันธกิจจึงเป็นสิ่งที่องค์กรต้องปฏิบัติ (ตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย) เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์และวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ การกำหนดพันธกิจทำให้เราทราบทิศทาง (Direction) และขอบเขตของการดำเนินงาน ลักษณะของการเขียนพันธกิจหรือกล่าวว่พันธกิจไม่มีข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ตายตัวว่าจะต้องดำเนินการในลักษณะอย่างไร ซึ่งจะมีอยู่ ๒ ลักษณะได้แก่ การนำมากล่าวรวมกันเป็นข้อ เดียวกันหรือจะแบ่งข้อย่อยก็ได้

๑) พันธกิจแบ่งได้ ๒ ระดับ

(๑) พันธกิจดั้งเดิม คือพันธกิจเดิมขององค์กร ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ขององค์กรที่สังคมกำหนดให้หรือบทบาทหน้าที่ขององค์กรที่มีต่อสังคมพันธกิจนี้ถูกกำหนดเมื่อริเริ่มให้มีการก่อตั้งองค์กร และจะคงอยู่กับองค์กรตลอดไปจะมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อมีการปรับปรุงหรือปฏิรูปองค์กร

^{๖๐} กองแผนงาน, การเขียนวิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ และเป้าประสงค์, ในเอกสาร ประกอบการประชุมเครือข่ายกองแผนงานเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการราชการหน่วยงานประจำปี ๒๕๕๓, งบประมาณ ๕ ขั้ววางแผนพัฒนาและเทคโนโลยี, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๓๔.

(๒) พันธกิจตามเป้าประสงค์เป็นพันธกิจที่องค์กรจะต้องปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามความคาดหวังขององค์กรตามวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นพันธกิจในส่วนนี้จึงปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป

๒) การตรวจสอบความเป็นไปได้ของพันธกิจ การกำหนดพันธกิจจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้และความสมเหตุสมผล ทั้งนี้รวมถึงอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และบทบาทที่สังคมกำหนดให้องค์กรซึ่งองค์กรจะต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามข้อบัญญัติและระเบียบกฎหมาย ทั้งนี้ร่างพันธกิจที่เหมาะสมและเป็นไปได้จะต้องระบุถึงเงื่อนไข และปรัชญาแนวทางหรือค่านิยมหลักที่ยึดมั่นในการปฏิบัติงานตามพันธกิจ การปฏิบัติตามพันธกิจผู้บริหารองค์กรจะต้องทุ่มเททั้งกายใจ และต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกับสมาชิกองค์กรในการกำหนด “สัญญาประชาคม” และหรือ “ค่านิยมร่วม” ขององค์กรเพื่อเป็นข้อผูกพันที่สมาชิกต้องปฏิบัติเป็นการสร้างพลังร่วมที่มุ่งสู่ทิศทางของอนาคตที่ทุก คนคาดหวังไว้ร่วมกัน

๓) ขั้นตอนการกำหนดพันธกิจขององค์กร ควรเป็นการหารือร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิและการตรวจสอบความเป็นไปได้ของพันธกิจการกำหนดพันธกิจมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

(๑) ข้อความพันธกิจ (Mission Statement) จะแสดงแนวคิดและวิธีการดำเนินงานเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนด เป็นการระบุภารกิจที่องค์กรนั้นพยายามจะบรรลุ และจะระบุขอบเขตการปฏิบัติการขององค์กรเกี่ยวกับผลผลิตและการบริการ ถ้าชัดเจนจะอธิบายถึงค่านิยม และลำดับความสำคัญต่าง ๆ ขององค์กร และบ่งบอกถึงทิศทางในอนาคตขององค์กรโดยจะกำหนดขอบเขตเพื่อเสนอแนะการกำหนดกลยุทธ์ที่มุ่งเป้าหมายและทางเลือกที่เป็นไปได้

(๒) ความสำคัญในการกำหนดพันธกิจ ได้แก่ เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายวัตถุประสงค์ขององค์กร ทิศทางขององค์กร หลักเกณฑ์มาตรฐานในการจัดสรรทรัพยากรขององค์กร เพื่อความสะดวกในการแปลความหมายของวัตถุประสงค์ในโครงสร้าง การทำงาน การออกแบบงาน กำหนดความรับผิดชอบภายในองค์กร ด้วยวิธีการซึ่งคำนึงถึงต้นทุนเวลา และตัวชี้วัดการทำงานที่สามารถประเมินผลงานได้ ๕ ปี ข้างหน้า

(๓) แนวทางการกำหนดพันธกิจต้องตอบคำถาม

- อะไรคือเหตุผลในการก่อตั้งหรือคงอยู่ขององค์กร
- อะไรคือจุดหมายพื้นฐานขององค์กร
- ลักษณะเด่นหรือเอกลักษณ์ขององค์กรคืออะไร

- ความแตกต่างด้านภารกิจขององค์กรกับองค์กรอื่น ในช่วง ๑ ปี ๕ ปีข้างหน้า กลุ่มประชาชนผู้รับบริการหลักคือกลุ่มใด

- ผลผลิตและบริการที่สำคัญในปัจจุบันและอนาคตคืออะไร
- ลักษณะประโยชน์ด้านเศรษฐกิจที่สำคัญคืออะไร
- ความเชื่อ ค่านิยม และปรัชญาขององค์กรเป็นอย่างไร

(๔) ส่วนประกอบที่สำคัญของข้อความพันธกิจ ได้แก่

- ผู้รับบริการ (Customer) ใครคือผู้รับบริการขององค์กร
- ผลผลิตหรือบริการ (Products or Services) ขององค์กรที่

สำคัญคืออะไร - ตลาด (Markets) องค์กรมีการแข่งขันในตลาดใด

- เทคโนโลยี (Technology) เทคโนโลยีพื้นฐานขององค์กรคืออะไร
- เกี่ยวข้องกับความอยู่รอดความเจริญเติบโต และความสามารถ

สร้างกำไร (Concern of Survival, Growth, and Profitability) องค์กรต้องการบรรลุวัตถุประสงค์ในลักษณะใด

- ปรัชญา (Philosophy) ความเชื่อ ค่านิยม (คุณค่า) ความพึงพอใจ และลำดับความสำคัญของปรัชญาองค์กรคืออะไร

- แนวความคิดส่วนตัว (Self - Concept) ความโดดเด่นหรือข้อได้เปรียบทางการแข่งขันขององค์กรคืออะไร

- ความเกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของชุมชน (Concern for Public

Image) องค์กรมีการตอบสนองต่อสังคมชุมชนและสภาพแวดล้อมอย่างไร

- ความเกี่ยวข้องกับพนักงาน (Concern for Employees)

พนักงานได้รับการพิจารณาว่าเป็นสินทรัพย์ที่มีคุณค่าขององค์กรหรือไม่^{๖๐}

๓. เป้าประสงค์ (Goal) การกำหนดเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์หรือหลัก หรือเป้าประสงค์ จากวิสัยทัศน์ ซึ่งมีลักษณะเชิงนามธรรมจะถูกแปลเป็นเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมที่ แสดงถึงสิ่งที่ต้องการในอนาคตต้องพยายามให้เกิดขึ้นหรือผลลัพธ์/ผลสำเร็จที่องค์กรต้องการบรรลุ ถึงเป็นข้อความที่เกริ่นอย่างกว้างๆ ถึงผลลัพธ์ (outcome) ขององค์กรอันเนื่องมาจากหน้าที่ของ องค์กรต้องสอดคล้องกับพันธกิจที่กำหนดไว้ มากขึ้น ลักษณะของเป้าหมายที่ดี มีดังนี้

^{๖๐}Pearce II, J. A. II., **The company mission as a strategic tool.** (Sloan Management Review. Spring, 1982), pp. 15-24.

- ขยายหลักการสาระสำคัญของระบุในวิสัยทัศน์/พันธกิจ ให้มีความเป็นรูปธรรม
- ระบุถึงกลุ่มเป้าหมายที่องค์กรต้องการจะมอบสิ่งที่มีคุณค่าให้
- ระบุคุณค่า ผลประโยชน์ความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นต่อกลุ่มเป้าหมาย
- ต้องไม่เป็นนามธรรมสามารถแปลงให้เป็นกิจกรรมที่ง่ายต่อการมอบหมาย

และการกระจายงาน

- ต้องเป็นไปได้ในการใช้ทรัพยากรและกำลังคนที่มีอยู่จริง
- ต้องสามารถจัดการกับเรื่องต่างๆ ได้หลายๆ เรื่องพร้อมกันในคราวเดียว
- ต้องเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยขององค์กร

๑) การครอบคลุมของเป้าประสงค์ ในสังคมเป้าประสงค์อาจครอบคลุมในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน ดังต่อไปนี้ นวัตกรรม (Innovation) เช่น การศึกษาวิจัยและพัฒนา เพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การสร้างนวัตกรรมทางการจัดการบริการด้วยระบบสื่อสารทางไกล การเชื่อมบ้านผ่านระบบ GPS การพัฒนาเทคโนโลยีบริการใหม่ เป็นต้น ทรัพยากรด้านการเงินการคลัง (Financial resources) เช่น เป้าประสงค์ที่จะบริหารต้นทุนค่าใช้จ่ายด้านเทคโนโลยีด้วยการบริหารแบบ Just in time, พัฒนาการบริหารรายได้ด้วยการทำข้อตกลงร่วมรัฐเอกชนจัดระบบบริหารค่าตอบแทนและค่าแรงเพิ่มผลรายได้ผู้ป่วยใน DRG profile จากระบบเวชระเบียนคุณภาพ ประโยชน์ที่จะได้รับ (Profitability) หมายถึง ส่วนต่างของรายได้ทั้งหมดกับต้นทุนทางตรง และต้นทุนทางอ้อมที่ต้องทุ่มเทหรือใช้จ่ายไป

๒) ประเภทของเป้าประสงค์ จะเห็นได้ว่าเป้าประสงค์ที่กำหนดขึ้นในการจัดทำแผนขององค์กรนั้นอาจแบ่งระดับเป็น ๓ ระดับ แล้วแต่การให้น้ำหนักความสำคัญของประเด็นทางกลยุทธ์ ตามสถานการณ์ภายนอกและภายในที่เปลี่ยนแปลงไป (ในระหว่างการดำเนินการตามแผนกลยุทธ์อาจมีการเปลี่ยนแปลงระดับของการกำหนดวัตถุประสงค์ได้ตามการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ภายนอก หรือสภาพการณ์ภายในที่เปลี่ยนแปลงไป) ดังนี้

(๑) เป้าประสงค์กลยุทธ์ (Strategic goal) เป็นผลลัพธ์ในภาพรวมขององค์กรที่มีผลต่อความเป็นไปในทางที่ดีหรือความปลอดภัย หรือความเปลี่ยนแปลงขององค์กร เช่น การออกแบบบริการแบบใหม่ การให้บริการชนิดใหม่ที่ปรับโฉมไปจากเดิม หรือการบริหารทรัพยากรบุคคลสาขาใหม่ด้วยรูปแบบใหม่

(๒) เป้าประสงค์ยุทธวิธี (Tactical goal) เป็นผลลัพธ์ตามการปฏิบัติของแต่ละหน่วยปฏิบัติหรือหน่วยงานย่อยภายในผู้บริหารระดับต้นและผู้บริหารระดับกลางมักจะกำหนดเป้าประสงค์ระดับนี้ ในการจัดทำแผนประจำปี เช่น การลดขั้นตอนการให้บริการ การ

พัฒนาระบบเวชระเบียน คุณภาพระดับความรู้ และชั่วโมงประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ในแผนกการพัฒนาระบบคุณภาพ ด้วย Six sigma technique การได้รับการรับรองคุณภาพตามระบบ Primary Care Accreditation เป็นต้น

(๑) เป้าประสงค์ปฏิบัติการ (Operational goal) เป็นผลลัพธ์ที่ต้องการในงานของแต่ละบุคคลหรือแต่ละหน่วยปฏิบัติ ผู้บริหารระดับต้นหรือผู้ประสานงานหลักในโครงการมีหน้าที่ในการพิจารณากำหนดตัวอย่าง เช่น พัฒนาระบบงานให้มีคุณภาพ

๓) หลักการและเทคนิคการกำหนดเป้าประสงค์ การกำหนดเป้าประสงค์ขององค์การอาจปรับปรุงพัฒนาเปลี่ยนแปลงทั้งเนื้อหาและระดับของเป้าประสงค์โดยมีตัวแปรหรือปัจจัยที่สำคัญสำหรับพิจารณา คือ

(๑) ความเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับ “ประเด็นทางกลยุทธ์ (Strategic issues)” เพื่อกำหนดเป็นเป้าประสงค์ขั้นผู้บริหารที่ปฏิบัติงานในองค์กรอยู่เดิม ได้เห็นผลประกอบการมีจุดอ่อนหรือตัวชี้วัดระดับองค์กรที่ไม่ประสบความสำเร็จแล้วต้องการการแก้ไขให้มีประสิทธิผลมากขึ้น

(๒) ผู้บริหารที่ย้ายมาอยู่ใหม่ (ผู้บริหารที่ปฏิบัติงานอยู่เดิม) เห็นว่ามีโอกาสการยกระดับการพัฒนาหรือรูปแบบบริการหรือมีพื้นที่ปฏิบัติการที่น่าสนใจ

(๓) ความเป็นไปได้ของเป้าประสงค์ เป้าประสงค์ที่กำหนดอาจจะมีความเป็นนามธรรมมากเกินไปจนไม่อาจแปรเปลี่ยนเป็นแผนปฏิบัติการได้ หรือกำหนดความคาดหวังไว้สูงกว่าปฏิบัติได้ หรือไม่สอดคล้องกับการวิเคราะห์ทางกลยุทธ์

๔. กลยุทธ์ (Strategy) การระบุนโยบายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนต่างๆ ในการรบอย่างชัดเจน เพื่อให้องค์กรสามารถนายยุทธศาสตร์ที่วางไว้ไปใช้ได้เหมาะสมต่อเนื่อง และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

๑) หลักการเขียนกลยุทธ์

ระดับกลยุทธ์ของรัฐบาลที่กำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนพร้อมตัวชี้วัดความสำเร็จของรัฐบาลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในทางที่พึงปรารถนาเรียกว่า (National Policy Indicator) หรือ "Impact Indicator" ในระดับรัฐบาล

ระดับกลยุทธ์กระทรวงที่กำหนดเป้าหมายการให้บริการสาธารณะเฉพาะด้านที่ชัดเจนพร้อมตัวชี้วัดความสำเร็จของกระทรวงที่มีต่อผลประโยชน์ของกลุ่มสังคมที่เป็นเป้าหมาย เรียกว่า "Ministerial Policy Indicator" หรือ "Impact Indicator" ในระดับกระทรวง

ระดับกลยุทธ์ระดับกรมที่กำหนดเป้าหมายให้บริการระดับกรมที่ชัดเจน พร้อมตัวชี้วัดความสำเร็จของหน่วยงานที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและลักษณะผลประโยชน์ เฉพาะหรือผลลัพธ์ " Outcome Indicator

ระดับกิจกรรมที่กำหนดกิจกรรมหลัก นำส่งผลผลิตที่ชัดเจนพร้อม ตัวชี้วัดความสำเร็จเมื่อสิ้นสุดกระบวนการจัดทำกิจกรรมหลักเรียกว่า"Output Indicator

๒) เทคนิคการเขียน

(๑) คำกริยาที่ใช้เขียนกลยุทธ์ใช้คำกริยานามธรรม และต้องแสดง ทิศทางของยุทธศาสตร์หรือนโยบาย เช่น

- ขยาย/เพิ่ม/พัฒนาเพื่อการรุก
- ปรับปรุงเพื่อการแก้ไขส่วนด้อย
- คงสภาพเพื่อเป็นการประคองตัว
- ตัดทอนเพื่อการยุติส่วนที่ควรเรียก

(๒) คำกริยาที่ใช้เขียนกลยุทธ์ใช้คำกริยาเชิงรูปธรรม และต้องแสดง แนวทาง เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ เช่น

- ส่งเสริมหรือสนับสนุนเพื่อขยายกลุ่มผู้รับผลประโยชน์ในสังคม
- เสริมสร้างหรือสร้างเสริมเพื่อปรับปรุงองค์กรเพื่อรองรับการ

ขยายตัวในอนาคต รักษาความเชี่ยวชาญ หรือรักษาสถานภาพเพื่อคงสภาพขององค์กรในยามวิกฤติ และทบทวนเพื่อพิจารณาตัดทอนงานที่ควรยกเลิกหรือถ่ายโอนให้หน่วยงานอื่นเป็นต้น

(๓) คำกริยาที่ใช้เขียนกิจกรรมหลักนำส่งผลผลิตต้องแสดงวิธีการ หลักที่เป็นรูปธรรมให้กับแนวทางที่กำหนดในระดับกลยุทธ์ เช่น

- เผยแพร่สารสนเทศให้แก่ผู้รับบริการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่ดี
- ก่อสร้างศูนย์บริการในระดับชุมชนเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่ดี
- จัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่เครือข่ายเพื่อสนับสนุนเครือข่ายให้

เป็นแกนนำในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน

- ฝึกอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการให้บริการ
- จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพให้แก่เจ้าหน้าที่

เพื่อสร้างเสริมขีดความสามารถในการวางแผนและประเมินผล

- กำหนดมาตรฐานการให้บริการที่มีคุณภาพเพื่อสร้างความพึง

พอใจให้แก่ผู้รับบริการ

David Fred R. ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนากลยุทธ์ประกอบไปด้วย ๓ ขั้นตอนต่อไปนี้

๑. ขั้นการกำหนดกลยุทธ์ (Strategic Formulation) จะเกี่ยวข้องกับการกำหนดพันธกิจ (mission statement) การพิจารณาถึงโอกาสและข้อจำกัดที่มาจากสภาพแวดล้อมภายนอก การพิจารณาถึงจุดแข็งจุดอ่อนขององค์กร การกำหนดวัตถุประสงค์ระยะยาว พิจารณาประเมินทางเลือกกลยุทธ์ต่างๆ และการตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงาน

๒. ขั้นการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Strategic Implementation) จะเกี่ยวข้องกับการกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนประจำปี การกำหนดนโยบายการจูงใจบุคลากรที่รับผิดชอบ การจัดสรรทรัพยากรให้แก่การดำเนินกลยุทธ์ต่างๆ การสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบใหม่ที่เน้นการทำตามกลยุทธ์ที่กำหนด โครงสร้างองค์กรที่มีประสิทธิผล การจัดเตรียมงบประมาณ รวมถึงการพัฒนาและการใช้ระบบการจัดการข้อมูล

๓. ขั้นการประเมินผลกลยุทธ์ (Strategic Evaluation) จะเกี่ยวข้องกับการประเมินสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป การทบทวนกลยุทธ์ที่ถูกลำนำไปใช้ การประเมินระดับความสำเร็จของกลยุทธ์และแผน รวมถึงการปรับปรุงแก้ไข^{๖๒}

Wheelen and Hunger ได้กำหนดขั้นตอนการพัฒนากลยุทธ์มี ๔ ขั้นตอนประกอบไปด้วย

๑. การตรวจสอบสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร
๒. การกำหนดกลยุทธ์
๓. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ
๔. การประเมินผลและการควบคุมกลยุทธ์^{๖๓}

Certo and Peter กล่าวว่า ขั้นตอนพัฒนากลยุทธ์ มี ๕ ขั้นตอน ประกอบด้วย

๑. การกำหนด “จุดแข็ง-จุดอ่อน” ภายในองค์กร และ “โอกาส-อุปสรรค” จากภายนอกองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรทั้งที่เป็นปัจจัยเงื่อนไขในระยะเวลาที่ผ่านมาและที่จะเป็นปัจจัยเงื่อนไขในอนาคต

๒. การจัดวางทิศทางขององค์กร (Establishing Organizational Direction) หรือการกำหนดแนวรุกขององค์กรโดยพิจารณาภารกิจขององค์กร (Organizational Mission) ซึ่งเน้น

^{๖๒} David Fred R., **Strategic management**, 6th ed. (New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1997), p.11.

^{๖๓} Wheelen and Hunger, **Strategic Management and Business Policy Concept and Cases (10 th ed.)**, (upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall, 2006), pp. 73-263.

เหตุผลในการมีองค์กรและเป้าประสงค์ขององค์กร (Organizational Objectives) ซึ่งเน้นประโยชน์ที่ได้รับจากการมีองค์กร

๓. การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy Formulation) โดยพิจารณาออกแบบและเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงจากการวิเคราะห์ทางเลือกด้วยเทคนิคต่างๆ

๔. การปฏิบัติงานตามกลยุทธ์ (Strategy Implementation) โดยดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานตามกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ให้เป็นไปอย่างราบรื่นคำนึงถึงโครงสร้างองค์กร (Organization Structure) และวัฒนธรรมองค์กร (Organization Culture) เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามที่พึงประสงค์

๕. การควบคุมเชิงกลยุทธ์ (Strategic Control) โดยทำการติดตามผลการปฏิบัติงานและทำการประเมินผลกระบวนการและประเมินผลสำเร็จขององค์กรกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากขั้นตอนที่ ๑ ไปจนถึงขั้นตอนที่ ๕ และมีการดำเนินการทบทวนโดยเวียนกลับมาขั้นตอนที่ ๑ โดยพิจารณาสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งองค์กรจะต้องเผชิญและปรับกลยุทธ์ให้องค์กรดำเนินได้อย่างเหมาะสมตามกาลเวลาโดยอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหัวหน้าฝ่ายบริหาร (Chief Executive Officer CEO) ในกรณีองค์กรขนาดเล็กหรือในรูปคณะกรรมการอำนาจการพร้อมกับหัวหน้างานบริหารและหัวหน้างานของหน่วยงานอื่นๆ ในกรณีองค์กรขนาดใหญ่^{๖๔}

ธงชัย สันติวงศ์ กล่าวถึงการพัฒนากลยุทธ์ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การวิเคราะห์เพื่อจัดวางกลยุทธ์ผู้บริหารระดับสูงจะต้องทำการวิเคราะห์ถึงปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการจัดวางกลยุทธ์ประกอบด้วย

๑) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม

๒) การวิเคราะห์ทรัพยากรภายใน

๓) การรับรู้ค่านิยมส่วนบุคคลและวัตถุประสงค์ส่วนตัวของกลุ่ม ๔) บุคคลความรับผิดชอบขององค์กรที่พึงมีต่อสังคม

ขั้นตอนที่ ๒

๑) การกำหนดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ทางกลยุทธ์

๒) การกำหนดแผนงานหลักนโยบายและกลยุทธ์ย่อย

ขั้นตอนที่ ๓ การปฏิบัติตามกลยุทธ์จากการวางแผนกลยุทธ์จะออกมาเป็นแผนงานหลัก นโยบายและกลยุทธ์ย่อยความสำคัญของปัจจัยการปฏิบัติตามกลยุทธ์ ๔ ประการ คือ

^{๖๔} Certo and Peter, *Strategic Management, Concept and Applications*, (New York: MacGraw – Hill, 1991), p 37.

- ๑) วัฒนธรรมองค์กร
- ๒) โครงสร้างองค์กร
- ๓) ทรัพยากรมนุษย์หรือบุคคล
- ๔) ระบบและกระบวนการบริหาร

ขั้นตอนที่ ๔ การประเมินกลยุทธ์เป็นการควบคุมติดตามผลและประเมินผลกลยุทธ์ต่างๆ ขององค์กร^{๖๕}

Chedha sake ในการพัฒนายุทธวิธีเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยภูมิพนมเพื่อยุติในราชอาณาจักรกัมพูชา ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนากลยุทธ์เป็นขั้นตอนการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ให้มีประสิทธิภาพประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environment Analysis) ในการประเมินสภาพแวดล้อมขององค์กรนั้นจะประกอบไปด้วยการประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก และการประเมินสภาพแวดล้อมภายใน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค หรือโดยทั่วไปจะเรียกว่าการวิเคราะห์ตามตัวแบบสว็อท (SWOT Analysis) ได้แก่ การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strength-S) การวิเคราะห์จุดอ่อน (Weakness-W) การวิเคราะห์โอกาส (Opportunity-O) การวิเคราะห์ภาวะคุกคาม (Threat-T)

๒. การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy formulation) การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy formulation) เป็นการพัฒนาแผนระยะยาวบนรากฐานของโอกาสและอุปสรรคที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก และการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน โดยองค์กรจะต้องกำหนดและเลือกกลยุทธ์ที่ดีที่สุดที่เหมาะสมกับองค์กรที่สุด ผู้บริหารต้องพยายามตอบคำถามว่าทำอะไรจึงจะไปถึงเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ได้ โดยใช้ความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กรกำหนดเป็นกลยุทธ์ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงระดับที่แตกต่างกันของกลยุทธ์ด้วย

๓. การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (Strategic execution) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ คือ กระบวนการที่ผู้บริหารแปลงกลยุทธ์และนโยบายไปสู่แผนการดำเนินงานกำหนดรายละเอียดด้านต่างๆ เช่น ด้านงบประมาณ หรือวิธีการดำเนินงานซึ่งกระบวนการนี้อาจจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงภายใน ด้านวัฒนธรรม โครงสร้างหรือระบบการบริหารเพื่อให้สามารถดำเนินการตามกลยุทธ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

^{๖๕} ชงชัย สันติวงศ์, กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗.

๔. การประเมินผลกลยุทธ์ (Strategy Evaluation) การควบคุมกลยุทธ์เป็นหน้าที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลกลยุทธ์ที่นำไปปฏิบัติ ทั้งนี้ในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัตินั้นมักจะเกิดข้อผิดพลาดที่ต้องการการปรับปรุงเพื่อให้แน่ใจว่ากลยุทธ์นั้นจะก่อให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่ตรงตามแผนที่ได้ตั้งไว้^{๖๖}

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการพัฒนากลยุทธ์ผู้วิจัยจึงกำหนดได้ ๔ ขั้นตอนโดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๑. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environment Analysis) ในการประเมิน สภาพแวดล้อมขององค์กรนั้นจะประกอบไปด้วยการประเมิน สภาพแวดล้อมภายนอก และการ ประเมินสภาพแวดล้อมภายใน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค หรือโดยทั่วไปจะเรียกว่า การวิเคราะห์ตามตัวแบบสว็อท (SWOT Analysis) ได้แก่ การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strength-S) การวิเคราะห์จุดอ่อน (Weakness-W) การวิเคราะห์โอกาส (Opportunity-O) การวิเคราะห์ภาวะคุกคาม (Threat-T)

๑) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในขององค์กร (Internal analysis)

Fred R. David การวิเคราะห์ภายในขององค์กรนั้นจะทำให้ทราบถึงจุดอ่อนและจุดแข็งขององค์กร ช่วยให้ประเมินอดีตและแนวโน้มในปัจจุบันการวิเคราะห์ภายในสามารถทำได้โดย การวิเคราะห์ปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ (Critical success factor) การวิเคราะห์ (Value chain) และวิเคราะห์กระบวนการหลัก (Core business process) ซึ่งจะทำให้้องค์กรมีความสามารถหลักที่โดดเด่น (Core competency) จุด แข็ง ลักษณะหรือองค์ประกอบขององค์กรที่มีสมรรถนะเหนือกว่าจุดอ่อน ลักษณะหรือองค์ประกอบขององค์กรที่มีสมรรถนะด้อยกว่าเมื่อเทียบกับคู่แข่ง^{๖๗}

เสนาะ ตียาว์ เห็นว่าการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานขององค์กร โดยจะพิจารณาจากความสามารถในการบริหารทรัพยากรภายในองค์กร ประกอบด้วยทรัพยากรต่างๆ ความสามารถและอำนาจให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยทรัพยากรทั้ง ๓ อย่างนี้ หากองค์กรนำไปใช้อย่างเหมาะสมกับปัจจัยภายนอก ก็จะทำให้มีกำไร แม้แต่อุตสาหกรรมไม่น่าสนใจก็ตาม นอกจากนี้การพิจารณาจากปัจจัย

^{๖๖} Chedha sake, การพัฒนายุทธวิธีเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ 2, (มหาวิทยาลัยภูมิพนมเพ็ญในราชอาณาจักรกัมพูชา, 2005), p. 21.

^{๖๗} Fred R. David , (อ้างใน ศิริประภา แก้วอุดม, ทางเลือกกลยุทธ์การบริหารจัดการการท่องเที่ยว ย่านตลาดบ้านใหม่, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓-๑๔.

และเงื่อนไขสำคัญที่ยึดถือในการแข่งขันนับว่ามีความสำคัญต่อการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กรเช่นกัน ได้แก่ ต้นทุน แรงงาน การมีเงินทุนที่เพียงพอการเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญ และการควบคุมตลาด นอกจากนี้สภาพแวดล้อมภายในเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับลูกค้า โดยทั่วไปคุณค่าที่ให้กับลูกค้าที่สำคัญ คือสินค้าที่ดีกว่าราคาขายที่ถูกลงและบริการที่เร็วกว่า โดยสถานประกอบการต่างๆ จะบริหารทรัพยากรความสามารถและอำนาจเพื่อสร้างความพอใจและคุณค่าให้กับลูกค้า กิจกรรมที่สร้างคุณค่าให้แก่ลูกค้า ได้แก่ ลูกโซ่คุณค่า (Value Chain) โดยการวัดการสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า จากผลการปฏิบัติงานทางการเงิน (Financial Performance) สำหรับความยากลำบากในการตัดสินใจของผู้บริหารในการบริหารจัดการทรัพยากร ความสามารถและอำนาจนั้นจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ๓ อย่าง คือ ความไม่แน่นอนประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี การเมือง และเศรษฐกิจ เป็นต้น ความยุ่งยากซับซ้อนซึ่งเกิดจากความไม่แน่นอน และสภาพความขัดแย้งภายในองค์กร^{๖๔}

เอกชัย บุญยาพิษฐาน การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กรประกอบด้วย กรอบเพื่อใช้ในการวิเคราะห์หลายแบบ ได้แก่ การวัดผลดุลยภาพ (Balanced Scorecard: BSC) ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ (Key Success Factors) ลูกโซ่คุณค่า (Value Chain) ปริมาณและเชิงคุณภาพ (Quantitative Analysis and Qualitative Analysis) และระบบและกระบวนการดำเนินงานหลัก (Core Process and System) เป็นต้น^{๖๕}

ธนวรรธ ตั้งสินทรัพย์ศิริ แหล่งที่มาเบื้องต้นของข้อมูลเพื่อการประเมินสภาพแวดล้อมภายในมาจากระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการที่มีอยู่ในองค์กรมี ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่ บุคลากร ด้านระเบียบวิธีปฏิบัติ ด้านบรรยากาศการทำงาน ด้านทรัพยากรการบริหาร^{๖๖}

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมภายในเป็นปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานภายในที่องค์กรสามารถควบคุมได้ซึ่งผู้วิจัยกำหนดได้ ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่ ด้านวิธีปฏิบัติ ด้านบรรยากาศการทำงาน ด้านทรัพยากรการบริการ

^{๖๔} เสนาะ ดิยาวัว, การบริหารกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๕๘-๖๕.

^{๖๕} เอกชัย บุญยาพิษฐาน, คู่มือวิเคราะห์ SWOT อย่างมืออาชีพ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑๘-๑๖๗.

^{๖๖} ธนวรรธ ตั้งสินทรัพย์ศิริ, การจัดการสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๕.

๒) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร (External analysis)

สภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมทั่วไปและสภาพแวดล้อมในการดำเนินงาน สภาพแวดล้อมทั่วไป (General environment) เป็นสภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญแต่อาจไม่ใช่สิ่งแวดล้อมที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับองค์กรโดยตรง แต่เป็นสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปมีตัวแบบในการพิจารณา คือ PEST Environment ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านการเมือง (Political environment-P) สภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ (Economic environment-E) สภาพแวดล้อมด้านสังคม (Sociological environment-S) สภาพแวดล้อมด้านเทคโนโลยี (Technology environment-T) โอกาสการผสมผสานระหว่างเหตุการณ์ เวลา สถานที่ ที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร มาทำให้ องค์กรมีสมรรถนะที่จะดำเนินการบางอย่างที่เหนือกว่าคู่แข่ง อุปสรรค เหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ และถ้าเกิดขึ้นก็จะทำความเสียหายให้แก่องค์กร

ชัยสมพล ชาวประเสริฐ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment Analysis) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการทำงานขององค์กร เพื่อระบุถึงโอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ที่มีอิทธิพลต่อองค์กร นอกจากนี้ระดับของสภาพแวดล้อมภายนอกหรือกรอบของสภาพแวดล้อมภายนอกที่นิยมใช้ในการ วิเคราะห์มี ๒ ระดับคือ สภาพแวดล้อมทั่วไป (General Environment) และสภาพแวดล้อมทางการแข่งขัน (Competitive Environment) หรือเรียกอีกอย่างว่าสภาพแวดล้อมทางอุตสาหกรรม^{๓๐}

Fred R. David สภาพแวดล้อมภายนอกเป็นปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรแต่อยู่นอกขอบเขตควบคุมขององค์กรผลกระทบจากสภาพแวดล้อมภายนอกมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์กร องค์กร จะต้องคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกอยู่เป็นระยะที่ส่งผลกระทบต่อวัตถุประสงค์เป้าหมายขององค์กรและปัจจัยสภาพแวดล้อมใดเป็นอุปสรรคโดยทั่วไป สภาพแวดล้อมภายนอกมี ๕ ด้านได้แก่

ด้านเศรษฐกิจ ตัวอย่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ของประชาชน แนวโน้มการใช้จ่ายของประชาชน ภาวะเศรษฐกิจ อัตราเงินอัตราดอกเบี้ย ประสิทธิภาพการผลิต อัตราการจ้างงาน นโยบายด้านงบประมาณ

ด้านสังคมวัฒนธรรม ประชากร และสิ่งแวดล้อม เช่น การศึกษา ความเชื่อค่านิยม วัฒนธรรม วิถีชีวิต รายได้เฉลี่ย คุณลักษณะทางประชากร

ด้านการเมือง รัฐบาล และกฎหมาย เช่น การบริหารงานของรัฐบาล เสถียรภาพของรัฐบาล คุณภาพของพรรคการเมือง กฎหมายของท้องถิ่น กฎหมายสิ่งแวดล้อม

^{๓๐}ชัยสมพล ชาวประเสริฐ, การตลาดบริการ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐.

ด้านเทคโนโลยี เกี่ยวกับการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ เช่น กระบวนการผลิตสินค้าใหม่ อุปกรณ์ใหม่ เทคโนโลยีผลิตเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร^{๑๒}

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมภายนอกเป็นปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อองค์การแต่อยู่นอกขอบเขตควบคุมขององค์การซึ่งผู้วิจัยจึงกำหนดได้ ๔ ด้าน ได้แก่

ด้านเศรษฐกิจ ตัวอย่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ของประชาชน แนวโน้มการใช้จ่ายของประชาชน ภาวะเศรษฐกิจ อัตราเงินอัตราดอกเบี้ยประสิทธิภาพการผลิต อัตราการจ้างงาน นโยบายด้านงบประมาณ

ด้านสังคมวัฒนธรรม ประชากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การศึกษาความเชื่อค่านิยม วัฒนธรรม วิถีชีวิต รายได้เฉลี่ย คุณลักษณะทางประชากร

ด้านการเมือง รัฐบาล และกฎหมาย เช่น การบริหารงานของรัฐบาล เสถียรภาพของ รัฐบาล คุณภาพของพรรคการเมือง กฎหมายของท้องถิ่น กฎหมายสิ่งแวดล้อม

ด้านเทคโนโลยี เกี่ยวกับการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ เช่น กระบวนการผลิตสินค้าใหม่ อุปกรณ์ใหม่ เทคโนโลยีผลิตเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร

ด้านคู่แข่งชั้น คือการรวบรวมและประเมินคู่แข่งชั้นอย่างรอบด้านทั้ง จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และกลยุทธ์ของคู่แข่งชั้น

๒. การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy formulation)

การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy formulation) เป็นการพัฒนาแผนระยะยาวบนรากฐานของโอกาสและอุปสรรคที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน โดยองค์กรจะต้องกำหนดและเลือกกลยุทธ์ที่ดีที่สุดที่เหมาะสมกับองค์กรที่สุด ผู้บริหารต้องพยายามตอบคำถามว่าทำอย่างไรองค์กรจึงจะไปถึงเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ได้ โดยใช้ความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กรกำหนดเป็นกลยุทธ์ ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงระดับที่แตกต่างกันของกลยุทธ์ด้วย ซึ่งมีทั้งสิ้น ๓ ระดับ คือ

กลยุทธ์ระดับองค์กร (Corporate strategy) เป็นกลยุทธ์ที่ครอบคลุมและบ่งบอกถึงกลยุทธ์โดยรวม และทิศทางในการแข่งขันขององค์กรว่าองค์กรจะมีการพัฒนาไปสู่ทิศทางใด จะดำเนินงานอย่างไร และจะจัดสรรทรัพยากรไปยังแต่ละหน่วยขององค์กรอย่างไร เช่น การดำเนินธุรกิจแบบครบวงจรการขยายตัวไปในธุรกิจที่ไม่เกี่ยวข้องกันเลย เป็นต้น ตัวอย่างเครื่องมือ (Tools) ที่ช่วยในการกำหนดกลยุทธ์ในระดับองค์กร เช่น Boston consulting group matrix, McKinsey 7-S framework เป็นต้น

^{๑๒}Fred R. David, Strategic management, 14th ed. (New jersey: Prentice Hall. 2007), pp. 77- 94.

กลยุทธ์ระดับธุรกิจ (Business strategy) เป็นการกำหนดกลยุทธ์ในระดับที่ย่อยลงไป จะมุ่งปรับปรุงฐานะการแข่งขันขององค์กรกับคู่แข่ง และระบุถึงวิธีการที่องค์กรจะใช้ในการแข่งขันมุ่ง ปรับปรุงฐานะการแข่งขันของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น โดยอาจรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่คล้ายกันไว้ด้วยกัน ภายในหน่วยธุรกิจเชิงกลยุทธ์ (Strategic Business Unit : SBU) เดียวกันกลยุทธ์ระดับธุรกิจของ SBU นี้จะมุ่งการเพิ่มกำไร (Improving profitability) และขยายการเติบโต (Growth) ให้มากขึ้นบางครั้ง จึงเรียกกลยุทธ์ในระดับนี้ว่ากลยุทธ์การแข่งขัน (Competitive strategy) ซึ่งโดยทั่วไปจะมีอยู่ ๓ กลยุทธ์คือ การเป็นผู้นำด้านต้นทุนต่ำ (Cost leadership) การสร้างความแตกต่าง (Differentiation) และการจำกัดขอบเขตหรือการมุ่งเน้นหรือการรวมศูนย์ (Focus strategy)

กลยุทธ์ระดับปฏิบัติการ (Operational strategy) เป็นการกำหนดกลยุทธ์ที่ครอบคลุมวิธีการในการแข่งขันแก่ผู้เกี่ยวข้องในหน่วยงาน (Function) ต่างๆ มุ่งเน้นให้แผนงานตามหน้าที่พัฒนากลยุทธ์ขึ้นมาโดยอยู่ภายใต้กรอบของกลยุทธ์ระดับองค์กรและกลยุทธ์ระดับธุรกิจ เช่น แผนการผลิตแผนการตลาด แผนการดำเนินงานทั่วไป แผนการด้านทรัพยากรบุคคล แผนการเงิน เป็นต้น

Kotler and Keller ระบุประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดกลยุทธ์นั้นสำคัญคือกลยุทธ์ที่กำหนดนั้นควรที่จะเหมาะสมกับเป้าหมายที่กำหนดขึ้นกลยุทธ์สำคัญทางธุรกิจ (Core Strategy) ที่เป็นไปได้สรุปไว้ประกอบด้วย

การเป็นผู้นำด้านต้นทุน (Overall Cost Leadership) ซึ่งหมายถึง การที่บริษัทจะผลิตและนำเสนอสินค้าถึงผู้บริโภค รวมไปถึงกิจกรรมอื่นๆ ที่จะทำให้ผู้บริโภคได้รับคุณค่า และเกิดความพึงพอใจ บริษัทที่กำหนดกลยุทธ์นี้เป็นกลยุทธ์หลักต้นทุนโดยรวมที่ใช้ควรจะต่ำที่สุดหรือต้องสามารถทำให้ต้นทุน โดยรวมต่ำกว่าคู่แข่ง

การสร้างความแตกต่าง (Differentiation) กล่าวคือ การที่บริษัทสามารถส่งผ่านคุณค่าและประโยชน์สนองตอบตามความต้องการของผู้บริโภคในแง่ของคุณภาพโดยรวมที่สูงกว่าคู่แข่ง โดยเฉพาอย่างยิ่งลักษณะที่เหนือกว่าคู่แข่งในด้านต่างๆ นั้นเป็นลักษณะที่แตกต่างจากคู่แข่ง อาทิ หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ในตลาดเป็นหนังสือพิมพ์ด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจแต่ยังขาดหนังสือพิมพ์ที่เป็นสื่อหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดงาน ซึ่งเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค หากบริษัทพิจารณาพบช่องว่างทางการตลาดนี้ และดำเนินการผลิตหนังสือพิมพ์ประเภทดังกล่าวก็ถือว่าบริษัทได้สร้างความแตกต่างตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งทำให้บริษัทมีความได้เปรียบเชิงแข่งขัน

การเจาะเฉพาะส่วนตลาดหรือกลุ่มเป้าหมาย (Focus) กล่าวคือการทำที่บริษัทได้ค้นพบลักษณะส่วนตลาด (Segments) หรือกลุ่มเป้าหมาย (Target Market) ที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งบริษัทมีความสามารถที่จะดำเนินการเชิงกลยุทธ์กับกลุ่มเป้าหมายนี้ได้ดีกว่าคู่แข่งอื่น อย่างไรก็ตาม การกำหนดกลยุทธ์ทางธุรกิจไม่ได้หมายความว่าต้องเลือกเพียงกลยุทธ์อันใดอันหนึ่ง แต่ความเป็นจริงแล้วสามารถที่จะใช้ประสมกันตามสัดส่วนที่เหมาะสมในแต่ละสภาพแวดล้อมนั้นๆ ที่เป็นโอกาสและอุปสรรครวมทั้งจุดอ่อนและจุดแข็งของบริษัท^{๓๗}

๓. การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (Strategic execution)

การปฏิบัติกลยุทธ์ คือ กระบวนการที่ผู้บริหารแปลงกลยุทธ์และนโยบายไปสู่แผนการดำเนินงานกำหนดรายละเอียดด้านต่างๆ เช่น ด้านงบประมาณ หรือวิธีการดำเนินงาน ซึ่งกระบวนการนี้อาจจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงภายในด้านวัฒนธรรม โครงสร้าง หรือระบบการบริหารเพื่อให้สามารถดำเนินการตามกลยุทธ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยทั่วไปจะประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ คือ

๑) ขั้นตอนของการกำหนดแผนและการจัดสรรทรัพยากร (Resources allocation)

๒) ขั้นตอนของการปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของการใช้กลยุทธ์และการใช้ทรัพยากร เป็นต้น

๓) ขั้นตอนของการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในส่วนของระบบและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เช่น เรื่องระบบข้อมูลข่าวสารระบบบริหารบุคคล (การให้การศึกษาการให้การอบรม การกระตุ้นส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรทำงานได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ) เป็นต้น

๔) การกระจายกลยุทธ์ (Strategic deployment) หากองค์กรมีการสร้างวิสัยทัศน์สร้างพันธกิจขึ้นมาแล้ว แต่ไม่ได้มีการดำเนินการก็จะทำให้เกิดการสูญเปล่า (Waste) ได้ เพราะแม้ว่าแผนเหล่านั้นจะเป็นแผนงานที่ถูกจัดทำมาอย่างดีผ่านการระดมความคิดมาอย่างเข้มข้นเพียงใดก็ตาม หากไม่ลงมือปฏิบัติก็ย่อมไม่เกิดผลเป็นรูปธรรมขึ้น

ดังนั้นเพื่อทำให้เกิดผลจึงจำเป็นต้องมีการกระจายแผนไปยังทุกๆ ส่วนทั่วทั้งองค์กร โดยต้องสอดคล้องประสานกับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ อย่างชัดเจน และเข้าใจได้ซึ่งจากเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ (Strategic goals) อาจถูกแปลงเป็นเป้าหมายย่อย (Sub-goals) กำหนดเป็นเป้าหมายประจำปี (Annual goals) จากนั้นจะแตกไปเป็นเป้าหมายของแต่ละกลุ่ม แต่ละโครงการ

^{๓๗}Keller and Kotler, Marketing Management, 13th Edition. (Upper Saddle River, New Jersey, NJ: Pearson Prentice Hall, 2009), p. 24.

เพื่อให้ทราบว่า เป้าหมายของตนเองที่ชัดเจนนั้นคืออะไร และควรจะทำหน้าที่เรื่องใดก่อน ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างสุดเข้าใจเป้าหมายที่ไม่คลาดเคลื่อนแล้ว ยังมีประโยชน์ต่อกระบวนการในการวัดผลที่เหมาะสมด้วย ทั้งยังช่วยให้มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสมพอดี เพียงเพื่อให้บรรลุผลในแต่ละกลุ่มหรือแต่ละโครงการนั่นเองความสำเร็จขององค์กรนั้นเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการนำกลยุทธ์ไปประยุกต์ปฏิบัติ ทั้งนี้ผู้บริหารควรมีการมอบหมายและกำหนดแนวทางหรือวิธีการในการปฏิบัติงานสิ่งที่สำคัญในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จนั้นผู้ปฏิบัติจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติงานอย่างถ่องแท้

การปฏิบัติกลยุทธ์ (Strategic execution) แต่เดิมการปฏิบัติกลยุทธ์เป็นส่วนสำคัญของภารกิจเชิงกลยุทธ์ของผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ โดยผู้บริหารระดับสูงทำหน้าที่กำหนดกลยุทธ์ระดับองค์กร และหลังจากนั้นทำการกำหนดนโยบายและกำหนดกลยุทธ์ระดับหน้าที่ที่ครอบคลุมส่วนงานต่างๆ ในองค์กร

การกำหนดกลยุทธ์ของผู้บริหารระดับสูงมีขอบเขตกว้างเพื่อตีกรอบว่าอะไรคือสิ่งที่ ผู้จัดการแต่ละส่วนงานควรทำและไม่ควรทำสำหรับนำทางให้สายงานหลัก และฝ่ายทรัพยากรมนุษย์นำไปกำหนดนโยบายและกิจกรรมในส่วนงานที่รับผิดชอบกลยุทธ์ด้านทรัพยากรของกิจการ (หรือแผนกลยุทธ์ระดับหน้าที่อื่นๆ) ควรได้มาจากแผนกลยุทธ์กิจการ กฎพื้นฐาน คือกลยุทธ์นโยบายและกิจกรรมของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ต้องสนับสนุน กลยุทธ์ระดับองค์กรของกิจการ^{๑๔}

การปฏิบัติตามกลยุทธ์เป็นการจัดทำรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานในด้านต่างๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรที่ใช้ในการทำงาน โดยมีเป้าหมายสุดท้ายเพื่อให้ได้ผลงานที่กำหนดไว้ ในช่วงการปฏิบัติซึ่งจะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อกระบวนการทำงานมาก เช่น การตัดสินใจเกี่ยวกับงบประมาณ การดำเนินงาน การนำกลยุทธ์ไปใช้ระบบสารสนเทศและการสื่อสาร และการใช้แรงจูงใจและรางวัลในการแปลงแผนกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ผู้บริหารจะต้องนำกลยุทธ์มาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

Chantara wutha ได้กล่าวถึงการปฏิบัติตามกลยุทธ์ว่า เครื่องคำประกันว่า เป้าหมายในการทำงานในแต่ละปีมีโอกาสบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ กล่าวคือ เป็นสิ่งยืนยันว่า

^{๑๔}Gary Dessler, Tan Chwee Huat, พิมพ์ครั้งที่ 2, (พจนมแปลญ: เพ็ญรัตน์ เอ็ดดูลักษณ์ อินโดไชน่า, 2010),

เป้าหมายที่ตั้งไว้นั้นมีความเป็นไปได้ เพราะมีแผนงานรองรับที่ชัดเจนและถ้าแผนปฏิบัติการดำเนิน
ได้สำเร็จ ก็จะส่งผลต่อความสำเร็จที่กำหนดไว้^{๑๕}

Chungsavong pheakadey ได้พูดถึงขั้นตอนการปฏิบัติตามกลยุทธ์โดยมี
รายละเอียด ดังนี้

๑) แผนกลยุทธ์ เป็นการวิเคราะห์กลยุทธ์ที่ได้กำหนดไว้เพื่อจัดทำ
รายละเอียด ขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ ให้เป็นไปตามกลยุทธ์

๒) ทบทวน/ปรับกลยุทธ์ ในขั้นนี้เป็นการทบทวนกลยุทธ์ที่ได้กำหนดไว้
เพื่อพิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ซึ่งอาจมีกรณีที่มีความจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์จาก
เหตุการณ์ ดังต่อไปนี้

- นโยบายหน่วยเหนือหรือนโยบายหน่วยงานมีการปรับเปลี่ยน
- สังคมภายในประเทศหรือสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปตาม
สถานการณ์
- กลยุทธ์ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

๓) จัดทำแผนปฏิบัติการ ในขั้นนี้หน่วยงานจะต้องแปลงแผนกลยุทธ์เป็น
แผนปฏิบัติการ (Action Plan) โดยจัดทำโครงการ/กิจกรรมที่จะดำเนินงาน ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบ
เป้าหมาย ตัวชี้วัด ความสำเร็จ และกำหนดงบประมาณ จากการทบทวนวิสัยทัศน์ พันธกิจ
เป้าประสงค์ หลักประเด็นกลยุทธ์ และกลยุทธ์แล้ว แปลงเป็นแผนปฏิบัติการประจำปีของหน่วยงาน
เพื่อเป็นกรอบทิศทางการดำเนินงานตามภารกิจ

๔) ปรับกระบวนการปฏิบัติงาน ในขั้นนี้เป็นการปรับกระบวนการ
ปฏิบัติงาน เพื่อให้หน่วยงานพร้อมที่จะนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติได้สำเร็จ ได้แก่ การปรับ
โครงสร้างการทำงาน ระบบงานบุคลากรตลอดจนวัฒนธรรมของหน่วยงานซึ่งกระบวนการ
ปฏิบัติงานดังกล่าวมีองค์ความรู้ที่สามารถศึกษาเพิ่มเติมจากพัฒนาองค์การจัดการจัดทำข้อเสนอการ
เปลี่ยนแปลง (Blue print for Change) เป็นต้น

๕) ควบคุม กำกับ ติดตาม ประเมินผล เป็นการดำเนินการดังนี้

- ตรวจสอบความเข้าใจของบุคลากรในหน่วยงาน
- กำกับให้มีการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามผังการปฏิบัติงาน^{๑๖}

^{๑๕} Chantara wutha, แผนปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 3. (มหาวิทยาลัยปัญญาศาสตร์ พนม
เพ็ญ, 2005), P. 35.

- การได้รับการสนับสนุนโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรหรือหน่วยงานอื่น

สรุปได้ว่า การปฏิบัติตามกลยุทธ์เป็นประเด็นที่สำคัญที่นำมาปฏิบัติงานเพื่อให้หน่วยงานไปสู่ความสำเร็จในการทำงานซึ่งผู้วิจัยจึงกำหนดการปฏิบัติตามกลยุทธ์

๔. การประเมินผลกลยุทธ์ (Strategy Evaluation)

การควบคุมกลยุทธ์ เป็นหน้าที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการติดตามตรวจสอบประเมินผล กลยุทธ์ที่นำไปปฏิบัติทั้งนี้ในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัตินั้นมักจะเกิดข้อผิดพลาดที่ต้องการการปรับปรุง เพื่อให้แน่ใจว่ากลยุทธ์นั้นจะก่อให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่ตรงตามแผนที่ได้ตั้งไว้

การตรวจสอบกลยุทธ์ (Strategic Control) จะมีการวัดผลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีการกำหนดเกณฑ์และมาตรฐานโดยมาตรฐานวัดการดำเนินงานที่เหมาะสมกับแต่ละองค์กร ซึ่งในแต่ละองค์กรจะมาตรฐานและเกณฑ์การดำเนินงานของตนเอง ทั้งนี้การกำหนดมาตรฐานควรมีความระมัดระวังเพื่อให้สามารถสะท้อนผลการดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม ในการติดตาม ควบคุม และประเมินผลนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาดูแลแผนกลยุทธ์ โดยเฉพาะ ซึ่งจะต้องมีบุคลากรที่มีความรับผิดชอบเต็มเวลาที่สามารถทุ่มเทให้กับการติดตามและประเมินผลได้อย่างเต็มที่ หน่วยงานนี้ควรอยู่กับฝ่ายวางแผนที่มีผู้บริหารในฝ่ายอยู่ในระดับผู้บริหารชั้นสูง อย่างไรก็ตามในการดำเนินกลยุทธ์นั้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือที่ดีจากทุกฝ่ายตลอดเวลา จึงอาจมีความจำเป็นในการตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนกลยุทธ์ที่ประกอบด้วยผู้แทนระดับบริหารจากฝ่ายต่างๆ ขึ้นร่วม

Champa phong ได้ให้ความคิดเห็นต่อการประเมินผลกลยุทธ์ คือการวัดการดำเนินงานขององค์กรว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่และผลกระทบด้านอื่นๆ ในการดำเนินงาน กลไก การมีกลไกที่เหมาะสมเพื่อรับความคิดเห็นของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นพนักงาน ลูกค้า คู่ค้าจะทำให้การประเมินกลยุทธ์มีประสิทธิภาพการประเมินกลยุทธ์เป็นงานที่มีต้นทุนสูงและอ่อนไหวเนื่องจากปกติคนมักไม่ชอบการประเมินประกอบกับความซับซ้อนของสภาพแวดล้อมที่เพิ่มขึ้นตลอดเวลา

^{๑๖} Chuongsavong pheakadey, การปฏิบัติงานตามกลยุทธ์, พุทธศาสนบัณฑิต, (พนมเปญ: พุทธิกมหาวิทยาลัย พระสีหนุราช, 2007), p. 26.

เทคนิคการประเมินกลยุทธ์ เทคนิคการประเมินกลยุทธ์ด้วยการตั้งคำถามง่ายๆ เป็นที่นิยม เช่น ยอดขายเพิ่มขึ้นหรือไม่ สินทรัพย์เพิ่มขึ้นหรือไม่ กำไรเพิ่มขึ้นหรือไม่ หรือการผลิตมีประสิทธิภาพดีขึ้นหรือไม่ ฯลฯ เทคนิคการตั้งคำถามสามารถประเมินได้ว่าองค์กรมีกลยุทธ์ที่ถูกต้องหรือไม่ แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าองค์กรบรรลุวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์หรือไม่ เพราะคำตอบเป็นเพียงเป้าหมายระยะสั้น ในขณะที่วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์เป็นเรื่องระยะยาว การวัดผลการดำเนินงานเป็นกิจกรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการประเมินกลยุทธ์ เป็นการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นกับผลการดำเนินงานที่ตั้งเป้าหมายไว้ เช่น เป้าหมายประจำปี

รูปแบบการประเมิน การประเมินผลกลยุทธ์สามารถกระทำได้ ๓ รูปแบบ คือ

๑) ประเมินในช่วง Input คือ การเปรียบเทียบการใช้ Resources ขององค์กรกับ คู่แข่งขันว่าถ้าทำสินค้าอย่างเดียวกันองค์กรไหนใช้เงินใช้วัตถุดิบแรงงานหรือเวลาในการทำงานน้อยกว่า ถือว่าเป็นองค์กรที่มีผลการดำเนินงานที่ดีกว่าการประเมินแบบนี้เรียกว่า Resource-base Approach การประเมินจากทรัพยากรที่จะต้องใช้

๒) ประเมินในช่วง Process เป็นการประเมินที่กระบวนการทำงานเทียบกับคู่แข่ง หรือมาตรฐานสากลในเชิงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการการประเมินแบบนี้เรียกว่า Internal Process Approach

๓) ประเมินในช่วง Output คือ การดูว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่การประเมินแบบนี้เรียกว่า Goal Approach^{๓๓}

Somenang sak ได้กล่าวถึงในการดำเนินการขั้นตอนประเมินผลกลยุทธ์ โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑) การตรวจสอบสมมุติฐานกลยุทธ์ว่าสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจปัจจุบันหรือไม่

๒) เปรียบเทียบผลการดำเนินกลยุทธ์ที่เกิดขึ้นเทียบกับเป้าหมาย^{๓๔}

๓) ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

^{๓๓} Champa phong, กระบวนการประเมินผลตามยุทธศาสตร์, สากลวิทยาลัยภูมิพนมเพ็ญ (พนมเพ็ญ: 2000), p. 26.

^{๓๔} Somenang sak, ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรท้องถิ่น, พุทธศาสนบัณฑิต พุทธิกรมมหาวิทยาลัยพระสิหนุราช, (พนมเพ็ญ: 2003), p. 58.

สรุปได้ว่า การประเมินกลยุทธ์ เป็นกระบวนการสำคัญในการดำเนินงานขององค์กรว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยจึงกำหนดการประเมินกลยุทธ์ ดังต่อไปนี้

๑) การตรวจสอบสมมุติฐานกลยุทธ์ว่าสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจปัจจุบันหรือไม่

๒) เปรียบเทียบผลการดำเนินกลยุทธ์ที่เกิดขึ้นเทียบกับเป้าหมาย

๓) ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

๒.๑.๓) ขั้นตอนการพัฒนากลยุทธ์โดยการวิเคราะห์ SWOT

อัญชลิกา เฟื่องฟูง การวิเคราะห์ SWOT หมายถึง การวิเคราะห์ Strengths–Weaknesses – Opportunities–Threats โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินสภาพของสภาพแวดล้อมภายในระหว่างจุดแข็งและจุดอ่อน และผลการประเมินสภาพของสภาพแวดล้อมภายนอก ระหว่างโอกาสและอุปสรรค โดยกำหนดสภาพของสภาพแวดล้อมภายนอก ระหว่างโอกาสและอุปสรรคว่ามีสภาพโน้มเอียงไปในทางใด เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ได้ ส่วนแรกของการจัดการเชิงกลยุทธ์จะเป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน / ภายนอก (Internal / External environments analysis) เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยสภาพแวดล้อมภายในต้องพิจารณาจุดอ่อน/จุดแข็งของทรัพยากร ทั้งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ เช่น เงินทุนสินทรัพย์ต่างๆ ทรัพยากรบุคคล โครงสร้างระบบงานวัฒนธรรมเทคโนโลยีของบริษัท Know – how และภาวะผู้นำของบริษัทในมุมมองของจุดอ่อน/จุดแข็ง การวิเคราะห์ความสามารถหลักขององค์กร (Core competency analysis) การวิเคราะห์ ความสามารถหลักขององค์กร จำเป็นต้องคำนึงถึงมิติ ๔ ด้าน คือ คุณค่าต่อลูกค้า (Customer value) หายาก (Rare) ไม่สามารถทดแทนได้ (Non substitutable) การมีต้นทุนสูงที่จะลอกเลียนแบบ (Costly to imitate)^{๑๕}

ส่วนสภาพแวดล้อมภายนอกต้องพิจารณาสภาพคู่แข่งและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขัน เช่น กฎหมายสังคม เป็นต้น

SWOT ANALYSIS โมเดลของการวิเคราะห์ SWOT

๑. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (Internal environment analysis) เป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง และจุดอ่อนขององค์กร

^{๑๕} อัญชลิกา เฟื่องฟูง. การวิเคราะห์ SWOT, (เว็บไซต์: มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสารสนเทศ สระแก้ว, ๒๕๕๐, หน้า ๓๖.

๑) จุดแข็ง (S - Strengths) หมายถึง ลักษณะเด่นในการดำเนินงานด้านต่างๆ เช่น การผลิต การขาย การเงิน และบุคคลที่เป็นประโยชน์ต่อกิจการ

๒) จุดอ่อน (W - Weakness) หมายถึง ลักษณะด้านต่างๆ ของกิจการเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งในธุรกิจเดียวกันซึ่งจะทำให้องค์กรเสียเปรียบคู่แข่ง

๒. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (External environment analysis) เป็นการวิเคราะห์โอกาส และภัยคุกคาม

๑) โอกาส (O - Opportunities) หมายถึง สภาวะแวดล้อมที่อยู่ภายนอกองค์กร ซึ่งเป็นช่องทางที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินธุรกิจของกิจการ

๒) อุปสรรค (T - Threats) หมายถึง สภาวะแวดล้อมภายนอกองค์กรที่ก่อให้เกิดปัญหา และอุปสรรคต่อความสำเร็จของกิจการ^{๕๐}

TOWS Matrix แมทริกซ์ อุปสรรค-โอกาส-จุดอ่อน-จุดแข็ง (Threats-Opportunities - Weaknesses-Strengths (TOWS) matrix) เป็นแมทริกซ์ที่แสดงถึงโอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) จากภายนอกบริษัทที่สัมพันธ์กับจุดแข็ง (Strength) และจุดอ่อน (Weaknesses) ภายในบริษัท โดยมีทางเลือกกลยุทธ์ ๔ ทางเลือกซึ่งเกิดจากการจับคู่ระหว่างปัจจัยภายนอกและปัจจัย ภายในดังนี้ (๑) กลยุทธ์ SO (SO strategy) (๒) กลยุทธ์ ST (ST strategy) (๓) กลยุทธ์ WO (WO strategy) (๔) กลยุทธ์ WT (WT strategy)

๑) กลยุทธ์ SO (SO strategy) เป็นตำแหน่งหรือสถานการณ์ที่เป็นเป้าหมายของ ทุกบริษัทโดยบริษัทจะใช้จุดแข็งและข้อได้เปรียบจากโอกาสถ้ามีจุดอ่อนก็พยายามแก้ไขเพื่อให้ เปลี่ยนเป็นจุดแข็งถ้าเผชิญอุปสรรคก็ต้องพยายามเปลี่ยนให้เป็นโอกาสในกรณีนี้บริษัทจะใช้จุดแข็งที่มี เพื่อสร้างข้อได้เปรียบจากโอกาส คือ นำมาใช้คือ กลยุทธ์ WO ถือว่าอยู่ในตำแหน่งการอนุรักษ์ (Conservative) กลยุทธ์ที่ควร

(๑) การเจาะตลาด (Market penetration)

(๒) การพัฒนาตลาด (Market development)

(๓) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product development)

(๔) การกระจายธุรกิจสู่ศูนย์กลาง (Concentric diversification)

^{๕๐}McCracken, M., & Wallace, M., Exploring Strategic Maturity in HRD & Hyphen; Rhetoric, (aspiration or reality?, 2000), [ออนไลน์] แหล่งที่มา: from <<http://proquest.umi.com/pqdweb?index>>.[๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐].

กลยุทธ์ SO ถือว่าอยู่ในตำแหน่งการรุกกราน (Aggressive) กลยุทธ์ที่ควรนำมาใช้

- (๑) การเจาะตลาด (Market penetration)
- (๒) การพัฒนาตลาด (Market development)
- (๓) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product development)
- (๔) การรวมตัวไปข้างหลัง (Backward integration)
- (๕) การรวมตัวไปข้างหน้า (Forward integration)
- (๖) การรวมตัวในแนวนอน (Horizontal integration)
- (๗) การกระจายธุรกิจที่แตกต่างไปจากเดิม (Conglomerate diversification)

๒) กลยุทธ์ WO (WO strategy) เป็นสถานการณ์ที่ธุรกิจพยายามให้มีจุดอ่อนต่ำสุด และมีโอกาสสูงสุด ดังนั้นธุรกิจที่มีจุดอ่อนในบางกรณีจะต้องพยายามหาวิธีแก้ไขโดยใช้ข้อได้เปรียบจากเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่มีทักษะจากภายในการพัฒนาองค์การในกรณีนี้บริษัทจะพยายามแก้ไขจุดอ่อนและสร้างข้อได้เปรียบจากโอกาส

๓) กลยุทธ์ ST (ST strategy) เป็นสถานการณ์ที่ธุรกิจมีจุดแข็งและมีอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอกเป้าหมายของบริษัท คือพยายามให้มีจุดแข็งสูงสุด และมีอุปสรรคต่ำสุด ดังนั้นบริษัทอาจใช้จุดแข็งด้านเทคโนโลยี การเงิน การบริหารจัดการ หรือการตลาดเพื่อขจัดอุปสรรคจากคู่แข่ง ในกรณีบริษัทจะใช้จุดแข็งเพื่อหลีกเลี่ยงหรือเอาชนะอุปสรรคให้ได้นำมาใช้ คือ กลยุทธ์ ST ถือว่าอยู่ในตำแหน่งการแข่งขัน (Competitive) กลยุทธ์ที่ควร

- (๑) การเจาะตลาด (Market penetration)
- (๒) การพัฒนาตลาด (Market development)
- (๓) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product development)
- (๔) การรวมตัวไปข้างหลัง (Backward integration)
- (๕) การรวมตัวไปข้างหน้า (Forward integration)
- (๖) การรวมตัวในแนวนอน (Horizontal integration)
- (๗) การร่วมลงทุน (Joint venture)

๔) กลยุทธ์ WT (WT strategy) เป็นสถานการณ์ที่ธุรกิจมีจุดอ่อนและมีอุปสรรค โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างจุดแข็งและขจัดอุปสรรคให้ต่ำที่สุดโดยบริษัทอาจใช้วิธีร่วมทุน (Joint venture) การลดค่าใช้จ่าย (Retrench) การเลิกผลิตผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีกำไร (Liquidate) ในกรณีนี้บริษัทจะพยายามสร้างจุดแข็งและเอาชนะอุปสรรคให้ได้ กลยุทธ์ WT ถือว่าอยู่ในตำแหน่งตั้งรับ (Defensive) กลยุทธ์ที่ควรนำมาใช้คือกลยุทธ์การตัดทอน (Retrenchment strategy) ประกอบด้วย

- (๑) การไม่ลงทุน (Divestiture)
- (๒) การเลิกดำเนินงาน (Liquidation)
- (๓) การเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ (Harvest)
- (๔) การปรับเปลี่ยน (Turnaround)
- (๕) การล้มละลาย (Bankruptcy)

การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายในตลอดวิเคราะห์โอกาส และอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอกการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัยนั้นจะทำได้ ทางเลือก ๔ ทางเลือก ซึ่งจะใช้กลยุทธ์ที่แตกต่างกันเพื่อให้สอดคล้องกับแต่ละสถานการณ์ โดย กำหนดให้ (๑) T แทน อุปสรรค (Threats) (๒) O แทน โอกาส (Opportunities) (๓) W แทน จุดอ่อน (Weaknesses) (๔) S แทนจุดแข็ง (Strength) โดยทั่วไปเมทริกซ์ TOWS เพื่อกำหนดกลยุทธ์ และการวิเคราะห์สถานการณ์โดยแก่นนอนแทนจุดแข็งและจุดอ่อนภายในส่วนแกนตั้งแทน โอกาสและอุปสรรคจากภายนอกโดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๒.๒ แสดงทางเลือก ๔ ประการ ของเมทริกซ์ SWOT เพื่อกำหนดกลยุทธ์

	จุดแข็ง/จุดอ่อน (Strengths/Weaknesses)
	๑. SO ๒. WO
โอกาส (Opportunities)	มีจุดแข็งและมีโอกาส กลยุทธ์เชิงรุก (Aggressive strategy) มีจุดอ่อนและมีโอกาส กลยุทธ์เชิงแก้ไข (Conservative strategy)
	๓. ST ๔. WT
อุปสรรค (Threats)	มีจุดแข็งและอุปสรรค กลยุทธ์เชิงป้องกัน (Competitive strategy) มีจุดอ่อนและอุปสรรค กลยุทธ์เชิงรับ (Defensive strategy)

ในการทำ SWOT Analysis นั้น จะนำไปสู่การคิดเชิงกลยุทธ์ทำให้เราสามารถวางกลยุทธ์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้โดยการวิเคราะห์ SWOTจะทำให้เราได้สถานการณ์ที่เป็นไปได้ ๔ สถานการณ์

๑. กลยุทธ์เชิงรุก คือ องค์กรอยู่ในสถานการณ์ที่มีโอกาสมาก และมีจุดแข็งมาก และก็สามารถที่จะบุกตลาดโดยการขยายงานขยายโอกาสเพื่อให้ได้กำไรมากๆ

๒. กลยุทธ์การป้องกัน คือ มีโอกาสมากแต่องค์กรเองก็มีจุดอ่อนมากเช่นกันก็ต้องปรับตัวองค์กรให้มีความเข้มแข็งมากขึ้นเพื่อใช้โอกาสที่เกิดขึ้นให้เป็นประโยชน์

๓. กลยุทธ์เชิงแก้ไข คือ องค์กรมีจุดแข็งมากแต่สถานการณ์ไม่เอื้ออำนวยจะบุกตลาดต่อไปก็คงไม่ได้จึงต้องชะลอตัว

๔. กลยุทธ์เชิงรับ คือ องค์กรที่จุดอ่อนและสถานการณ์ภายนอกก็เป็นภัยคุกคามทำให้ไม่สามารถทำอะไรและอาจจะต้องตัดทอนบางอย่างเพื่อให้องค์กรคงอยู่ต่อไปได้

๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกลยุทธ์

การบริหารกลยุทธ์ มีส่วนสำคัญในการบริหารองค์การสมัยใหม่ให้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก จึงมีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับการบริหารกลยุทธ์ไว้พอสมควรจากการทบทวนวรรณกรรมของนักวิชาการหลายท่าน ถึงการบริหารเชิงกลยุทธ์ ๕ ประบวนการ

๑. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม
๒. การกำหนดทิศทาง
๓. การกำหนดกลยุทธ์
๔. การนำกลยุทธ์ปฏิบัติ
๕. การควบคุมและการประเมินผล

๑. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์การไว้ได้ดังนี้ **ธงชัย สันติวงษ์** กล่าวว่า การวิเคราะห์เพื่อจัดการเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย

๑. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก คือ การตรวจสอบโดยละเอียดที่เกี่ยวกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และเทคโนโลยี ซึ่งองค์กรต้องเกี่ยวข้องในขณะที่ทำธุรกิจอยู่และทำการประเมินให้เห็นถึงโอกาส และข้อจำกัด

๒. การวิเคราะห์โดยละเอียดกับทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ภายในและจุดแข็งการดำเนินงานต่างๆ ดำเนินต่อไปได้และสามารถประสบความสำเร็จให้ ภายใต้ง่อนไขของสภาวะแวดล้อมขององค์กร ทำเป็นอยู่และเปลี่ยนแปลงไปด้วย

๓. การรับรู้ถึงค่านิยมส่วนบุคคล และมีวัตถุประสงค์ส่วนตัว ของกลุ่มบุคคลมีอำนาจ รวมทั้งบุคคลฝ่ายต่างๆ ที่ยังคงมีอำนาจอิทธิพลอยู่ภายใต้แวดวงองค์กรทั้งนี้เพราะค่านิยมส่วนตัวบุคคลเหล่านี้ที่ เป็นผู้ตัดสินใจที่สำคัญ และจะมีผลกระทบต่อทางเลือกกลยุทธ์อย่างแน่นอน

ดังนั้น เพื่อให้กลยุทธ์เป็นที่ยอมรับโดยคณะผู้บริหารเหล่านี้ผู้บริหารที่วางแผนกลยุทธ์จึงควรรู้ค่านิยมดังกล่าวและปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับค่านิยมและความชอบส่วนบุคคลจนเป็นที่ยอมรับได้ในที่สุดการพิจารณาตกลงใจ เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อองค์การที่พึงมีต่อสังคม^{๕๑}

สมยศ นาวิการ กล่าวว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมประกอบด้วย การประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคขององค์กร เรียกกันโดยทั่วไปภายในโลกของธุรกิจว่าการวิเคราะห์จุดแข็ง คือ ข้อได้เปรียบภายในองค์กรที่สนับสนุนการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ส่วนจุดอ่อนจะตรงกับข้ามกับจุดแข็ง โอกาส คือ สถานการณ์ภายนอกที่ให้โอกาสต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร อุปสรรคจะอยู่ตรงกับข้ามโอกาส อุปสรรค คือ สถานการณ์ภายนอกที่สร้างอุปสรรคต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร กระบวนการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคขององค์กร จึงถูกเรียกกันโดยทั่วไปภายในโลกของธุรกิจว่าการวิเคราะห์ SWOT การวิเคราะห์ SWOT จะให้ข้อมูลแก่ผู้ตัดสินใจภายในองค์กร เพื่อใช้เป็นรากฐานการตัดสินใจของพวกเขาการวิเคราะห์ SWOT ช่วยให้องค์กรแสวงหาผลประโยชน์จากโอกาสและต่อสู้กับอุปสรรคในอนาคตได้^{๕๒}

ศรिवรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ กล่าวว่า การวิเคราะห์ สถานการณ์ ประกอบด้วย

๑. การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ เป็นพื้นฐานของกระบวนการ บริหารเชิงกลยุทธ์ ขั้นตอนในการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ ได้แก่

๑.๑ การกำหนดจุดมุ่งหมาย

๑.๒ วิสัยทัศน์

๑.๓ ข้อความภารกิจ

๑.๔ วัตถุประสงค์

๑.๕ นโยบายขององค์กร

๒. การวิเคราะห์ SWOT (SWOT analysis) ประกอบด้วย

๒.๑ โอกาสและอุปสรรคภายนอก

๒.๒ จุดแข็งและจุดอ่อนภายใน^{๕๓}

^{๕๑} ชงชัย สันติ, การบริหารกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓), หน้า ๘๖-๘๐.

^{๕๒} สมยศ นาวิการ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คอกหญ้า, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

^{๕๓} ศรिवรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ, การบริหารเชิงกลยุทธ์ และกรณีศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาการศึกษา, ๒๕๔๐), หน้า ๒๔-๕๐.

พัชรามิ่งชม กล่าวว่า ผู้บริหารหรือนักกลยุทธ์ของธุรกิจจะต้องบริหารเชิงกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนโยบายของธุรกิจ ผู้บริหารจะต้องศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการดำเนินงานทั้งโอกาสและอุปสรรคต่างๆ โดยพิจารณาถึงปัญหาที่จะเกิดจากสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก โดยวิเคราะห์ถึงจุดเด่นและจุดด้อยหรือจุดอ่อนและจุดแข็งของธุรกิจ รวมทั้งศึกษาปัญหาและรวบรวมข้อมูลที่สำคัญในการแก้ปัญหา^{๔๔}

หุใจ เอี้ยวอักษร กล่าวว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม จะประกอบขึ้นด้วยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อการพิจารณาถึงโอกาสและอุปสรรคของบริษัทและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในเพื่อการพิจารณาถึงจุดแข็งจุดอ่อนของบริษัททั้งในปัจจุบันและอนาคตเราเรียกการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเหล่านี้ว่าการ วิเคราะห์สวอท (SWOT analysis) ดังนี้

จุดแข็ง หมายถึง การดำเนินงานภายในที่ธุรกิจสามารถกระทำได้ดี ธุรกิจต้องวิเคราะห์การดำเนินงานภายใน เช่น การบริหาร การเงิน การตลาด การผลิต และการวิจัยและพัฒนา เพื่อการพิจารณาถึงจุดแข็งของการดำเนินงานภายในเหล่านี้เป็นระยะธุรกิจที่บรรลุความสำเร็จจะกำหนดกลยุทธ์ของบริษัทโดยใช้ประโยชน์จากจุดแข็งของการดำเนินงานภายในเหล่านี้อยู่เสมอ

จุดอ่อน หมายถึง การดำเนินงานภายใน ที่ธุรกิจ ไม่สามารถกระทำได้ดีการดำเนินงานภายในเหล่านี้ เช่น การบริหาร การเงิน การตลาด การผลิต และการวิจัยและพัฒนา จะเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของธุรกิจ ธุรกิจจะต้องกำหนดกลยุทธ์ที่สามารถลบข้างหรือปรับปรุงจุดอ่อนของการดำเนินงานภายในเหล่านี้ให้ดีขึ้น

โอกาส หมายถึง กำหนดแวดล้อมภายนอก ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของธุรกิจ ธุรกิจจะต้องคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีและการแข่งขัน อยู่เป็นระยะเพื่อการแสวงหาประโยชน์การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกเหล่านี้ การพัฒนาของคอมพิวเตอร์ การเปลี่ยนแปลงของประชากร การเปลี่ยนแปลงค่านิยม และทัศนคติพนักงานและการแข่งขันจากต่างประเทศจะเป็นตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมภายนอกที่สำคัญ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อาจจะทำให้ความต้องการของลูกค้าเปลี่ยนแปลงไป ที่อาจทำให้ผลิตภัณฑ์ บริการและกลยุทธ์ของธุรกิจต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

อุปสรรค หมายถึง สภาพแวดล้อม ภายนอกที่คุกคามต่อการดำเนินงานของธุรกิจ สภาพแวดล้อมภายนอกเหล่านี้ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีและการแข่งขัน เป็นต้น

^{๔๔} พัทธรา มิ่งชม, นโยบายธุรกิจการบริหารเชิงกลยุทธ์, (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ๒๕๔๐), หน้า ๓๘.

ความเข้มแข็งของกลุ่มแข่งขัน อัตราดอกเบี้ย และราคาน้ำมันที่สูงขึ้นล้วนแต่เป็นการคุกคามจากสภาพแวดล้อมภายนอกทั้งสิ้น

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วยปัจจัยของโอกาสและอุปสรรคที่อยู่ภายนอกธุรกิจ และไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมระยะสั้นของผู้บริหารระดับสูง โดยทั่วไปสภาพแวดล้อมนอกจะมีอยู่ ๒ ส่วน คือ

๑. สภาพแวดล้อมทั่วไป ประกอบด้วยปัจจัยที่ไม่กระทบโดยตรงต่อการดำเนินงานระยะสั้นของธุรกิจ ปัจจัยเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในระยะยาวของธุรกิจ ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และการเมือง กฎหมาย

๒. สภาพแวดล้อมการดำเนินงาน ประกอบด้วยปัจจัยที่กระทบและถูกกระทบโดยตรงต่อการดำเนินงานของธุรกิจ ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รัฐบาล ผู้จำหน่าย วัตถุดิบ ชุมชน คู่แข่งขัน ลูกค้า เจ้าหนี้ สภาพแรงงานสมาคมการค้า และกลุ่มผลประโยชน์ เรามักจะเรียกสภาพแวดล้อมการดำเนินงาน ของธุรกิจการว่าสภาพแวดล้อมทางอุตสาหกรรม

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน จะประกอบด้วยปัจจัย คือ จุดแข็งและจุดอ่อน ที่อยู่ในธุรกิจและไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมระยะสั้นของผู้บริหารระดับสูงปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่

๑. โครงสร้างขององค์กร แสดงให้เห็นถึงการรวมกลุ่มงานความสัมพันธ์ทางอำนาจหน้าที่ การไหลเวียนของงาน และการติดต่อสื่อสารภายในเรามักจะเรียกโครงสร้างนี้ว่า สายการบังคับบัญชา โดยทั่วไปโครงสร้างองค์กรจะถูกแสดงให้เห็นเป็นภาพภายในแผนภูมิองค์กร

๒. วัฒนธรรมขององค์กร หมายถึงความเชื่อ ความคาดหวัง และค่านิยมร่วมกันของบรรดาบุคคลภายในธุรกิจ โดยทั่วไปจะปรากฏขึ้นมาเป็นบรรทัดฐานที่ระบุพฤติกรรมของบุคคล ตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงลงมาจนถึงพนักงานระดับล่างสุด

๓. ทรัพยากรขององค์กร หมายถึง ทรัพย์สินทุกอย่างของการผลิตและการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของธุรกิจ ทรัพย์สินเหล่านี้ ได้แก่ คน เงิน ทุน วัตถุดิบ โรงงาน เทคโนโลยี และทักษะ เป็นต้น^{๔๕}

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ กล่าวว่า การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ หมายถึง ขั้นตอนในการวิเคราะห์องค์ประกอบทั้งหมด ๓ ประการคือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กร และการวิเคราะห์ทัศนคติ ค่านิยม หรือวัฒนธรรมองค์กร^{๔๖}

^{๔๕} ชูใจ เอี้ยวอักษร, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล กรุงเทพมหานคร พิตรพิมุข มหาเมฆ, ๒๕๔๘), หน้า ๘-๑๐.

พัคตร์ผอง วัฒนสินธ์ และ พสุเดชะรินทร์ กล่าวว่า การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ คือ การวิเคราะห์ถึงปัจจัยและสถานะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรและกลยุทธ์ ขององค์กรเพื่อที่จะได้มีความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ รวมทั้งสถานะของตัวอย่างองค์กรได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น^{๘๖}

ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา กล่าวว่า การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ คือ การวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายในการวิเคราะห์ทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรมองค์กร รวมถึงการคาดหวังจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กร ทั้งนี้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เป็นโอกาสหรืออุปสรรคต่อองค์กร และสภาพแวดล้อมภายใน เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อยขององค์กร นอกจากนี้การวิเคราะห์ เชิงกลยุทธ์องค์ต้องคำนึงถึงความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดทิศทางขององค์กรด้วย ทั้งนี้เพราะทิศทางขององค์กรต้องได้จากความคาดหวังจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ใช่ได้จากผู้บริหารฝ่ายเดียว อย่างไรก็ตามเป้าหมายของการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ก็คือการกำหนดสิ่งที่เรียกว่าตำแหน่งเชิงกลยุทธ์^{๘๗}

จินตนา บุญยงกร (๒๕๔๔, หน้า ๑๕) กล่าวว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมผู้บริหารหรือนักกลยุทธ์ ต้องศึกษาและวิเคราะห์ ปัจจัยในด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ระดับคือ สภาพแวดล้อมภายนอก สภาพแวดล้อมภายในองค์กร^{๘๘}

Dess and Miller กล่าวว่า การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ เป็นพื้นฐานของกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย ๑ ส่วนคือ

๑. เป้าหมาย เป็นเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ เป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายในการใช้ความพยายามขององค์กรคนเพื่อใช้เป็นเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ ซึ่งเป็นการนำไปกำหนดกลยุทธ์

^{๘๖} สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๓), หน้า ๒๖-๒๗.

^{๘๗} พัคตร์ผอง วัฒนสินธ์ และ พสุ เดชะรินทร์, การบริหารเชิงกลยุทธ์ และนโยบายธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓-๑๗.

^{๘๘} ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา, การจัดการเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๕-๑๐.

^{๘๙} จินตนา บุญยงกร, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

๒. การวิเคราะห์ SWOT (SWOT analysis) การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ประสบผลสำเร็จ ขึ้นอยู่กับจุดแข็ง จุดอ่อน ภายในโรงเรียนให้เหมาะสมกับ โอกาส และอุปสรรค จากสภาพแวดล้อมภายนอกประกอบด้วย การวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรค สภาพแวดล้อมภายในประกอบด้วย จุดแข็ง และจุดอ่อน ซึ่งมีวิธีการวิเคราะห์ ดังนี้

๒.๑ โอกาสและอุปสรรคและภายนอก คือ โอกาสและอุปสรรคจากภายนอก เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านประชากรศาสตร์ ด้านสิ่งแวดล้อม การคมนาคม ด้านการเมืองและรัฐบาล แนวโน้มทางการแข่งขัน และเหตุการณ์สามารถสร้างประโยชน์ และอันตรายให้กับองค์กรได้ในอนาคต

๒.๒ จุดแข็ง และจุดอ่อนภายใน เป็นกิจกรรมที่สามารถควบคุมได้ภายใน องค์กร ซึ่งทำให้ลักษณะดีและไม่ดี ประกอบด้วย การจัดการศึกษาการเงิน การบัญชี กระบวนการเรียนการสอน การปฏิบัติตามแผนการวิจัย การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ ระบบคอมพิวเตอร์ จุดแข็งหรือจุดอ่อน เกิดขึ้น องค์กรสามารถจุดแข็งกำหนดเป็นกลยุทธ์และในขณะเดียวกันก็ปรับจุดอ่อนและจุดแข็งจะต้องเปรียบเทียบกับคู่แข่ง^{๕๐}

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กรเป็น ขั้นตอนสำคัญในการประเมินสถานการณ์ผู้บริหารหรือนักกลยุทธ์ของธุรกิจจะต้องบริหารเชิงกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนโยบายของธุรกิจ ผู้บริหารจะต้องศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการดำเนินงานธุรกิจทั้ง โอกาสและอุปสรรคต่างๆ โดยพิจารณาถึงปัญหาที่จะเกิดจากสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก โดยวิเคราะห์ถึงจุดเด่นจุดด้อยหรือจุดอ่อนและจุดแข็งของธุรกิจ รวมทั้ง ศึกษาปัญหาและรวบรวมข้อมูลที่ใช้เป็นในการแก้ปัญหา

๒. การกำหนดทิศทาง

การกำหนดทิศทางเป็นสิ่งสำคัญต่อทุกองค์กร เพราะจะเป็นตัวกำหนดภารกิจหลัก บทบาทหน้าที่ และเป้าหมายขององค์กร โดยจะสังเกตได้จากการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดพันธกิจ และการกำหนดเป้าหมายผลผลิตหลัก ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงการกำหนดทิศทางไว้ ดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์และกระบวนการบริหาร โดยวัตถุประสงค์ประกอบด้วย

^{๕๐} Dess and Miller, **Strategic management**, (Singapore: McGraw-Hill, 1993), p. 1.

๑. การกำหนดจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ทางกลยุทธ์ คือ การพิจารณา ตกลงใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของกิจการ

๒. การกำหนดแผนงานหลัก นโยบาย และกลยุทธ์ย่อย หมายถึง การแจกแจงออกเป็นแผนงานหลักต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อการทำงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ทางกลยุทธ์ และเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

สมยศ นาวิการ กล่าวว่า การกำหนดภารกิจขององค์กรจะมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะภารกิจจะกำหนดขอบเขตการดำเนินงานขององค์กรกับแถลงของภารกิจอาจจะเขียนไว้อย่างกว้างๆ หรือแคบๆ การเขียนถ้อยแถลงของภารกิจจะมีผลกระทบต่ออนาคตขององค์กร

พัทธ์รณรงค์ พัฒนสินธุ์ และผลู เดชะรินทร์ กล่าวว่า การกำหนดทิศทางขององค์กรได้กำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ ภารกิจ ปรัชญา และวัตถุประสงค์ขององค์กร การกำหนดทิศทางขององค์กรจะเป็นการบ่งชี้ว่าองค์กรธุรกิจจะมุ่งไปทิศทางใด หรือสาเหตุของการดำรงอยู่ขององค์กร หรือประเภทของธุรกิจที่องค์กรดำเนินการอยู่ นอกจากนี้การกำหนดทิศทางขององค์กรจะยังมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลง วิสัยทัศน์หรือภารกิจขององค์กรให้กลายมาเป็นวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานที่มีลักษณะที่ชัดเจนขึ้น

จิตนา บุญบงการ กล่าวว่า การกำหนดทิศทางขององค์กร ผู้บริหารจะนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับจากการวิเคราะห์โอกาสและข้อจำกัดมาทำการประมวลผลเพื่อใช้กำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ขององค์กร โดยการที่กำหนดทิศทางขององค์กร สามารถทำได้ในลักษณะของการกำหนดภารกิจและกำหนดทิศทางขององค์กร สามารถกระทำได้ในลักษณะของการกำหนดภารกิจและการตั้งเป้าหมายขององค์กร

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการกำหนดทิศทางขององค์กร คือ การกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ ภารกิจ ปรัชญา และวัตถุประสงค์ขององค์กร การกำหนดทิศทางขององค์กรจะเป็นการบ่งชี้ว่าองค์กรธุรกิจจะมุ่งไปทิศทางใด หรือสาเหตุของการดำรงอยู่ขององค์กร หรือประเภทของธุรกิจที่องค์กรดำเนินการอยู่ นอกจากนี้การกำหนดทิศทางขององค์กรจะยังมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์หรือภารกิจขององค์กรให้กลายมาเป็นวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานที่มีลักษณะที่ชัดเจนขึ้น

ผู้บริหารจะนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับจากการวิเคราะห์โอกาสและข้อจำกัดมาทำการประมวลผล เพื่อใช้กำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ขององค์กร โดยการที่จะกำหนดทิศทางองค์กรสามารถกระทำได้ในลักษณะของการกำหนดวิสัยทัศน์องค์กร เป็นข้อความทั่วไป ซึ่งกำหนดทิศทาง ข้อความภารกิจ เป็นข้อความที่กำหนดส่วนประกอบของวิสัยทัศน์ ที่อธิบายถึงรายละเอียด

ขององค์กรขอบเขตของการปฏิบัติ ความต้องการ และค่านิยมเบื้องต้นขององค์กร การกำหนดข้อความภารกิจ เป็นขอบเขตของงานในองค์กรซึ่ง กำหนดขึ้นเพื่อเป็นสภาพรวมและดำเนินการวินิจฉัยออกมาเขียนเป็นเฉพาะที่เป็นเป้าหมายขององค์กรออกมา การกำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์เป็นข้อความอย่างกว้างของจุดมุ่งหมายขององค์กร ซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อให้บรรลุภารกิจ เป็นจุดมุ่งหมายหลักขององค์กร การกำหนดเป้าหมาย เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการในอนาคตซึ่งองค์กรต้องพยายามให้เกิดขึ้น โดยเป็นส่วนประกอบของการวางแผนที่สำคัญเกี่ยวกับเป้าหมายในอนาคตที่องค์กรต้องการให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมาย การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์เป็นความเฉพาะอย่างที่กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่เป็นดอกได้สภาพแวดล้อม

๓. การกำหนดกลยุทธ์

การกำหนดกลยุทธ์ในระดับต่างๆ ภายหลังจากที่ได้มีการวิเคราะห์และตรวจสอบสภาพแวดล้อมทั้งภายในภายนอกขององค์กรและมีการกำหนดวิสัยทัศน์และภารกิจขององค์กรแล้วองค์กรจะต้องมีการกำหนดกลยุทธ์หรือการแผนการดำเนินการเพื่อให้องค์กรมีแนวการดำเนินงาน เพื่อให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์และภารกิจที่ได้กำหนดไว้ใน การกำหนดกลยุทธ์ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงการกำหนดกลยุทธ์ ดังนี้

พัชรา มั่งชม กล่าวว่า การกำหนดกลยุทธ์ในพระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ ภาระหน้าที่เป้าหมายหรือแนวทางการดำเนินการและทำการตัดสินใจ โดยมีการวิเคราะห์สถานการณ์การแข่งขันทั้งภายในและภายนอกองค์กร ตลอดจนปัจจัยอื่นๆ กำหนดกลยุทธ์ออกมาใช้ กระบวนการนี้เรียกว่า การกำหนดรูปแบบกลยุทธ์^{๕๐}

สมยศ นาวิกาน (๒๕๓๘ หน้า ๑๒) กล่าวว่า การกำหนดปรัชญาและนโยบายขององค์กรปรัชญา ขององค์กร แสดงให้เห็นถึงค่านิยมและความเชื่อขององค์กรซึ่งจะถูกใช้เป็นแนวทางของพฤติกรรมของสมาชิกทุกคนภายในองค์กร บริษัททั้งหลายได้กำหนดแนวทางของการบริหารไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปรัชญาขององค์กรนโยบายขององค์กรจะให้แนวทางที่กำหนดแก่สมาชิกทุกคนภายในองค์กรนโยบายสร้างข้อจำกัดอย่างกว้างๆ ในการตัดสินใจของผู้บริหาร ดังนี้

^{๕๐} พัชรา มั่งชม, นโยบายธุรกิจ การบริหารเชิงกลยุทธ์, (พินิจ โลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ๒๕๔๐), หน้า ๓๘.

๑. การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ คือ ผลสำเร็จที่องค์กรโดยส่วนรวม ต้องการบรรลุภายในช่วงระยะเวลาหนึ่ง วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์จะถูกถ่ายทอดเป็นผลสำเร็จที่เฉพาะเจาะจง เพื่อการบรรลุภารกิจขององค์กร

๒. กำหนดกลยุทธ์ขององค์กร คือ หนทางนำไปสู่จุดหมาย กลยุทธ์ขององค์กร จะชี้ให้เห็นถึงการบรรลุวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ขององค์กร ขั้นตอนของการบริหารเชิงกลยุทธ์และการเลือกกลยุทธ์ขององค์กรที่ดีที่สุด กลยุทธ์ขององค์กรจะมีอยู่ ๔ ระดับ คือ สังคม บริษัท ธุรกิจ และหน้าที่^{๕๒}

ศรียรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์มีด้วยกัน ๓ ระดับ ดังนี้

๑. การวางแผนกลยุทธ์ ระดับบริษัท ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน

ขั้นที่ ๑ ปัจจัยนำเข้า

๑) เมทริกซ์จากปัจจัยการประเมินภายใน

๒) เมทริกซ์จากปัจจัยการประเมินภายนอก

๓) เมทริกซ์โครงสร้างการแข่งขัน

ขั้นที่ ๒ การจับคู่

๑) เมทริกซ์อุปสรรคโอกาส-จุดอ่อน-จุดแข็ง

๒) เมทริกซ์ตำแหน่งกลยุทธ์และการประเมินปฏิบัติ

๓) กลยุทธ์การจัดสรรทรัพยากร เมทริกซ์กลุ่มที่ปรึกษาบอสตัน

๔) เมทริกซ์ประเมินปัจจัยภายใน การประเมินปัจจัยภายนอก

๕) เมทริกซ์กลยุทธ์หลัก

ขั้นที่ ๓ การตัดสินใจ คือ เมทริกซ์การวางแผนกลยุทธ์เชิงปริมาณ

๒. กลยุทธ์ระดับธุรกิจ การจัดสร้างได้เปรียบในการแข่งขันประกอบด้วย

๒.๑ ข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน หรือการสร้างแตกต่าง

๒.๒ กำหนดเป็นผู้นำทางด้านต้นทุน

๒.๓ การปรับตัวที่รวดเร็ว

๒.๔ การมุ่งลูกค้ากลุ่มหลัก

^{๕๒} สมยศ นาวิกาน, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้าสำนักพิมพ์ผู้จัดการ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

๓. กลยุทธ์ระดับหน้าที่ การสร้างคุณค่าสายตาของลูกค้า ประกอบด้วย

- ๓.๑ การตลาด
- ๓.๒ การปฏิบัติการ หรือการผลิต
- ๓.๓ การวิจัยและการพัฒนา
- ๓.๔ การบัญชี
- ๓.๕ การเงิน
- ๓.๖ การจัดซื้อ
- ๓.๗ การบริหารงานบุคคล^{๕๓}

หัวใจ เอี้ยว อักษร กล่าวว่ากำหนดคกลยุทธ์ ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. กำหนดภารกิจ คือ จุดประสงค์ที่บอกถึงเหตุผลว่าธุรกิจกำเนิดขึ้นมาเพื่อภาระใด เช่น เพื่อปรับปรุงคุณภาพของบ้านอยู่อาศัยโดยการออกแบบ จัดสร้างการให้บริการทางการตลาด และการให้บริการที่ดีที่สุดในโลก ซึ่งภารกิจสามารถระบุอย่างละเอียดหรืออย่างสั้นๆ ก็ได้หากเป็นการกล่าวอย่างสั้นๆ หรือโดยสรุปย่อ จะช่วยมิให้ธุรกิจต้องผูกมัดตัวเองจนเกินไป แต่ก็มีผลเสียคือไม่มีทิศทางที่เด่นชัด มีแต่ความคลุมเครือ และจะมีผลต่อการกำหนดแผนการต่างๆ ที่จะติดตามมา ดังนั้น มากเกินไปได้การกำหนดภารกิจอย่างชัดเจนจะเป็นสิ่งมีประโยชน์มากแต่ก็จะเป็นข้อจำกัดและผูกมัดตนเอง ดังนั้นในเรื่องนี้จึงมีข้อยุติที่ชัดเจน

๒. กำหนดวัตถุประสงค์ คือ ผลลัพธ์ในนั้นปลายที่ได้มาจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ วัตถุประสงค์จะต้องบอกว่าอะไรคือ สิ่งที่ต้องการจะทำให้สำเร็จ ต้องการจะให้แล้วเสร็จเมื่อไรและจะออกมาในรูปเชิงปริมาณหรือตัวเลข

๓. กำหนดกลยุทธ์ คือ แผนงานหลักที่ประมวลวิธีการ หนทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายและภารกิจของธุรกิจ โดยทั่วไปธุรกิจมีกลยุทธ์ อยู่ ๓ ระดับ คือ

๓.๑ กลยุทธ์ระดับบริษัทหรือระดับองค์กร ถูกกำหนดโดยผู้บริหาร ระดับสูงขององค์กร เช่น กรรมการผู้จัดการ ประธานกรรมการ หรือหัวหน้าคณะผู้บริหาร เป็นต้น ร่วมกันคณะผู้บริหารและที่ปรึกษาด้านกลยุทธ์ขององค์กร โดยคาดการณ์สถานการณ์และความต้องการในอนาคต เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายในการดำเนินงานขององค์กร โดยกลยุทธ์ระดับบริษัทจะเป็นกลยุทธ์หลักของธุรกิจที่เป็นแม่แบบในการกำหนดกลยุทธ์

^{๕๓} ศรีวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ และกรณีศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๐), หน้า๒๖-๓๐.

และการวางแผนในระดับอื่นๆ เป็นกลยุทธ์ที่บอกทิศทางทั่วไปของกิจการในด้านของความเจริญเติบโต การรักษาสภาพเดิมหรือคงเดิม การลดความเจริญเติบโตลงหรือการหดตัว

๓.๒ กลยุทธ์ระดับธุรกิจ ถูกกำหนดโดยผู้จัดการหรือผู้บริหารที่มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าหน่วยธุรกิจ หรือที่มีอิสระและความรับผิดชอบในการดำเนินงานของตนเอง โดยพยายามสร้างศักยภาพและความได้เปรียบในการดำเนินงานให้แก่หน่วยธุรกิจ ปกติกลยุทธ์ระดับธุรกิจมักจะเกี่ยวข้องกับการแข่งขัน จนในบางครั้งถูกเรียกว่า กลยุทธ์การแข่งขัน เป็นกลยุทธ์ที่บ่งบอกถึงหนทางที่จะปรับปรุงตนเองให้พร้อมที่จะแข่งขัน ไม่ว่าจะเรื่องผลิตภัณฑ์ หรือการให้บริการ

๓.๓ กลยุทธ์ระดับหน้าที่ ถูกกำหนดโดยผู้จัดการในแต่ละหน้าที่ทางธุรกิจ เช่น การผลิต การเงิน การตลาด และการบริหารบุคคล โดยมุ่งที่การใช้ทรัพยากรของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนมีความสอดคล้องกับกลยุทธ์ในระดับองค์การและระดับธุรกิจ เป็นกลยุทธ์ที่บ่งบอกถึงหนทางที่แต่ละหน่วยงานหรืองานในแต่ละหน้าที่จะต้องทำอย่างไร จึงจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้ทรัพยากรของธุรกิจให้เกิดประโยชน์ เช่น งานด้านการผลิตการให้บริการลูกค้า งานด้านการตลาด งานการเงิน การวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

จะเห็นว่าผู้บริหารระดับสูงจะต้องมีความเข้าใจในหลักการของการจัดการเชิงกลยุทธ์อย่างลึกซึ้ง ซึ่งจะสามารถนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ออกมาประยุกต์ได้ อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ ผู้จัดการระดับกลาง หัวหน้างาน สำนักงานทั่วไปที่ควรที่จะมีกลยุทธ์เข้าใจและคุ้นเคยกับกลยุทธ์ธุรกิจในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะผู้จัดการและทำหน้างานในระดับต่างๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องกับความนำกลยุทธ์มาสร้างให้เป็นรูปธรรม เพราะนอกเหนือจากความรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์ธุรกิจ จะช่วยให้บุคคลมีความเข้าใจร่วมกันถึงแนวทางปฏิบัติขององค์กร ส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับปรัชญาธุรกิจและนโยบายของหน่วยงาน บุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในกลยุทธ์ธุรกิจยังสามารถนำความรู้ที่มีไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับงานของตนทำให้มีผลงานที่ดีและก้าวหน้าที่การงานต่อไป

การกำหนดนโยบาย เป็นแนวทางอย่างกว้างๆ ในการตัดสินใจ ซึ่งเชื่อมต่อยู่ระหว่างการกำหนดกลยุทธ์ และการนำกลยุทธ์ไปใช้ธุรกิจใช้นโยบายเป็นแนวทางที่จะทำให้เกิดความมั่นใจ ว่าพนักงานของตนเมื่อจะตัดสินใจ หรือดำเนินการใดๆ จะต้องอยู่ภายใต้กรอบที่กำหนดขึ้นนั้น มีเพื่อสนับสนุนให้ภารกิจขององค์กร วัตถุประสงค์และกลยุทธ์ต่างๆ ที่กำหนดขึ้นสามารถดำเนินการไปได้ในทิศทางที่พึงประสงค์ได้^{๕๔}

^{๕๔} ชูใจ เอี้ยวอักษร, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล กรุงเทพมหานครพิตรพิมุข มหาเมฆ, ๒๕๔๕), หน้า ๘-๑๐.

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ กล่าวว่า ทางเลือกในเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย

๑. การกำหนดแนวทางหรือทางเลือกกลยุทธ์ กล่าวคือ ภายหลังจากที่ได้มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก สภาพแวดล้อมภายใน ตลอดจนค่านิยมขององค์กรแล้ว ก็จะเป็นขั้นตอนที่จะดูถึงความเป็นไปได้ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กร

๒. การประเมินทางเลือกเชิงกลยุทธ์เมื่อกำหนดทางเลือกเชิงกลยุทธ์หลายๆ แนวทางแล้ว ก็จะมาสู่ขั้นตอนศึกษาความเป็นไปได้ และความเหมาะสมของแนวทางเป็นการประเมินทางเลือกที่ดีที่สุด

๓. การเลือกกลยุทธ์ เป็นช่วงของการตัดสินใจในการเลือกทางเลือกใดเป็นที่เด่นชัด ในการที่จะนำไปสู่ข้อยุติในการกำหนดทางเลือกที่เด่นชัดนั้น ต้องยอมรับว่าประเด็นหรือค่านิยมของผู้นำหรือฝ่ายบริหารนั้นมีน้ำหนักมาในการเป็นตัวกำหนดทางเลือก^{๕๕}

พัคตร์ผอง วัฒนสินธุ์ และพสุ เดชะรินทร์ กล่าวว่า การจัดทำกลยุทธ์ คือ การนำข้อมูลและความรู้ต่างๆ ที่ได้รับการกำหนดทิศทางขององค์กรและคัดเลือกกว่ากลยุทธ์ใดที่มีความเหมาะสมต่อองค์กรมากที่สุด การจัดทำกลยุทธ์เป็นการกำหนดแนวทาง วิธีการ และกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถบรรลุถึงภารกิจและวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้^{๕๖}

ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา กล่าวว่า ทางเลือกเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วยการกำหนดแนวทางเลือกที่สอดคล้องกับทิศทางขององค์กรในอนาคต มีกระประเมินทางเลือกที่ดีหรือเหมาะสมที่สุดขององค์กร และสุดท้ายก็คือ การเลือกกลยุทธ์ ที่จะใช้ในองค์กรให้เหมาะสมเป็นไปตามภารกิจและวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ได้ตั้งไว้สามารถแบ่งขั้นตอนกลยุทธ์ขององค์กรออกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่ กลยุทธ์ระดับองค์กร กลยุทธ์ระดับธุรกิจ และกลยุทธ์ระดับหน้าที่ซึ่งกลยุทธ์ ทั้ง ๓ ระดับ จะต้องสัมพันธ์กันเป็นหนึ่งเดียว^{๕๗}

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์ ประกอบด้วยการวางแผน ๓ ระดับ ดังนี้

^{๕๕} สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์ พรินติ้ง แอนด์ พับลิซซิ่ง, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓-๒๖.

^{๕๖} พัคตร์ผอง วัฒนสินธุ์ และพสุ เดชะรินทร์, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ นโยบายธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓-๑๗.

^{๕๗} ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๗.

๑. การวางแผนกลยุทธ์ของบริษัท
๒. การวางแผนกลยุทธ์ของหน่วยธุรกิจ หรือ
๓. การวางแผนกลยุทธ์ระดับหน้าที่ การวางแผนกลยุทธ์การตลาด^{๕๔}

สุพานี สฤษฏ์วานิช กล่าวว่า การกำหนดแผนกลยุทธ์ หรือการวางแผนกลยุทธ์ เป็นขั้นตอนของการวางแผนสำคัญที่เริ่มจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่ภายนอกและภายในองค์กร เพื่อกำหนดเป้าหมายระยะยาวที่จะบอกทิศทางขององค์กร^{๕๕}

ชนินทร์ ชุนหพันธ์รักษ์ กล่าวว่า การกำหนดกลยุทธ์ เป็นขั้นตอนที่พิจารณาถึงสภาพแวดล้อมขององค์กรทั้งภายนอกและภายในขององค์กรที่ระบุถึงโอกาสต่างๆ และอุปสรรคต่างๆ จุดเด่นและจุดด้อยขององค์กร และวัตถุประสงค์ หลังจากนั้นผู้บริหารจะได้มีการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กร^{๕๖}

ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา กล่าวว่า ทางเลือกเชิงกลยุทธ์ คือ การกำหนดแนวทางเลือกที่สอดคล้องกับทิศทางขององค์กรในอนาคต มีการประเมินทางเลือกที่ดีหรือเหมาะสมที่สุดขององค์กร และสุดท้ายก็คือ การเลือกกลยุทธ์ที่จะใช้ในองค์กรให้เหมาะสมเป็นไปตามภารกิจและวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ได้ตั้งไว้^{๕๗}

จินตนา บุญบงการ กล่าวว่า การกำหนดกลยุทธ์ หมายถึง การกำหนดทิศทางขององค์กรที่กำหนดไว้อย่างกว้างๆ มาพัฒนาเป็นแนวทางการดำเนินงานในอนาคตขององค์กร^{๕๘}

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การกำหนดกลยุทธ์ คือ แผนงานหลักที่ประมวลวิธีการหนทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายและภารกิจขององค์กร โดยคาดการณ์สถานการณ์ และความต้องการในอนาคตเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายในการดำเนินงาน

^{๕๔} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ และกรณีศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๐), หน้า ๓๑-๓๕.

^{๕๕} สุพานี สฤษฏ์วานิช, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

^{๕๖} ชนินทร์ ชุนหพันธ์รักษ์, นโยบายธุรกิจและการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ศูนย์เอกสารและตำรา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒.

^{๕๗} ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘-๑๐.

^{๕๘} จินตนา บุญบงการ, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

ขององค์กร โดยกลยุทธ์ระดับองค์กรจะเป็นกลยุทธ์หลักที่เป็นแม่บทและแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์และการวางแผนในระดับอื่นๆ

โดยทั่วไปจะเห็นได้ว่าผู้บริหารระดับสูงจะต้องมีความเข้าใจในหลักการของการจัดการเชิงกลยุทธ์อย่างลึกซึ้ง จนสามารถนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ออกมาประยุกต์ได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ ผู้จัดการระดับกลาง หัวหน้างานสำนักงานทั่วไปก็ควรที่จะมีความเข้าใจและคุ้นเคยกับกลยุทธ์ธุรกิจ ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะผู้จัดการและหัวหน้าในในระดับต่างๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องกับการนำกลยุทธ์มาสร้างให้เป็นรูปธรรม เพราะนอกเหนือจากความรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์ องค์กรจะช่วยให้บุคคลมีความเข้าใจร่วมกันถึงแนวทางปฏิบัติขององค์กร ส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับปรัชญาธุรกิจและนโยบายของหน่วยงาน บุคคลที่ ความรู้ความเข้าใจในกลยุทธ์องค์กรจะสามารถนำความรู้ที่มีไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับงานของตน ทำให้มีผลงานที่ดีและก้าวหน้าในหน้าที่การงานต่อไป

๔. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ

หลังจากที่การวิเคราะห์เลือกสรร จัดทำกลยุทธ์ในระดับต่างๆ แล้ว กระบวนการต่อไปคือ การนำเอากลยุทธ์ไปประยุกต์เพื่อการปฏิบัติ หรือดำเนินการ นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์กร ซึ่งการนำกลยุทธ์ไปประยุกต์ใช้นั้น จะมีลักษณะที่แตกต่างจากการร่วมจัดทำกลยุทธ์ โดยการจัดทำกลยุทธ์เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่างๆ รวมทั้งการสร้างสรรค์กลยุทธ์ประเภทต่างๆ แต่การประยุกต์ใช้กลยุทธ์จะเน้นหนักที่กิจกรรมการปฏิบัติต่างๆ ที่เป็นการทดสอบความสามารถของผู้บริหาร ในการเป็นผู้นำที่จะเปลี่ยนแปลงองค์กร การออกแบบ และชี้แนะกระบวนการในการทำงานแบบใหม่ๆ รวมทั้งการจูงใจพนักงานให้ทำตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ถือเป็นงานที่ยากกว่าการจัดทำกลยุทธ์ เนื่องจากจะต้องเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางด้านการบริหารและการจัดการในหลายๆ ด้าน รวมทั้งจะต้องมีทักษะทางด้านการบริหารพนักงานเป็นอย่างดีด้วย ดังนั้นการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ หรือดำเนินการจึงต้องใช้ระยะเวลาอันนานที่จะประสบความสำเร็จ โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติหรือดำเนินการ ดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวว่า การปฏิบัติตามกลยุทธ์ นับว่ามีความสำคัญโดยตรงต่อความสำเร็จของกลยุทธ์ ทั้งนี้เพราะกลยุทธ์ที่ดีนั้นจะบรรลุผลสำเร็จได้ย่อมต้องสามารถได้รับการปฏิบัติคล่องไปได้ ปัจจัยที่สำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทั้งหลาย คือ วัฒนธรรมองค์กร ที่มีอยู่ โครงสร้างองค์กรที่จัดไว้ และคุณภาพทรัพยากรกลยุทธ์ ตลอดจนความพร้อมและเหมาะสมของระบบและกระบวนการการบริหารงาน เหล่านี้ต่างก็เป็นเครื่องมือให้ผู้บริหารที่เป็นผู้ทำงาน

ทั้งหลาย ทั้งที่เป็นผู้บริหารระดับกลางและผู้บริหารที่อยู่ต่ำลงไป ได้ใช้สำหรับการทำงานระหว่างกัน^{๑๑๓}

สมยศ นาวิการ (๒๕๓๘, หน้า ๑๒) กล่าวว่า การดำเนินกลยุทธ์ ขององค์การจะครอบคลุมทุกด้านของกระบวนการบริหาร เช่น การจูงใจ การจ่ายผลตอบแทนการประเมินผลงาน และการควบคุม^{๑๑๔}

พัชรา มั่งชม กล่าวว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณากลยุทธ์ให้สอดคล้องกับปัญหาของธุรกิจ เช่น สังกม การเมือง หรือนโยบายของรัฐ เป็นต้น รวมทั้ง การวิเคราะห์ข้อมูล ฐานะทางการเงิน การวิเคราะห์พยากรณ์ยอดขาย การวิเคราะห์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเลือกกลยุทธ์มาแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม สามารถนำข้อมูลมาประเมินทางเลือก และเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด นำไปปฏิบัติตามกลยุทธ์ที่ได้ตัดสินใจ โดยพิจารณาทรัพยากรและโครงสร้างตลอดรวมถึงนโยบายและการบริหารของธุรกิจ^{๑๑๕}

ชูใจ เอี้ยวอักษร กล่าวว่า การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ เป้ากระบวนการที่นำเอากลยุทธ์ต่างๆ และนโยบายธุรกิจที่กำหนดไว้มาดำเนินการ โดยผ่านโครงการต่างๆ งบประมาณ กรรมวิธี ดังนี้

๑. โครงการ เป็นรายละเอียดที่ระบุถึงกิจกรรมหรือขั้นตอนต่างๆ ที่ต้องการให้สำเร็จ และเป็นแผนงานที่ใช้เพียงครั้งเดียว

๒. งานประมาณ เป็นรายละเอียดของโครงการต่างๆ ของธุรกิจ แต่ถูกกำหนดมาในลักษณะเป็นตัวเงิน ค่าใช้จ่าย หรือเป็นแผนงานของธุรกิจที่ถูกกำหนดออกมาในรูปของตัวเงิน

๓. กรรมวิธี คือ ระบบของลำดับขั้นตอนต่างๆ หรือเทคนิคต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดถึงกรรมวิธีที่จะดำเนินการอย่างไร ในงานแต่ละอย่างเพื่อให้งานนั้นลุล่วงไปได้

การนำกลยุทธ์ ไปดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ควรดำเนินการให้มีความสอดคล้องระหว่างกลยุทธ์ โครงสร้าง และวัฒนธรรม โดยยึดหลักของบริษัท โดยให้มีความสอดคล้องของปัจจัยการบริหาร ๗ อย่างภายในองค์การ คือ กลยุทธ์ โครงสร้าง ค่านิยมร่วม ระบบคน สไตล์ และทักษะ

^{๑๑๓} ชงชัย สันติวงษ์, **การบริหารกลยุทธ์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๑), หน้า ๘๖-๘๐.

^{๑๑๔} สมยศ นาวิการ, **การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้าสำนักพิมพ์ผู้จัดการ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

^{๑๑๕} พัชรา มั่งชม, **นโยบายธุรกิจ การบริหารเชิงกลยุทธ์**, (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘.

คุณค่าของแบบจำลอง 7^๖ จะอยู่ที่การแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างกันทั้งองค์การและการเชื่อมโยงระหว่างกัน เหล่านี้มีความสำคัญต่อการดำเนินกลยุทธ์ของธุรกิจ การนำกลยุทธ์ของธุรกิจไปดำเนินการจะต้องสร้างความสอดคล้องระหว่างกันเป็นอย่างดีของ 7^๖s

การดำเนินกลยุทธ์จะเกี่ยวพันการถ่ายทอดกลยุทธ์ และนโยบายให้เป็นการต้องการพัฒนาโครงการ งบประมาณ และระเบียบวิธีปฏิบัติงานขึ้นมา การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติอาจจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม โครงสร้างระบบการบริหารของกิจการโดยส่วนรวม โดยทั่วไปผู้บริหารระดับกลางและล่างจะต้องรับผิดชอบการดำเนินกลยุทธ์ของธุรกิจ ยกเว้นแต่เมื่อธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงโดยส่วนรวมอย่างกว้างขวางเท่านั้น^{๖๖}

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ กล่าวว่า การนำกลยุทธ์ ไปปฏิบัติ หมายถึง ขั้นตอนที่จะมีการวางแผนใช้ทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นการหาเงิน การจัดหาคน หรือการสร้างโรงงาน หรือเครือข่าย นอกจากนั้นยังหมายถึงขั้นตอนของการจัดโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม เพื่อสามารถนำเอาแนวทางหรือกลยุทธ์ที่ได้ตัดสินใจนั้น ไปปฏิบัติได้^{๖๗}

พัศตร์ผอง วัฒนสินธุ์ และพสุ เดชะรินทร์ กล่าวว่า การปฏิบัติตามกลยุทธ์ เป็นขั้นตอนการนำเอากลยุทธ์ที่ได้วางแผนจัดทำและคัดเลือก ไว้มาดำเนินการประยุกต์ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้^{๖๘}

ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา กล่าวว่า การดำเนินกลยุทธ์และการควบคุมเป็นขั้นตอนสุดท้าย และมีความสำคัญอย่างมากในการวัดการเชิงกลยุทธ์และองค์กร ได้วิเคราะห์ปัจจัยด้านต่าง ๆ กำหนดทิศทางขององค์กร และเลือกกลยุทธ์ แล้วจะต้องนำเอากลยุทธ์มาดำเนินการประยุกต์ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งต้องมีการเสริมสร้างทักษะความสามารถบุคลากรทั้งในระดับบริหารและปฏิบัติการให้เหมาะสมกับกลยุทธ์ขององค์กร นอกจากนี้ยังต้องจัดโครงสร้างองค์กรให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ รวมทั้งต้องคำนึงถึงความสอดคล้องวัฒนธรรมองค์กร จะต้องสอดคล้อง

^{๖๖} ชูใจ เอียวอักษร, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพพิตรพิมุข มหาเมฆ, ๒๕๔๕), หน้า ๘-๑๐.

^{๖๗} สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๓), หน้า ๒๖-๒๗.

^{๖๘} พาศตร์ผอง วัฒนสินธุ์ และพสุ เดชะรินทร์, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ นโยบายธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓-๑๗.

และสนับสนุนกลยุทธ์สุดท้าย ได้แก่ การตรวจสอบประเมินและควบคุม การดำเนินกลยุทธ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้^{๑๑๕}

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ กล่าวว่า การปฏิบัติตามแผน หมายถึง การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งการปฏิบัติตามแผนต้องอาศัยปัจจัยทางด้าน โครงสร้างองค์การการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะด้าน การแบ่งแผนงาน การประสานงาน และการติดต่อสื่อสารภายในองค์การ การสร้างวัฒนธรรมที่มีในองค์การ ตลอดจนการจัดการทรัพยากรขององค์กร^{๑๑๖}

สุพานี สฤษฏ์วานิช กล่าวว่า นำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติ เป็นขั้นตอนของการวางแผนดำเนินงานและการนำแผนงานต่างๆ ไปปฏิบัติแต่การดำเนินงานตามขั้นตอนนี้ให้บรรลุผลจะต้องเตรียมความพร้อมของปัจจัยต่างๆ คือปัจจัยด้านบุคลากร โครงสร้างขององค์กร ระบบงานต่างๆ ทำให้อำนวยให้การนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัตินั้นบังเกิดผล^{๑๑๗}

ธนิษฐ์ ชุมหพันธ์รักษ์ กล่าวว่า การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติขั้นตอนนี้เป็น การลงมือปฏิบัติตามกลยุทธ์ในระดับต่างๆ ตามขั้นตอนการกำหนดกลยุทธ์เพื่อที่จะให้การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติประสบความสำเร็จ ผู้บริหารจะต้องเข้าใจในแนวคิดและสิ่งต่างๆ ในองค์กร^{๑๑๘}

จิตนา บุญบงการ กล่าวว่า การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ หมายถึง การนำกลยุทธ์ที่ถูกกำหนดขึ้นไปประยุกต์ในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการจัดโครงสร้าง บุคคลกร และการประสานงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ^{๑๑๙}

ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ นับว่ามีความสำคัญโดยตรงต่อความสำเร็จของกลยุทธ์ ทั้งนี้เพราะกลยุทธ์ที่ดีนั้นจะบรรลุผลสำเร็จได้ย่อมต้องสามารถปฏิบัติให้ลุล่วงไปได้ ปัจจัยที่สำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทั้งหลาย คือ วัฒนธรรมองค์กรที่มีอยู่ โครงสร้างองค์กรที่จัดไว้ และคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนความพร้อมและ

^{๑๑๕} ไพโรจน์ ปิยวิงศ์วัฒนา, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘-๑๐.

^{๑๑๖} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ และกรณีศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๐), หน้า ๓๕.

^{๑๑๗} สุพานี สฤษฏ์วานิช, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

^{๑๑๘} ธนิษฐ์ ชุมหพันธ์รักษ์, นโยบายธุรกิจและการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ศูนย์เอกสารและตำรา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒.

^{๑๑๙} จิตนา บุญบงการ, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

เหมาะสมของระบบและกระบวนการการบริหารงาน เหล่านี้ต่างก็เป็นเครื่องมือให้ผู้บริหารที่เป็นผู้ทำงานทั้งหลาย ทั้งที่เป็นผู้บริหารระดับกลาง และผู้บริหารที่ต่ำลงไป ได้ใช้สำหรับการทำงานระหว่างกัน ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณากลยุทธ์ให้สอดคล้องกับปัญหาของธุรกิจ เช่น สังคมการเมือง หรือนโยบายของรัฐ เป็นต้น รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลฐานะทางการเงิน การวิเคราะห์พยากรณ์ยอดขาย การวิเคราะห์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเลือกกลยุทธ์มาแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม สามารถนำข้อมูลมาประเมินทางเลือกและเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ปฏิบัติตามกลยุทธ์ที่ได้ตัดสินใจ โดยพิจารณาทรัพยากรและโครงสร้างโดยรวมถึงนโยบายการบริหารของธุรกิจ ผู้บริหารจะต้องนำเอากลยุทธ์มาดำเนินการประยุกต์ปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งต้องมีการเสริมสร้างทักษะความสามารถบุคลากรทั้งในระดับบริหารและปฏิบัติการให้เหมาะสมกับกลยุทธ์องค์กร นอกจากนี้ยังจัดโครงสร้างองค์กรให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ รวมทั้งต้องคำนึงถึงความสอดคล้องของวัฒนธรรม องค์กรจะต้องสอดคล้องและสนับสนุนกลยุทธ์สุดท้าย ได้แก่ การตรวจประเมิน และควบคุมการดำเนินกลยุทธ์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๕. การควบคุมและประเมินผล

การประเมินผลและการควบคุม เป็นการพิจารณาว่ากลยุทธ์ที่องค์กรใช้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายที่องค์กรได้กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งมีการควบคุมโดยงบประมาณที่ครอบคลุมระยะเวลาไม่เกิน ๑ ปี โดยจะวัดผลในเชิงปริมาณ เพื่อพิจารณาว่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงสูงกว่าที่ได้วางแผนไว้หรือไม่ ในขณะที่การควบคุมกลยุทธ์ที่ ระยะเวลา ๑ ปี ใช้เครื่องมือในการวัดทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยพิจารณาปัจจัยภายในและภายนอกขององค์กร โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงการประเมินผลการควบคุม ดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวว่า เป็นหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารระดับสูงที่จะทำการประเมินถึงกลยุทธ์ต่างๆ ขององค์กร และกลยุทธ์ธุรกิจทั้งหลายที่ยังต้องการทราบว่าเมื่อได้จัดวางกลยุทธ์ไว้อย่างดีแล้ว ก็ต้องมีการวิเคราะห์ ตรวจสอบตลอดเกี่ยวกับผลที่ออกมาได้ของกลยุทธ์ที่กำลังใช้อยู่ในปัจจุบัน^{๑๑๔}

พัชรา มั่งชม กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องทำความเข้าใจในเรื่องผลลัพธ์ของนโยบายธุรกิจ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นอาจจะบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ก็ตาม ขั้นตอนนี้คือ การประเมินผลและการ

^{๑๑๔} ธงชัย สันติวงษ์, การบริหารกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๑), หน้า ๘๖-๘๐.

ควบคุมกลยุทธ์ ซึ่งเป็นการตรวจสอบว่ามีการเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นหลังจากที่มีการปฏิบัติตามกลยุทธ์แล้ว ซึ่งการประเมินผลและควบคุมกลยุทธ์ อาจมีวัตถุประสงค์องค์กรแต่ละธุรกิจที่ต่างคัดสรรออกไป^{๑๑๕}

ศิริ วรรณเสรีรัตน์ และคนอื่นๆ กล่าวว่า การควบคุมเชิงกลยุทธ์ เป็นกระบวนการพิจารณาว่ากลยุทธ์ได้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่ ถ้ากระทำเช่นนั้นและมีการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา ผู้กำหนดกลยุทธ์จะประเมินผลกระทบของกลยุทธ์และการตอบสนองที่เหมาะสมหรือเป็นกระบวนการในการจัดการ ซึ่งต้องตรวจสอบแผนกลยุทธ์และการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ให้เหมาะสม^{๑๑๖}

ชูใจ เอี้ยวอักษร กล่าวว่า การประเมินผลและควบคุม คือกระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงานของกิจกรรมและการดำเนินงานต่างๆ เพื่อที่จะตรวจจนว่าการปฏิบัติงานจริงแตกต่างกับสิ่งที่ธุรกิจต้องการหรือตั้งเอาไว้ หรือไม่เพื่อให้การประเมินผลและการควบคุมมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจะใช้เครื่องมือชี้วัดผลการดำเนินงานที่สำคัญเป็นระยะ เช่น อัตราผลตอบแทนจากลงทุน กำไรสุทธิ กำไรต่อหุ้น และยอดของสุทธิ เป็นต้น

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ กล่าวว่า การควบคุม หมายถึง การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานขององค์กร โดยเปรียบเทียบกับผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

สุพานี สฤสฎ์วานิช กล่าวว่า กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วย การติดตามและประเมินกลยุทธ์ เป็นการตรวจสอบและตามผลการดำเนินงานตามที่ระบุไว้ในแผนกลยุทธ์ ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญอยู่เพื่อจะได้ดำเนินการแก้ไขให้เหมาะสม^{๑๑๗}

ชนินทร์ ชุมนพันธ์รักษ์ กล่าวว่า กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วย การประเมินผลและการควบคุมกลยุทธ์ เป็นการติดตามประเมินผลและควบคุมกลยุทธ์ เป็นการติดตาม

^{๑๑๕} พัชรา มั่งชม, นโยบายธุรกิจ การบริหารเชิงกลยุทธ์, (พินิจโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ๒๕๔๐), หน้า ๓๘.

^{๑๑๖} ศิริ วรรณเสรีรัตน์ และคนอื่นๆ, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ และกรณีศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๐), หน้า ๒๔-๕๐.

^{๑๑๗} สุพานี สฤสฎ์วานิช, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

ประเมินผลและควบคุมเพื่อดูว่ากลยุทธ์ที่จะนำไปปฏิบัติเป็นไปตามแบบที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อที่จะได้ทำการปรับปรุง และมั่นใจการปฏิบัติตามหน้าที่ต่างๆ เป็นไปอย่างสมบูรณ์^{๑๘๘}

จินตนา บุญบงการ กล่าวว่า การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ หมายถึง การติดตามและตรวจสอบ วิเคราะห์ปัญหา กำหนดแนวทางปรับปรุง และพัฒนาให้กลยุทธ์ที่กำลังดำเนินอยู่เกิดความสอดคล้องกับสถานการณ์จริง^{๑๘๙}

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการประเมินผลและการควบคุม เป็นหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารระดับสูง ที่จะทำการประเมินถึงกลยุทธ์ต่างๆ ขององค์กรและกลยุทธ์ทางธุรกิจทั้งหลายที่พึงต้องการทราบว่าเพื่อได้จัดวางกลยุทธ์ไว้อย่างดีแล้วก็ต้องมีการวิเคราะห์ตรวจสอบโดยตลอดเกี่ยวกับผลที่ออกมาได้ของกลยุทธ์ที่กำลังใช้อยู่ในปัจจุบัน การเลือกรูปแบบของการควบคุมที่เหมาะสมของแต่ละองค์กรนั้น ผู้บริหารจะต้องมีการเลือกเครื่องมือที่จะใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่ง ที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ แต่ละองค์กรจะเลือกใช้วิธีการประเมินผลและเครื่องมือในการประเมินผลแตกต่างกันเนื่องจากมีลักษณะโครงสร้างองค์กร และระบบในการควบคุมที่แตกต่างกัน เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะขององค์กร การเปรียบเทียบระหว่างผลงานที่วัดได้และผลงานที่วางแผน และการแก้ไขข้อแตกต่างที่เกิดขึ้น กระบวนการดังกล่าวนี้จะถูกใช้กับการควบคุมกลยุทธ์ขององค์กรเหมือนกัน เครื่องชี้ผลการดำเนินกลยุทธ์ขององค์กรประเมินผลตอนแรกๆ จะมีความสำคัญไม่เพียงแต่เพื่อการดำเนินกลยุทธ์อย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น เพื่อการปรับปรุงกลยุทธ์ที่ไม่มีประสิทธิภาพขององค์กร

ทัศนของผู้วิจัย จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วย

๑. การกำหนดข้อความวิสัยทัศน์ ข้อความพันธกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์เป็นการกำหนดจุดมุ่งหมาย ๕ ประการ ดังนี้ (๑) การกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร (๒) การกำหนดข้อความภารกิจ (๓) การกำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ (๔) การกำหนดเป้าหมาย (๕) การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์

๒. การกำหนดกลยุทธ์ หรือการวางแผนเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การกำหนดกลยุทธ์ทางเลือก และเลือกจากทางเลือก ซึ่งสามารถบรรลุจุดประสงค์เป็นแผนที่สำคัญและเป็นระยะยาว

^{๑๘๘} ชนินทร์ ชุมนพันธรักษ์, นโยบายธุรกิจและการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ศูนย์เอกสารและตำรา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒.

^{๑๘๙} จินตนา บุญบงการ, การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

๓. การปฏิบัติตามกลยุทธ์ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ให้เป็นการปฏิบัติ และเป็นผลลัพธ์ คือ (๑) การกำหนดโครงสร้างขององค์กร (๒) การจัดระบบการปฏิบัติการที่เหมาะสม (๓) การยอมรับรูปแบบการจัดการที่เหมาะสม (๔) การจัดวัฒนธรรมขององค์กรหรือค่านิยม

๔. การประเมินผลและการควบคุมเชิงกลยุทธ์ การควบคุมเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการพิจารณาว่ากลยุทธ์ได้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ต่อการดำเนินงานหรือไม่

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับด้านสาธารณสงเคราะห์

๒.๓.๑ ที่มาของด้านสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ คือ การให้การศึกษายอบรมและการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล การดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์แก่หน่วยงานหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูล และการอุดหนุนจุนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณะสมบัติ ทั่วไป การสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นหลักของพระสงฆ์ คือ การสงเคราะห์ในด้านจิตใจและวัตถุสิ่งของ การสาธารณสงเคราะห์อันเป็นกิจการของวัด ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสงเคราะห์ ดังต่อไปนี้

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงาน หรือของบุคคล หรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการศึกษา สงเคราะห์ หรือการช่วยเหลือเกื้อกูล หรืออุดหนุนจุนเจือกิจการของรัฐหรือของเอกชน ที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือการช่วยเหลือเกื้อกูล หรือการอุดหนุนจุนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณะสมบัติหรือประชาชนทั่วไป

การสาธารณสงเคราะห์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ ดังที่กำหนดไว้ในอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมข้อหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์” (ม. ๑๕ ตี) และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ได้กำหนดไว้ว่า “วิธีดำเนินการสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม” การสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะที่ควรจะเป็นมี ๔ คือ

๑. การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ ดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มิว่าวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือกิจการอื่นๆ การนี้มุ่งเอากิจการที่ทำเองหรือ โครงการที่กำหนดเอง ทั้งที่เป็นกิจการประจำ หรือ กิจการชั่วคราว

๒. การช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปได้เพื่อการสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือใดผู้หนึ่ง ดำเนินการและการนั้นพัฒนาตำบล การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่นๆ การนี้มุ่งเอาเฉพาะ ส่งเสริมงานของผู้อื่น มิได้มุ่งถึงกิจการที่ดำเนินการเอง ทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการเฉพาะเรื่อง แม้การช่วยป้องกันภัยพิบัติให้โทษ เช่น ยาบ้า หรือช่วยป้องกันการติดโรคเอดส์ ก็ควรนับเข้าในข้อนี้

๓. การช่วยเหลือกิจการสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือกิจการสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น สร้างถนนหนทาง ขุดลอกคลอง สร้างฌาปนกิจสถาน (นอกรวัด) สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า และอื่นๆ ข้อนี้มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือกิจการสถานที่อันเป็นขอสาธารณประโยชน์

๔. การช่วยเหลือกิจการประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น กาลประสบอุทกภัย กาลประสบอัคคีภัย กาลประสบวาตภัย หรือคราวหนาวจัด หรือแม้ยามปกติตามโอกาส เช่น สงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์คนพิการ และสงเคราะห์โดยประการอื่น การนี้มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือบุคคลทั้งเป็นการประจำหรือการเฉพาะ

การสาธารณสงเคราะห์ในลักษณะ ๒., ๓. และ ๔. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควรจะเป็น หรือบางอย่างอาจยึดใน ๑. ซึ่งบางอย่างมีระเบียบปฏิบัติชัดเจนแล้ว สำหรับผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์โดยส่วนมาก ได้แก่ วัดหรือเจ้าอาวาส เพราะมีบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่เจ้าอาวาสของหน่วยงาน “เป็นธุระในการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตหรือคฤหัสถ์” และอีกข้อหนึ่งว่า “ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” หน้าที่เหล่านี้ย่อมเข้าได้กับการสาธารณสงเคราะห์อันเป็นการคณะสงฆ์ หรือการพระศาสนา หรือที่เกี่ยวข้องโดยแท้ เจ้าอาวาสจึงต้องมีหน้าที่จัดการสาธารณสงเคราะห์อันเป็นกิจการของวัด ต้องให้การศึกษอบรมในบางเรื่องซึ่งเกี่ยวกับการสาธารณสงเคราะห์ ต้องให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล แต่เมื่อว่าโดยหน่วยงานที่จัดตั้งเพื่อการสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ หน่วยงานประชาชนประจำตำบล ซึ่งมีเจ้าอาวาสวัดที่ตั้งหน่วยเป็นประธานกรรมการ และประธานกรรมการ อ.ป.ต. คือผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์โดยตำแหน่ง

วิธีจัดการสาธารณสงเคราะห์นั้น เฉพาะหน่วยงานที่ได้จัดตั้ง คือ หน่วย อ.ป.ต. ได้กำหนดวิธีการไว้ชัดในระเบียบมหาเถรสมาคม ดังนี้

๑. คณะกรรมการ อ.ป.ต. ควรมีประชุม อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง เพื่อ
 - ๑) กำหนดแผนงานที่จะต้องปฏิบัติในปีต่อไป (ประชุม ก่อนสิ้นปี)
 - ๒) รายงานผลการปฏิบัติงานในปีที่แล้ว (ประชุมในต้นปีถัดไป)
๒. ควรมีการประชุมคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุก ๔ ปี

๓. ควรให้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ คือ
- ๑) จัดอบรมประชาชนตามวัตถุประสงค์และวิธีการที่กำหนด
 - ๒) ปฏิบัติการช่วยเหลือประชาชนตามกำลังและความสามารถ
 - ๓) แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและฝ่ายธุรการอื่น ๆ และกำหนดให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ หรืออาจแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อให้พิจารณาหรือดำเนินการใดๆ
 - ๔) จัดการดูแลรักษาทรัพย์สินของหน่วยอบรมให้เป็นไปด้วยดี
 - ๕) เสนอความเห็นหรือข้อขัดข้องต่อคณะกรรมการอำนาจการและผู้อำนวยการอบรม
- ๖) ติดต่อประสานงานและขอความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง เพื่อให้การอบรม ดำเนินไปด้วยความสะดวกและเรียบร้อย
- ๗) เสนอรายงานกิจการที่ดำเนินการไปแล้วในรอบปีต่อคณะกรรมการอำนาจการและ ผู้อำนวยการตามลำดับ
๔. การอบรมประชาชนตามวัตถุประสงค์นั้นควรจัดโดยลักษณะใดลักษณะหนึ่ง คือ
- ๑) อบรมทั่วไป ได้แก่ จัดประชุมอบรมรวมทั่วไป โดยจะมีวิทยากรบรรยายชี้แจงแนะนำทางวิชาการ และในทางปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ข้อใดข้อหนึ่ง
 - ๒) อบรมเฉพาะกรณี ได้แก่ จัดอบรมประชาชนเพียงบางส่วน เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยวิธีชี้แจงแนะนำชักชวนความเข้าใจ
 - ๓) อบรมเฉพาะบุคคล ได้แก่ การพบปะบุคคลบางคนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือชี้แจงแนะนำชักชวนความเข้าใจในเฉพาะเรื่องอันเกี่ยวกับผู้นั้น
- (๑) ควรมีเดือนละ ๑ ครั้ง หรืออาจลดลงหรือเพิ่มขึ้นก็ได้ ส่วนการอบรม
 - (๒) ดำเนินการตามควรแก่กรณี
- อนึ่ง การสาธารณสุขสงเคราะห์ตามลักษณะ ๒., ๓., และ ๔. ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น
๑. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์
 ๒. การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

๓. การช่วยเหลือประชาชนในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสูติทารก หรือ ช่วยคนชราหรือคนพิการ

การสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นไปเพื่อความเรียบร้อยดีงาม และไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และความสงบสุขของบ้านเมือง จึงถือว่าเป็นไปโดยถูกต้อง และเป็นการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการควบคุมมิให้เป็นไปในลักษณะที่ไม่เหมาะสม และที่เป็นไปในลักษณะที่เหมาะสม ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร เฉพาะที่มหาเถรสมาคมได้กำหนดหลักการและวิธีการปฏิบัติและควบคุมส่งเสริมไว้ชัดเจน คือ กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งในระเบียบดังกล่าว กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ชัด และรวมได้ ๓ ประการ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าวกำหนดหน่วยงาน หน่วยงานนั้นให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลทางราชอาณาจักรตำบลละหนึ่งหน่วย ให้จัดการเป็นรูปคณะ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วย อ.ป.ต. เป็นประธานกรรมการ โดยตำแหน่ง เจ้าอาวาสอื่นในเขตตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการ ฝ่ายบรรพชิต กำนันในตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการ ฝ่ายคฤหัสถ์ ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง มีผู้ทรงคุณวุฒิ ๕-๘ คน เป็นกรรมการ สำหรับผู้ควบคุมและส่งเสริมมีคณะกรรมการอำนวยการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาค และคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนกลาง

การควบคุมก็เพื่อให้การดำเนินการถูกต้องตามระเบียบและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปเพื่อสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์นั้น ดำเนินไปได้อย่างไม่มีอุปสรรค แนวการส่งเสริมพอสรุปกล่าวไว้ดังนี้

๑. ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่
๒. ช่วยในการกำหนดแผนงานของแต่ละปี
๓. ช่วยในคราวขาดแคลนทรัพยากร
๔. ช่วยยกย่องเชิดชูผู้ปฏิบัติหน้าที่
๕. ช่วยสนับสนุนด้านการทุนตามที่จะมีโอกาส
๖. ช่วยประสานงานคณะกรรมการให้เกิดความสามัคคีร่วมกันอย่างดี
๗. ช่วยการอื่นอันเหมาะสม

ข้อสังเกต งานสาธารณสงเคราะห์เป็นงานของพระสงฆ์เพื่อประชาชน วัดเป็นสถานที่ใกล้ชิดกับประชาชน ต้องเป็นผู้นำประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์โดยตรง กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (หน่วย อ.ป.ต.) เป็นหน่วยงานเพื่อประโยชน์

ดังกล่าวได้ ดียิ่ง แต่ขณะนี้นางหน่วย อ.ป.ต. ชบเซา ควรได้เร่งรัดให้คณะกรรมการ อ.ป.ต. ระดมกำลังทุกส่วน เพื่อการนี้^{๑๒๐}

การสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างถนนทำสะพาน ศาลาพักผ่อน งานนี้จะมี อ.บ.ต. เข้ามาทำหน้าที่ ส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้ เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เพราะถูกไฟไหม้บ้าน การจัด หน่วยบรรเทาสาธารณภัย หรือการจัดการให้ฟรีในพิธีงานศพ ไม่เก็บค่าน้ำค่าไฟ ไม่เก็บค่าเจ้าพนักงาน หากเขามีศรัทธาก็จะทำบุญ ส่วนนี้ก็จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับพุทธศาสนิกชนได้ ตลอดทั้งให้การช่วยเหลือสังคมทั้งภายในวัดและนอกวัดภายในวัด เช่น อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาพึ่งมาทำบุญที่วัดให้เหมาะสม และวัดต้องสะอาด สะดวกสบาย ภายนอกวัด เช่น สงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีทุกข์เท่าที่จะทำได้ย៉ำนังดูค้าย^{๑๒๑}

กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ความสำคัญการสาธารณสงเคราะห์ นอกจากเป็นการเห็นความช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และประสบภัยแล้ว ยังหมายรวมถึง การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางราชการ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การฝึกอบรมแก่ประชาชน การให้ใช้สถานที่วัดสำหรับดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หลักการสาธารณสงเคราะห์เป็นการกิจที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ทั้งนี้โดยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนเป็นสำคัญ ได้แก่ การสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบการกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทาน เป็นต้น การให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้าย หรือผู้ป่วยยากไร้ การจัดให้มีโรงพยาบาล การบริจาคทรัพย์ส่วนตัว หรือชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์ จัดสร้างโรงพยาบาล การให้ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชนด้านต่างๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุขมูลฐาน การปกครอง การช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยหรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น

ในปัจจุบัน นอกจากพระภิกษุต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย อันเป็นหลักการปกครองดั้งเดิมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ปัจจุบันคณะสงฆ์ยังต้องประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายของคณะสงฆ์โดยเฉพาะอีกด้วย กฎหมายคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเรียกว่าพระราชบัญญัติ

^{๑๒๐} ฝ่ายอบรม กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, *คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒๓-๑๓๑.

^{๑๒๑} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุสมฺโม), *สารภาค ๑๕*, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘), หน้า ๒.

คณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๕ ตอนที่ ๑๖ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๓๕ โดยเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มีดังนี้

“โดยเหตุพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว สมควรปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช และการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช การแต่งตั้งถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุ อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่ของมหาเถรสมาคม การปกครอง การสละสมณเพศของคณะสงฆ์และคณะสงฆ์อื่น การดูแลรักษาวัด ทรัพย์สินของวัด และศาสนสมบัติกลาง ตลอดจนปรับปรุงบทกำหนดโทษให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”^{๑๒๒}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทยา คงปโยธ), การสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคมข้อหนึ่ง “ควบคุมและส่งเสริมการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์” และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ได้กำหนดว่า เป็นวิธีดำเนินการสาธารณสุขูปการและการสาธารณสุขสงเคราะห์ให้ เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม” การสาธารณสุขสงเคราะห์แยกโดย ลักษณะที่ควรจะมี ๔ ประการ ดังนี้

๑. การดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ วัดหรือคณะสงฆ์ ดำเนินกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือกิจการอื่นๆ กิจการเหล่านี้อาจเป็น กิจการที่ทำเองหรือ โครงการที่กำหนดเอง ที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราวก็ได้

๒. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณสุขประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่ง ดำเนินการเพื่อประโยชน์แก่สังคม ชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาชุมชน การพัฒนาตำบล การช่วยป้องกันยาเสพติดให้โทษ หรือการช่วยป้องกันการติดโรคเอดส์ เป็นต้น

๓. การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ สร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนสถาน (นอกวัด) สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า และอื่นๆ

๔. การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น การระสบอุทกภัย การประกันอัคคีภัย การระสบวาตภัย หรือคราว

^{๑๒๒} กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๗-๘.

อากาศหนาวจัด หรือเมื่อยามปกติตามโอกาส มีการจัดการช่วยเหลือด้วยการจัดการสงเคราะห์ เช่น สงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์คนพิการ และสงเคราะห์โดยประการอื่น^{๒๓}

สภาพสังคมไทยด้านบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ประชาชน ไว้ดังนี้

๑) ให้ที่พักอาศัย ตลอดจนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และทุนการศึกษาแก่เด็ก จากครอบครัวที่ยากจน

๒) ให้สถานศึกษาของรัฐและท้องถิ่นใช้ที่ดินของวัดเป็นที่ตั้งและใช้เป็นอาคารเรียน

๓) ให้วัดตั้งและดำเนินการ โรงเรียนราษฎร์เองตามกฎหมาย โรงเรียนราษฎร์เป็นโรงเรียนสำหรับนักเรียนยากจน ให้ศึกษาเล่าเรียนโดยไม่เสียค่าเล่าเรียน บางแห่งจัดเก็บค่าเล่าเรียน แต่ในอัตราต่ำ บางวัดจัดให้มีการศึกษาผู้ใหญ่ สำหรับพระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษา

๔) จัดการสอนศิลปกรรม จริยธรรมในโรงเรียน โดยคณะสงฆ์เป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย ในการส่งพระภิกษุไปช่วยสอนศิลปกรรม จริยธรรม ไปตามโรงเรียนต่างๆ มีการสอนรายชั่วโมงตามหลักสูตร หรือไปสอนในรูปแบบการประชุม สัมมนา ให้สถานศึกษาเป็นครั้งคราว ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ที่วราขานาจักร ตลอดจนจัดสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนตามสำนักของสงฆ์

๕) จัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ เป็นการสงเคราะห์ด้านการศึกษาที่ กรมการศาสนาร่วมกับเจ้าอาวาสวัดต่างๆ จัดขึ้น เพื่อวางรากฐานการศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียนในท้องถิ่น เป็นการปลูกฝังให้เด็กใกล้ชิดพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ให้พระภิกษุสามเณรผู้มีความรู้ความสามารถได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นและชุมชนที่อาศัย

๖) การสงเคราะห์ด้านอื่นๆ ได้แก่

๖.๑) บริการด้านให้ความรู้ทางศิลปกรรมและบำเพ็ญประโยชน์แก่นักเรียนและประชาชน

๖.๒) จัดตั้งทุนสงเคราะห์ และให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การเรียนแก่นักเรียนยากจน

๖.๓) การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

๖.๔) จัดตั้งศูนย์อบรมสัมมนาอาชีพแก่ประชาชน

^{๒๓} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทยา คงคปโม), คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (๒๕๕๐), หน้า ๖๑-๖๒.

๗) การสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่

๗.๑) สงเคราะห์ปกติ

๗.๒) ให้สถานที่ในวัด หรือของวัด จัดตั้งกุศลสาธารณสถาน เช่น โรงเรียน ศาลา ศาลาประชาชน เป็นต้น

๗.๓) อนุญาตให้ทางราชการหรือคณะบุคคลใช้อาคารของวัด ลานวัด จัดงานการกุศล งานรื่นเริงตามเทศกาลในประเพณีนิยม

๘) สงเคราะห์ตามเหตุการณ์

๘.๑) อนุญาตให้ประชาชนที่ประสบสาธารณภัยเข้าพักพิงในสถานที่ของวัด

๘.๒) รวบรวมปัจจัย เครื่องอุปโภคบริโภคส่งไปให้แก่ผู้ประสบสาธารณภัย งานสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม โดยมีวัดและ พระภิกษุ สามเณรเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบท และบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการ สงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัด เจ้าอาวาส พระภิกษุ เป็นผู้นำในการ พัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพ ต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุน การศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้^{๒๔}

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสงเคราะห์ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การสาธารณ สงเคราะห์ หมายถึง การจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ที่พระสงฆ์ หรือวัดต่างๆ จัดทำอยู่ เป็น การจัดสร้างเพื่อประโยชน์อันก่อให้เกิดผลต่อสาธารณะ เช่น การสร้างโรงพยาบาล การสร้างถนน การสร้างศาลา การสร้างอาคารเรียน การสร้างสถานีตำรวจ เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วยังเป็นการ จัดหาสิ่งของ หรือวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้สำหรับสถานศึกษา หรือสถานที่อื่นใดที่เป็นของสาธารณะ เป็นการช่วยเหลือกุศลในส่วนของสาธารณสมบัติ โดยมีมุ่งเอาผลเพื่อส่วนรวมที่เป็นสาธารณะที่เป็นวัตถุประสงค์ เป็นต้น

^{๒๔} กรมการศาสนา, ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔.

ตารางที่ ๒.๓ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์

นักวิชาการ/สำนักวิชาการ	แนวคิดเกี่ยวข้องกับการสาธารณสงเคราะห์
พระธรรมปริยัติเมธี (สุเทพ อุตฺตมฺโม), (๒๕๔๘, หน้า ๒๕)	๑. เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็นก่อสร้างต่างๆ ๒. เป็นงานในส่วนเพื่อคณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้
กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (๒๕๕๔, หน้า ๘)	๑. การช่วยเหลือเพื่อประชาชนทั่วไป ๒. พระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ ๓. มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุข แก่ประชาชนเป็นสำคัญ
พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ กงฺคฺญฺโณ), (๒๕๕๐ หน้า ๖๒)	๑. เป็นกิจการของคณะสงฆ์กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคมข้อหนึ่ง

๒.๓.๒ ความหมายเกี่ยวกับการสาธารณสงเคราะห์

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายว่า การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในด้านรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อันได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระสงฆ์ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์สามเณรที่ประสบภัยขาดแคลนวัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่ประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ การให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน และการช่วยเหลือผู้ยากไร้เป็นต้น^{๑๒๕}

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารด้านสาธารณสงเคราะห์สมัยใหม่ ตอนนี้ ๑. สร้างค่านิยม ได้แก่ การสร้างจิตให้เกิดขึ้นแก่ผู้บริหารเองด้วยและผู้ที่อยู่ในโครงสร้างการบริหารนั้นด้วย ให้เกิดแนวคิด และการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางระบบแผน ที่ได้วางไว้ เพื่อการบริหารวัดจะได้เป็นเรื่องมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด ๒. จัดโครงสร้าง ได้แก่ การสร้างรูปแบบระบบการบริหารให้เหมาะสม เป็นไปตามเป้าหมายหรือจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ โครงสร้างจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งในการสร้างความสำเร็จให้แก่การบริหารวัดของท่าน ๓. การจัดระบบงาน ได้แก่ การบริหารต่างๆ ที่อยู่ภายในวัดให้เป็นไปอย่าง มีระบบและเป็นระเบียบ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน ในด้านการดำเนินงานและเป็นไปอย่างทำเป็น ง่ายแก่การตรวจสอบ ๔. จัดกิจกรรม ได้แก่ การสร้างรูปแบบในเชิงปฏิบัติให้สอดคล้องกับการบริหารงานเพื่อให้การบริหารงานเป็นแปลงในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ ๕. บุคลากร ได้แก่ บุคคล

^{๑๒๕} กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารจัดการวัด ฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๗.

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้อยู่อาศัยภายในวัดนั้นๆ การเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับการบริหารความสามารถความรู้ ๖. เสริมทักษะ ได้แก่ การสร้างความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับบุคลากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน ๗. กลยุทธ์ ได้แก่ วิธีการหรือกลยุทธ์ที่ท่านเลือกใช้ในการบริหารงานนั้น ระบบ รูปแบบต้องเหมาะสมกับปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว^{๑๒๖}

พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของคำว่า สังคมสงเคราะห์ว่าหมายถึง การยึดเหนี่ยวจิตใจ ประสานหมู่ชนให้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียว หรือให้สังคมรวมกลุ่มกันอยู่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่แตกกระจาย และท่านยังกล่าวต่อไปอีกว่า การสังคมสงเคราะห์ไม่ใช่เป็นเพียงการนำเอาสิ่งของไปแจกหรือให้คนอื่นเท่านั้น เพราะการทำอย่างนั้นไม่สามารถทำให้เขาช่วยตนเองได้ ในขณะที่ปรัชญาทางงานสังคมสงเคราะห์ ที่เป็นงานในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ที่เดือดร้อนและผู้ไม่เดือดร้อนไม่สามารถช่วยตนเองได้กับหลักพุทธธรรมในทางพุทธศาสนา คือหลักของสังคหธรรม ๔ ประการ ได้แก่

๑. ทาน การให้ คือ เพื่อแต่ เสียสละแบ่งปัน ช่วยเหลือ สงเคราะห์ด้วยปัจจัย ๔ ทาน หรือทรัพย์สิน สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจในศิลปะวิทยาการต่างๆ

๒. ปิยวาจา การพูดจาไพเราะอ่อนหวาน พูดอย่างรักกัน ก็กล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟัง ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐานชัดเจนในทางที่ดีงาม หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดจาให้เกิดความเข้าใจ สมนามสามัคคี เกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๓. อตถจริยา การเงินประโยชน์ ทำประโยชน์แก่เขา คือช่วยเหลือด้วยแรงกายและชวนช่วยชวยกิจกรรมต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ร่วมกับการแก้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

๔. สมานัตตตา การวางตนให้เข้ากับผู้อื่น ผู้ที่จะมารับการสงเคราะห์ได้คือ ไม่ไหวตัวจนเกินไป จนใครเข้าไม่ถึง ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ และเสมอในสุข ทุก คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมรับรู้ร่วมแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน^{๑๒๗}

^{๑๒๖} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนา ๔๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๖๔๖), หน้า ๔๖-๔๘.

^{๑๒๗} พระราชวรมุนี ประยูรค์ ปยุตโต, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๒๑), หน้า ๒๖.

พุทธทาสภิกขุ กล่าวถึงลักษณะของงานสังคัมสงเคราะห์ว่า งานสังคัมสงเคราะห์ ควรจะมีขนาดใหญ่มาก สงเคราะห์เพื่อให้เขาช่วยตัวเองได้ คือ ทำให้เขารู้และสามารถที่จะช่วยตัวเองได้ จะเป็นการสงเคราะห์ที่มีผลยืนยาว และมีผลจริง ถ้าจะสงเคราะห์ตะพืด มีแต่จะทำให้ คนอ่อนแอ สงเคราะห์ได้วัดถมากเกินไป จะทำให้โง่งม จะต้องสงเคราะห์ให้เขาฉลาดขึ้น ให้เขารู้ว่าอะไรเป็นอะไร ชีวิตเป็นอย่างไรบ้าง เกิดมาทำไม จะต้องทำอะไร จะต้องให้เขาตั้งหน้าตั้งตาช่วยตนเองก่อน เราจะต้องช่วย ขอให้ถูกในการที่จะมีชีวิตอยู่ในโลก ให้สมกับที่เป็นมนุษย์ที่ดีได้ในโลก เพราะฉะนั้นแล้ว การสงเคราะห์ทางวัตถุก็ทำไปตามสมควร แต่ต้องสงเคราะห์ให้เกิดความสว่างไสวทางวิญญาณนี้ ซึ่งไม่ต้องลงทุนมาก พนักงานสงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของนั้นต้องลงทุนมาก การสงเคราะห์ไม่จำเป็นต้องเป็นการให้และการช่วยเหลืออะไรเสมอไป สิ่งใดเป็นการกระทำที่ดีขึ้นก็เป็นการสงเคราะห์ทั้งนั้น แม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่ใช่สิ่งที่พอใจแก่ผู้ถูกสงเคราะห์ มันก็เป็นการสงเคราะห์อยู่นั่นเอง พระองค์ก็ทรงสงเคราะห์ พิสูจน์ด้วยการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ขนาดภิกษุประพฤติไม่ดีไม่อยู่ในกรอบพระพุทธรธรรมวินัย ซึ่งทรงทราบได้ว่า เราจะไม่ทำแก่พวกเธออย่างทะนุถนอมเหมือนช่างหม้อกระทำแก่หม้อที่ยังดิบยังเปียกอยู่ เราจะขนานแล้วขนานอีก ชี้อโทยแล้วชี้อโทยอีก ผู้ใดมีแก่น ผู้นั้นจะทนอยู่ได้ นี่คือวิธีการของพระพุทธเจ้าที่สงเคราะห์สัตว์โลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือภิกษุทั้งหลาย ชี้อโทยแล้วชี้อโทยอีก ขนานแล้วขนานอีก ตรงกันกับการตีหม้อที่กระทำแก่หม้อที่ยังดิบยังเปียกอยู่ และถึงขนาดที่ว่า ให้มันเหลือ แต่คนที่มิแต่แก่น คนที่ไม่มีแก่น ก็จะต้องออกไปจากศาลานี้ คนที่มีแก่นเหลืออยู่สำหรับการบรรลุธรรม หรือการบรรลุมรรคผลอย่างนี้ ใครๆ ก็ต้องยอมรับว่าเป็นการสงเคราะห์อยู่นั่นเอง แถมจะเป็นการสงเคราะห์ยิ่งกว่าการสงเคราะห์อย่างอื่นด้วย มันคล้ายว่า หม้อขาดแผลเอาเนื้อร้ายออก มันก็จะเจ็บปวดเหลือทน แต่ก็เป็นการสงเคราะห์แก่คนป่วยนั่นเอง การสังคัมสงเคราะห์ไม่จำเป็นต้องถูกใจผู้ถูกสงเคราะห์เสมอไป และการที่จะมัวสงเคราะห์อย่างถูกใจเสมอ มันจะเป็นการทำลายสังคัมขึ้นมาได้^{๑๒๘}

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสฺสธมฺโม) ได้กล่าวไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างถนน ทำสะพาน ศาลาพักร้อน งานนี้จะมี อดบ. เข้ามาทำหน้าที่ ส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยสังคัมได้ เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้เพราะถูกไฟไหม้บ้าน การจัด หน่วยบรรเทาสาธารณภัย หรือการจัดการให้ฟรีในงานพิธีงานศพ ไม่เก็บค่าน้ำค่าไฟ ไม่เก็บเจ้าพนักงาน หากเขามีศรัทธาที่จะทำบุญ ส่วนนี้ก็ช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชนได้ ตลอดทั้งให้การช่วยเหลือสังคัมภายในวัดและนอกวัด ภายในวัด เช่น อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาฟัง มาทำบุญที่วัดให้เหมาะสม

^{๑๒๘} พุทธทาสภิกขุ, วิชาขุขุ เล่มที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๕), หน้า ๑๒๖-๑๒๗.

และวัดต้องสะอาด สะดวกสบาย ภายนอกวัด เช่น สงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีทุกข์เท่าที่จะทำได้^{๒๕}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) กล่าวไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะมี ๔ ประการคือ

๑. เรื่องการจัดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินกิจการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจกรรมหน่วยอบรมประชาชน ตำบล กิจกรรมห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาการ วิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

๒. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งน้ำ อุปโภคบริโภค และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ และอื่นๆ

๓. การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนนขุดลอกคูคลอง การสร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมืออุปกรณ์การแพทย์ การสร้างประปาหมู่บ้าน การสร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า การปลูกป่าไม้ และอื่นๆ ข้อนี้มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นของสาธารณประโยชน์

๔. การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการที่ควรช่วยเหลือ เช่น การจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัยช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วม พร้อมทั้งมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติ ก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส^{๒๖}

พระมหาบัว ปิยวัฒน์โณ ได้กล่าวถึงการสาธารณสงเคราะห์ไว้ว่า เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อันได้แก่ โครงการบรรพชาและอุปสมบทพระภิกษุและสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์สามเณร

^{๒๕} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุตฺตมฺโม), สารภาค ๑๕, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมมี, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕.

^{๒๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๕๗-๕๘.

และวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาสภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้ เป็นต้น^{๑๑๑}

ไพฑูลย์ เสียงก้อง อธิการบดีกรมการศาสนาได้กล่าวว่า งานสาธารณะสงเคราะห์เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยขาดแคลน เจ้าอาวาส พระภิกษุ เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้^{๑๑๒}

คะเนิงนิตย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร ได้สรุปหลักการบริหารและการจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ในยุคโลกาภิวัตน์ไว้ดังนี้

- ๑) ควรมีการคัดสรรอบรมบุคคลผู้จะมาบวชในพระพุทธศาสนาให้เป็นที่มั่นใจที่จะเข้ามาศึกษาธรรม
- ๒) ต้องมีการศึกษาอบรมธรรมแก่ผู้เข้ามาบวชทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการบวชด้วย
- ๓) ต้องมีการปฏิบัติธรรมในระหว่างบวช เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเพื่อการเผยแผ่ต่อไปแก่ประชาชน
- ๔) แต่ละวัดจะต้องให้พระสงฆ์ที่ทำได้แล้ว ให้ได้มีโอกาสเผยแผ่แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน และความมั่นคงของสาธารณะ และต้องพยายามวิเคราะห์หาทางเผยแผ่ธรรมต่อประชาชนด้วยความเมตตาอย่างต่อเนื่องด้วย มิใช่รอให้ผู้มานิมนต์เท่านั้น
- ๕) กิจกรรมการศึกษาธรรมะของประชาชนควรมุ่งให้การศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องให้พัฒนาขึ้นไปเป็นลำดับ ทั้งในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวันด้วยหลักการแห่งความไม่ประมาท และหลักการแห่งการพึ่งตนเอง

^{๑๑๑} พระมหาบัว ปิยวัณโณ, การจัดระเบียบสังคมวัด, (นนทบุรี: รุ่งโรจน์การพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๓.

^{๑๑๒} ไพฑูลย์ เสียงก้อง, “หลักการบริหารวัด” วัดพัฒนา ๔๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖.

๖) ศาสนาเป็นที่พึงพอใจ ดังนั้นการปกครองสงฆ์ให้มีพฤติกรรมและการกระทำที่เหมาะสมนับเป็นเรื่องสำคัญเบื้องต้น ที่พระสงฆ์ทุกรูปควรปฏิบัติ เจ้าอาวาสควรดำเนินการให้พระสงฆ์ทุกรูปในสังกัดมีภาพลักษณ์ที่ดี เมื่อประชาชนพบเห็นจะเกิดความศรัทธาเชื่อถือ เป็น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเบื้องต้นแล้ว

๗) ควรยึดหลักการเผยแผ่ธรรมด้วยหลัก ๖ ประการดังนี้

(๑) ห้ามปราม การทำความชั่วทั้งมวล

(๒) ส่งเสริมให้กระทำความดีทั้งมวล

(๓) ให้ได้ฟังและได้รู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง

(๔) ช่วยเสริมในสิ่งที่ประชาชน ได้ยิน ได้รู้แต่ไม่เข้าใจให้เข้าใจ

(๕) ให้คิดอนุเคราะห์ผู้อื่นด้วยเมตตาปรานีดี

(๖) บอกทางสวรรค์ คือ ทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องให้ประชาชน

การเผยแผ่ธรรม ควรศึกษากลุ่มคนหรือบุคคลเป้าหมายวิเคราะห์การ นำเสนอให้เหมาะสมต่อสภาพ เหตุผล ตน ประมาณ กาลเวลา ชุมชน และบุคคลเป็นสำคัญ

๘) เจ้าอาวาสทุกแห่งควรปกครองดูแลพระสงฆ์ สามเณร ไวยาวัจกร ศิษย์วัด ผู้อาศัยวัด หรือเกี่ยวข้องกับวัดให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นการสร้างศรัทธาแก่ประชาชนผู้พบเห็น และมาติดต่อกับวัด

๙) จะต้องพยายามบริหารวัดให้มีอาคาร สถานที่ อาณาบริเวณเหมาะสมแก่ การศึกษาและปฏิบัติธรรม ทั้งในส่วนของพระภิกษุ และสามเณร และประชาชน ให้สอดคล้องกับ หลักการของพระพุทธศาสนา มีความสงบร่มเย็น ทำให้อยากเข้ามาหาความสงบ และศึกษาธรรม รวมทั้งสรรพสิ่งต่างๆ ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต จะต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ ประชาชนที่มาวัดหรือที่อยู่ใกล้วัดด้วย

๑๐) วัดกับประชาชนจะต้องเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาจึงจะอยู่ได้ อย่างมั่นคง ดังนั้นนอกจากจะให้ทำแก่ประชาชนแล้ว ก็ ควรจัดวัดและเครื่องใช้ของวัดอย่างมีระบบให้ เหมาะต่อการให้บริการประชาชน เพื่อกิจการของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นการดึงประชาชนเข้ามาใกล้ชิดกับวัด และพระก็ควรหาทางช่วยเหลือกันในด้านธรรมะ แก่ประชาชนต่อไปตามความเหมาะสมด้วย

๑๑) ประชาชนเป็นจำนวนมากที่ยังเชื่อเครื่องรางของขลัง วัตถุมงคล และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยหวังว่าสิ่งเหล่านี้จะคลบบันดาลความ โชคดี ความร่ำรวย ความสำเร็จแก่เขาได้ ทำให้ ประชาชนขาดการพึ่งตนเอง ไม่พัฒนา พระพุทธศาสนาควรทำหน้าที่เป็นยารักษาโรคเหล่านี้ โดย

การไม่ไปดูถูก ต่ำหนิการกระทำเหล่านั้น แต่ควรใช้หลักธรรมในเรื่องเหตุและผล เรื่องการพึ่งตนเอง เรื่องการศึกษา ฝึกฝน พัฒนา และการครองชีวิตอย่างไม่ประมาท มาใช้ในการเผยแพร่ โดยให้เครื่องรางของขลัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคลเป็นเครื่องเปิดช่องความในใจจะทำให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนา ได้ผลดียิ่งขึ้น

๑๒) ศาสนาพุทธเป็นของกลุ่มชุมชน วัดก็ครบทุกตำบล และจะเป็นศูนย์กลางรวมของประชาชนในแต่ละตำบล หากจัดการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนที่ปรารถนา ทั้งจิตใจและคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ จะทำให้ความสัมพันธ์ของประชาชนกับพระพุทธศาสนาเจริญอย่างยั่งยืน โดยที่พระสงฆ์ให้ธรรมทาน แก่ประชาชน ส่วนประชาชนจะให้อำมิสทานแก่พระสงฆ์ นับเป็นการเกื้อกูลกันอย่างถูกต้องเพื่อการมีพลังอยู่ในสังคมต่อไป

๑๓) การจัดการบริหารวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องจัดให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมของวัด ร่วมบริหารวัดตามหลักการของพระพุทธศาสนาด้วย จึงสมควรปรับปรุงการบริหารวัดให้เป็นองค์การบริหารวัด ถึงแม้ว่าวัดแต่ละวัดจะเป็นนิติบุคคลอยู่แล้วก็ตาม แต่การมีองค์การรวมบริหารวัดเสนอความคิด และให้เจ้าอาวาสตัดสินใจตัดสินใจในดำเนินการ ประชาชนก็ร่วมดำเนินการอย่างเต็มที่เต็มใจพระพุทธศาสนาย่อมเจริญยิ่งขึ้น

๑๔) กรมการศาสนาและกระทรวงศึกษาธิการย่อมมีเจตนาที่ดีในการรักษาและพัฒนาผู้ชนะ ดังนั้นเจ้าอาวาสและพระภิกษุควรศึกษางาน โครงการของทางราชการเพื่อประสานงาน ดำเนินให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑๕) วัดทุกวัดควรได้ดำเนินการรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น ร่วมจัดโครงการป่าชุมชน โครงการอุทยานการศึกษา เป็นต้น จะได้ทั้งการส่งเสริมการปลูกต้นไม้และการใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ธรรมะต่อไปด้วย

๑๖) มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุด ซึ่งเจ้าอาวาสและพระสงฆ์จะต้องศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน เพื่อการเผยแพร่ธรรม และพัฒนาพระพุทธศาสนาจะได้ตรงตามนโยบาย ถูกทิศถูกทาง แก้ไขสถานการณ์ และความเหมาะสมกับโอกาสย่อมเป็นพลังส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑๗) หลักการบริการ การดำเนินงานต่างๆ ควรมีการวางแผนระยะสั้นระยะยาว เพื่อการปฏิบัติพัฒนาวัด และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ หลักการเหล่านี้สามารถค้นคว้าให้เกิดความรู้ได้ ซึ่งจะต้องยึดหลักการการฝึกฝน การพัฒนา การไม่ประมาทและการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ แล้วจึงบังเกิดผลดี

๑๘) พระสงฆ์ควรมีความสมณะ มีความเป็นอยู่ง่ายๆ ไม่หวังลาภสักการะ การศึกษาปฏิบัติธรรม และเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน ดังนั้นกิจกรรมที่วัดต่างๆ ดำเนินอยู่ขณะนี้ จึงจำเป็นต้องมีการทบทวนสังคายนา เพื่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนาต่อไป

๑๙) ปัจจุบันจำนวนพระสงฆ์มีมาก ยิ่งในฤดูพรรษายังมีจำนวนมากขึ้นกว่าปกติหลายเท่า ดังนั้นจำเป็นต้องมีการปกครองพระบวชใหม่ โดยให้พระที่มีประพฤติดีแล้วปกครองอบรมพระบวชใหม่เป็นกลุ่มๆ จะช่วยส่งเสริมพระวินัยและการศึกษาของพระสงฆ์ได้ดียิ่งขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาศงฆ์ พัฒนาวัด พัฒนาบทบาทหน้าที่ของสงฆ์ จนเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง^{๑๑๑}

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือต่อผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา พระสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณะกุศล และช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส ลักษณะการสาธารณสงเคราะห์มี ๔ ลักษณะดังนี้

๑) การดำเนินกิจการเพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ ดำเนินการเองซึ่งภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ ให้เป็นประโยชน์สาธารณะ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจกรรมห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชน ในท้องถิ่น เป็นต้น

๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของรัฐ หรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้น เป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาชุมชน ขุดสระน้ำขนาดใหญ่ เพื่อเป็นแหล่งน้ำอุปโภค และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จัดหาทุนเพื่อสงเคราะห์ และอื่นๆ

๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องยนต์ เครื่องกำเนิดไฟฟ้า และอื่นๆ ข้อนี้มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นของสาธารณะประโยชน์

^{๑๑๑} คะนิงนิตย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒-๒๖.

๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการที่ควรช่วยเหลือ เช่น การจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนด้านไฟไหม้ น้ำท่วม มอบเครื่องอุปโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กผู้ด้อยโอกาส^{๑๓๔}

สรุปได้ว่า งานสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวข้องกับการที่พระสงฆ์ให้ความสำคัญ ให้ความสำคัญให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้ที่สำคัญ และเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ดังนั้นงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ นอกจากเป็นการช่วยเหลือชาวบ้าน ในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วยที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และกฎหมาย กฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อมุ่งพัฒนาทางด้านคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งทางวัตถุและจิตใจ ให้มีความสุขสมบูรณ์ทั้งกาย ใจ วาจา อันจะนำความสุขความเจริญพัฒนามาสู่วัด และชุมชน สังคม ประเทศชาติต่อไป

๒.๓.๓ หลักการความสำคัญของงานด้านสาธารณสงเคราะห์

จากการศึกษาค้นคว้า ทบทวนวรรณกรรม เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของงานด้านสาธารณสงเคราะห์ พบว่า มีพระมหาเถระและนักวิชาการหลายท่าน ได้อธิบาย ได้ให้หลักไว้ดังนี้

งานด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาได้ปรากฏเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์และการพัฒนาชุมชน ทั้งในรูปของนิทาน คำสอน และบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ มากมาย เรื่องต่างๆ เหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาสนับสนุนการเข้าไปมีหน้าที่และบทบาทในสังคมของพระภิกษุสงฆ์ และยกย่องการกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขต่อสาธารณชน กล่าวคือ ในนิทานธรรมบท เรื่องที่กล่าวถึงต้นกำเนิดของพระอินทร์หรือท้าวผกวน ได้มีข้อความที่แสดงว่าการปรับปรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าหรือที่เรียกกันในสมัยนี้ว่าการพัฒนาชุมชนและสังคมนั้น เป็นงานที่ได้กระทำมาตั้งแต่ในอดีต โดยพระอินทร์หรือที่เชื่อกันในคติทางพระพุทธศาสนาว่าเป็นพระโพธิสัตว์ชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้า ในสมัยที่เกิดเป็น

^{๑๓๔}บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, รายงานการวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, (กรุงเทพมหานคร: โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศาสนา สำนักงาน, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.

มนุษย์ ชื่อ มัชฌิมานพ ได้นำผู้คนที่การพัฒนาท้องถิ่นด้วยการทำความสะอาดสถานที่ต่างๆ สร้างถนนหนทาง ศาลาที่พักคนเดินทาง ขุดบ่อน้ำกินน้ำใช้ สร้างสะพานและสิ่งอันเป็นสาธารณประโยชน์อื่นๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งบุญกุศลที่เกิดจากการทำงานดังกล่าว ได้ส่งผลให้มัชฌิมานพและคนอื่นๆ ได้ขึ้นไปเสวยสุขบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เป็นการตอบแทน

การที่ชูมาเกอร์ได้เขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้น โดยมีบทความเรื่องเศรษฐศาสตร์ชาวพุทธนั้น และการที่ฝรั่งในสถานศึกษาต่างๆ หันมาสนใจเรื่องพุทธเศรษฐศาสตร์ หรือเศรษฐศาสตร์แนวพุทธนี้ ก็มีภูมิหลังที่ว่ามาถึงปัจจุบันนี้ วิทยาการและระบบการต่างๆ ของตะวันตก ได้มาถึงจุดหนึ่งที่เขาเกิดความรู้สึกกันว่ามีคามติดตัน หรือความอับจนเกิดขึ้น แต่สำหรับบางคนอาจจะไม่ยอมรับภาวะนี้ ก็อาจจะเรียกว่ามาถึงจุดหัวเลี้ยวหัวต่อจุดหนึ่ง ที่อาจจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดและวิธีปฏิบัติในวิทยาการสาขาต่างๆ คือมีความรู้สึกกันว่า วิชาการศึกษาต่างๆ ที่ได้พัฒนากันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ไม่สามารถแก้ปัญหาของโลกและชีวิตให้สำเร็จได้ จะต้องมีการขยายแนวความคิดกันใหม่หรือหาช่องทางกันใหม่

ชูมาเกอร์ กล่าวว่า มรรคคือวิถีชีวิตของชาวพุทธนั้นมืองค์ประกอบอยู่ข้อหนึ่งคือ สัมมาอาชีวะ ซึ่งแปลว่า การเลี้ยงชีพชอบ ในเมื่อสัมมาอาชีวะนี้เป็นองค์ประกอบอยู่ข้อหนึ่งในมรรค หรือวิถีชีวิตของชาวพุทธ ก็แสดงว่าจะต้องมีสิ่งที่เรียกว่า Buddhist economics คือ เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ สมัยหนึ่งในพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ขณะที่พระองค์เสด็จประทับ ณ พระเชตวัน ในพระนครสาวัตถี วันหนึ่งตอนเช้า พระองค์ได้ทรงพิจารณาว่า มีคนเข็ญใจคนหนึ่งอยู่ในเมืองอาฬวี ห่างไกลออกไป เป็นผู้มีความพร้อม มีอินทรีย์แก่กล้าพอที่จะฟังธรรม พระองค์สมควรจะ เสด็จไปโปรด ดังนั้น วันนั้นตอนสาย พระองค์ก็เสด็จเดินทางไปยังเมืองอาฬวี ซึ่งอยู่ห่างไกลออกไป ๓๐ โยชน์ เมื่อเสด็จถึงเมืองอาฬวี ชาวเมืองอาฬวี มีความนับถือพระองค์อยู่แล้ว ก็ต้อนรับและในที่สุดก็จัดสถานที่เตรียมที่จะฟังธรรมกัน แต่จุดมุ่งหมายของพระพุทธเจ้านั้น เสด็จไปเพื่อจะโปรดคนคนเดียวที่เป็นคนเข็ญใจนั้น พระองค์จึงทรงร้องรอไว้ก่อนรอให้นายคนเข็ญใจคนนี้มา เมื่อพระพุทธเจ้าทอดพระเนตรเห็นนายคนเข็ญใจนี้มา พระองค์ทรงทราบดีว่า เขาเหนื่อยและหิว พระองค์จึงได้ตรัสบอกให้คนจัดแจงทาน จัดอาหารมาให้คนเข็ญใจนี้กินเสียก่อน เมื่อคน เข็ญใจคนนี้กินอาหารเรียบร้อยอิ่มสบายใจดีแล้ว พระองค์ก็แสดงธรรมให้ฟัง นายคนเข็ญใจนี้ฟังธรรม แล้วได้บรรลุโศคาปัตติผล ก็เป็นอันว่าบรรลุความมุ่งหมายในการเดินทางของพระพุทธเจ้า พระองค์แสดงธรรมครั้งนี้เสร็จก็ลาชาวเมืองอาฬวีเสด็จกลับยังพระเชตวันแต่ในระหว่างทางนั้น พระภิกษุสงฆ์ที่เดินทางไปด้วยก็วิพากษ์วิจารณ์พระพุทธเจ้าว่าวันนี้เรื่องอะไรนะพระพุทธเจ้าทรงก่อนข้างจะวุ่นวายมีการให้คนจัดอาหารให้คนเข็ญใจรับประทาน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พระพุทธเจ้าได้ทรงรับทราบก็ได้ทรงหันมาตรัสชี้แจงแก่พระภิกษุเหล่านั้นตอนหนึ่ง พระองค์ตรัสว่า คนที่ถูกความหิวครอบงำ มีความทุกข์จากความหิว แม้จะแสดงธรรมให้เขาฟัง เขาก็จะไม่สามารถเข้าใจได้ แล้วพระองค์ก็ตรัสต่อไปว่า ชินจุณาปรมาโรคา เป็นต้น แปลว่า ความหิวเป็นโรคที่ร้ายแรงที่สุด สังขารทั้งหลายเป็นทุกข์ที่หนักหน่วงที่สุด เมื่อทราบตามเป็นจริงอย่างนี้แล้วจึงจะบรรลุนิพพานที่เป็นบรมสุข^{๑๓๕}

ภาพรวมเศรษฐศาสตร์ในพระไตรปิฎกเศรษฐศาสตร์ในพระไตรปิฎกนั้นเป็นเศรษฐศาสตร์ แบบมีบุญเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ มีหลักว่าระบบเศรษฐกิจที่ดีจะต้องเอื้อให้สมาชิกในสังคมได้มีโอกาสบำเพ็ญบุญ พัฒนาตนให้เจริญอกงามในกุศลธรรม อยู่ร่วมกันด้วยความสุข มีความก้าวหน้าทั้งเศรษฐกิจและจิตใจไปคู่กัน เพราะบุญเป็นปัจจัยหลักแห่งความสุขความสำเร็จของมนุษย์ ทั้งในระดับบุคคล และระดับประเทศ หรือในระดับจุลภาคและมหภาค ต่างจากระบบเศรษฐศาสตร์ในระบบทุนนิยม ที่มีทุนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้นการพัฒนาทางวัตถุ คู่อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตรารายได้ต่อหัวของประชากรเป็นหลัก หลักการตั้งตัวสร้างฐานะในพระพุทธศาสนา คือ หลักหัวใจเศรษฐกิจ ได้แก่ ๑) อุกุฐานสัมปทา หาทิพย์เป็น ๒) อารักขสัมปทา เก็บรักษาทรัพย์เป็น ๓) กัลยาณมิตตตา สร้างเครือข่ายคนดีเป็น ๔) สมชีวิตา ใช้ชีวิตเป็น^{๑๓๖}

อริยทรัพย์ หรือบุญนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นเรื่องการพัฒนาจิตใจ ส่วนหัวใจเศรษฐกิจ เป็นหลักการพัฒนาเศรษฐกิจที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุนี้หลักเศรษฐศาสตร์ใน พระไตรปิฎกจึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นหลักที่ต้องพัฒนาเศรษฐกิจกับจิตใจไปด้วยกัน

พัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์เริ่มเด่นชัดขึ้นอีกครั้งในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ คือพระสงฆ์ส่วนหนึ่งเข้าไปช่วยสงเคราะห์ประชาชน โดยการร้องขอจากรัฐบาลหรือร่วมมือกับรัฐบาล ในขณะที่บางส่วนต้องการทำงานอย่างอิสระ มีกลยุทธ์ในการพัฒนาเป็นของตนเอง การที่พระสงฆ์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในงานสาธารณสงเคราะห์กับทางราชการ ทั้งทางด้านการอบรมศีลธรรม การแนะนำอาชีพ การศึกษา การอนามัย ตลอดจนถึงการก่อสร้างถาวรวัตถุ จึงทำให้พระสงฆ์เข้ามามีหน้าที่บทบาทในการพัฒนาและสังเคราะห์ชุมชน ตลอดจนจนประเทศชาติมาจนถึงปัจจุบัน

วัดกับบ้าน หรือพระสงฆ์กับชาวบ้าน ไม่ว่าจะครั้งสมัยพุทธกาล หรือสมัยปัจจุบันย่อมต้องมี ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ไม่ทางใดก็ทางหนึ่งเสมอ เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นสถาบัน

^{๑๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒ -๖.

^{๑๓๖} อ.อ.อุรุก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐.

หลัก เป็นสถาบันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่มีความผูกพันเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน และกับชุมชนชาวบ้านมาเป็นระยะเวลายาวนาน นับตั้งแต่เริ่มแรกของการมีวัดเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีพระมหาเถระ ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการผู้ชำนาญการ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่สำคัญของคณะสงฆ์ในงานสาธารณสงเคราะห์ ไว้ดังนี้

สาธารณกรมไทย ฉบับเยาวชน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระราชดำรัสในพิธีเปิดการประชุมการสังคมนาสงเคราะห์แห่งชาติ ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๐๕ ความว่า การสังคมนาสงเคราะห์นั้น มีความหมายกว้างขวางมาก กินความถึงการดำเนินการทุกอย่างที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ หรือกลุ่มชนที่ร่วมกันเป็นสังคมนาเป็นชาติ และผู้ไม่สามารถช่วยตัวเองได้ ให้มีความสุขทั้งทางกายและจิตใจ ให้ได้มีปัจจัยอันจำเป็นแก่การครองชีพ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ ได้รับการศึกษาอบรมตามควร ตลอดจนมีความรู้ที่จะนำมาเลี้ยงชีพโดยสุจริต เพื่อความเรียบร้อยและความเป็นปึกแผ่นของสังคมนา^{๑๓๗}

กรมการศาสนา ดังนั้นงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ที่มีต่อชุมชนและสังคมนั้น มีนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ได้ให้ทัศนะและแนวคิดไว้ดังนี้

การสาธารณสงเคราะห์เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมนาทางวัตถุในกลุยุทธ์ต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระสงฆ์ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคมนา เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น^{๑๓๘}

พระราชวรมุณี (ประยูรค์ ปยุตโต) ถึงกระนั้นก็ตามพระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเห็นเป็นกลาง คือได้มองกลุยุทธ์การพัฒนาและบทบาทงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนออกเป็น ๒ ทางคือ^{๑๓๙}

^{๑๓๗} สาธารณกรมไทย ฉบับเยาวชน, พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน, (ออนไลน์). <http://WWW.Thai Junior Encyclopedia Project http://kanchanapisek.or.th>. เข้าถึง ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๘} กรมการศาสนา, **คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๗.

^{๑๓๙} พระราชวรมุณี (ประยูรค์ ปยุตโต), **การพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๖๖.

๑) บทบาทหลักหรือบทบาทโดยตรงของพระสงฆ์ คือ การเป็นผู้นำชุมชนในทางจิตใจ เสริมศีลธรรมสติปัญญาที่ถูกต้องแก่ชุมชน เป็นบทบาทที่สำคัญยิ่ง เป็นรากฐานความเจริญ ความสุขของสังคม

๒) บทบาทรอง ในบางกรณีอาจมีบทบาทอื่นที่พระสงฆ์อาจจำเป็นและควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้รับแรงศรัทธาจากชาวบ้าน อาจแนะนำประชาชนในท้องถิ่นให้เห็นลู่ทางในการพัฒนาด้านวัตถุที่เหมาะสม อาจเป็นผู้ประสานการรวมตัวของชาวบ้านในการพัฒนา และอาจใช้วัดเป็นสถานที่รวมกลุ่ม เป็นต้น

และการพัฒนารูปแบบและบทบาทความสำคัญของวัดและ พระสงฆ์กับสังคมไว้ดังนี้

๑) เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับชาวบ้าน ส่งกุลบุตรมารับใช้พระ รับการอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาต่างๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น รวมทั้งเป็นศูนย์รวมของเยาวชน

๒) เป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่และศึกษาเล่าเรียนด้วยตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยวัด

๓) เป็นสถานพยาบาลที่แจกจ่ายพวกยารักษาผู้เจ็บป่วย

๔) เป็นที่พักคนเดินทาง

๕) เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม

๖) เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้าน

๗) เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตและความทุกข์ต่างๆ

๘) เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมของชาติ เสมือน

พิพิธภัณฑ์

๙) เป็นคลังวัสดุสำหรับเก็บของไว้ ซึ่งชาวบ้าน จะได้ขอยืมไปใช้เมื่อคนมีงานต่างๆ

๑๐) เป็นศูนย์กลางการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกันบอกแจ้งกิจกรรมต่างๆ

๑๑) เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะต่าง ๆ^{๑๐๐}

^{๑๐๐} พระราชวรมุนี (ประยูร ชาญโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมอง, ๒๕๒๗), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) นอกจากนี้ การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ การจัดกิจการอันเป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณะ ประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์ สอดคล้องกับพระมหาเถระที่กล่าวว่า การสาธารณะสงเคราะห์เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างถนน ทำสะพาน ศาลาพักร้อน งานนี้จะมี อดบ. เข้ามาทำหน้าที่ ส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้ เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้เพราะถูกไฟไหม้บ้าน การจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัย หรือการจัดบริการให้ฟรีในพิธังงานศพ ไม่เก็บค่าน้ำค่าไฟไม่เก็บค่าเจ้าพนักงาน หากเขามีศรัทธาก็จะทำบุญ ส่วนนี้ก็จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชนได้ ตลอดทั้งให้การช่วยเหลือสังคมทั้งภายในวัดและนอกวัด ภายในวัด เช่น อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาฟัง มาทำบุญที่วัดให้เหมาะสม และวัดต้องสะอาด สะดวก สบาย ภายนอกวัด เช่น สงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีทุกข์เท่าที่จะทำได้อย่างนึ่งดูดย^{๑๔๑}

พุทธทาสภิกขุ อย่างไรก็ตามงานสังคมสงเคราะห์ควรมีหลักการใหญ่ๆ ว่า สงเคราะห์เพื่อให้เขา ช่วยตนเองได้ คือทำให้เขารู้และสามารถช่วยตัวเองได้ จะเป็นการสงเคราะห์ที่มีผลยืนยาวและมีผลจริง จะสงเคราะห์ตะพืด มีแต่ทำให้คนอ่อนแอ สงเคราะห์ด้วยวัตถุมากไป ก็ทำให้โง่งม จะต้องสงเคราะห์ให้เขาฉลาดขึ้น ให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ชีวิตเป็นอย่างไร เกิดมาทำไม จะต้องทำอะไร การสงเคราะห์ไม่จำเป็นต้องเป็นการให้การช่วยเหลืออะไรเสมอไป สิ่งใดเป็นการกระทำให้ดีขึ้นก็เป็นการสงเคราะห์ทั้งนั้น แม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่ใช่ที่พอใจแก่ผู้ถูกสงเคราะห์ก็ตาม มันก็ยังเป็นการสงเคราะห์อยู่ นั่นเอง ในทางพระพุทธศาสนา แม้พระพุทธเจ้าเอง พระองค์ก็ทรงสงเคราะห์ภิกษุด้วยการชี้โทษ ตักเตือนในเรื่องต่างๆ และการที่มัวสงเคราะห์อย่างถูกอกถูกใจเสมอไป มันอาจเป็นการทำลายสังคมขึ้นมาได้ ดังนั้นการสังคมสงเคราะห์ ควรสงเคราะห์สิ่งต่อไปนี้^{๑๔๒}

- ๑) ควรสงเคราะห์ฝ่ายจิตใจให้มีสติปัญญา รู้จักแก้ปัญหาด้วยตัวเอง
- ๒) ควรสงเคราะห์ทางด้านศีลธรรม
- ๓) ควรสงเคราะห์ให้มนุษย์มีความสว่างทางวิญญาณ
- ๔) ควรสงเคราะห์ให้กินอยู่แต่พอดี
- ๕) ควรสงเคราะห์ในการให้ธรรมมากกว่าให้วัตถุ
- ๖) ควรสงเคราะห์ให้เขามีความเข้มแข็ง

^{๑๔๑} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม), สารภาค ๑๕, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕.

^{๑๔๒} พุทธทาสภิกขุ, การสังคมสงเคราะห์ส่วนที่ยังขาดอยู่, (นนทบุรี: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๕.

เพราะเหตุนี้ การสังคมนาการะทระหะ เป็นงานที่การยิดเหนี่ยวจิตใจ ประสานหมู่ชนไว้ให้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือการให้สังคมนาการะทระหะ อยู่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่แตก ไม่กระจัดกระจาย ดังนั้นความมุ่งหมายของสังคมนาการะทระหะ จึงไม่ใช่เป็นเพียงเอาอะไรไปให้เขา ไม่ใช่เอาบริการไปให้ เอาทรัพย์สินเงินทองไปให้ แต่หมายถึงการทำให้สังคมนาการะทระหะ ยิดเหนี่ยวจิตใจกันไว้ได้ การสังคมนาการะทระหะ เป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เพื่อให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งมีความหมายเกี่ยวข้องกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงวางหลักแห่งการสังคมนาการะทระหะ ไว้ สามารถนำไปใช้งานสังคมนาการะทระหะ ได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็ได้กล่าวเชิงสรุปไว้ว่า การสังคมนาการะทระหะ ถ้าแปลให้ดีให้ลึกกว่านั้น ก็มีความหมายทางธรรมสังคมนาการะทระหะ คำ บาลีเป็น สงคมนาการะทระหะ แปลว่า ประมวล รวบรวม จับมารวมเข้าด้วยกัน ยิดเหนี่ยวจิตใจให้รวมกันเป็นหนึ่ง ผูกใจกันไว้ สังคมนาการะทระหะ ที่แปลว่า ยิดเหนี่ยวจิตใจด้วยกันนั้น หมายถึง ยิดเหนี่ยวแน่นนามธรรมและยิดเหนี่ยวรูปธรรม ทางนามธรรม คือ ยิดเหนี่ยวผูกใจไว้ให้รวมกันไว้เป็นหนึ่ง ส่วนทางรูปธรรม คือ ให้คนมารวมกัน ประสานเข้าด้วยกัน

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้อธิบายว่า

๑) วัดเป็น โรงธรรม ได้แก่ ต้องพัฒนาวัดให้เป็น ที่สอนธรรมะ ให้เป็นที่สถานที่ที่วัดใดไม่มีการสอนธรรมะประชาชน ไม่มีการเทศน์ ตลอดจนการไหว้พระสวดมนต์ร่วมกับประชาชน วัดนั้นจะค่อยๆ เสื่อมไป

๒) วัดเป็น โรงทีม คือ เป็นที่สวดศพ เป็นที่เก็บศพ เป็นที่ฝังศพ นี่เป็นประโยชน์ที่วัดจะต้องมีอยู่ และอย่างร้ายเงียดศพ เพราะคนบ้านไหนก็อยากจะตายอยู่บ้านนั้น อยากจะเผาอยู่วัดนั้น

๓) วัดเป็น โรงละคร คือวัดเป็น โรงหนัง โรงละคร ต้องจากที่ส่วนหนึ่งไว้ประจำอย่างร้ายเงียด โขน หนัง ละคร เพราะนั่นเป็นการแสดงพื้นบ้าน เท่ากับว่าเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ได้ศิลปในใช้งานในงานต่างๆ

๔) วัดเป็น โรงพยาบาล จะต้องให้การดูแลเอาใจใส่ประชาชนในเรื่องสุขภาพพลานามัย แต่ก่อนแต่ไรมาพระสงฆ์นอกจากมีความรู้ในด้านธรรมะแล้ว ท่านมักจะเรียนเรื่องสมุนไพรต่างๆ ให้การสังคมนาการะทระหะ ประชาชนด้วยการบำบัดรักษา

๕) วัดเป็น โรงเรียน ปัจจุบันแม้ไม่ได้สอนในศาลาวัด แต่เจ้าอาวาสจะต้องมีบทบาทในโรงเรียนด้วยกัน ให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นโรงเรียนวัด

๖) วัดเป็น โรงแรม หมายถึงการที่วัด ให้เป็นที่ต้อนรับประชาชน เป็นที่ประดิษฐานเป็นที่พักพิงสำหรับพระอาคันตุกะ หรือเป็นที่พักพิงพึ่งพิงอาศัยของประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ

๓) วัดเป็นโรงงาน คือ วัดต้องมีการก่อสร้าง พระสังฆาธิการแห่งวัดนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระในวัดต้องมีฝีมือ และเนื่องจากวัดมีการก่อสร้างนั่นเอง การพัฒนาฝีมือพระเถระในการส่งไปควบคุมไปดูงานไปศึกษางานกับช่างหรือการผลิตช่างมีความสำคัญ^{๑๔๓}

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้กล่าวถึง การบริหาร วัดบวรนิเวศวิหารด้วยงานสาธารณสงเคราะห์ที่สำคัญๆ ดังนี้

๑) ตั้งกรรมการสงฆ์ไว้เพื่อปรึษาการวัด เลือกอเอาพระผู้ใหญ่ในวัดโดยอนุมัติแห่งสงฆ์

๒) จัดให้พระผู้เป็นกรรมการสงฆ์เป็นเจ้าหน้าที่ทำการจัด แยกเป็นแผนก ดังจัดไว้แล้วครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงครองวัด เดิมเจ้าหน้าที่รักษาปูชนียวัตถุ เจ้าหน้าที่รักษาพระอาม เจ้าหน้าที่ดูการนวรรกรรม เจ้าหน้าที่ดูการศึกษา

๓) จัดหน้าที่อุปฐากวัด ให้ทำบัญชีคนเช่า และจำนวนคนเช่า ให้เป็นหลักฐาน ค่าเช่าที่ เก็บได้ให้ลงใบบัญชีรายได้ และให้เก็บรักษาไว้ที่วัด รายจ่ายก็ให้จัดลงในบัญชีมิไวยาวจักร ทำการตามแผนก

๔) พระผู้ทำการสงฆ์ให้ได้รับบำรุงโดยชื่อว่า นิคมกัตต์ ฤทธิสัทผู้ทำการวัดให้ได้รับเกื้อกูล

๕) ให้จัดทะเบียนภิกษุสามเณร เด็กวัดอุปฐาก ภิกษุสามเณร ผู้อยู่ประจำและคนอาศัยชั่วคราว

๖) สำรวบัญชีเลขวัดให้ได้จริง ไม่มีตัวโดยประการไว้ ให้จำหน่ายโดยจะแจ้ง

๗) มีการจัดทุนการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร โดยการตั้งมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ดังคำตรัสที่ว่า^{๑๔๔}

“ในสมัยที่ข้าพเจ้าครองวัด การบำรุงรักษาของการรุ่งโรยลงพระภิกษุมือดีเรกलग น้อยลง จะฟื้นฟูการถวายของกลางขึ้นไม่สะดวก เมื่อจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นคณะกรรมการฝ่ายฤทธิสัทได้บอกบุญชักชวนทายกทายิกา บริหารทรัพย์เพื่อบำรุงจัดรวบรวมเป็นสมบัติของวิทยาลัยขึ้นได้ และจัดเป็นทุนนอกจำนวนหนึ่งด้วย สมบัติของวิทยาลัยที่มีใช้ทุนนอกมีคดีย่างของกลางจ่าย

^{๑๔๓} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, *วัดพัฒนา ๔๓*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๒- ๑๓๘.

^{๑๔๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘๔.

เป็นสาธารณแก่วัดทั้งรายได้ มีทุนมากขึ้นโดยลำดับ ในเวลาการที่วิทยาลัยร่วมโรยลง มีผู้บริจาค เกื้อหนุนน้อยนัก นอกจากของกลางบริจาคประจำปี แม้เช่นนี้ ยังบำรุงการเรียนพระศาสนาอยู่ได้ตลอด มาจนทุกวันนี้ ที่ได้ขยายกว้างขวางออกไปอีกเพราะเหตุแห่งทุนน้อย

พระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้ทัศนะ แนวคิดการบริหารวัดดำเนินงานสาธารณ สงเคราะห์ว่า ต้องปฏิบัติให้ได้ตามหลัก สะอาด สว่าง และสงบ ดังนี้^{๑๔๕}

๑) สะอาด หมายถึง การดูแลและการจัดการวัดที่ดี ไม่สกปรกกรุงรัง จัดเสนาสนะ เป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่เกิดศรัทธาปราศแก่ผู้มาพบเห็น ไม่สร้างความขุ่นข้องใจแก่ผู้มาเยือน

๒) สว่าง หมายถึง การจัดวัดที่ดูโปร่ง สบายตาม ไม่รกทึบ หรือมีความ สลับซับซ้อน เน้นความเรียบง่ายและประโยชน์ให้สูงสุด

๓) สงบ หมายถึง วัดเป็นสถานที่ที่สงบจากอบายมุข ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม ร่มเย็นเป็นสุข ด้วยสภาพแวดล้อมที่ธรรมชาติ

อาจกล่าวได้ว่า ความสำคัญของการกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็น การจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัดหรือประชาชน ทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลาง ของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็น หน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัด และ เจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะ จัดได้

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ) ได้ให้ ความสำคัญของการกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายก ทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชน เดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของรัฐจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ เมื่อประชาชน เดือดร้อนในเรื่องใด การสอนการสาธารณสงเคราะห์ จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้อง ดำเนินการบริหารงานทุกด้าน เกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้^{๑๔๖}

^{๑๔๕} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปญฺโญ) อังใน. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ วัด พัฒนา ๕๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖-๒๗.

^{๑๔๖} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ), การจัดการสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, อัง แล้ว หน้า ๑๔.

และการสาธารณสุขยังเป็นกิจกรรมการทำงานช่วยเหลือชาวบ้านหรือคนส่วนมากหรือคนทั่วไป หน้าที่ของเจ้าอาวาสตามมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ข้อ ๔ บัญญัติไว้ว่า ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ความหมายของข้อนี้คือให้วัดกับบ้าน ต่างถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ชาวบ้านช่วยกันทำนุบำรุงวัด บางคนถึงลำบากแค่ไหน หาเช่ากินค่า อาศัยกระท่อมที่ชำรุดทรุดโทรมเป็นที่พำนักอาศัย แต่ด้วยแรงศรัทธามีเงินเพียงเล็กน้อยก็บริจาคสมทบสร้างกุฏิ วิหาร ถาวรวัตถุในวัด เพื่อความผาสุก พระทางวัดจึงมีหน้าที่ต้องอำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้านบ้างในทางที่ขอบนี้ว่าเป็นงานสาธารณสุขสงเคราะห์โดยตรง^{๑๔๗}

เมื่อก้าวโดยสรุป การบริหารวัดด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์ควรจัดวัดให้เป็น

๗ โรง คือ

๑) วัดเป็นโรงธรรม ได้แก่ ต้องพัฒนาวัดให้เป็นที่สอนธรรมะ ให้เป็นสถานที่เทศน์ วัดใดไม่มีการสอนธรรมะประชาชน ไม่มีการเทศน์ ตลอดจนการไหว้พระสวมนมต์ร่วมกับประชาชน วัดนั้นจะค่อยๆ เสื่อมไป

๒) วัดเป็นโรงทีม คือ เป็นที่สวดศพ เป็นที่เก็บศพ เป็นที่ฝังศพ นี่เป็นผลประโยชน์ที่วัดจะต้องมีอยู่ และอย่าไปรังเกียจศพ เพราะคนไหนก็อยากจะตายอยู่บ้านนั้น อยากจะเผาศพที่วัดนั้น

๓) วัดเป็นโรงละคร คือ เป็นโรงหนังโรงละคร ต้องจัดที่ส่วนหนึ่งไว้ประจำอย่าไปรังเกียจโขนหน้าละคร เพราะนั่นเป็นการแสดงพื้นบ้าน เท่ากับว่าเจ้าอาวาสวัดนั้นได้ศิลปินไว้ใช้งานในงานต่างๆ

๔) วัดเป็นโรงพยาบาล วัดจะต้องให้การดูแลเอาใจใส่ประชาชนในเรื่องสุขภาพพลานามัย แต่ก่อนแต่ไรมาพระสงฆ์นอกจากมีความรู้ในทางธรรมะแล้ว ท่านมักจะเรียนเรื่องสมุนไพรต่างๆ ให้การสงเคราะห์ประชาชนด้วยการบำบัดรักษา

๕) วัดเป็นโรงเรียน ปัจจุบันแม้ไม่ได้สอนในศาลาวัด แต่เจ้าอาวาสจะต้องมีบทบาทในโรงเรียนด้วยการให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นโรงเรียนวัด

๖) วัดเป็นโรงแรม หมายถึง การทำวัดให้เป็นที่ตั้งต้อนรับประชาชน เป็นที่ปฏิสนธิ์เป็นที่พักพิงสำหรับพระอาคันตะ หรือเป็นที่พึ่งพิงอาศัยของประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ

๗) วัดเป็นโรงงาน คือ วัดต้องมีการสร้างพระสังฆาธิการแห่งวัดนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระในวัดต้องมีฝีมือ และเนื่องจากวัดมีการก่อสร้าง

^{๑๔๗} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณสุขและการและสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัด, อ้างแล้ว หน้า ๑๒๕.

นั่นเอง การพัฒนาฝีมือของพระเณรในการส่งไปคุมงาน ไปดูงาน ไปศึกษางานกับช่วงหรือการผลิตช่างมีความสำคัญ

ซ้ำเรื่อง วุฒิจันทร์ และคณะ ได้กล่าวถึง การสาธารณสุขสงเคราะห์ว่าเป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ ซึ่งมหาเถรสมาคมได้กำหนดหน้าที่ให้ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อย การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสุขสงเคราะห์ ในเขตการปกครองของตนให้ดำเนินไปด้วยดี^{๑๔๘}

บุญศรี พาณะจิตต์ และคณะ กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสุขสงเคราะห์โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือต่อผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวยบ้างจึ่งที่ได้รับบริจาคมา พระสงฆ์ก็ ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณะกุศล และช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส และลักษณะการสาธารณสุขสงเคราะห์มี ๔ ลักษณะดังนี้

๑) การดำเนินกิจการเพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัด หรือคณะสงฆ์ ดำเนินการเองซึ่งภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ ให้เป็นประโยชน์ สาธารณะ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจกรรมห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของรัฐ หรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาชุมชน จุดสระน้ำขนาดใหญ่ เพื่อเป็นแหล่งน้ำอุปโภค และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จัดหาทุนเพื่อสงเคราะห์ และอื่นๆ

๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องยนต์ กำหนดกำเนิดไฟฟ้าถุกต้นไม้ และอื่นๆ ข้อนี้มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นของสาธารณะประโยชน์

^{๑๔๘}ซ้ำเรื่อง วุฒิจันทร์, การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และกะศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๘.

๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการที่ควรช่วยเหลือ เช่น การจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนด้านไฟฟ้าไหม้ น้ำท่วม ขอมอบเครื่องอุปโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนเลี้ยงเด็กกำพร้า และเด็กผู้ด้อยโอกาส^{๔๕}

สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ ได้กล่าวว่า การสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ เป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์เช่นเดียวกับการสงเคราะห์ด้านอื่นๆ ซึ่งวิธีการดำเนินงานนั้น จะต้องเป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคมและอำนาจหน้าที่ของทบวาทพระสงฆ์ จึงกล่าวได้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ เป็นกิจการของพระสงฆ์โดยแท้^{๔๖}

สรุปได้ว่า จากกลยุทธ์การบริหารจัดการมีความสำคัญของพระสงฆ์ในด้านการสาธารณสงเคราะห์นั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า วัดและพระสงฆ์ต้องมีกลยุทธ์การบริหารจัดการทำหน้าที่สำคัญด้านสาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชนและชุมชนเป็นอย่างมาก เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและพัฒนาจิตใจควบคู่กันไป ในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัยและงานสาธารณสงเคราะห์ นอกจากนี้จะเป็นการช่วยเหลือผู้คนที่เขาต้องการ และมีความจำเป็น ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างพระสงฆ์ และวัดชาวบ้านชุมชน และหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชนอย่างดีที่สุดอีกครั้งหนึ่ง และที่สำคัญเป็นการเผยแผ่หลักธรรม ของ พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางและยั่งยืนด้วยการนำกิจการของคณะสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ข้อเป็นตัวชี้นำ

๒.๓.๔ ประเภทและองค์ประกอบของงานด้านสาธารณสงเคราะห์

๑. ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล

การดำเนินกิจกรรมเพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัด หรือคณะสงฆ์ ดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการหัจองสมุคเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

^{๔๕} บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, รายงานการวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกรฐมนตรี, (กรุงเทพมหานคร: โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศาสนา สำนักงาน, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.

^{๔๖} สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พร้อมด้วยระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคมเกี่ยวกับการคณะสงฆ์กรมศาสนา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๘-๙.

กรมการศาสนา ได้เสนอรายงาน สภาพสังคมไทยด้านบทบาทของพระสงฆ์ ในการสงเคราะห์ประชาชน ไว้ดังนี้

๑) ให้ที่พักอาศัย ตลอดจนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และทุนการศึกษาแก่เด็ก จากครอบครัวที่ยากจน

๒) ให้สถานศึกษาของรัฐและท้องถิ่นใช้ที่ดินของวัดและใช้เป็นอาคารเรียน

๓) ให้วัดตั้งและดำเนินการ โรงเรียนราษฎรเองตามกฎหมาย โรงเรียนราษฎรเป็นโรงเรียนสำหรับนักเรียนยากจน ให้ศึกษาเล่าเรียนโดยไม่เสียค่าเล่าเรียน บางแห่งจัดเก็บ ค่าเล่าเรียนแต่ในอัตราต่ำบางวัดจัดให้มีการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรของ กระทรวงศึกษา

๔) จัดการสอนศีลธรรม จริยธรรมในโรงเรียน โดยคณะสงฆ์เป็นผู้เสีย ค่าใช้จ่ายในการส่งพระภิกษุไปช่วยสอนศีลธรรม จริยธรรม ไปตามโรงเรียนต่าง ๆ มีการสอนราย ชั่วโมงตามหลักสูตร หรือไปสอนในรูปแบบการประชุม สัมมนา ให้สถานศึกษาเป็นครั้งคราว ทั้ง ในระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา ทว่าราชอาณาจักร ตลอดจนจัดสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียน ตามสำนักของสงฆ์

๕) จัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ เป็นการสงเคราะห์ด้านการศึกษาที่ กรมการศาสนา ร่วมกับเจ้าอาวาสวัดต่างๆ จัดขึ้น เพื่อวางรากฐานการศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียนใน ท้องถิ่น เป็นการปลูกฝังให้เด็กใกล้ชิดพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ให้พระภิกษุ สามเณร ผู้มีความรู้ ความสามารถได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่น และชุมชนที่อาศัย

๖) การสงเคราะห์ด้านอื่นๆ ได้แก่

๖.๑) บริหารด้านให้ความรู้ทางศีลธรรมแก่เพ็ญประโยชน์แก่นักเรียน และประชาชน

๖.๒) จัดตั้งทุนสงเคราะห์ และให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การ เรียนแก่นักเรียนยากจน

๖.๓) การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

๖.๔) จัดตั้งศูนย์อบรมสัมมนาอาชีพแก่ประชาชน

๗) การสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่

๗.๑) สงเคราะห์ปกติ

๗.๒) ให้สถานที่ในวัด หรือของวัด จัดตั้งกุศลสาธารณสถาน เช่น โรงเรียน สุขศาลา ศาลาประชาชน เป็นต้น

๗.๓) อนุญาตให้ทางราชการหรือคณะบุคคลใช้อาคารของวัดลานวัด
จัดงานการกุศล งานรื่นเริงตามเทศกาลในประเพณีนิยม

๘) สงเคราะห์ตามเหตุการณ์

๘.๑) อนุญาตให้ประชาชนที่ประสบสาธารณภัยกับเข้าพักพิงในอาคาร
หรือสถานที่ของวัด

๘.๒) รวบรวมปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภคส่งไปให้แก่ผู้ประสบสา
ธารณภัย^{๕๑}

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เสนอแนวคิดเพื่อแก้ปัญหาพัฒนา
สังคมที่เกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เป็นพื้นฐาน สมาชิกของสังคมทุกคนต้องปฏิบัติหน้าที่ของ
ตนให้ถูกต้อง เพื่อส่วนรวมโดยอาศัยพุทธธรรมเป็นแนวทางเพื่อจัดความเห็นแก่ตัว เช่น พ่อค้าก็ปฏิบัติ
หน้าที่ของตนในการค้าขายอย่างสุจริต ไม่เอาเปรียบลูกค้า และไม่หลอกลวงลูกค้าผู้ปกครองก็ปกครอง
ตามหน้าที่ของตน โดยให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนและไม่เอาเปรียบประชาชนเป็นหลัก^{๕๒}

พุทธทาสภิกขุ (กล่าวว่) พระสงฆ์และวัดควรสงเคราะห์ประชาชน ดังนี้

๑. ควรสงเคราะห์ฝ่ายจิตใจให้มีสติปัญญา รู้จักแก้ปัญหาด้วยตัวเอง
๒. ควรสงเคราะห์ทางด้านศีลธรรม
๓. ควรสงเคราะห์ให้มนุษย์มีความสว่างทางวิญญาณ
๔. ควรสงเคราะห์ควรให้กินอยู่แต่พอดี
๕. ควรสงเคราะห์ในการให้ธรรมมากกว่าให้วัตถุ
๖. ควรสงเคราะห์ให้เขามีความเข้มแข็ง^{๕๓}

สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันจารีตประเพณีที่มีความสำคัญยิ่ง พระสงฆ์จากอดีต
จนถึงปัจจุบัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด และมีบทบาทที่สำคัญในการชี้นำสังคม ซึ่งแม้บทบาทในด้
นการเป็นผู้นำจะลดน้อยลงไปในปัจจุบัน แต่บทบาทด้านการเป็นผู้นำทางศีลธรรมจรรยา พระสงฆ์ยัง
ได้รับความเคารพนับถืออย่างสูง และเป็นสถาบันสังคมที่ขาดเสียไม่ได้ในชีวิตประจำวันของชาวชนบท
ส่วนใหญ่ ซึ่งนอกจากเป็นที่พึ่งทางใจแล้ว ยังเป็นสถานที่เอื้ออำนวยในด้านบริหารสังคมอื่นที่กลไก
ของรัฐบาลเข้าไปช่วยให้บริการไม่ทั่วถึง เพื่อเป็นการสร้างบูรณาการภายในชุมชนดังที่

^{๕๑} กรมการศาสนา, ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา), หน้า ๒๔.

^{๕๒} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), รากฐานที่มั่นคงแห่งความเป็นมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร:
ธรรมสภา, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๐.

^{๕๓} พุทธทาสภิกขุ, การสังคมสงเคราะห์ส่วนที่ยังขาดอยู่, (นนทบุรี: บริษัท พิมพ์ดีจำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๕.

พระมหาประยูร ปยุตโต ได้กล่าวถึงบทบาทของวัดและพระสงฆ์ไว้ว่า

๑. เป็นสถานศึกษา สำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในแต่ละยุคสมัย
๒. เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลายชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพ และศึกษาเล่าเรียนด้วยตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ
๓. เป็นสถานพยาบาล ที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิปัญญาความรู้ของพระสงฆ์
๔. เป็นที่พักของคนเดินทาง
๕. เป็นสโมสร ที่ชาวบ้านมาพบปะชาสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจหาความรู้เพิ่มเติม
๖. เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและงานมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้าน
๗. เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหามาชีวิต ครอบครัว และความทุกข์ต่างๆ
๘. เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติเป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวมศิลปวัตถุที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น
๙. เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่างๆ ซึ่งชาวบ้านได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนจัดงานขึ้น
๑๐. เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน จะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อแจ้งข่าวทางราชการต่าง ๆ
๑๑. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือบริหารด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของคนในระยะเวลาต่างๆ^{๑๕๔}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธ) ได้กล่าวไว้ว่า เจ้าอาวาสจึงต้องมีหน้าที่จัดการสังคัมสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นการช่วยเหลือสังคัม เช่น

๑. อำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ขอใช้วัดเป็นที่บำเพ็ญกุศล ทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม
๒. อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัดทั้งที่เป็นประจำและเป็นกิจจร

^{๑๕๔} พระมหาประยูร ปยุตโต, บันทึกการสัมมนาเรื่องพุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิwap, ๒๕๑๓), หน้า ๑๖.

๓. อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้ที่จะบำเพ็ญกุศลของนอกวัด แต่ขอรับคำปรึกษาและความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด

๔. สร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น การสร้างฌาปนสถาน มีเมรุเผาศพ ศาลาพักผ่อน หรือศาลาบำเพ็ญกุศลและที่เก็บศพ เป็นต้น^{๕๕}

พระประภา กิจโกศล ได้กล่าวถึง การพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์ควรดำเนินการพัฒนาประชาชน โดยเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นหลัก โดยการจัดตั้งโครงการณรงค์ ถอดเลก อบายมุข และโครงการเสริมเพื่อพัฒนาสภาพเป็นอยู่ของประชาชน เช่น โครงการศูนย์เด็กเล็ก ฯลฯ พระสงฆ์ต้องมีบทบาทภาวะผู้นำสำคัญในการชักชวนให้ประชาชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและโครงการโดยลักษณะการมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานและได้รับแบ่งปันผลประโยชน์ทำเทียมกัน และมีการพัฒนาจิตใจของประชาชนควบคู่กันไป^{๕๖}

๒. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์

การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐ หรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ชุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งน้ำอุปโภค และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ และอื่นๆ

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้กล่าวว่า พัฒนาชุมชน หมายถึง

๑. การปรับปรุงส่งเสริมให้ชุมชนหนึ่งดีขึ้นหรือมีวิวัฒนาการดีขึ้น

๒. การส่งเสริมให้ชุมชนนั้นๆ มีวิวัฒนาการดีขึ้น คือเจริญทั้งด้าน

เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

๓. การพัฒนาชุมชนนั้น จะต้องพัฒนาทางด้านวัตถุและพัฒนาด้านจิตใจ

^{๕๕} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ กงคฺปญฺโญ), เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘-๒๐.

^{๕๖} พระประภา กิจโกศล, บทบาทและผลดีต่อการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านโนนเมือง จังหวัดนครราชสีมา” รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔, หน้า ๕๔.

๔. การพัฒนาชุมชน คือกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ทั้งนี้โดยให้ประชาชนเข้าร่วมมือและริเริ่มได้ดำเนินงานเอง^{๕๗}

การพัฒนาชุมชน คือ การรวมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีความเป็นปึกแผ่นและดำเนินการในแนวทางที่ต้องการ โดยอาศัยความร่วมมือกำลังของประชาชนชุมชนนั้นในการช่วยเหลือตัวเองและร่วมมือกันดำเนินงาน แต่มักจะได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากหน่วยราชการหรือองค์การอาสาสมัครอื่นๆ

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้กล่าวถึงเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชนคือ การพัฒนาคนในชุมชนให้มีทั้งคุณภาพและคุณธรรมในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง^{๕๘}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวถึงการพัฒนาคนว่าสิ่งสำคัญอย่างที่สุดของการพัฒนาชุมชนก็คือ การพัฒนาคนหรือการพัฒนาตัวตน การพัฒนาที่ตัวตน หมายถึง การกระทำใดๆ ที่ทำให้คนเป็นคนฉลาดเฉลียวขึ้น หรือทำให้คนเป็นคนที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาคนยังรวมการพัฒนาความรู้สึนึกคิด กริยามารยาท บุคลิกลักษณะนิสัยใจคอ ความซื่อสัตย์สุจริต รสนิยมของคนด้วย

ไพโรฑูรย์ เครือแก้ว ได้กล่าวถึงเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชนคือ การพัฒนาคนในชุมชนให้มีทั้งคุณภาพและคุณธรรมในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง^{๕๙}

๓. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็น สาธารณสมบัติ

การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติได้แก่ การสร้างถนน ซดุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องมือกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ ข้อนี้ มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นส่วนของสาธารณประโยชน์

ขำเลียง วุฒิจันทร์ ได้กล่าวถึง การสงเคราะห์ของพระสงฆ์ว่าควรมีลักษณะดังนี้

๑. เมื่อวัดมีที่ดินเหลือ ควรจัดตั้งโรงเรียน หรือสถานการศึกษาระดับต่างๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัด ไม่ควรกั้นเขตตัดขาดจากบ้าน วัด โรงเรียน ควรให้มีความใกล้ชิดกับวัด

^{๕๗} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การพัฒนาชุมชนประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๓.

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน หน้า ๕๑

^{๕๙} ไพโรฑูรย์ เครือแก้ว, ลักษณะสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิชการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๕.

อุบาสก อุบาสิกา ที่ศรัทธาวัด ควรทำบุญบำเพ็ญกุศล สมาทานศีล ฟังเทศน์ที่วัดเป็นประจำและทำ
หน้าที่บำรุงวัดร่วมกันประชาชนในชุมชนอื่นๆ ด้วย

๒. พระสงฆ์ควรตั้งสุขาเสนา สถานิอนามัย หรือโรงพยาบาล ภายในวัด ใน
เขตวัด

๓. ควรสร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ ห้องสมุดประจำหมู่บ้าน พิพิธภัณฑสถาน
วัด อาจเกิดจากความร่วมมือจากทางวัดเอง หรือจากประชาชน ชาวบ้าน แม้แต่ทางราชการ จัดสร้าง
ขึ้นให้วัดดูแลได้ อาจให้ใช้สถานที่แล้วมีพระภิกษุ สามเณร เป็นดูแลรักษา ให้บริการแก่ประชาชน

๔. ควรตั้งสภาตำบล ใช้เป็นที่ประชุมราษฎรของหน่วยราชการ ในกิจการ
ด้านการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล ท้องถิ่น วัดอาจให้ใช้สถานที่ เช่น ศาลาการเปรียญ หรือบริเวณวัดได้

๕. ควรสร้างบ่อน้ำดื่ม น้ำใช้ น้ำ ประปาหมู่บ้าน น้ำใช้ในการเกษตร
ทางวัดอาจเป็นผู้ดำเนินงาน นอกจากนั้นให้ชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษา โดยอาจแต่งตั้งคณะกรรมการ
และมีทางวัดเข้าไปช่วยดูแล

๖. กิจการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ หรือกิจการอื่นๆ ของ
หมู่บ้าน ควรให้ใช้การที่วัด โดยเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุสามเณรช่วยดูแลให้ความสะดวกภายใน
ขอบเขตความสามารถ ซึ่งต้องไม่ผิดพระธรรมวินัย ไม่ทำให้เสียสมณสาธูป เช่น การจัดตั้งธนาคาร
ข้าว ธนาคารพืชพันธุ์ ธนาคารโคกระบือ กองทุน มูลนิธิ สหกรณ์ต่างๆ ศูนย์บริหารสาธารณะ ศูนย์
ฝึกอาชีพ ศูนย์ประสานงานของประชาชนในกิจการต่างๆ

๗. กิจการกรมแก้ปัญหาเฉพาะหน้า พระสงฆ์ควรจัดการขวนขวายให้ โดย
พระเป็นผู้นำให้ชาวบ้านได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ การเกิดภัยธรรมชาติ
ต่างๆ^{๑๖๐}

๔. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป

การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไปได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการ
ที่ควรช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้
และน้ำท่วม พร้อมมอบเครื่องอุปโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนเลี้ยงเด็กกำพร้า
และเด็กด้อยโอกาส

อนันท์ วิริยะพินิจ ได้กล่าวว่า บทบาทพระสงฆ์ในสังคมไทย เป็นงานที่
พระสงฆ์จะทำได้โดยตรงก็คือ การสงเคราะห์โดยทางอ้อมด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำ

^{๑๖๐} ชำเลียง วุฒิจันทร์, การพระศาสนาเพื่อความมั่นคงของชาติ, อ่างแล้ว, หน้า ๕-๑๒.

สิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ยแบ่งปันให้เป็นประโยชน์กว้างขวางออกไปโดยการสงเคราะห์นั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมตามกาลเทศะ บทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ชุมชน ตามแนวความคิดของพระราชวรมุณีประกอบด้วยการให้คำแนะนำทางจิตใจเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ

๑. การเป็นที่พึ่งให้ความร่วมมือเห็นทางจิตใจและด้วยความประพฤติเป็นตัวอย่างตลอดจนสถานที่วัดที่สวนร่วมเย็นเป็นองค์ประกอบสำหรับการหล่อเลี้ยงจิตใจของสังคมอย่างหนึ่ง

๒. การให้คำแนะนำปรึกษาด้านอื่นๆ เท่าที่ทำได้ เช่น ในทางวิชาการ เป็นต้น ที่ผู้ปรึกษาสะดวกใจและสนิทใจ

๓. ในสังคมที่จะพัฒนา เมื่อชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตนเอง ถ้าได้พระผู้นำท้องถิ่นที่มีโอกาสเตรียมตัวพร้อมเป็นศูนย์กลาง จะเป็นผู้นำชี้ช่องในการนำท้องถิ่นให้ได้รับความเจริญใหม่ๆ บทบาทนี้อาจจะประกอบด้วยการเสนอแนะให้คิดริเริ่มว่า ในท้องถิ่นนั้นอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น แล้วช่วยประชาชนมาทำงานนั้น หรืออาจเป็นที่ปรึกษา ชาวบ้านมาขอความเห็นว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ขึ้นมาในท้องถิ่นจะควรหรือไม่ควร

๔. การสงเคราะห์ทางจิตใจเป็นสิ่งสำคัญในทางศาสนาและยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประชาชนทั่วไป แม้ที่เป็นพระพุทธศาสนิกชนในฐานะเป็นเครื่องปลอบประโลมใจ สืบเนื่องมาจากความเร้นลับของชีวิต อย่างที่บางท่านเรียกว่า การบำรุงขวัญ ให้แก่ชาวบ้าน บทบาทประเภทพิธีกรรมต่าง ๆ^{๑๖๖}

บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือสังคมมีอยู่ ๒ เรื่องแนะนำให้ทำ ได้แก่ การแนะนำสั่งสอนให้ประชาชนได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การทำให้อุจ เป็นการแสดงแบบอย่างการครองชีวิตอย่างสัน โดย มีเมตตา สัจจะ หิริ โอตตปปะ ส่วนบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนควรปฏิบัติ ดังนี้

๑. เป็นผู้นำทางจิตใจ ศรัทธาและปัญญา เนื่องจากความเจริญทางวัตถุและความรวดเร็วของข้อมูล ข่าวสาร พุทธศาสนิกชนขาดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ไม่มีหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่ศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง พระสงฆ์จึงควรเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนและชุมชน เพื่อยกระดับจิตใจของ

^{๑๖๖} อนันท์ วิริยะพินิจ, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๔๕-๔๖.

ประชาชนด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนาให้สามารถมีชีวิตอย่างเป็นสุขมีศรัทธา และปัญญาที่ถูกต้อง

๒. พัฒนาจิตใจของประชาชน ด้วยกระบวนการให้การศึกษาอบรมและส่งเสริมประชาชนให้เกิดสุขภาพจิตที่ดีมีสมรรถภาพจิตใจที่เข้มแข็ง มีความเอื้ออาทรต่อบุคคลรอบคร้วสังคม และประเทศชาติ

๓. ส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชนในรูปแบบต่างๆ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในวัด ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดรวมทั้งการจัดให้เป็นอุทยานการศึกษา เป็นแหล่งความรู้แก่เยาวชนและประชาชน

๔. ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติไทยต่อเนื่องยาวนานแต่โบราณกาล แต่ในปัจจุบันการไหลบ่าทางวัฒนธรรมจากต่างประเทศทำให้เกิดผลเสียต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ พระสงฆ์จึงควรปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชนทางด้านการสร้างจิตสำนึกในการเป็นศาสนาประจำชาติของพุทธศาสนิกชนในหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน และจิตสำนึกในการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมให้เป็นผู้ดี ผู้รู้ และผู้เบิกบานอยู่เสมอ

๕. ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากและเดือดร้อน ในฐานะที่วัดเป็นส่วนหนึ่งในโครงการของสังคมชุมชนเมือง ประชาชนประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน พระสงฆ์จึงควรให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากเท่าที่จะสามารถทำได้โดยการให้ธรรมะ คำปรึกษาแนะนำ และการให้กำลังใจ

๖. ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตามความสามารถ โดยทำเป็นขั้นตอน มีการวางแผนตามหลักอริยสัจ ๔ ของพระพุทธเจ้า คือ ต้องรู้ทุกข์ รู้สภาพของทุกข์ก่อนว่ามีอะไรบ้าง รู้สมุทัย รู้สาเหตุแห่งทุกข์ รู้นิโรธ ทางแห่งการดับทุกข์ และรู้มรรค วิธีที่จะดับทุกข์

๗. ช่วยพัฒนาชุมชนให้เป็นแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยเป็นแกนนำร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน พัฒนาชุมชนตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง คือ การพัฒนาด้านจิตใจการพัฒนาด้านสังคม และการพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชน

ดังนั้น จึงถือว่าพระสงฆ์จะต้องพยายามสร้างเครือข่ายประสานงานและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์ให้เป็นชุมชนหรือกลุ่ม เพื่อที่จะทำให้สังคมหรือชุมชนรอบข้างยอมรับ จึงจะทำให้การสร้างชุมชนนั้นมีการเรียนรู้ องค์ความรู้ซึ่งเป็นบทบาทที่จะต้อง ชี้นำทางในการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นด้านแนวความคิด แนะนำ สั่งสอน เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ อันเป็นการชักนำแนวทางไปสู่การพัฒนาสังคม ชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

ทางด้านจิตใจ ทางด้านเศรษฐกิจ เพราะคณะสงฆ์มีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์สามัคคีกันดีเป็นรูปแบบแล้วระบบการจัดการ การบริหารชุมชน การปกครองก็เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสังคมกลุ่มย่อยๆ ไปการพัฒนาสังคมขนาดใหญ่ขึ้น

สรุปได้ว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นงานในบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ต่อประชาชนและสังคม โดยจะต้องดำเนินงานให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม ไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งของมหาเถรสมาคม และต้องเป็นไปตามหมายของฝ่ายบ้านเมืองด้วย ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ นี้สามารถแยกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ สงเคราะห์ทางวัตถุ หมายถึง การอนุเคราะห์หรืออุปถัมภ์ด้วยวัตถุสิ่งของ และสงเคราะห์ทางจิตใจ หมายถึง การอนุเคราะห์ด้วยการให้ธรรมะเป็นทานนั่นเอง

๒.๓.๕ กระบวนการวิธีการงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

กระบวนการงานสาธารณสุขสงเคราะห์

กระบวนการงานสาธารณสุขสงเคราะห์นั้น ต้องมีการวางแผนประชุมปรึกษาแผนงานที่จะทำลงไป เพื่อให้งานดำเนินไปได้ด้วยดี กำหนดแนวทางให้ชัดเจนสามารถใช้ทรัพยากรบุคคลได้ หรือวัสดุที่จำเป็น และทุนการดำเนินงาน โดยมีการจัดการบริหารดังนี้ ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๑๖๒} กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting Things Done Through Other People) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ

(๑) P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

(๒) O คือ Organizing หมายถึง คือการจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้าง ความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

(๓) S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

^{๑๖๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีในการบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓-๕.

(๔) D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

(๕) C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

กระบวนการของงานที่สำคัญต้องมีนโยบาย คือ แผนที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รู้จักมอบหมายงานให้เหมาะกับบุคลากรที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและดูแลอย่างทั่วถึง แม้ว่าอยู่ในครอบครัวเดียวกันก็บริหารจัดการให้สมาชิกภายในครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นการวางแผนการบริหารที่ดี ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในปัดถกัมมสูตรว่า อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ย่อมบำรุงตนเอง มารดา บิดา บุตร ภรรยา ทาส กรรมกร คนรับใช้ มิตร และอามาตย์ให้เป็นสุข บริหารให้เป็นสุขโดยชอบด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม นี้เป็นฐานะที่ ๑ ที่อริยสาวกนั้นถึงแล้ว ถึงโดยสมควร ใช้สอยตามเหตุ ทรัพย์สินต่างๆ ที่แสวงหามาได้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ หากมีการจัดการวางแผนบริหารที่ดีในเบื้องต้น ด้วยการดูแลตนเองให้ได้ดีเสียก่อน และสงเคราะห์ให้สมาชิกในครอบครัว ตลอดจนบ่าวไพร่ หรือญาติมิตรให้ได้รับความสุขอย่างทั่วถึง เพราะทรัพย์สินเหล่านั้นหา มาได้ด้วยพละกำลังและความขยันของคนที่ได้มาด้วยความชอบธรรมรู้จักจ่ายอย่างประหยัด ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดเป็นการวางแผนบริหารที่ดียิ่ง การช่วยเหลือ สาธารณะสงเคราะห์ เป็นภารกิจที่สำคัญของพระพุทธศาสนา เพื่อจะช่วยเหลือสังคมให้สูงขึ้น

โดยนำหลักพระมหากรุณาคุณของพระพุทธเจ้ามาสู่การปฏิบัติด้วย ทั้งนี้จะเห็นความสำคัญในข้อนี้ได้จากที่พระพุทธเจ้าดำรัสอันเป็นปฐมโอวาทก่อนที่พระพุทธเจ้าจะส่งให้พระสาวกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชน ซึ่งมีความว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ แก่กุลและความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลางและมีความงามในที่สุด”^{๑๖๓}

การวางแผนออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้านั้น หากพิจารณาอย่างละเอียดแล้ว ก็จะได้เห็นว่า เป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อความพร้อมประสิทธิภาพในการปฏิบัติภารกิจ กล่าวคือหากจะปฏิบัติภารกิจเพื่อผู้อื่นให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ต้องพัฒนาตัวเองให้มีความสมบูรณ์พร้อมเสียก่อน คือการทำตนให้สามารถเป็นที่พึ่งหรือช่วยเหลือตนเองได้แล้ว จึงเข้าไปช่วยเหลือหรือแนะนำผู้อื่นได้

^{๑๖๓} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒/๔๐.

ในการวางแผนทางพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธเจ้าทรงวางแผนในเบื้องต้นในครั้งบวชให้ท่านอัญญาโกณฑัญญะ หนึ่งในพระปัญจวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรม ขอบวชเป็นพระรูปแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบท ด้วยพระดำรัสว่า “เธอจงมาเป็นภิกษุเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”^{๑๖๔}

พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ผู้ที่เข้ามาบวชมีเป้าหมายเดียวกัน คือมุ่งปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ โดยผู้บริหารต้องมีสายตาที่กว้างไกล^{๑๖๕} เพราะวิสัยทัศน์ทำให้ผู้บริหารวาดภาพจุดหมายได้ชัดเจน และใช้ การสื่อสารให้สมาชิกยอมรับ เพื่อเข้าสู่จุดหมายปลายทางที่วางแผนไว้ ดังนั้นพัฒนาการสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์นั้น จึงเป็นการจัดให้เป็นงานสาธารณสงเคราะห์ในด้านจิตใจ ตามหลักไตรสิกขา และด้านวัตถุเพื่อให้ชาวบ้าน ได้มีอาชีพและลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตในการทำนาข้าว ทายกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลสวย วัดเป็น ส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่ทางวัดพึงทำได้^{๑๖๖}

การสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน การรับบริจาคสิ่งของต่างๆ ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัตินั้น พระสงฆ์จึงเป็นผู้รับบริจาคจากผู้มีศรัทธาในการช่วยเหลือผู้ที่ย่อยโอกาส ถือว่าพระสงฆ์มีใจบริสุทธิ์ เมื่อมีผู้คนบริจาคมาก็นำไปปัจจัยเหล่านั้นไปจัดการตามเจตนาของผู้บริจาค และเพื่อสงเคราะห์ญาติโยมผู้ที่ไม่มืที่ทำกิน ประกอบสัมมาอาชีพให้มีที่ดินทำกินส่งเสริมสนับสนุนลูกหลานให้มีการศึกษา เติบโตเป็นพลเมืองของชาติที่ดีมีคุณภาพ และเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นการพัฒนาชาติที่ยั่งยืน งานสาธารณสงเคราะห์เป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์เป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์เช่นเดียวกับการสงเคราะห์ด้านอื่นๆ ซึ่งวิธีการดำเนินงานนั้น จะต้องเป็นไปในระเบียบของมหาเถรสมาคม และในอำนาจหน้าที่ของบทบาทพระสงฆ์ จึงกล่าวได้ว่า การสงเคราะห์เป็นกิจการของคณะสงฆ์โดยแท้ บิคาชอบเล่นการพนัน เพราะคิดว่าจะเอา เงินที่ได้จากการพนันมาเลี้ยงครอบครัว พอเล่นการพนันเสียก็ต้องขอยืมเงินเพื่อน ทำให้มีหนี้สินรุงรัง เป็นต้น จากปัญหาเหล่านี้ทำให้นักสังคมสงเคราะห์จะต้องให้การ

^{๑๖๔} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๑๖๕} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๑๖๖} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ), การจัดการสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔.

สงเคราะห์อยู่ตลอดเวลา ความสำคัญของภารกิจทางด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์นั้น เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ในด้านการสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสุขสงเคราะห์โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมาภิกษุสงฆ์ก็ได้รับไปทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยบุคคลผู้ขาดแคลน

การที่รัฐบาลได้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ มาจนถึงปัจจุบัน ทำให้พระสงฆ์มีบทบาทและส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชน การจัดระเบียบสังคม การบำรุงขวัญ และการบริการด้านต่างๆ โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์รวมของจิตใจ เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ และชักชวนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เป็นต้น เป็นการสร้างบทบาทให้สอดคล้องกับหน้าที่ของพระสงฆ์ ทั้งนี้ภารกิจของพระสงฆ์ได้มาจากความเข้าใจปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม พยายามปรับบทบาทให้สถาบันศาสนากับวัด เป็นประโยชน์ต่อสังคม งานสาธารณสุขสงเคราะห์นั้น เป็นงานที่จะต้องรวมใจกันในการช่วยเหลือเกื้อกูลบุคคลซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วบั่นทอนการดำรงชีวิตตามปกติสุขของมนุษย์ งานสาธารณสุขสงเคราะห์มีความสำคัญในฐานะเป็นการพัฒนาสังคมให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหลายประการด้วยกันคือ ๑) การพัฒนาทางด้านกายภาพ ๒) การพัฒนาทางด้านสังคมหรือทางด้านศีลธรรม ๓) การพัฒนาทางด้านจิตใจหรือทางด้านอารมณ์ ๔) การพัฒนาทางด้านสติปัญญา

กระบวนการวางแผนดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์

เพื่อให้การดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ จึงมีความจำเป็น ผู้ที่รับผิดชอบ หรือพระสงฆ์เถระผู้ใหญ่หรือเจ้าเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ จะต้องใช้อำนาจดุลยพินิจ สถานการณ์ หรือมองภาพของผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ ในการศึกษาที่จะเข้าไปช่วยเหลือผู้ที่ประสบภัยเหล่านั้นอย่างไร ในการเริ่มต้นเข้าไปช่วยเหลือให้ได้ตามสภาพความเป็นจริงให้ได้ ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ ที่มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง^{๑๖๗}

โดยมีการวางแผนล่วงหน้าไว้อย่างดีและรอบคอบ เพราะการวางแผนเป็นการทำนายอนาคตด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้ดำเนินไปด้วยความราบรื่น การวางแผนมีดังต่อไปนี้

^{๑๖๗} รัตยา สารธรรม, หลักคิดสู่ความเป็นผู้นำ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๕๐), หน้า ๔๓.

(๑) การวางระเบียบเกี่ยวกับการรับผู้มาขอรับบริการเข้าสู่ระบบของการช่วยเหลือ ตลอดจนการกำหนดระเบียบวิธีการช่วยเหลือในกรณีต่างๆ รวมทั้งกำหนดระยะเวลาของการช่วยเหลือ การติดตาม และการประเมินผล จนถึงวาระสุดท้ายของช่วยเหลือ

(๒) แบ่งหน้าที่ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทีมการปฏิบัติงาน โดยปกติงานสาธารณะสงเคราะห์ จะเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินเฉพาะหน้า และกรณีที่ต้องใช้เวลาให้การสงเคราะห์ในระยะยาว จึงต้องแบ่งหน้าที่ให้เป็นชุดปฏิบัติงานฉุกเฉินที่สามารถปฏิบัติงานได้ทันทีและรวดเร็ว เพื่อให้ทันต่อ เหตุการณ์เฉพาะหน้า ส่วนชุดปฏิบัติงานช่วยระยะยาว ซึ่งจะใช้ในกรณีผู้ที่มาขอรับใช้บริการมี ปัญหาที่จำเป็นต้องให้บริการสงเคราะห์อันยืดเยื้อยาวนาน จนกว่าเขาจะอยู่ในสภาพที่พึ่งตนเองได้

(๓) แผนเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่พึงจัดขึ้นในการสงเคราะห์ กำหนดเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ตามเวลาและโอกาส เพื่อส่งเสริมให้พระสงฆ์มีการตื่นตัวตามกิจกรรมที่ ปฏิบัติ

(๔) แผนในการจัดหา การใช้จ่ายเงิน วัสดุอุปกรณ์ การเก็บรักษา การเบิกจ่าย การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายวัสดุสิ่งของ ให้อยู่ในสภาพที่ถูกต้องเหมาะสมและปลอดภัย

(๕) แผนปฏิบัติกับผู้มาขอรับบริการเฉพาะกรณี และการจัดทำสารระบบผู้มาใช้ บริการ

(๖) แผนในการแก้ปัญหาของการปฏิบัติงาน เช่น กรณีที่เกินความสามารถ ของตนจะต้องมีวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไว้

(๗) แผนในการประสานงานกับหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายซึ่งจัดบริการที่ เหมือน ใกล้เคียง หรือเหนือกว่า เพื่อประโยชน์ในการส่งต่อกรณีปริมาณผู้ใช้บริการมีจำนวนมาก จะให้บริการได้ หรือกรณีที่เกินความสามารถในการให้บริการที่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์เครื่องมือเข้า ช่วย หรือเทคนิคที่เหนือกว่า

(๘) แผนในการจัดฝึกอบรมผู้ร่วมปฏิบัติงานก่อนทำหน้าที่ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในหน้าที่ของตนอันจำเป็นต้องปฏิบัติ เพื่อมิให้เกิดความผิดพลาดบกพร่อง หรือผิดน้อย ที่สุด^{๑๖๘}

การวางแผนงานเป็นเรื่องที่สำคัญในงานสาธารณะสงเคราะห์ เพราะเป็นการวาง นโยบายที่จะทำงานไว้ล่วงหน้า ช่วยให้งานสาธารณะสงเคราะห์สามารถดำเนินไปได้ดีและ แบ่งบุคลากรให้ถูกกับงานที่ตนถนัด เป็นการจัดระบบงานเพื่อให้รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

^{๑๖๘} ประดิษฐ์ ดิเลศ, ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสังคมสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา, วิทยานิพนธ์พุทธ- ศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕). หน้า บทคัดย่อ.

และแก้ปัญหาเฉพาะได้ การจัดฝึกอบรมพนักงานให้เข้าใจในบทบาทและหน้าที่เพื่อป้องกันการผิดพลาดในบางกรณีที่เกิดฉุกเฉินขึ้นมาโดยไม่ตั้งใจ

กระบวนการงานสาธารณะสงเคราะห์

การจัดการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ต้องใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักธรรมมาธิปไตย ตัดสินใจทุกอย่างด้วยธรรมเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารต้องประพฤติธรรม และใช้หลักธรรมมาภิบาลในการบริหาร^{๑๖๕} และที่สำคัญในการบริหารนอกจากการวางแผนที่ดีแล้วก็อยู่ที่การควบคุมดูแลและสั่งการ อันเป็นกิจกรรมในการทำหน้าที่บริหารงานของผู้นำที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางที่ต้องการ และนำไปสู่เป้าหมายที่ถูกต้อง ฉะนั้นการควบคุมดูแลและสั่งการในงานสาธารณะสงเคราะห์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ดังนี้

(๑) ด้านปริมาณงาน คือ การควบคุมจำนวนของชิ้นงานที่ทำตามมาตรฐานเวลาที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

(๒) ด้านคุณภาพของงาน คือ การควบคุมดูแลด้านผลงานที่เกิดขึ้นให้ได้มาตรฐานด้านคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยนำมาวิเคราะห์เทียบกับมาตรฐานงานที่ได้ตั้งไว้ การเทียบเคียงอาจใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ทางจิตวิทยา หรือสถิติเข้าช่วย เช่น ในกรณีถูกอุทกภัย วาตะภัย เป็นต้น หรือการช่วยเหลือผู้ที่อดอยากขาดแคลน ว่าบุคคลผู้นั้นช่วยเหลือตนเองได้มากน้อยเพียงใด

(๓) ด้านเวลา ได้แก่ การควบคุมดูแลการมาทำงานตามเวลาของผู้ร่วมทีมปฏิบัติงาน การเลิกงานของผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนความรวดเร็วในการออกปฏิบัติงาน

(๔) ด้านค่าใช้จ่าย ได้แก่ การควบคุมดูแลการใช้จ่ายในการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด

(๕) ด้านกระบวนการทำงาน คือ การควบคุมกระบวนการทำงานให้ดำเนินไปตามระบบอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ให้ขัดข้อง หรือชะงักในระหว่างปฏิบัติงาน^{๑๖๖}

การจัดการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์เป็นงานที่ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และ เป็นงานที่ต้องเสียสละแรงงาน แรงทรัพย์ในเบื้องต้น ต้องมีหัวหน้าคอยควบคุมดูแล เพื่อให้งานนั้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานสากล เวลาการทำงานก็ต้องสม่ำเสมอทั้ง

^{๑๖๕} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

^{๑๖๖} ประดิษฐ์ ดิเลศ, “ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสังคมสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา, *วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตร์คุณวิวัฒน์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

เวลาเข้าปฏิบัติงาน และหลังปฏิบัติงาน ต้องมีการควบคุมดูแลค่าใช้จ่าย เพื่อให้งานได้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย พัฒนาด้านจิตใจให้ชาวบ้านรับศีลและรักษาศีล สมาธิ และปัญญาในเบื้องต้น เพื่อเป็นการไม่ประมาทในชีวิต สอนให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีสติ มีสมาธิ ในการปฏิบัติงานการพัฒนาชุมชน เน้นให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ จนเกิดกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ตามมา โดยอาศัยหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นต้นนำ ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ความเสียสละ ความสามัคคี มองเห็นประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชน

๒.๓.๖ การประยุกต์ใช้ของด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

การสังคมสงเคราะห์นั้นเป็นศาสตร์ เป็นศิลป์ และเป็นงานวิชาชีพ มีนักสังคมสงเคราะห์ เป็นผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์ถือว่าเป็นงานหลักอย่างหนึ่งของการบริการสวัสดิการสังคม หรือบริการสังคม เป็นการให้บริการแก่บุคคล กลุ่มชน และชุมชน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ให้เกิดความยุติธรรมในสังคม นอกจากนี้ การสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์ว่าวัดเป็นของชาวบ้าน การบำเพ็ญกุศลในโอกาสต่างๆ ทางวัดจะต้องอำนวยความสะดวกช่วยเหลือ พร้อมให้คำแนะนำทั้งที่บ้านและที่วัด การทำบุญกุศลตามประเพณีชีวิตและสังคมของหมู่บ้าน ได้แก่ การเก็บศพ ตั้งศพบำเพ็ญกุศล ฌาปนกิจศพ และที่เก็บกระดูก เจ้าอาวาสเป็นผู้นำของฝ่ายสงฆ์จะช่วยเหลือ โดยเฉพาะกำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ที่อาวุโสในหมู่บ้านหรือตำบลที่เป็นผู้นำชาวบ้าน จะขอความร่วมมือเจ้าอาวาสจัดงานรื่นเริงของหมู่บ้านในสถานที่ของวัดดีกว่าที่อื่น เพราะจะมีคนมาทำบุญ ทำกิจกรรมประกอบความดี เว้นความชั่วและอบายมุขต่างๆ

อย่างไรก็ดี งานสังคมสงเคราะห์ iva เป็นศาสตร์ เป็นศิลปะ และเป็นวิชาชีพ ในการที่จะช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน ซึ่งเขาไม่สามารถช่วยตนเองได้ให้มีความสามารถในการแก้ปัญหาของเขาต่อไป โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้เพื่อบรรเทาความต้องการ และปัญหาทั้งของบุคคล กลุ่มชน และชุมชน

และงานสังคมสงเคราะห์ ยังเป็นการดำเนินงานให้เกิดการบริการที่ดีแก่มวลประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีปัญหา ความเดือดร้อน และต้องการความช่วยเหลือ และในที่สุดของการช่วยเหลือนั้นก็คือ บุคคล กลุ่ม ประชาชน ที่ใช้บริการสังคมสงเคราะห์ได้มีโอกาสพบกับสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับสวัสดิภาพในชีวิตอย่างเพียงพอ แต่การช่วยเหลือเพื่อจะให้บรรลุถึงสวัสดิภาพในชีวิตของเขาทั้งหลายได้ ต้องอาศัยกลไกสังคมสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพ

ถึงกระนั้น งานสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบท และบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัด เจ้าอาวาส

พระภิกษุ เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชน และประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ให้สถานที่ที่เป็นแหล่ง ประปาหมู่บ้าน สนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้

อีกทั้งการสังคมสงเคราะห์ ยังเป็นการจัดสรรบริการทางวิชาชีพที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือบุคคลและกลุ่มคนให้ได้รับการตอบสนองความพอใจ ทั้งทางสังคมและบุคคล ตลอดจนให้บุคคลสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้น การสังคมสงเคราะห์จึงเป็นทั้งบริการและการปฏิบัติการของนักวิชาชีพสาขาหนึ่งที่มุ่งเน้นการสร้าง สัมพันธภาพอันดีระหว่างบุคคล และสภาพแวดล้อมทางสังคม

พระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการ ได้ให้ทัศนะไว้ว่า งานสาธารณสงเคราะห์ นั้น พระสงฆ์มิบทบาทหน้าที่สำคัญ แยกโดยลักษณะมี ๔ ประการคือ

(๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรม ประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

(๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้น เป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่ เพื่อเป็นแหล่งอุปโภค และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การ จัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่นๆ

(๓) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้าง ถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่อง กำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ

(๔) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชน เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วม พร้อม มอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและ เด็กด้อยโอกาส หรือกระบวนกรสงเคราะห์ปวงชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และ สาธารณภัยซึ่งได้แก่ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้

สอดคล้องกับการสาธารณสงเคราะห์นั้น พระสงฆ์ควรมิบทบาทหน้าที่สำคัญ แยกโดยลักษณะคือ

(๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น หน่วยอบรม อดต. ห้องสมุด เพื่อประชาชน มูลนิธิเพื่อคนยากจน

(๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปได้เพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาวัด เป็นต้น

(๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนน หนทาง การขุดคลอง การพัฒนาก่อสร้างวัดพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น

(๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป เช่น การช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยาก เพราะภัยทางธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง อุทกภัย อัคคีภัย เหล่านี้ถือว่าเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนอื่น ทั้งนี้รวมไปถึงการสงเคราะห์คนวัยชรา สถานเด็กกำพร้า เป็นต้น

การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์ โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา ภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส ดังกล่าวแล้ว การสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายก ทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม^{๑๑๑}

๒.๔ ทฤษฎีด้านสาธารณสงเคราะห์

กิตติพัฒน์ นนทปัทมดูล ทฤษฎีการสงเคราะห์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานการสงเคราะห์นั้น มีนักทฤษฎีนำเสนอไว้หลากหลาย แต่สามารถสรุปได้โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้^{๑๑๒}

กลุ่มที่ ๑ ทฤษฎีสำหรับปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ เป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ที่มีจุดกำเนิดจากสาขาวิชาอื่น นอกวงการสังคมสงเคราะห์ และนักสังคมสงเคราะห์ ได้นำมาใช้ในการทำงานสังคมสงเคราะห์ต่างๆ โดยใช้วิเคราะห์ทำความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์และสังคม สภาพปัญหา สถานการณ์ทางสังคม และปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีบุคลิกภาพ ทฤษฎีบทบาท เป็นต้น

^{๑๑๑} อนันท์ วิริยะพินิจ, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๔๕-๔๖.

^{๑๑๒} อนันท์ วิริยะพินิจ, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๔๕-๔๖.

กลุ่มที่ ๒ ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ เป็นทฤษฎีที่มีจุดกำเนิดภายในแวดวงของการสังคมสงเคราะห์โดยตรง แม้ว่าจะมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีในกลุ่มแรกก็ตาม แต่ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ก็มีวิวัฒนาการในด้านเนื้อหาสาระ และแนวความคิดที่เป็นของนักสังคมสงเคราะห์โดยตรง ซึ่งทฤษฎีในกลุ่มนี้สามารถแยกเป็นรายย่อยได้ดังนี้

๑) กลุ่มทฤษฎีให้แนวคิดในการปฏิบัติงาน เป็นทฤษฎีที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง ได้แก่

ก. ทฤษฎีระบบในงานสังคมสงเคราะห์ โดยต้นกำเนิดของทฤษฎีนี้เกิดจากนักชีวเคมี เมื่อประมาณ ค.ศ. ๑๙๕๐ โดยมีแนวคิดที่สำคัญดังนี้

(๑) ระบบ คือ หน่วยที่ประกอบด้วยระบบย่อยอย่างน้อยสองระบบ โดยระบบย่อย ต้องปฏิสัมพันธ์กัน

(๒) สามารถแยกระบบออกเป็นระบบย่อยได้ แต่การพิจารณาระบบต้องพิจารณาถึงผลรวมของทั้งระบบ

(๓) ระบบแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ระบบเปิด เป็นระบบที่สามารถมีการแลกเปลี่ยนข่าวสาร พลัง หรือองค์ประกอบจากระบบอื่นได้ และระบบปิด ซึ่งก็จะมีลักษณะตรงข้ามกัน

(๔) ระบบมีขอบเขต ซึ่งจะสามารถแยกออกได้อย่างชัดเจนจากระบบอื่น โดยเฉพาะจากระบบสภาวะแวดล้อม

(๕) ระบบเปิดจะมีรูปแบบของการแปลงรูป วัตถุประสงค์ ออกมาเป็นวัตถุประสงค์ ภายใต้อระบบสภาวะแวดล้อม

(๖) โดยปกติทุกระบบจะพยายามรักษาคุณภาพของระบบเสมอ

(๗) ทุกระบบดำเนินไปสู่สภาพเสื่อมสลาย ซึ่งสภาพนี้เกิดขึ้นเมื่อโครงสร้างของระบบนั้น มีความไม่เป็นระเบียบ และเมื่อไม่มีการปรับปรุงบำรุงรักษา ก็จะไปสู่สภาพเสื่อมสลาย แม้ระบบพยายามรักษาคุณภาพเพียงใด แต่ก็มีข้อจำกัดและเหตุผลมากมายที่จะทำให้ระบบไปสู่สภาพเสื่อมสลาย

(๘) ในธรรมชาติของระบบจะต้องมีการสะท้อนกลับ ซึ่งมีทั้งทางบวกและลบ ว่าต้องมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเช่นไรจึงจะสามารถดำรงไว้ซึ่งคุณภาพของระบบได้นานที่สุด

ข. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผน คือ กระบวนการปรับปรุงระบบให้ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งอาจจะเป็นการปรับปรุง การพัฒนา หรือการเปลี่ยนแปลงแบบถอนรากถอนโคนก็ได้ กระบวนการดังกล่าวนี้ประกอบด้วย ๗ ขั้นตอนได้แก่

(๑) การพัฒนาความคิด จะเปลี่ยนแปลงนักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ที่จะต้องชี้หรือกระตุ้นให้ผู้ให้บริการเกิดความกระตือรือร้นที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลง

(๒) สร้างความสัมพันธ์ที่จะเป็นประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลง นักสังคมสงเคราะห์จะต้องสร้างความสัมพันธ์ทางวิชาชีพที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง

(๓) การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้ต้องการเปลี่ยนแปลง นักสังคมสงเคราะห์จะต้องมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้ใช้บริการ หรือผู้ต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างละเอียดถูกต้อง และใช้วิจารณญาณในการวิเคราะห์โดยตรง โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ใช้บริการเป็นหลัก

(๔) การตรวจสอบทางเลือกในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา และสนองตอบความต้องการของผู้ใช้บริการ

(๕) การดำเนินการตามทางเลือกที่กำหนด

(๖) การสร้างความมั่นใจให้แก่กระบวนการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้การดำเนินงานตามทางเลือกที่กำหนดได้รับผลที่พึงประสงค์

(๗) การยุติกระบวนการเปลี่ยนแปลง

๒) กลุ่มทฤษฎีที่อธิบายกรรมวิธีในการทำงานเป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ใน ๓ วิธีการ ได้แก่

ก. การสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย มีทฤษฎีหลักที่ใช้ ๔ ทฤษฎี คือ

(๑) ทฤษฎีจิตสังคม มีความเชื่อว่า พฤติกรรมมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถทำความเข้าใจ พยากรณ์ และปรับเปลี่ยนได้ โดยศึกษาจากอดีตของเขา

(๒) ทฤษฎีการหน้าที่ มีแนวคิดว่างานสังคมสงเคราะห์มีพื้นฐานความเชื่อถือว่าจุดศูนย์กลางการเปลี่ยนแปลงได้แก่ผู้ใช้บริการเอง

(๓) ทฤษฎีการแก้ปัญหา มีแนวคิดว่าบุคคลทุกคนจะต้องมีการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน แต่การที่คนเราไม่สามารถเผชิญกับปัญหาได้นั้นเกิดจากความบกพร่อง ๓ ประการ คือ แรงจูงใจ สมรรถภาพ และโอกาส

(๔) ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม มีความเชื่อพื้นฐานมาจากจิตวิทยาการเรียนรู้ในกลุ่มทฤษฎีการวางเงื่อนไข

ข. การสังคมสงเคราะห์กลุ่มชนมีทฤษฎีที่ใช้ ๓ ทฤษฎี คือ

(๑) ทฤษฎีพัฒนาการ มีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางสังคมและปรัชญาสังคมร่วมสมัยที่ผสมผสานกัน

(๒) ทฤษฎีการปะทะรังสรรค์ มีพื้นฐานความเชื่อว่า ผู้ใช้บริการ มีความตระหนัก
เข้าใจตนเอง มีพลังในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้คนในกลุ่มสามารถสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

(๓) ทฤษฎีการป้องกันและการฟื้นฟูสภาพ นอกจากนี้ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์
ยังแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทได้แก่

ก) สังคมสงเคราะห์เฉพาะราย ประกอบด้วย

(๑) ทฤษฎีจิตสังคม เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของคนและ
การปรับตัวของคนกับสิ่งแวดล้อม

(๒) ทฤษฎีการหน้าที่ เน้นการทำหน้าที่ของหน่วยงานและการมอง
คุณค่าของมนุษย์

(๓) ทฤษฎีการแก้ไขปัญหา นำทัศนะแบบมานุษยนิยมมาผสานกับ
เหตุผลในการแก้ไขปัญหา

(๔) ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม เป็นเทคนิคการทำงานที่ซับซ้อน

ข) การสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน ประกอบด้วย

(๑) ทฤษฎีพัฒนาการมุ่งสร้างบุคคลให้เข้มแข็งในการเผชิญปัญหา

(๒) ทฤษฎีการปะทะรังสรรค์ ทำให้สัมพันธ์ภาพของแต่ละส่วนส่งผล
กระทบถึงกันหมด

(๓) ทฤษฎีการป้องกันและฟื้นฟู เน้นการทำงานกับกลุ่มที่บำบัดรักษา

ค) การสังคมสงเคราะห์ชุมชน ประกอบด้วย

(๑) การพัฒนาชุมชน เป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้น โดยคน
เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด ซึ่งสามารถจัดปัญหาของตนได้

(๒) การวางแผนทางสังคม

(๓) การปฏิบัติทางสังคม เป็นการจัดระเบียบชุมชน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการสังคมสงเคราะห์ ก็คือ ทฤษฎีในการสาธารณสุขสงเคราะห์นั้นแม้จะมี
มากมายหลายทฤษฎี ซึ่งเป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์หรือทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ แต่ก็จำเป็นอย่าง
ยิ่งที่ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ที่ต้องเข้าไปปฏิบัติหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์แก่บุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน และ
สังคม ต้องมีความรู้ ความเข้าใจในทฤษฎีดังกล่าวอันเป็นพื้นฐาน ถึงจะสามารถช่วยเหลือสงเคราะห์
ผู้อื่น เพื่อจะได้ดำเนินการงานสังคมสงเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความร่วมมือจาก
กลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างดี

ระบอบการปกครองสมัยพุทธกาลตามหลักพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้า ทรงปกครองคณะสงฆ์โดยยึดหลักธรรมมาธิปไตยในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ พระพุทธองค์เป็นผู้ จัดตั้งรูปแบบการพัฒนาเป็นสังคมต้นแบบ จักรระเบียบการอยู่ร่วมกันภายในสังคมสงฆ์ ด้วยระบบคุณธรรม (Merit System) อุปถัมภ์อนุเคราะห์เกื้อกูลกัน เอื้อต่อการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรม พระพุทธองค์ได้ทรงมอบให้คณะสงฆ์เป็นใหญ่ด้วยการปกครองใช้อำนาจการตัดสินใจในการดำเนินงานต่างๆ ด้วยหลักธรรมการบริหารกิจการงานพระศาสนา ยึดการประพฤติปฏิบัติบริหารการปกครองด้วยคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ทั้งปวง ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสแสดงธรรมจำนวนมากเพื่อเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งในการใช้อำนาจของผู้ปกครองคณะสงฆ์ภายใต้กรอบพระธรรมวินัยเป็นหลักสำคัญในการอยู่ร่วมกัน ดำเนินไปด้วยความถูกต้องดีงาม ขอมเสียดละประโยชน์สุข ส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่า ตามหลักธรรมคำสอนของพระองค์มากยิ่งขึ้นให้แก่เหล่าสาวกที่เรียกว่า “พระสงฆ์” สาวกของพระพุทธองค์ตลอดเรื่อยมา จนพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานและในที่สุดจึงยึดมาเป็นรูปแบบการปกครองจนถึงปัจจุบัน

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ คำว่า พระสังฆาธิการ มาจากคำว่า “สังฆะ” และ “อธิการ” เป็นพระสังฆาธิการ แปลตามรูปศัพท์ว่า ภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์ หรือพระภิกษุ ผู้ทำงานในคณะสงฆ์ โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง จึงหมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์^{๑๓๗}

พระสังฆาธิการ เป็นคำรวมตำแหน่ง พระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ เริ่มใช้มาแต่ พ.ศ.๒๕๐๖ จนถึงปัจจุบัน โดยมีกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ.๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดนามเป็นครั้งแรก โดยเปลี่ยนคำว่า "พระคณาธิการ" มาเป็น "พระสังฆาธิการ" ให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ รวมคำว่า "พระ" "สังฆ" และ "อธิการ" เป็น "พระสังฆาธิการ" แปลตามรูปศัพท์ว่า "พระภิกษุผู้ทำงานโดย สิทธิขาดในทางคณะสงฆ์"

^{๑๓๗} สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ, การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา โครงการประชุมพระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดเจ้าคณะอำเภอ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

"พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์ โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง" ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง "พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์" มีตำแหน่งดังนี้

- ๑) เจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส^{๑๓๔}

ผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ ดังกล่าว จะมีอำนาจเต็มตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ มติ คำสั่งของมหาเถรสมาคม ครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด พระสังฆาธิการจึงมีลักษณะความเป็นผู้นำในการพัฒนาพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด ในหมู่บ้าน และในชุมชน โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา

พระชนดล นาคสุวรรณ (นาคพิพัฒน์) กล่าวว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ โดยกำหนดตำแหน่ง พระภิกษುದำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ตามลำดับ ชั้นไว้ได้แก่ ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ภิกษุ ผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว จะมีอำนาจเต็มตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ มติ คำสั่ง ของมหาเถรสมาคม ครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด พระสังฆาธิการจึงมีลักษณะความเป็นผู้นำในการพัฒนาพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด ในหมู่บ้าน และในชุมชน โดยใช้ หลักธรรมในพระพุทธศาสนา^{๑๓๕}

คำว่า "พระสังฆาธิการ" เป็นคำรวมตำแหน่งพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เริ่มใช้มาแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ จนถึงปัจจุบัน โดยมีกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดนามเป็นครั้งแรก โดยเปลี่ยนคำว่า "พระคณาธิการ" มาเป็น

^{๑๓๔} กนก แสนประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๗๔.

^{๑๓๕} กนก แสนประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๗๔.

“พระสังฆาธิการ” ให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ รวมคำว่า “พระ” “สังฆ” และ “อธิการ” เป็น “พระสังฆาธิการ” แปลตามรูปศัพท์ว่า “พระภิกษุผู้ทำงาน โดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์” “พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง” ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง “พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์” มีตำแหน่งดังนี้

- ๑) เจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส^{๑๖}

เจ้าคณะและเจ้าอาวาสดังกล่าวนี้ เป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มตามกฎหมาย และครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ส่วนรองเจ้าคณะ รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะมีอำนาจหน้าที่เต็มตามตำแหน่ง ก็เพราะได้รับการมอบหมาย จึงบัญญัตินามว่า “พระสังฆาธิการ” ซึ่งเทียบได้กับข้าราชการของฝ่ายราชอาณาจักร ส่วนเลขานุการเจ้าคณะและเลขานุการรองเจ้าคณะหาได้เป็นพระสังฆาธิการไม่ เพราะเป็นเพียงผู้ทำการเลขานุการ

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์มีตำแหน่งดังนี้

- ๑) เจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส

^{๑๖} กนก แสนประเสริฐ, *ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๗๔.

๒.๕.๑ ความสำคัญของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ จัดการและพัฒนาการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุ สามเณร ดูแลวัด ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้ภิกษุ สามเณร มีจริยาวัตรตรงตาม ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย นับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณร มิให้ออกนอกพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะต้องบำรุงรักษา จัดการวัด และสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล^{๑๗๑}

กรมการศาสนาและกระทรวงศึกษาธิการ ระบุถึงความสำคัญของสังฆาธิการว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ จะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไปก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องด้วยพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพและเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและการจัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๗๒}

พระสงฆ์กับการบริหารจัดการ ถือว่าพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าพระสงฆ์จะทำอะไรเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในวัด หรือนำพาพุทธศาสนิกชน ทำตามขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ พระสงฆ์จะมีบทบาทเป็นอย่างยิ่ง เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะพระสงฆ์มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด สามารถให้ความรู้ที่ตนเองได้ศึกษามาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาและสังคมประเทศชาติ^{๑๗๓}

^{๑๗๑} กนก แสนประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๗๔.

^{๑๗๒} กนก แสนประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๗๔.

^{๑๗๓} กนก แสนประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๗๔.

ดังนั้นพระสังฆาธิการจึงเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติตามภารกิจของพระพุทธศาสนา มีส่วนช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการไว้ ๗ ข้อ ดังนี้^{๑๘๐}

๑. มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
๒. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
๓. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
๔. เป็นผู้ฉลาดในการปกครองสงฆ์
๕. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพ ไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
๖. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน
๗. ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อนการแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ตามกฎหมายเถรสมาคม (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ) มีดังนี้
 - ๑) การแต่งตั้งตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๓๐ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพระราชาคณะ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ โดยเห็นชอบของมหาเถรสมาคม
 - ๒) การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพ้น ๒๐ และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชคณะชั้นเทพ หรือเป็นพระราชคณะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอก หรือเป็นเปรียญธรรม ๕ ประโยค ในการแต่งตั้งคณะภาคเป็นหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติ เสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาคจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้ ในกรณีที่รองเจ้าคณะภาคพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระให้รองคณะภาคซึ่งได้รับแต่งตั้งแทนอยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

^{๑๘๐} กนก แสนประเสริฐ, *ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๗๔.

๓) การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพื้น ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งเจ้ารองคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นสามัญ หรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๖ ประโยค ในการแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดในภาคใด ให้เจ้าคณะภาคนั้น พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม

๔) ในการแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้ว มีพรรษาพื้น ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งเจ้ารองคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๔ ประโยค ในการแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดใด ให้เจ้าคณะจังหวัดนั้นคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะภาค เพื่อพิจารณาแต่งตั้งโดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

๕) ในการแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพื้น ๕ กับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือเป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์ หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรม หรือเป็นนักธรรมชั้นเอก ในการแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลในอำเภอใด ให้เจ้าคณะอำเภอนั้นคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว เสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

๖) การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามราษฎร์ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพื้น ๕ และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ ในถิ่นนั้น ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบลเจ้าสังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ ไม่มีรองเจ้าคณะตำบล ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาสในตำบลนั้นรวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่า ๓ รูป ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัด เพื่อพิจารณาแต่งตั้ง ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดนั้นดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัด เพื่อเจ้าคณะภาคพิจารณาแต่งตั้ง ในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสวัดนั้น

พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติและระบุน้ำที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

๗) การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่งคือ มีพรรษาพื้น ๑๐ เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นราช สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก ส่วนพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง คือมีพรรษาพื้น ๑๐ เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท หรือพระครูสัญญาบัตรที่มีนิตยภัตไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี การแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วแต่กรณี เสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับเพื่อมหาเถรสมาคมพิจารณา ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคดำเนินการในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติและระบุน้ำที่ที่มอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับจนถึงมหาเถรสมาคม สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงตามมติมหาเถรสมาคมการพ้นจากตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการจะพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณีมรณภาพ หรือพ้นจากความเป็นพระภิกษุ หรือลาออก หรือย้ายออกไปนอกเขตพื้นที่ที่ตนมีสำนักอยู่ หรือให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่โดยถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่^{๑๘๑}

นิกายเรียกว่า“หน” มี ๔ หน คือ หนกลาง หนเหนือ หนตะวันออก และหนใต้ ในส่วนของคณะธรรมยุต เรียกว่า คณะธรรมยุต จะรวมเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค เรียกว่า หน มีเจ้าคณะหนใหญ่ ๕ หน คือ

^{๑๘๑} กนก แสนประเสริฐ, *ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๗๔.

- ๑) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
- ๒) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ
- ๓) เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก
- ๔) เจ้าคณะใหญ่หนใต้
- ๕) เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต

พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน) กล่าวว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีหลักการปกครอง คือมุ่งความสงบเรียบร้อย มุ่งความเจริญงอกงาม และมุ่งความสามัคคีปรองดอง ซึ่งทั้ง ๓ ประการนี้เป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของการปกครองในขณะเดียวกันในการปกครองพระสงฆ์ให้ได้ผลดีตามหลักการดังกล่าวนี้^{๑๘๒}

พระครูมงคลคีรีวงศ์และคณะ กล่าวว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทุกรูปต้องพัฒนาตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยก่อนเป็นประการแรก ประการที่สองจะต้องมีรูปแบบการปกครองในวัดวาอารามให้เรียบร้อย และประการสุดท้ายจะต้องจัดรูปแบบในการศึกษาเล่าเรียนแผนกพระปริยัติธรรมขึ้น เช่น แผนกนักธรรมแผนกบาลีขึ้นในวัดของตน นอกจากนี้จะต้องอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้กับพระภิกษุสามเณร เรียกว่า พัฒนาจิตใจของพระภิกษุสามเณรให้มีความมั่นคง เพื่อพระภิกษุสามเณรจะได้นำหลักการพัฒนาจิตใจนี้ไปสอนเด็กหรือเยาวชนหรือยุวพุทธให้หันเข้ามาศึกษาหาความรู้ด้านพระพุทธศาสนา เรียกว่า จริยธรรม การให้การศึกษาด้านจริยธรรมก็คือการเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น การเปิดโรงเรียนเด็กเล็กที่เรียกว่าเด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการของมหาเถรสมาคม ก็เพื่อเป็นการชักจูงเด็กเล็กให้หันเข้ามาฟังพระสงฆ์ พระสงฆ์ก็มีบทบาทช่วยเหลือเด็กเล็กด้วยเมตตาธรรม เด็กเล็กเหล่านี้ ก็คือ ลูกหลานชาวบ้านที่ต้องออกไปประกอบอาชีพเมื่อวัดรับดูแลลูกหลานให้ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อวัด ต่อพระพุทธศาสนาก็บังเกิดขึ้นกับประชาชนจึงเห็นได้ว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส นอกจากจะมีหน้าที่ในการดูแลวัดพัฒนาวัดแล้ว ยังต้องช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนพร้อมกันไปด้วย^{๑๘๓}

พระสังฆาธิการ เป็นนามบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่การปกครองคณะสงฆ์ ในเขตปกครองของตน ได้แก่ การรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา

^{๑๘๒} กนก แสนประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๗๔.

^{๑๘๓} กนก แสนประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๗๔.

การเผยแพร่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ รวมทั้งการนิคหกรรม หรือการวินิจฉัยอธิกรณ์ หรือความผิดทางพระธรรมวินัยของพระภิกษุภิกษุณี มหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการได้กำหนด จริยาพระสังฆาธิการ ซึ่งพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตามบทบาทของพระสังฆาธิการ ดังต่อไปนี้

๑) ต้องเคารพเอื้อเฟื้อต่อกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชสั่งวรและ ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

๒) ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา โดยชอบด้วยอำนาจหน้าที่ ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้น ให้เสนอความเห็นคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง และเมื่อได้คัดค้านดังกล่าวมานั้นแล้ว แต่ผู้มีได้ถอนหรือแก้คำสั่งนั้น ถ้าคำสั่งนั้น ไม่ผิดพระวินัยต้องปฏิบัติตาม ต้องรายงานจนถึงผู้สั่งในกรณีมีการคัดค้านคำสั่ง ให้ผู้ส่ง รายงานเรื่องทั้งหมดไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตน เพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป ในการปฏิบัติหน้าที่ ห้ามทำข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่จะ ได้รับอนุญาตพิเศษเป็นครั้งคราว

๓) ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้เกิดความเสียหายแก่การ คณะสงฆ์ และการพระศาสนา และห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันควร

๔) ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบและห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร

๕) ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตนและผู้อยู่ในปกครอง

๖) ต้องรักษาส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ในทางที่ชอบ

๗) ต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา

๘) ต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผย

ทั้ง ๘ ข้อนี้เป็นจริยาอันพระสังฆาธิการต้องถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด เพราะ ละเมิดแล้วย่อมได้รับโทษฐานละเมิดจ ริยา

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์บริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดประโยชน์สุข โดยการให้ความช่วยเหลือสังคม วัดเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทในการช่วยเหลือสังคม เช่น การเผยแผ่ หลักธรรม การจัดการฝึกอบรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป ตลอดจนการสร้างสิ่งปลูกสร้างอัน เป็นสาธารณะประโยชน์นักวิชาการได้กล่าวถึงการสาธารณสงเคราะห์ ดังนี้

ทง ทศไกร (บทคัดย่อ) กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑

๑. ผลการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๑ พบว่ามีการใช้ชุดฝึกปฏิบัติงาน การประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตรอบรมระยะสั้น การฝึกอบรมเข้ม การศึกษาดูงาน การเป็นต้นแบบการทำงาน การเรียนรู้จากการปฏิบัติการเรียนรู้ด้วยตนเอง การให้คำปรึกษาการฝึกงานในสถานศึกษา ต้นแบบ โปรแกรมการเรียนรู้การศึกษาต่อการทำงาน

๒. สร้างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ ตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร พบว่า

๑) กลยุทธ์การพัฒนาวิสัยทัศน์ (จักขูมา) ประกอบด้วย (๑) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (๒) สนับสนุนให้มีการอบรมในการสร้างวิสัยทัศน์ (๓) จัดให้มีการศึกษาดูงาน

๒) กลยุทธ์การพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน (อิฐโร) ประกอบด้วย (๑) การทำแผนพัฒนา (๒) การอบรมให้ความรู้ (๓) การฝึกปฏิบัติ (๔) การศึกษาต่อ

๓) กลยุทธ์พัฒนามนุษย์สัมพันธ์ (นิยัมป็น โน) ประกอบด้วย (๑) พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับชุมชนและผู้ปกครอง (๒) พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน (๓) พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับผู้บริหารด้วยกัน (๔) พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

๓. ผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนตามหลักทฤษฎีปาปนิค สูตร ทั้ง ๔ ด้าน ทั้ง ๓ กลยุทธ์ ในภาพรวม อยู่ในระดับดีมากทุกกลยุทธ์ ทุกข้อ^{๑๔๔}

พระมิถุน มติคุโต (แคน) (บทคัดย่อ) กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา ผลการวิจัยพบว่า

๑. ภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา คือ มหาวิทยาลัยยังไม่ได้รับมอบอำนาจอย่างแท้จริง ทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าในด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ยังไม่มีการวางแผนด้านอัตรากำลังอย่างชัดเจน การมีส่วนร่วมด้านการให้ข้อมูลการบริหารทรัพยากรบุคคลยังมีน้อย ไม่มีการประเมินผลอย่างเป็นระบบ เมื่อมีการจัดไปทัศนศึกษาดูงานไม่มีการติดตามและแจ้งผลการประเมิน เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ และยังไม่มีการสร้างความผูกพันระหว่างผู้ที่เกษียณอายุไปแล้วกับผู้ที่ยังปฏิบัติ หน้าที่

^{๑๔๔} **ทง ทศไกร**, (บทคัดย่อ), กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ตามหลักทฤษฎีปาปนิค สูตรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑, **วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

๒. ผลการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา มีองค์ประกอบสำคัญ ๔ องค์ประกอบ ได้แก่

๑) วิทยาลัย “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาสู่มาตรฐานระดับสากล บนพื้นฐานหลักปรัชญาของ พระพุทธศาสนา”

๒) พันธกิจ (๑) สนับสนุนการใช้หลักปรัชญาพระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษา (๒) พัฒนาการศึกษพระพุทธศาสนาเชิงสร้างสรรค์และสื่อการเรียนรู้ (๓) บูรณาการการศึกษาและการวิจัยด้วยหลักปรัชญาพระพุทธศาสนา (๔) บริการวิชาการอย่างมีคุณภาพและเผยแพร่สู่มาตรฐานระดับสากล

๓) เป้าประสงค์ (๑) มีการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลด้วยใช้หลักปรัชญาพระพุทธศาสนา (๒) สร้างองค์ความรู้ด้านการบริหารเชิงสร้างสรรค์ (๓) พัฒนาพระพุทธศาสนาด้วยการศึกษาและการวิจัย (๔) การนำองค์ความรู้มาใช้ในการวิเคราะห์และเผยแพร่สู่มาตรฐานระดับสากล

๔) กลยุทธ์ มี ๔ กลยุทธ์ คือ (๑) กลยุทธ์พัฒนาด้านร่างกาย (๒) กลยุทธ์พัฒนาด้านจิต (๓) กลยุทธ์พัฒนาด้านสังคม (๔) กลยุทธ์พัฒนาด้านปัญญา

๓. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา ได้แก่ ด้านวิทยาลัย ด้านพันธกิจ ด้านเป้าประสงค์ กลยุทธ์พัฒนาด้านร่างกาย กลยุทธ์พัฒนาด้านจิต กลยุทธ์พัฒนาด้านสังคม กลยุทธ์พัฒนาด้านปัญญา ผลการ วิเคราะห์พบว่า มีความเป็นประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายการจากมาก ไปหาน้อย ได้แก่ กลยุทธ์พัฒนาด้านปัญญา รองลงมา คือ ด้านพันธกิจ กลยุทธ์พัฒนาด้านสังคม ด้านวิทยาลัย กลยุทธ์พัฒนาด้านร่างกาย ด้านเป้าประสงค์ และกลยุทธ์พัฒนาด้านจิต^{๑๔๕}

พระครูสมุห์สมชัย นิสฺสโก (ประกอบพรชัย) (บทคัดย่อ) กลยุทธ์การป้องกันปัญหา เสพติดตามหลักอริยสัจ ๔ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุโขทัย

๑. ผลการศึกษากลยุทธ์การป้องกันปัญหาเสพติดใน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุโขทัย พบว่า การดำเนินการแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในกลุ่มเด็กนักเรียนโรงเรียน และชุมชน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ออกกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้กลับคืนสู่สังคม ครอบครัว อบรมเลี้ยงดูให้การศึกษา ให้ข้อมูล

^{๑๔๕} พระมิณฺญ มติตุโต (แกน) (บทคัดย่อ) กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของพุทธมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา, วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชูฯ, ๒๕๖๐).

ข่าวสาร ให้ความรู้ในโรงเรียน สังคม ชุมชน ตนเอง ให้รู้จักการป้องกัน การเอาตัวรอดจากยาเสพติด สร้างภูมิคุ้มกันให้กับนักเรียนให้มีความสามารถเผชิญกับปัญหาอุปสรรคและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ภาครัฐส่งเสริมสนับสนุนจัดตั้งหน่วยงานปราบปรามยาเสพติด ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ชีวิตอย่างมีความสุข พัฒนาสภาพแวดล้อมในการป้องกันสารเสพติดในโรงเรียน พัฒนาสภาพแวดล้อมในบ้าน ชุมชน เน้นการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ในโรงเรียน ให้ความรู้ในการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด ให้ความรู้ในการปฏิเสธการใช้ยาเสพติด ขอความร่วมมือจากบิดามารดา ผู้ปกครอง ครูเพื่อนๆ และชุมชน ในการควบคุม ยาเสพติดให้หมดไปหรือน้อยลงไปจากโรงเรียน จัดทำแผนงาน โครงการวิธีดำเนินการ แนวทาง กิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โรงเรียนประสานงานความร่วมมือจากหน่วยงานภายใน และหน่วยงานภายนอก ในการร่วมมือป้องกันยาเสพติด กำหนดกิจกรรมแนวทางการป้องกันปัญหายาเสพติดในโรงเรียนกับกลุ่มนักเรียนเป้าหมาย จัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๒. สร้างกลยุทธ์การป้องกันปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ ๔ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุโขทัย พบว่า ๑) กลยุทธ์การป้องกันยาเสพติดตามหลักทฤษฎี มี ๑๒ วิธีการกิจกรรม ๒) กลยุทธ์การป้องกันยาเสพติดตามหลักสมุทัย มี ๑๘ วิธีการ ๓) กลยุทธ์การป้องกันยาเสพติดตามหลัก นิโรธ มี ๑๔ วิธีการ ๔) กลยุทธ์การป้องกันยาเสพติดตามหลัก มรรค มี ๒๗ วิธีการ

๓. ผลการประเมินกลยุทธ์การป้องกันปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ ๔ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสุโขทัย ทั้ง ๔ ด้าน ทั้ง ๔ กลยุทธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกกลยุทธ์^{๑๘๖}

พุดินันท์ ยาไชยสง (บทคัดย่อ) การศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์ของสำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลการวิจัยพบว่า ๑. สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้มีการบริหารเชิงกลยุทธ์ค่อนข้างชัดเจน ประกอบไปด้วย ๕ ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการกำหนดทิศทาง การกำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ การควบคุมและการประเมินผล

ทรงวิทย์ แก้วศรี (บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า ผลการวิจัยพบว่า การบริหารเชิงยุทธวิธี (Strategic Management) คำว่า ยุทธวิธี แปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า Strategy เดิมที่ใช้ทางด้านการทหารและการทำสงคราม ซึ่งหมายถึงวิธีทางหรือแนวทางที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อจัดสรรและวางตำแหน่งกำลังทรัพยากรทางทหารในสนาม

^{๑๘๖} พระครูสมุห์สมชัย นิสฺสโร (ประกอบพรชัย) (บทคัดย่อ), กลยุทธ์การป้องกันปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ ๔ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุโขทัย, วิทยานิพนธ์การศึกษาพุทธศาสนาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชูฯ, ๒๕๖๑).

รบ ด้วยจุดมุ่งหมายแห่งการพิชิตศัตรู เพราะฉะนั้นเดิมทีจึงมีการแปลกันว่า กลยุทธ์ มีความหมายถึงกระบวนการในการกำหนดเป้าหมายที่แน่ชัดของธุรกิจทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การสร้างหรือการพัฒนาวิธีทางในทางปฏิบัติ ตลอดจนการระดมและจัดสรรทรัพยากรขององค์การธุรกิจ เพื่อให้สามารถบรรลุถึงซึ่งเป้าหมายที่ได้ถูกกำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ในที่นี้ใช้คำว่า ยุทธศาสตร์ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒

การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Management) มีลักษณะเป็นกระบวนการบริหาร โดยมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน ๓ องค์ประกอบคือ (๑) องค์ประกอบของการวิเคราะห์เชิงยุทธวิธี (Strategic Analysis) คือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกองค์การเพื่อพิจารณาหาโอกาส (Opportunity) และภัยอันตราย (Threat) ตลอดจนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์การเพื่อหาจุดอ่อน (Weakness) และจุดแข็ง (Strength) (๒) องค์ประกอบของทางเลือกยุทธวิธี (Strategic Choice) และ (๓) องค์ประกอบของการนำยุทธวิธีไปปฏิบัติการ (Implementation)

การนำยุทธศาสตร์มาใช้ นอกเหนือไปจากการบริหารองค์การของตนให้อยู่รอด ยั่งยืน และมั่นคงแล้ว ยังเพื่อแข่งขันเอาชนะคู่ต่อสู้ในสนามแข่งขันเดียวกับตนด้วย ยุทธศาสตร์จึงถูกนำมาเป็นกรอบทฤษฎีเพื่อศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เข้ากับการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้าตามโครงร่างของงานวิจัยชิ้นนี้

๑. การคิดเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Thinking) พระพุทธเจ้าทรงกำหนดกรอบความคิดอยู่ในวงของการประกาศพรหมจรรย์ หรือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งโดยนัยก็คือการบริหารองค์การพระพุทธานันเอง มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์และความสุขของมหาชน ไม่ใช่เพื่อพระองค์เอง ผิดกับองค์การธุรกิจที่มีวัตถุประสงค์เพื่อผลประโยชน์ของตนเท่านั้น ส่วนฐานความคิดนั้น องค์การธุรกิจย่อมมุ่งผลประโยชน์ คือกำไร แต่พระพุทธเจ้าทรงมุ่งกำไรเหมือนกัน แต่ “มีความสุขเป็นกำไร” (สุขุทธิยะ) เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น โดยฐานความคิดของพระพุทธเจ้าตั้งอยู่บน “อโลกะ” แต่ฐานความคิดขององค์การธุรกิจตั้งอยู่บน “โลกะ” ในส่วนรูปแบบวิธีคิด ทรงใช้โยนิโสมนสิการ “แบบอริยสัจ ๔” ในขณะที่องค์การธุรกิจใช้ “แบบวิทยาศาสตร์” แม้ว่าวิธีการและขั้นตอนอาจเทียบกันได้ แต่เมื่อฐานความคิดตรงกันข้ามระหว่าง “อโลกะ” กับ “โลกะ” วิธีการปฏิบัติที่จะนำไปสู่ “ผลกำไร” ย่อมแตกต่างกันเหมือน “ขาว” (สุกกะ) กับ “ดำ” (กัณหา) ที่เดียว

๒. การตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Decision) แม้จะใช้การวิเคราะห์ส่วท (SWOT Analysis) เหมือนกัน แต่เมื่อวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายต่างกัน เส้นขนานระหว่างพุทธวิธีกับธุรกิจวิธีก็ยิ่งห่างออกไป ไม่ใช่ขนานห่างไกล แต่ขนานแบบหันหลังให้กันโดยสิ้นเชิง องค์ประกอบการตัดสินใจใดๆ องค์การธุรกิจอาจศึกษาวิเคราะห์สภาพต่างๆ ทั้งภายนอกภายในและมีวิสัยทัศน์

แต่ก็คาดการณ์เอาล่วงหน้า เป็นการทำนายเอาตามสภาพที่เห็น จินตนาการเอาตามที่คิด แต่วิธีการของพระพุทธเจ้า ทรงต่อยอดขึ้นไปจากนั้นคือเป็น ๒ ชั้น คือขั้นพิจารณาความคิด แยกเป็นชั้นกำหนดรู้ โดยใช้ปริญา ๓ กำกับ ขั้นตั้งใจมั่น โดยใช้อธิษฐานธรรม ๔ กำกับ ส่วนที่ต่อจากขั้นพัฒนาความคิด คือขั้นยับยั้งชั่งใจ เสมือนเป็นตัวคอยถ่วงดุล เพื่อคิดให้รอบคอบยิ่งขึ้น อย่าให้ตกหลุมพรางโดยง่าย ได้แก่ ปญจธรรม ธรรมเป็นเหตุเน้นซ้ำ ซึ่งใช้เป็นหลักธรรมกำกับเหมือนมีปัญญาต้องใช้สติกำกับ ฉะนั้น

๓. การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Planning) นอกจากใช้การวิเคราะห์ส่วทสืบเนื่องจากการตัดสินใจเชิงยุทธวิธีแล้ว พระพุทธเจ้าทรงเน้นเป็นพิเศษในการศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกในชมพูทวีปยุคนั้น โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆ คือ สภาพทางศาสนา สภาพทางการเมือง การปกครอง และสภาพสังคม ทรงศึกษาทั้งจุดแข็งจุดอ่อนของศาสนาพราหมณ์ ลัทธิครูทั้ง ๖ ตลอดจนเจ้าทรศนะ ๖๒ ด้วย ทรงเข้าใจการเมืองการปกครองของชมพูทวีป ซึ่งมีแคว้นใหญ่ๆ ถึง ๑๖ แคว้น มีแคว้นมหาอำนาจ ๔ แคว้น และอภิมหาอำนาจ ๒ แคว้น คือ มคธกับโกศล ทรงเห็นจุดอ่อนของระบบสังคมแบบพราหมณ์ที่ถือเรื่องวรรณะ ๔ เมื่อทรงศึกษาวิเคราะห์อย่างดีแล้ว จึงทรงวางแผนเชิงยุทธวิธี เพื่อประดิษฐานพระพุทธศาสนาด้วย เพื่อทรงเอาชนะคู่แข่งทางศาสนาด้วย ในขณะเดียวกันก็ต้องเอาชนะใจผู้คน โดยเฉพาะผู้มีอำนาจ เช่น พระราชา มหากษัตริย์ ชั้นปกครอง ตระกูลใหญ่ๆ ระดับเศรษฐีมหาศาล เพื่อเป็นฐานหนุนหลังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่ต้องวางแผนยุทธวิธีทั้งสิ้น ไม่ใช่เกิดเพราะพุทธบังคาล แต่เพราะพุทธจริยาอันแท้จริง หลักธรรมสำคัญที่ทรงใช้ ได้แก่ โกศล ๓ คือ ความฉลาดในทางเจริญ เรียก อายโกศล ความฉลาดในทางเสื่อม เรียก อปายโกศล และความฉลาดในวิธีการ เรียก อุบายโกศล อย่างที่ใช้เรียกกันว่า “กุศโลบาย” หลักธรรมที่เทียบคู่ได้กับหลักส่วท

๔. การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Management) ก่อนอื่นพึงทำความเข้าใจก่อนว่า คำว่าการบริหารเชิงยุทธวิธีที่กล่าวถึงในงานวิจัยนี้ หรือตามหลักการบริหารเชิงยุทธวิธีในที่อื่นๆ ก็ตาม มีความหมาย ๒ นัย คือนัยที่กว้างกับนัยที่แคบ ความหมายนัยที่กว้าง หมายถึง กระบวนการบริหารที่ใช้การวิเคราะห์ส่วทเข้ามาประกอบการพิจารณา เป็นกระบวนการทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิดเชิงยุทธวิธีไปจนถึงภาวะผู้นำเชิงยุทธวิธี เป็นความหมายอย่างกว้าง คือ เป็นหลักหรือเป็นตัวทฤษฎีการบริหารอย่างหนึ่ง ส่วนความหมายอย่างแคบ คือเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการบริหารเชิงยุทธวิธีทั้งหมด ตัดตอนเอาเฉพาะการบริหารงานจุดเดียวเพื่อเน้นปฏิบัติการ อย่างในข้อนี้ หมายถึงความหมายที่แคบของการบริหารเชิงยุทธวิธี หลักธรรมสำคัญที่ใช้ประกอบ ได้แก่ อธิปไตย ๓ ซึ่งจะยึดข้อธรรมาธิปไตยเป็นหลัก ผิดกับองค์การธุรกิจต่างๆ จะยึดอัคราธิปไตยและโลกาธิปไตย

เป็นหลัก หลักธรรมอื่นที่สำคัญมี สังคหวัตถุ ๔ อคติ ๔ สาราณียธรรม ๖ อนึ่งการบริหารจะให้
ผลสำเร็จที่จะขาดเสียมิได้คือ อิทธิบาท ๔ พละ ๔ และทิวฐธัมมิกัตถสังวัตตินิกกรรม ๔ ซึ่งถือกัน
เป็นหัวใจเศรษฐกิจ ขานเป็นมนตร์ย่อว่า อุ.อา.ก.ส.

๕. ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Leadership) องค์ประกอบการบริหารทุกอย่าง
แม้จะพร้อมเพียงเพียงไร จะดำเนินการมิได้ถ้าหากว่าขาดบุคลากร และที่สำคัญคือผู้นำหรือผู้บริหาร
สูงสุดขององค์กร ผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติ ๒ ประการคือ คุณสมบัติอันเป็นองค์คุณประจำตัว ได้แก่
“อรรถกถาสมบัติ” ในทัศนะของพระพุทธศาสนา องค์คุณสูงสุด คือวิสุทธิ ๗ จึงจะนำผู้อื่นไปตามทาง
ถึงที่หมายได้โดยไม่ผิดพลาดบกพร่องหรือถูกตำหนิติเตียน อีกคุณสมบัติหนึ่งซึ่งเกิดจากการยึดถือ
ปฏิบัติเพิ่มเติมได้ คือ“ปรหิตปฏิบัติ” คือวิธีการปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ ธรรม
เป็นเครื่องอาศัย เช่น เทศนาวิธี ๔ ปฏิสัมภิกา ๔ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ผลการวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นกรอบการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารยุทธศาสตร์การ
เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าประกอบด้วยความคิดเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Thinking)
การตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Decision) การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Planning)
การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Management) ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Leadership)
และหลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรมด้วยการใช้หลักธรรมในการพัฒนาคน พัฒนางาน
และพัฒนาคน^{๑๘๖}

๑. การสาธารณสงเคราะห์ เป็นภารกิจกรรมสำคัญของพระสงฆ์ในการทำงานช่วยเหลือ
ชาวบ้านหรือคนส่วนมากหรือคนทั่วไป ซึ่งเป็นหน้าที่ หลักของเจ้าอาวาส ตามมาตรา ๑๗ แห่ง
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ข้อ ๔ บัญญัติไว้ว่า “ให้ความสะดวกตามสมควรในการ
บำเพ็ญกุศล” การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์นั้น หลักพุทธธรรมแห่งพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือ
สำคัญที่ส่งเสริมและสนับสนุนการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างมาก การพัฒนารูปแบบการพัฒนางาน
สาธารณสงเคราะห์ตามกระบวนการทัศน์ วิถีพุทธของพระสงฆ์ต้องอาศัยหลักพุทธธรรม สำคัญ คือ
ไตรสิกขา พรหมวิหาร ๔ ราชสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร อปริหานิยธรรม ทศพิธราชธรรม สาราณีย
ธรรม สัปปริสธรรม ฯลฯ โดยพระสงฆ์ควรมีรูปแบบการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ในส่วน ที่
สังคมคาดหวังไว้ทั้ง ๒ ส่วนคือ การสงเคราะห์ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจไปพร้อมๆ กัน
โดยมีจุดมุ่งหมายอันจะนำไปสู่การพัฒนาและบูรณาการสังคมอย่างยั่งยืนถาวร ต้องพัฒนาคุณภาพ

^{๑๘๖} ทรงวิทย์ แก้วศรี, การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า, วิทยานิพนธ์
การศึกษาพุทธศาสตร์คุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ, ๒๕๕๑),
หน้า ๒๘๓.

จิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้รูปแบบการพัฒนาตามกระบวนการทศน์วิถีพุทธ เพื่อความหลุดพ้นจากแหล่งความทุกข์ ย่อมนำประโยชน์สุขอย่างสูงสุดมาสู่สังคมไทย

๒. ปัญญาด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ในปัจจุบันนี้มี ๔ ด้าน คือ ๑) ปัญหาด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ๒) ปัญหาด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ๓) ปัญหาด้านการเกื้อกูลสาธารณสุขสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสุขสมบัติ และ ๔) ปัญหาด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์

๓. งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ตามกระบวนการทศน์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ภาค ๑๕ นั้น เน้นการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบที่สามารถปฏิบัติงานออกมาแล้ว เป็นสาธารณประโยชน์จริงอย่างเป็นรูปธรรม และที่สำคัญต้องปรับประยุกต์หลักพุทธธรรมอันเหมาะสม มีหลักไตรสิกขา หลักพรหมวิหารธรรม และหลักสังคัตถุธรรม ฯลฯ มาใช้ในการปฏิบัติงานทั้งระบบอย่างเหมาะสมดีงาม โดยมีเป้าหมายจุดประสงค์หลักๆ ให้คณะสงฆ์ได้ถือปฏิบัติดำเนินการ เน้นหลักให้คณะสงฆ์ได้ทำงานช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในด้านต่างๆ เป็นหลักสำคัญ การปฏิบัติงานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ภาค ๑๕ จึงต้องเน้นหนักไปในทิศทางที่เกี่ยวกับการที่คณะสงฆ์ต้องให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมาย กฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อมุ่งพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งทางวัตถุและจิตใจ ให้มีความสมดุลทั้งกาย วาจา และจิตใจ อันจะนำความสุขความเจริญพัฒนามาสู่วัดและชุมชน สังคม ประเทศชาติ โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำที่สำคัญ และเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ก็จะส่งผลให้ก่อเกิดความสุขสงบอย่างเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน^{๑๕๕}

พระครูใบฎีกา สุรพล อาสโภ (แยมชุ่ม) (บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ตามกระบวนการทศน์วิถีพุทธ ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือ (บ้าน-วัด-รัฐ) โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อน บนพื้นฐานของหลักสามัคคีธรรม คือ เมตตา สัมมาทิฐิ และความเป็นธรรม พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงได้ เน้นความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ด้านการ

^{๑๕๕} พระครูใบฎีกา สุรพล อาสโภ (แยมชุ่ม), (บทคัดย่อ), การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ตามกระบวนการทศน์วิถีพุทธ, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ตามสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พุทธศักราช ๒๕๕๗.

ช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ คือ การส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำกลุ่มจิตอาสาประจำชุมชน ได้แก่ การพัฒนาคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของพระสังฆาธิการ การพัฒนาคุณลักษณะด้านเทคนิคการสร้างแรงจูงใจ และการพัฒนาคุณลักษณะทางด้านทักษะประสบการณ์ และความรู้ความสามารถที่สัมพันธ์ กับงานสาธารณสงเคราะห์ ด้านการถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ คือ การจัดตั้งกองทุนดูแลรักษาสาธารณสมบัติ โดยมีพระสังฆาธิการเป็นแกนนำในการรับบริจาคจากพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ การตั้งกองทุนให้เป็นที่มั่นในลักษณะทุนนิธิโดยมีผู้ดูแลในรูปแบบของคณะกรรมการที่ประกอบด้วยตัวแทนฝ่ายคณะสงฆ์ ฝ่ายบ้านเมือง และประชาชนในชุมชนนั้นๆ โดยการนำเงินในกองทุนไปใช้เน้นการการซ่อมแซมหรือบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของชุมชนให้อยู่ในสภาพดี และการจัดกิจกรรมการอบรมเยาวชนให้มิจิตสำนึกรักและหวงแหนสาธารณสมบัติของชุมชนเป็นสำคัญ และด้านการถือกุศลประชาชนหรือสรรพสัตว์ คือการจัดตั้งศูนย์ บำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยพิบัติ โดยใช้พื้นที่ของวัดเป็นที่ตั้งศูนย์ฯ มีโครงสร้างการบริหารในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีแผนปฏิบัติการรองรับกรณีเกิดภัยพิบัติกะทันหัน มีรูปแบบของการดำเนินงานหลัก คือ กิจกรรมการเยียวยาจิตใจ โดยให้พระสงฆ์ ปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรจากกรมประชาสงเคราะห์ และให้ สามารถลงปฏิบัตินอกพื้นที่เพื่อบำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยพิบัติที่ไม่สามารถเดินทางเข้ารับบริการได้^{๑๘๕}

สุริยนต์ น้อยสงวน (บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ ผลจากการวิจัยพบว่า องค์การพระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระธรรมวินัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติและปกครองคณะสงฆ์ โดยการวางหลักการมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบในองค์กรไว้ การคัดเลือกและการดำเนินงานเป็นไปด้วยความยุติธรรมตามหลักพระธรรมวินัย ๓ ประการ กล่าวคือ (๑) หลักพระวินัย คือ การแต่งตั้งสมมติด้วยการถือเอาอายุพรรษาเป็นเครื่องมือกำหนด (๒) หลักพระธรรม คือ การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเพื่อทำการแทนคณะสงฆ์ โดยถือเอาความสามารถเป็นหลักในการแต่งตั้งมอบหมายหน้าที่ให้ดำเนินการในกิจนั้นๆ กำหนดคุณสมบัติเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ (๓) หลักพระธรรมวินัยรวมกัน คือการแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเป็นเจ้าหน้าที่ทำการแทนสงฆ์ โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นการถือเอาอายุพรรษา ซึ่งผู้ที่รับการแต่งตั้งอาจจะเป็นผู้ที่มียุพรรษามากหรือ

^{๑๘๕} พระครูใบฎีกา สุรพล อา โภ (แยมขุ่ม), (บทคัดย่อ), การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ ตามกระบวนการทัศน์วิถีพุทธ, วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พุทธศักราช ๒๕๕๖.

พรรณาน้อยก็ได้ตามความเหมาะสม ตามหลักธรรมาธิปไตย ของ พุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงาน สาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการ บริหารจัดการ ได้แก่ หลักสัพปริสธรรม ที่พระพุทธเจ้า ทรงแสดงไว้ในสัพปริสสูตร อันเป็นแนวทาง ในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ เพื่อประกอบการ พิจารณาว่า หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์ มิได้มุ่งหวังกำไรหรือการแข่งขันเพียงอย่างเดียว แต่ได้ บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืน การไม่ เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ มีความเมตตาต่อกัน และรู้เท่าทันโลก โดยมีได้ปฏิเสศ กระแสโลกาภิวัตน์

รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ พระสงฆ์ ต้องอาศัยหลักพุทธธรรมทางพุทธศาสนาที่สำคัญคือ ไตรสิกขา พรหมวิหาร เป็นต้น โดยพระสงฆ์ ควรมีรูปแบบการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ในส่วนที่สังคมคาดหวังไว้ทั้ง ๒ นัย คือ การสงเคราะห์ ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจไปพร้อมๆ กัน โดยมีจุดมุ่งหมายอันจะนำไปสู่การพัฒนาและ บรูณาการสังคมอย่างยั่งยืนถาวร ต้องพัฒนาคุณภาพจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาคุณภาพ ทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้รูปแบบการปฏิบัติงาน สาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ย่อมนำประ โยชน์สุข อย่างสูงสุดมาสู่สังคมไทยสืบไป^{๑๕๐}

พระครูชินวรานุวัตร (สิงห์ ชินวโร) (บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการ การสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ การวิจัยครั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่า หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการสามารถแยกตามลักษณะสำคัญของภารกิจการสาธารณสงเคราะห์ ๔ ประการ คือ ๑) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ ดำเนินการเองซึ่งกิจ อย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น เพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือ ผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ ๓) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติ สถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนเกี่ยวกับสถานที่และวัตถุอันเป็นไป เพื่อการสาธารณะประโยชน์ และ ๔) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ หมายถึง การช่วยเหลือ

^{๑๕๐} สุริยนต์ น้อยสงวน, รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ, วิทยานพนธ์ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พุทธศักราช ๒๕๖๐.

ประชาชนในการคอยช่วยเหลือทั้งในภาวะปกติ และภาวะประสบภัยต่างๆ อันเป็นไปเพื่อการ
สาธารณะประโยชน์^{๑๕๑}

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

ทฤษฎีการบริหาร	กลยุทธ์ในการบริหารจัดการ สาธารณสงเคราะห์	การสาธารณสงเคราะห์
๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการ บริหารจัดการด้านสาธารณ สงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด ฉะเชิงเทรา	๒. เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหาร จัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการในเขต อำเภอเมือง จังหวัด ฉะเชิงเทรา	๓. เพื่อเสนอกกลยุทธ์ รูปแบบ การบริหารจัดการด้านสาธารณ สงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด ฉะเชิงเทรา

^{๑๕๑} พระครูชินวราวุฒฺ (สิงห ชินวโร), (บทคัดย่อ), การพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณ
สงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕, วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
พุทธศักราช ๒๕๕๘.

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒) เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓) เพื่อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการศึกษา

๓.๒ ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม โดยใช้วิธีวิทยาวิจัยการแบบผสมผสาน ดังนี้

๑) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสาร แสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการ สร้างรูปแบบและกระบวนการพัฒนาบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของ ชุมชน ดังนี้

(๑) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยแนวคิด กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นกรอบในการศึกษา

(๒) ทำการศึกษากลยุทธ์ สนับสนุนต่อ กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

(๓) ศึกษาเสนอรูปแบบ กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

(๔) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๒) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการสร้าง กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชาชน ชุมชน องค์กร/สถาบันการศึกษา ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

(๑) ทำการศึกษาและคัดเลือกประชากร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๒ รูป/คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับกระบวนการสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวนประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๒ รูป/คน

(๒) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารคณะสงฆ์ ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการ เจ้าอาวาส ชาวบ้าน

(๓) ดำเนินการศึกษาวเคราะห์แนวคิด กลยุทธ์ การบริหารจัดการ และแนวทางด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ความสัมพันธ์ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา วิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวจัย

(๔) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือแนวคิด หลักการ ความเป็นมา กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในมิติต่างๆ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวจัยมาเผยแพร่ให้รัฐบาล คณะสงฆ์ ผู้บริหาร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับประเทศได้รับทราบ

(๕) สรุปผลการศึกษาวจัย และข้อเสนอแนะ

๓.๒ ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

การวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์ และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ขอบเขตด้านประชากรที่ ๒. กลุ่ม

๑. ระดับเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ๑๑ รูป
๒. ระดับคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญบรรพชิตและคฤหัสถ์ ๕ รูป/คน
๓. รวม ๒๐ รูป/คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมทั้ง การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง โดยดำเนินการและใช้ เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

๑) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับ ผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการ เจ้าอาวาส ชาวบ้าน และผู้เกี่ยวข้องกับ กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด ฉะเชิงเทรา

๒) โดยพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสารรายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหา แนวคิด หลักการ ความเป็นมา กระบวนการสร้าง การใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการด้าน สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๓) ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ในการสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการด้าน สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๔) การสังเกต ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่ กับการสัมภาษณ์ เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ดังนั้น จึงมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

๑) แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) และแนวคำถามสำหรับ เจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

๒) แบบประเมินการวิเคราะห์เปรียบเทียบด้านกลยุทธ์การบริหารจัดการด้าน สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) การลงพื้นที่ในอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา โดยการสัมภาษณ์ เจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/ผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่ด้วยตนเอง

๒) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ เจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/ผู้เชี่ยวชาญตัวแทนในพื้นที่ และเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาเพื่อเห็นแนวทางการสร้างและการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๓) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๔) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการสร้างและการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๕) สรุปร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการสร้างและการใช้องค์ประกอบกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา และเพื่อให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิด กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นต้น

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การแจกแบบสอบถาม เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

๑) วิเคราะห์แนวคิด ความหมายของงาน กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๒) ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๓) การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๔) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานกับระดับการปฏิบัติที่มีต่อการสร้างและการใช้เสนอ กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๕) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ เสนอรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและการใช้องค์ประกอบและเสนอกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ ได้จากการศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field research) ด้วยวิธีการศึกษาสังเกตการณ์ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เป็นหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเหตุผล ไม่ได้มุ่งเก็บข้อมูลเป็นตัวเลขมาวิเคราะห์ วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพจะเริ่มต้นด้วยข้อมูลสภาพการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ข้อมูลเหล่านี้จะถูกนำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยวิธีการ สรุปตีความผลการวิเคราะห์ตั้งเป็นองค์ความรู้ เป็นกฎหรือทฤษฎี ส่วนข้อมูลเชิงประจักษ์จะถูกรวบรวมและนำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยวิธีการอนุมาน และสรุปเป็นข้อค้นพบ เป็นการค้นหาคำความจริงด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจะเน้นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามสภาพการณ์ที่เป็นธรรมชาติที่เรียกว่า แนวคิดแบบปรากฏการณ์นิยม (Phenomenalism) และนำเสนอผลการศึกษาดูด้วยวิธีการพรรณนา

ดังนั้น จากการศึกษาภาคเอกสาร และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ในกลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการ ที่ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าคณะอำเภอเมือง เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ผู้เชี่ยวชาญ รวมจำนวน ๒๐ รูป/คน ที่มีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยผู้วิจัยมุ่งประเด็นการสัมภาษณ์ที่จะทำให้ได้ข้อมูล ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
๒. เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
๓. เพื่อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลจากการสัมภาษณ์ สามารถสรุปวิเคราะห์ได้ ดังนี้

๔.๑ สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขของพระสังฆาธิการ ในเขต อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

การบริหารจัดการกิจการงานสาธารณสุขของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (มหานิกาย) ในปัจจุบันจึงเป็นไปตามพระธรรมวินัยและตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ และกฎหมายสาธารณสุข ฉบับที่ ๒๓ ได้ระบุอย่างชัดเจนเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการ คณะสงฆ์

การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณสุขใน ๔. ด้าน คือ ๑. การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ๒. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ๓. การเกื้อกูลสาธารณสมบัติ สถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ๔. การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์อันเป็นงานที่คณะสงฆ์พึงสงเคราะห์แก่ประชาชน

ดังนั้น เจ้าอาวาสและพระสังฆาธิการ จึงเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ให้สำเร็จไปได้ด้วยดี ด้วยเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายสาธารณสุข โดยการบริหารงานสาธารณสุขของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นไปในรูปแบบการจัดระเบียบการบริหารงานด้านสาธารณสุขของคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค เป็นไปตามความในมาตรา ๒๒ และตามมาตราที่ ๓๗ หน้าที่เจ้าอาวาส และอำนาจเจ้าอาวาส ในมาตราที่ ๓๘ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ที่กำหนดตำแหน่ง หน้าที่ และอำนาจพระสังฆาธิการ หรือผู้บริหารงานคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นคือ ๑) เจ้าคณะภาค ๒) รองเจ้าคณะภาค ๓) เจ้าคณะจังหวัด ๔) รองเจ้าคณะจังหวัด ๕) เจ้าคณะอำเภอ ๖) รองเจ้าคณะอำเภอ ๗) เจ้าคณะตำบล และ ๘) เจ้าอาวาส พระสงฆ์ทุกระดับชั้นต้องมีส่วนร่วมกันช่วยเหลือ อนุเคราะห์สงเคราะห์ประชาชนตาม สถานะภาพ การณ์ อย่างเสียสละ ท่วมท้อย่างจริงจัง

งานด้านสาธารณสุขของคณะสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ยังคงยึดรูปแบบเดิมตามหลักพระพุทธศาสนา คือ เมื่อพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้เพิ่มจำนวนมาก และได้เข้าไปมีบทบาทเกี่ยวข้องกับชุมชนมากขึ้น พระพุทธเจ้ามีพระประสงค์จะให้พระสงฆ์ได้ทำประโยชน์แก่ชุมชนอย่างกว้างขวาง จึงได้ทำขอบเขตในการสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนไว้ คือ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในมุมมองของเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑. สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล

งานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ และวัตถุ เป็นต้น ปัญหาด้านการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ สถานการณ์ปัจจุบันมีอยู่หลายประเด็นที่สะท้อนให้เห็นว่าคณะสงฆ์ควรที่จะให้ความสำคัญและแก้ไขปัญหา งานสาธารณสุขสงเคราะห์ให้ทันกับโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ประเด็นปัญหาที่ได้เก็บข้อมูลเชิงลึก คือ

๑. ปัญหายังขาดการน้อมนำธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ประการ คือ ๑. ทาน การให้ การเสียสละ แบ่งปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่น ๒. ปิยวาจา พูดจาอย่างรักกัน หมายถึง พูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวานสุภาพ นุ่มนวล เหมาะแก่บุคคล เวลา สถานที่ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ๓. อัตถจริยา ทำตนให้เป็นประโยชน์ ทำประโยชน์ให้แก่เขา ตามกำลังสติปัญญา ความรู้ความสามารถ กำลังทรัพย์และเวลา ช่วยเหลือด้วยแรงกายและขวนขวายช่วยเหลือ กิจการต่างๆ ๔. สมานัตตตา ทำตนให้เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว วางตนเหมาะสมกับฐานะ ตำแหน่ง หน้าที่การงาน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น^๑

๒. ปัญหาขาดการสนับสนุน การจัดหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชน สนับสนุนเงินทุน หรือดำเนินการสร้างถนน ประปาหมู่บ้านชุมชน^๒

๓. ปัญหาขาดงบประมาณสนับสนุนการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์ และการจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น^๓

^๑ พระครูโชติพัฒนาการ เจ้าอาวาส วัดบางปรุงธรรมโชติกราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^๒ สัมภาษณ์ พระครูสุตถาวนาพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวราราม เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

๔. ปัญหาการขาดแผนงานและการกระจายงาน และอนุเคราะห์ส่งเสริมในด้านการสาธารณสงเคราะห์ให้แก่ชุมชนไม่ทั่วถึง ครอบคลุมทุกพื้นที่^๔
๕. ปัญหาขาดการจัดกิจกรรมการด้านส่งเสริมในงานการสาธารณสงเคราะห์ให้แก่ชุมชนและการดำเนินงานหรือดำเนินกิจกรรมขาดความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม^๕
๖. ปัญหาการขาดกำลังทุนสนับสนุน และขาดการประสานร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานเอกชน^๖
๗. ปัญหาขาดการส่งเสริมสนับสนุนจากคณะสงฆ์ และประกอบกับการทำงานต่างวัด ต่างทำขาดความร่วมมือกันทำงาน ทำให้การทำงานไปคนละทิศไปคนละทางไม่สอดคล้องกันทำให้งานด้านการสาธารณสงเคราะห์ไม่ก้าวหน้าเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง^๗
๘. ปัญหาการขาดบุคลากรอันเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงานและรองรับการปฏิบัติงานในอนาคตเป็นจำนวนมาก^๘
๙. ปัญหาวัดและคณะสงฆ์ยังขาดแนวทางในการเข้าไปบริหารจัดการ เป็นกิจการที่ดำเนินการหรือจัดทำโครงการขึ้นมาเอง ในลักษณะที่ทำเป็นกิจการประจำ หรือชั่วคราว เช่น กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิ การตั้งกองทุน เพื่อช่วยเหลือคนยากจนหรือช่วยเหลือคราวประสบภัยพิบัติ การกำหนดของอภัยทาน หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นต้น ซึ่งพระเจ้าไปดำเนินการเองยังไม่ประสบผลสำเร็จเพราะติดขัดทั้งระบบการบริหารและปัจจัยภายนอกต่างๆ^๙

^๓ สัมภาษณ์ พระครูโสภาสราธิคุณ เจ้าอาวาสวัดสุทธาวาส เจ้าคณะตำบลคลองอุดม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^๔ สัมภาษณ์ พระครูวิโรจน์กิตติภัทร เจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพาราม เจ้าคณะตำบลพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^๕ สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติธรรมภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^๖ สัมภาษณ์ พระมหาประนอม กลุยาโณ เจ้าอาวาส วัดชมโพธิ์นาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^๗ สัมภาษณ์ พระครูสมุห์อนุโรจน์ วิฑิตสีโล เจ้าอาวาส วัดบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^๘ สัมภาษณ์ พระครูโชติวุฒิกุล เจ้าอาวาส วัดนาคูโมทนาชัย อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^๙ พระมหาทวิศักดิ์ อธิจิต โน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๑๐. ปัญหาการสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนของหน่วยอบรมประจำตำบล ในท้องถิ่นกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตั้งอยู่ของคณะสงฆ์ เพื่อให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตนเองได้และพัฒนาตนเอง ยังขาดแนวทางการปฏิบัติงานในทิศทางที่ถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ^{๑๐}

๑๑. ปัญหาบทบาทความสำคัญของวัดในปัจจุบันเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัดบ้านและหน่วยงานในการที่จะร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นลดน้อยลง เช่น ด้านช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้าตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นหรือไปขายแรงงานที่อื่นวัดลดบทบาทหน้าที่ความสำคัญในงานด้านนี้ไปมากบทบาทความสำคัญของวัด^{๑๑}

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการการสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การสร้างเครือข่าย ภาวความร่วมมือ ๓ ฝ่าย (บ้าน-วัด-รัฐ) โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนบนพื้นฐานของหลักสามัคคีธรรม คือ สังคหวัตถุ และความเป็นธรรม พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงได้ โดยมีแผนการประชาสัมพันธ์ที่เป็นรูปธรรม เน้นเป้าหมายวิธีดำเนินการ และการประเมินผล กระบวนการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

๒) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์

๑. ปัญหาคณะสงฆ์ ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ในการดูแลการศึกษา อบรม พระภิกษุ-สามเณร ให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อให้บุคลากรในพระพุทธศาสนา มีความรู้ความสามารถในการที่จะช่วยกัน เผยแผ่พระศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๒}

๒. ปัญหาคณะสงฆ์ ขาดการพัฒนาและปรับปรุงสภาพวัดและศาสนาสถานให้มีความสะอาดร่มรื่น ถาวรและมั่นคง อันเป็นที่เหมาะสมกับเป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการ

^{๑๐} พระครูพิธานกุลจานุกุล ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๑} พระครูโฆสิตปิยธรรม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๒} พระครูโชติพัฒนาการ เจ้าอาวาส วัดบางปรุงธรรมโชติภิราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ประกอบศาสนกิจ และการจัดกิจกรรมของท้องถิ่น ตลอดจนเป็นที่พักผ่อนจิตใจ และเป็นอุทยานทางการศึกษาของประชาชน^{๑๓}

๓. ปัญหาคณะสงฆ์ ขาดการพัฒนาวัด พัฒนาหมู่บ้าน หรือชุมชน การจัดการทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น อาจเป็นการเกื้อกูลกิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่ทำอยู่ก่อนแล้ว^{๑๔}

๔. ปัญหาคณะสงฆ์ การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภค และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดการหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่นๆ^{๑๕}

๕. ปัญหาคณะสงฆ์ ขาดการสนับสนุนและส่งเสริมให้วัดและศาสนสถานเป็นศูนย์กลางชุมชนในท้องถิ่น และขาดให้การสนับสนุนให้ทำงาน ราชการใช้ศาสนสถานเป็นศูนย์กลางประชุมอบรมของท้องถิ่นเพราะทางราชการจัดตั้งศูนย์อบรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น^{๑๖}

๖. ปัญหาคณะสงฆ์ ยังให้การสนับสนุนให้วัดและศาสนสถานทำหน้าที่เกื้อกูลสงเคราะห์ประชาชนในรูปแบบต่างๆ ไม่เพียงพอ^{๑๗}

๗. ปัญหาคณะสงฆ์ ยังขาดการสนับสนุนไม่เพียงพอต่อการศึกษาและอบรมแก่พระสังฆาธิการและผู้นำทางศาสนาให้มีความรู้ในการบริหารจัดการวัดและศาสนสถานตามหลักการบริหารสมัยใหม่^{๑๘}

^{๑๓} พระครูสุตภานาพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวราราม เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าคณะตำบลหน้าเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูโอภาสสราธิคุณ เจ้าอาวาส วัดสุทธาวาส เจ้าคณะตำบลบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูวิโรจน์กิตติภัทร เจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพาราม เจ้าคณะตำบลองอุดม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัตถรรณารักษ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระมหาประนอม กลุยาโณ วัดเจ้าอาวาสวัดชมโพชนาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์อนุโรจน์ จิตสีโล เจ้าอาวาสวัดบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๘. ปัญหาขณะสงฆ์ ในปัจจุบันลดบทบาทด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่มีพระสงฆ์ มีส่วนในการช่วยพัฒนาสังคมหลายลักษณะ เช่น ส่งเสริมการปลูกพืช หรือเกษตรธรรมชาติแบบ ครอบงจร การปลูกแตงโม การเลี้ยงปลา การเลี้ยงหมู การจัดตั้งกลุ่ม เช่น กลุ่มสัจจะออกทรัพย์ กลุ่ม ฌาปนกิจหมู่บ้าน เป็นต้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานดังกล่าว มีทั้งประสบความสำเร็จและประสบ ปัญหา^{๑๕}

๙. ปัญหาขณะสงฆ์ในปัจจุบันขาดการสนับสนุนทุนในการก่อสร้างและจัดตั้ง ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนขึ้นในชุมชน และในโรงเรียนประจำตำบลขึ้น โดยมีการจัดหาจัดพื้นที่ปรับพื้นที่ ในการก่อสร้างโรงเรียนและศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน และการก่อสร้างอาคารเรียน ห้องสมุด ห้องน้ำ ห้องสุขา อาคาร โรงอาหาร อาคารห้องประชุม สนามเด็กเล่น และพิพิธภัณฑสถาน พร้อมทั้งจัดหาอุปกรณ์ การศึกษา จัดระบบสาธารณสุขทุกอย่าง จัดสร้างจัดหาน้ำดื่ม น้ำใช้ในการบริโภคและอุปโภค จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาขึ้นเพื่อสนับสนุนมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่กำลัง ศึกษาอยู่ และส่งเสริมทุนการศึกษาต่อเนื่องให้กับเด็กเยาวชนที่ไปศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่ สูงขึ้นตามสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อจะได้นำความรู้ที่ได้รับนั้นกลับมาช่วยพัฒนาชุมชนได้ใน อนาคต ตลอดจนยังขาดสนับสนุนกองทุนอาหารกลางวันพร้อมทั้งสนับสนุนทางด้านสุขภาพและ สุขอนามัยให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถสร้างเด็กเยาวชนให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและ สติปัญญาพร้อมกันไปจนเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั้งในชุมชนและสังคม^{๑๖}

๑๐. ในสภาพปัจจุบันวัดและคณะสงฆ์ขาดการอนุรักษ์สร้างเสริมศิลปวัฒนธรรม เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษแต่โบราณกาล ศิลปวัฒนธรรม ของวัดและประจำชาติของไทย มีทั้งในรูปของขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา การแต่งกาย และใน รูปของศิลปวัตถุ ปรากฏให้เห็นอยู่โดยทั่วไป ปัจจุบันความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมขยายตัว อย่างรวดเร็วทั้งในด้านการสื่อสาร คมนาคม ธุรกิจและการค้าต่างๆ มีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางด้านศิลปวัฒนธรรมตามแบบอย่างที่เคยปฏิบัติกันมาแต่ดั้งเดิมเป็นอันมาก ทำให้ศิลปวัฒนธรรม ที่ดั้งเดิมบางอย่างที่ควรสงวนและรักษาไว้ค่อยๆ เลือน หรือถูกทำลายไป และถูกวัฒนธรรมจากต่างชาติ เข้ามาแทนที่อย่างรวดเร็ว^{๑๗}

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูโชติวุฒิกุล เจ้าอาวาส วัดนาคูโมทนาชัย อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระมหาทวีศักดิ์ อธิจิตโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพาราม อำเภอเมือง จังหวัด ฉะเชิงเทรา ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูพิธานกุลจານุกูล ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัด ฉะเชิงเทรา ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖๒

๑๒. ปัญหาศึกษาศิลปวัฒนธรรมของวัดและพระสงฆ์ในรูปของโบราณวัตถุ สถานที่อันแสดงถึงสัญลักษณ์ของความเจริญของพระพุทธศาสนาในด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรม ซึ่งปรากฏหลักฐานในรูปของวัดวาอาราม โบราณสถานและปูชนียวัตถุที่สำคัญๆ ซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ได้ถูกทำลายขาดการดูแลรักษาอย่างจริงจังไปเป็นอันมาก^{๒๒}

สรุปได้ว่า สภาพปัญหาการบริหารจัดการการสาธารณสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ คือ การส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำกลุ่มจิตอาสาประจำชุมชน ได้แก่ การบริหารจัดการคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของพระสังฆาธิการ การพัฒนาคุณลักษณะด้านเทคนิคการสร้างแรงจูงใจ และการพัฒนาคุณลักษณะทางด้านทักษะ ประสบการณ์ และความรู้ความสามารถที่สัมพันธ์กับงานสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งต้องจัดเป็นหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการระดับวัด โดยความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ หรือสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่และสำนักงานพระพุทธศาสนา ร่วมกันจัดทำหลักสูตร

๓) ปัญหาการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ

การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ

๑. ปัญหาคณะสงฆ์ ยังขาดแนวทางการเข้าไปแสวงหาการมีส่วนร่วม เป็นการช่วยเหลือในส่วนของสาธารณสมบัติ โดยมุ่งเอาผลเพื่อส่วนรวมที่เป็นสาธารณที่เป็นวัตถุ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดลอกคูคลอง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างระบบประปาและระบบไฟฟ้า หรือเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งเน้นที่สาธารณสมบัติส่วนรวมเป็นหลัก^{๒๓}

๒. ปัญหาคณะสงฆ์ ในบทบาทด้านการพัฒนาสังคมของวัดและคณะสงฆ์ลดน้อยลงมาก คือปกติพระสงฆ์จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การขุดลอก ทำประปา ถังเก็บน้ำฝน ปัญหาคณะสงฆ์ ขาดการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูโฆสิตปิยธรรม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูโชติพัฒนาการ เจ้าอาวาส วัดบางปรุงธรรมโชติกราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ และปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน^{๒๔}

๓. ปัญหาคณะสงฆ์ ถูกลดบทบาทหน้าที่ความสำคัญด้านการพัฒนาสุขภาพอนามัย ซึ่งเดิมพระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชนโดยใช้ยาแผนโบราณ ในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดยาเสพติด และที่สำคัญได้แก่ โรคทางจิตใจ แต่ปัจจุบันวิทยาการความเจริญ ความทันสมัย และการเข้าถึงหมอของประชาชนมีความสะดวกรวดเร็วด้วยระบบประกันสังคมต่างๆ มีมากยิ่งขึ้น^{๒๕}

๔. ปัญหาคณะสงฆ์ขาดความสนับสนุนในการสร้างและพัฒนาพื้นฐานปัจจัยหลักอันสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิต และนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก ทั้งไม่มีการวางแผนงานการพัฒนาอย่างเป็นแบบเป็นแผน ไม่มีเป้าหมายอย่างชัดเจน และได้ประโยชน์จริง สูญเสียความเป็นผู้นำในการทำถนนเข้าหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้าน ได้ใช้สัญจร ตลอดจนนำส่งสินค้าการเกษตร ด้านปุ๋ยสัตว์ สินค้าประจำตำบล ฯลฯ^{๒๖}

๕. คณะสงฆ์ขาดการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ และปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน^{๒๗}

๖. ปัญหาคณะสงฆ์ขาดการสนับสนุนการจัดหาจัดสร้างระบบไฟฟ้าให้แก่ชุมชน สร้างสถานีอนามัยเพื่อดูแลสุขภาพให้แก่ประชาชน จัดสร้างและเชื่อมคลองส่งน้ำ เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ในการอุปโภคบริโภค ตลอดจนการเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ^{๒๘}

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระครูสุตภาวนาพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวราราม เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าคณะตำบลหน้าเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูโสภาสสรวิชฺคคุณ เจ้าอาวาสวัดสุทธาวาส เจ้าคณะตำบลบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูวิโรจน์กิตติภัทร เจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพาราม เจ้าคณะตำบลอุดม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวรรณภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระมหาประนอม กลุยาโณ เจ้าอาวาส วัดชมโพชนาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๓. ปัญหาคณะสงฆ์ ขาดการสนับสนุนพระสงฆ์ให้มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ และปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน^{๒๕}

๔. ปัญหาคณะสงฆ์ ยังขาดไม่มีการวางแผนงานการพัฒนาอย่างเป็นแบบแผน ไม่มีเป้าหมายอย่างชัดเจน และได้ประโยชน์จริง สูญเสียความเป็นผู้นำ ในการทำถนนเข้าหมู่บ้าน เพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านได้ใช้สัญจร ตลอดจนนำส่งสินค้าการเกษตร ด้านปศุสัตว์ สินค้าประจำตำบล ฯลฯ^{๒๖}

๕. ปัญหาคณะสงฆ์ ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการที่จะช่วยเหลือประชาชน โดยใช้จ่ายแผนโบราณในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดยาเสพติด และที่สำคัญได้แก่โรคทางจิตใจ แต่ปัจจุบันวิทยาการความเจริญความทันสมัย และการเข้าถึงหมอของประชาชน มีความสะดวกรวดเร็วด้วยระบบประกันสังคมต่างๆ มีมากยิ่งขึ้น^{๒๗}

๑๐. ปัญหาคณะสงฆ์ ขาดงบประมาณสนับสนุนในการก่อสร้างถนนหนทาง การขุดลอกคูคลอง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างระบบประปาและระบบไฟฟ้า หรือเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งเน้นที่สาธารณสมบัติส่วนรวมเป็นหลัก^{๒๘}

๑๑. ปัญหาคณะสงฆ์ ขาดภาวะผู้นำในการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนการเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น ขาดการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ และปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน^{๒๙}

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์อนุโรจน์ ฐิตสีโล เจ้าอาวาส วัดบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูโชติวุฒิกุล เจ้าอาวาส วัดนาคูโมทนาชัย อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระมหาวิศักดิ์ อธิจิตโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระครูพิชานกุลจานุกุล ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูโฆษิตปิยธรรม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สรุปได้ว่า การพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณสุขสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระยอง ในด้านการถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ คือ การจัดตั้งกองทุนดูแลรักษาสาธารณสมบัติ โดยในการระดมทุนให้มีพระสังฆาธิการเป็นแกนนำ ในการรับบริจาคจากพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ การตั้งกองทุนให้เข้าไปในลักษณะทุนนิธิ โดยมีผู้ดูแล ในรูปแบบของคณะกรรมการ ประกอบด้วย ตัวแทนฝ่ายคณะสงฆ์ ตัวแทนของฝ่ายบ้านเมือง และ ตัวแทนประชาชน ในชุมชนนั้นๆ ร่วมกันรับผิดชอบ และในการนำเงินในกองทุนไปใช้เน้นการการ ซ่อมแซมหรือบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของชุมชนให้อยู่ในสภาพดี และการจัดกิจกรรมการอบรม เยาวชนให้มีจิตสำนึกรักและหวงแหนสาธารณสมบัติของชุมชนเป็นสำคัญ

๔) ปัญหาการถือกุศลประชนหรือสรรพสัตว์

การถือกุศลประชนหรือสรรพสัตว์ จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วมพร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส หรือกระบวนการสงเคราะห์ มวลชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และสาธารณภัยซึ่งได้แก่ ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้ ทั้งคุณภาพชีวิตและจิตใจ^{๓๔}

๑. ปัญหาคนไทยสังคมไทยต้องเผชิญกับความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน แม้คือเสพติดมีแนวโน้มลดลงแต่พัฒนาการของยาเสพติดการค้ำในรูปแบบใหม่เป็น เรื่องที่ต้องเตรียมรับมือ อาทิ เช่น อินเทอร์เน็ต ขณะเดียวกับการก่ออาชญากรรมยังมีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม

๒. วัดและคณะสงฆ์ ยังขาดความสมดุลแนวทางในการเข้าไปแบบให้เปล่า เช่น การช่วยผู้ประสบภัยพิบัติ ไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย การประสพภัยธรรมชาติ การ สงเคราะห์คนชรา คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส หรือการสงเคราะห์โดยประการอื่นๆ ทั้งในยามปกติและ ตามโอกาสที่มาถึง เป็นต้น ซึ่งเป็นความเมตตาเอื้ออาทรต่อผู้อื่น^{๓๕}

๓. ยังขาดกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณธรรม (ธรรมะ) ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เป็นรูปธรรมในสังคมไทย พร้อมทั้งยังขาดการอบรมสั่งสอนประชาชน อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ตั้งตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงามของพระพุทธศาสนา และยังมีบทบาทอีกหลากหลาย

^{๓๔} สัมภาษณ์พระครูโชติพัฒนาการ เจ้าอาวาส วัดบางปรุงธรรมโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัด ระยอง เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดระยอง ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูสุตถาวนาพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวราราม เลขานุการเจ้าคณะจังหวัด ระยอง เจ้าคณะตำบลหน้าเมือง จังหวัดระยอง ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ด้านในการช่วยส่งเสริม ผลักดัน คุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยให้หลุดพ้นจาก ความยากลำบาก นานัปการ วัดและคณะสงฆ์ฯ คบหาบทหน้าที่อันสำคัญเหล่านี้ทำให้พระสงฆ์กับประชาชนขาด ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันเหมือนเมื่อครั้งในอดีต^{๓๖}

๔. ปัญหาด้านกระแสวัตถุนิยม รุนแรงส่งผลให้ค่านิยมทางด้านจิตใจถูกละเลย ไปองค์ประกอบสำคัญทั้งในด้านศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ ศาสนธรรม และศาสนพิธี กำลังมีปัญหา ทั้งภายในและภายนอกอยู่รอบด้าน^{๓๗}

๕. เนื่องจากชาวพุทธบางคนละเลยการประพฤติปฏิบัติในศีลธรรมไม่เว้นแม้ผู้ ที่เข้ามาบวชในศาสนาบางคน เมื่อบวชแล้วไม่สนใจศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย อาศัยช่องทาง จากความเชื่อ ความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยของชาวพุทธแสวงหาประโยชน์ โดยวิธีการต่างๆ เช่น แสวงหาลาภสักการะโดยยึดปักหลักรับบิณฑบาตและเรียกรอเงินทองเพื่อประโยชน์ตนเอง บางครั้ง ตั้งตนเป็นหมอดูทำนายทายทัก บอกใบ้ให้ห่วย เป็นหมอยา หมอเสน่ห์หลอกลวงให้ประชาชน หลงผิด ปฏิบัติผิด และยิ่งกว่านั้นชาวพุทธบางคนก็ขนาดปลอมบวชเป็นพระภิกษุสามเณร แล้วใช้อุบายหลอกลวงที่แยบยล จนกลายเป็นข่าวตามสื่อมวลชนอยู่บ่อยครั้ง สร้างความเสียหายต่อสถาบัน พระพุทธศาสนาโดยส่วนรวม หากที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้หมดสิ้นไปโดยเร็ว ซึ่งวัดและคณะ สงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหานี้ให้กับสังคม^{๓๘}

๖. ปัญหาสังคมมีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อ ความสัมพันธ์ในครอบครัว อัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น สตรีมีการทำงานนอกบ้านสูงขึ้น การเลี้ยงดูเด็ก นอกครอบครัวเพิ่มขึ้น และการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองใหญ่เพิ่มขึ้น นำไปสู่ความแออัดสภาพแวดล้อม เสื่อม ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหานี้ให้กับสังคม^{๓๙}

๗. ปัญหาความขัดแย้งทุกระดับทั้งปัจเจก และชุมชน นำไปสู่ความรุนแรงใน สังคมรวมทั้งผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ เป็นตัวเร่งในการคุกคามวัฒนธรรมตะวันตก และพฤติกรรม

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูโอภาสสรวิคุณ เจ้าอาวาส วัดสุทธาวาส เจ้าคณะตำบลบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูวิโรจน์กิตติภัทร เจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพาราม เจ้าคณะตำบลองอุดม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวรรณภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระมหาประนอม กลุยาโณ เจ้าอาวาส วัดชมโพธิ์นาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

การบริโภค ชิมชั้บวัฒนธรรมต่างชาติโดยไม่รู้เท่า ขาดภูมิคุ้มกัน และปรับตัวไม่ได้ ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม^{๕๐}

๘. ปัญหาความเสื่อมถอยทางจริยธรรม วัฒนธรรม ขาดจิตสำนึก สถาบันทางศาสนาขาดแคลนบุคลากร ที่มีคุณภาพในการเผยแผ่ จูงใจ และมีพฤติกรรมบริโภคแบบเลียนแบบวัตถุนิยม และเป็นเหยื่อการขายตรง ด้านเทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัย เป็นตัวสื่อสร้างกระแสค่านิยมของวัยรุ่น ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม^{๕๑}

๙. ปัญหาการเพิ่มขึ้นของหนี้สินนอกระบบ บัตรเครดิต และอาชญากรรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การเคลื่อนย้ายคนโดยเสรี เป็นผลให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคใหม่ๆ โรคระบาดซ้ำอาชญากรข้ามชาติ เครือข่ายข้ามชาติ การค้ามนุษย์ ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม^{๕๒}

๑๐. ปัญหาของการจัดการสังคมสงเคราะห์ในระดับท้องถิ่น แม้มือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดสวัสดิการสงเคราะห์ประชาชน แต่ในภาพรวมทั้งประเทศยังไม่ค่อยบรรลุผลเชิงรูปธรรมมากนัก ยกเว้นสวัสดิการที่ดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดได้แก่การจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุ เบี้ยผู้พิการ และเบี้ยสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคเอดส์ ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม^{๕๓}

๑๑. ปัญหาการทำงานของภาครัฐด้วยการสังคมสงเคราะห์ยังขาดความเป็นเอกภาพ เนื่องจากขณะนั้น โยบายแห่งรัฐกำลังอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนผ่าน ความรับผิดชอบด้านการสังคมสงเคราะห์จากส่วนกลางไปสู่ราชการส่วนท้องถิ่น จึงทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงานระหว่างราชการส่วนกลางกับราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม^{๕๔}

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์อนุโรจน์ ฐิตสีโล เจ้าอาวาส วัดบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระครูโชติวุฒิกุณ เจ้าอาวาส วัดนาคูโมทนาชัย อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระมหาทวีศักดิ์ อธิจิตโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูพิธานกุลจานุกุล ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระครูโฆษิตปิยธรรม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สรุปได้ว่า สภาพปัญหาการบริหารจัดการการสาธารณสุขสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านการถือกุศลประชาชนหรือสรรพสัตว์ คือการจัดตั้งศูนย์บำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยพิบัติ โดยใช้พื้นที่ของวัดเป็นที่ตั้งศูนย์บำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยพิบัติ โครงการการบริหารเป็นรูปแบบของคณะกรรมการบริหารที่มีพระสังฆาธิการ เจ้าของพื้นที่เป็นประธาน ร่วมด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานราชการ ผู้ทรงคุณวุฒิจากกองคณะกรรมการบริหารส่วนท้องถิ่น และตัวแทนประชาชนในชุมชนเป็นกรรมการ งบประมาณมีที่มาจาการับบริจาค และมีแผนปฏิบัติการรองรับกรณีเกิดภัยพิบัติกะทันหันด้วย ในส่วนของการดำเนินงานเพื่อเยียวยาจิตใจ ให้พระสงฆ์ปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรจากกรมประชาสงเคราะห์ และให้สามารถลงปฏิบัตินอกพื้นที่ เพื่อบำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยพิบัติที่ไม่สามารถเดินทางเข้ารับบริการได้

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญ (สนทนากลุ่ม) ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑. สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล

๑. ปัญหาบทบาทความสำคัญของวัดเพื่อเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข ช่วยกันปกป้องพิทักษ์รักษาชีวิตและทรัพย์สินของทุกคนในหมู่บ้านให้เกิดความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นโจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย วาตภัย หรือภัยอื่นๆ ลดน้อยและขาดประสิทธิภาพมาก ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น ทำให้บทบาทความสำคัญของวัดหายไป^{๔๕}

๒. ปัญหาบทบาทความสำคัญของวัดในเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารของทางราชการ จำเป็นจะต้องรับทราบอย่างทันทั่วถึง ตรงไปตรงมา ยุคนี้เป็นยุคข้อมูลข่าวสารเรื่องราวต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากได้รับ

^{๔๕} สัมภาษณ์ ดร. สมศักดิ์ สายหยุด รองบริหารฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ถูกต้อง จะทำให้เราเข้าใจสภาพการณ์ของบ้านเมืองไม่ถูกต้องและนำไปสู่การแก้ไขปัญหามาไม่ถูกต้องน้อยลงเพราะความเจริญเติบโตของเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด^{๔๖}

๓. ปัญหาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จากการสนับสนุนให้พระภิกษุและผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้รับการรับรองจากทางราชการและคณะสงฆ์ จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา อบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนอย่างทั่วถึง^{๔๗}

๔. ปัญหาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ขาดการจัดทำแผนการเผยแผ่หลักธรรมให้เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างเครือข่ายการดำเนินงานเผยแผ่หลักธรรมให้ครอบคลุมทุกระดับ^{๔๘}

๕. คณะสงฆ์ในวัดต่างๆ ขาดการส่งเสริมในกิจการห้องสมุดเพื่อประชาชนในการให้สถาบันทางพระพุทธศาสนาและองค์กรที่เกี่ยวข้องภาครัฐและเอกชนมีบทบาทในการเผยแผ่หลักธรรมแก่เยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา ครูอาจารย์ ข้าราชการ และประชาชนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต^{๔๙}

๖. ปัญหาคณะสงฆ์ในวัดต่างๆ ขาดการสนับสนุนส่งเสริมการจัดอบรมการฝึกสมาธิแก่เยาวชนนักเรียน นิสิต นักศึกษา ข้าราชการ และประชาชนยังไม่ทั่วถึง ขาดระบบหลักการ ต่างวัดต่างทำไม่มีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้กิจการงานไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร^{๕๐}

๗. ปัญหาคณะสงฆ์ในวัดต่างๆ ถูกลดบทบาทลงในด้านการพัฒนาการศึกษาตั้งแต่เดิมพระสงฆ์มีบทบาทในหลายลักษณะ เช่น การให้การศึกษาแก่พระสงฆ์ด้วยกัน โดยการตั้งโรงเรียนปริยัติธรรมให้การอบรมพระลูกวัดที่บวชใหม่ ในส่วนของเยาวชนได้มีการจัดการอบรมในวันเสาร์ อาทิตย์ ให้การศึกษาผ่านดาวเทียมแก่ประชาชน จัดอุทยานการศึกษา จัดห้องสมุดในบริเวณ

^{๔๖} สัมภาษณ์ อาจารย์ภูริทัต ศรีอร่าม ประธานสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระมหาปิยบุตร ปญญาวฑฒโน ดร. ประธานสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูสุชาดิวิรคุณ ดร. อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๔๙} สัมภาษณ์พระครูสังฆรักษ์วงศ์ นาดลีโล อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๐} สัมภาษณ์พระมหาพวน อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

วัด และจัดอบรมในการพัฒนาอาชีพต่างๆ เป็นเพราะในปัจจุบันความเจริญด้านเทคโนโลยีมากระทบความสำคัญของวัดและพระสงฆ์จะลดน้อยลงมาก^{๕๑}

๘. ปัญหาคณะสงฆ์ในวัดต่างๆ ขาดความสนับสนุนส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการพัฒนาท้องถิ่น ความเป็นผู้นำชุมชนที่มีคุณธรรม และสร้างพระวิทยากรให้มากขึ้น และให้การสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์เครือข่ายให้เข้มแข็งมีองค์ความรู้ที่เด่นชัด สามารถเป็นที่ศึกษาดูงานได้ ขยายผลสู่ชุมชนใกล้เคียงได้ ซึ่งในปัจจุบันนี้ลดน้อยลงกว่าเดิมมากยิ่งขึ้น^{๕๒}

๙. ปัญหาคณะสงฆ์ในวัดต่างๆ ขาดการสนับสนุนส่งเสริมด้านการส่งเสริมอาชีพนั้น มีการสร้างและเพื่อผลประโยชน์แก่คนในชุมชน มีการสร้างศูนย์พัฒนาอาชีพและศูนย์พัฒนาอนุรักษ์ส่งเสริมภูมิปัญญาหาท้องถิ่นขึ้น จัดตั้งศูนย์สาธิตการเกษตรแบบยั่งยืน ตลอดจนจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ส่งเสริมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้น^{๕๓}

สรุปได้ว่า สภาพปัญหา วัดและคณะสงฆ์ ถูกกระทบทาบ ในการบริหารจัดการ เป็นศูนย์ในการถือกุศล และช่วยเหลือ สังคม ชุมชน เพราะขาดงบประมาณ สนับสนุน เพื่อทำผลประโยชน์ ตลอดจนจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ ส่งเสริมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้น ให้แก่สังคม และชุมชน

๒) ด้านการช่วยเหลือถือกุศลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์

๑. ปัญหาการเผยแพร่ การให้ความรู้และแนวทางเพื่อปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมในศิลปวัฒนธรรมของวัดและคณะสงฆ์ ไม่สามารถทำได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง ทำให้ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจ และความสนใจในสำคัญของศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาติที่มีอยู่แล้ว และรับเอาศิลปวัฒนธรรมจากต่างประเทศโดยมิได้มีการคัดแปลงหรือปรับปรุงให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของวัดและสังคมไทย^{๕๔}

^{๕๑} สัมภาษณ์ อาจารย์ชัชวรัตน์ ลาไป อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๒} สัมภาษณ์ อาจารย์สมภพ สายหยุด อาจารย์ ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๓} สัมภาษณ์ อาจารย์เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ อาจารย์ประจำสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๔} สัมภาษณ์ ดร. สมศักดิ์ สายหยุด รองบริหารฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๒. ปัญหาการเสื่อมถอยของประเพณีอันดีงามของประเพณีท้องถิ่น และการเสื่อมถอยของศาสนาตามกระแสสังคมไทย สังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่นในวัดในคณะสงฆ์กำลังจะสูญหายไป^{๕๕}

๓. ปัญหาการหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตก หรือวัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่เรียบง่ายไม่สลับซับซ้อน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา^{๕๖}

๔. ปัญหาความเจริญทางเทคโนโลยีที่เข้ามา เช่น การพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นับเป็นสิ่งอันสำคัญที่ทำให้ชุมชนได้รับข่าวสารเรื่องราวต่างๆ เกิดการเรียนรู้ ยอมรับและปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมุ่งความทันสมัย ไม่คำนึงถึงรากฐานวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิม^{๕๗}

๕. ปัญหาบทบาทความสำคัญของวัดในด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของคณะสงฆ์เดิมพระสงฆ์จะทำในลักษณะจัดสถานที่ในบริเวณวัดให้ร่มรื่น เป็นที่ร่มเย็น สำหรับให้ประชาชนที่มีความทุกข์ร้อนมาพึ่งพิง เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัดอบรมเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมๆ^{๕๘}

๖. ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาความเสื่อมโทรมในเชิงคุณภาพและปริมาณของสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม อันมีสาเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการพัฒนา ขอบเขตของปัญหาสิ่งแวดล้อมสามารถพิจารณาได้จากความรุนแรงของปัญหา มีถึง ๔ ระดับด้วยกัน คือระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ปัญหาสิ่งแวดล้อมมีอยู่ ๒ ลักษณะด้วยกันคือ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติในรูปของการร่อยหรอหมดไป และความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ที่เรียกว่า ภาวะมลพิษ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นผลผลิตตามมาจากการที่สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติต้องเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการกระทำของมนุษย์ เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความสูญเสียดุลยภาพ

^{๕๕} สัมภาษณ์ อาจารย์กฤษิต ศรีอร่าม ประธานสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระมหาปิยนทร ปญญาพุดโน ดร. ประธานสาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระครูสุชาติวรคุณ ดร. อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วงศ์ นาดสีโล อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

ของสิ่งแวดลอมที่มีที่ท่าว่าจะเลวร้ายลงทุกวัน อันจะต้องระดมความคิดและการกระทำช่วยกันแก้ไข ทุกวันนี้^{๕๕}

๗. ปัญหาการเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นการเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อกินเพื่อใช้ ไปเป็นการปลูกพืชเดี่ยวเพื่อขายหาเงิน ไปซื้อของกินของใช้ ทำให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองด้านอาหารและเครื่องใช้ไม่สอยได้ในปริมาณที่ลดลงจากเดิม โดยพวกเขาได้เปลี่ยนมาเพื่อหา การใช้เงินและระบบตลาดที่มีลักษณะผูกขาดเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นเกษตรกรในยุคตั้งแต่มีการพัฒนา การเกษตรแบบทุนนิยม จึงต้องตกอยู่ในสภาพเสียเปรียบ ต้องทำงานหนัก อพยพโยกย้ายพลัดพราก จากครอบครัวบ้านเกิดเมืองนอน แม้มีรายได้เป็นตัวเงินสูงขึ้นก็ตาม แต่ขณะเดียวกัน รายจ่ายของ พวกเขา กลับเพิ่มมากกว่ารายได้ที่ได้รับ ซึ่งนับว่ายิ่งทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่มีความลำบากยากแค้น เพิ่มขึ้น^{๖๐}

๘. ปัญหาการทำลายวิถีชีวิตชุมชน แบบยอมรับกรรมสิทธิ์ร่วมในเรื่องป่าไม้ ที่ ทำกิน ทรัพยากรต่างๆ และการอยู่แบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ไปเป็นวิถีชีวิตแบบการแข่งขันทรัพยากรไป เป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน เพื่อแสวงหากำไรสูงสุด และการบริโภคนิยมสูงสุด การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กันในสังคมเกษตรแบบดั้งเดิม^{๖๑}

๙. ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติสภาพแวดล้อมแหล่งทำมาหากินและ ยังชีพที่คนในชนบทเคยอาศัยทำมาหากินแบบเพียงพอ คนถูกกวาดต้อนให้เข้าสู่ระบบผลิตทุนนิยม ผูกขาดที่วิธีการผลิต วิธีการบริโภคของตน ขึ้นอยู่กับการลงทุน การจ้างงาน และการบริโภคที่ต้อง หาเงินมาซื้อเพิ่มขึ้น เป็นระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่คนในชนบทและคนงานในเมืองควบคุมไม่ได้ หรือไร้อำนาจในการตัดสินใจ ทำให้พวกเขาเป็นฝ่ายเสียเปรียบมากขึ้น^{๖๒}

สรุปได้ว่า สภาพปัญหาการเผยแพร่ การให้ความรู้และแนวทาง เพื่อปลูกฝัง ทักษะคิดและค่านิยมในศิลปวัฒนธรรมของวัดและคณะสงฆ์ ไม่สามารถทำได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง ทำให้ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชน ขาดความรู้ความเข้าใจ และความสนใจในความสำเร็จ

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระมหาพวน อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

^{๖๐} สัมภาษณ์ อาจารย์ชัชวรินทร์ ลาไป อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๖๑} สัมภาษณ์ อาจารย์สมภพ สายหยุด อาจารย์ ประจำสาขาวิชาศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๖๒} สัมภาษณ์ อาจารย์เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ อาจารย์ประจำสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ของศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาติที่มีอยู่แล้วและรับเอาศิลปวัฒนธรรมจากต่างประเทศโดยมิได้มีการตัดแปลง หรือปรับปรุงให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของวัดและสังคมไทย

๓) ปัญหาการถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ

การถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ

๑. ปัญหาคณะสงฆ์ ยังขาดแนวทางการเข้าไปแสวงหาการมีส่วนร่วม เป็นการช่วยถือกุศลในส่วนของสาธารณสมบัติ โดยมุ่งเอาผลเพื่อส่วนรวมที่เป็นสาธารณที่เป็นวัตถุ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดลอกคูคลอง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างระบบประปาและระบบไฟฟ้า หรือเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งเน้นที่สาธารณสมบัติส่วนรวมเป็นหลัก^{๖๓}

๒. ปัญหาคณะสงฆ์ ในบทบาทด้านการพัฒนาสังคมของวัดและคณะสงฆ์ลดน้อยลงมาก คือปกติพระสงฆ์จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปา ถังเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชน ในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน^{๖๔}

๓. ปัญหาคณะสงฆ์ ถูกลดบทบาทหน้าที่ความสำคัญด้านการพัฒนาสุขภาพอนามัย ซึ่งเดิมพระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชนโดยใช้ยาแผนโบราณ ในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดยาเสพติด และที่สำคัญได้แก่ โรคทางจิตใจ แต่ปัจจุบันวิทยาการความเจริญ ความทันสมัย และการเข้าถึงหมอของประชาชนมีความสะดวกรวดเร็วด้วยระบบประกันสังคมต่างๆ มีมากยิ่งขึ้น^{๖๕}

๔. ปัญหาคณะสงฆ์ ขาดความสนับสนุนในการสร้างและพัฒนาพื้นฐานปัจจัยหลักอันสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิต และนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน

^{๖๓} สัมภาษณ์ ดร. สมศักดิ์ สายหยุด รองบริหารฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๖๔} สัมภาษณ์ อาจารย์ภูริทัต ศรีอร่าม ประธานสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระมหาปิยบุตร ปญญาวุฒโน ดร. ประธานสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ควบคู่กัน ไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก ทั้งไม่มีการวางแผนงานการพัฒนาอย่างเป็นแบบ มีเป้าหมายชัดเจน และได้ประโยชน์จริง สุธัญญ์เสถียรเป็นผู้นำในการทำถนนเข้าหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านได้ใช้สัญจร ตลอดจนนำส่งสินค้าการเกษตร ด้านปศุสัตว์ สินค้าประจำตำบล ฯลฯ^{๖๖}

๕. ปัญหาขณะสงฆ์ ขาดการสนับสนุนการจัดหาจัดสร้างระบบไฟฟ้าให้แก่ชุมชน สร้างสถานีอนามัยเพื่อดูแลสุขภาพสภาพให้แก่ประชาชน จัดสร้างและเชื่อมคลองส่งน้ำเพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ในการอุปโภคบริโภค ตลอดจนการเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ^{๖๗}

๖. ปัญหาปัจจุบันพระสงฆ์ขาดการมีส่วนร่วมมีกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ และปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน^{๖๘}

๗. ปัญหาของพระสงฆ์ปัจจุบันขาดภาวะผู้นำในการทำบทบาทหน้าที่ความสำคัญด้านการพัฒนาสุขภาพอนามัย ซึ่งเดิมพระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชน โดยใช้ยาแผนโบราณ ในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดยาเสพติด และที่สำคัญได้แก่ โรคทางจิตใจ แต่ปัจจุบันวิทยาการความเจริญความทันสมัยและการเข้าถึงหมอบของประชาชนมีความสะดวกรวดเร็วด้วยระบบประกันสังคมต่างๆ มีมากยิ่งขึ้น^{๖๙}

๘. ขาดงบประมาณสนับสนุนในการสร้างและพัฒนาพื้นฐาน ปัจจัยหลักอันสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิต และนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กัน ไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก ทั้งไม่มีการวางแผนงานการพัฒนาอย่างเป็นแบบ มีเป้าหมายชัดเจน และได้ประโยชน์จริง สุธัญญ์เสถียรเป็นผู้นำในการทำถนนเข้าหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านได้ใช้สัญจร ตลอดจนนำส่งสินค้าการเกษตร ด้านปศุสัตว์ สินค้าประจำตำบล ฯลฯ^{๗๐}

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระครูสุชาดิตรคุณ ดร. อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๖๗} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วงศ์ นาดสีโล อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๖๘} สัมภาษณ์ พระมหาพวน อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๖๙} สัมภาษณ์ อาจารย์ชัยวิวัฒน์ ลาไป อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๗๐} สัมภาษณ์ อาจารย์สมภพ สายหยุด อาจารย์ ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๕. ขาดงบประมาณสนับสนุนให้แก่ชุมชน สร้างสถานีอนามัยเพื่อดูแลสุขภาพ สุขภาพให้แก่ประชาชน จัดสร้างและเชื่อมคลองส่งน้ำ เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ในการอุปโภคบริโภค ตลอดจนการเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ^{๑๐}

สรุปได้ว่า สภาพปัญหาการถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ ยังขาดแนวทางการเข้าไปแสวงหาการมีส่วนร่วม เป็นการช่วยเหลือในส่วนของสาธารณสมบัติ โดยมุ่งเอาผลเพื่อส่วนรวมที่เป็นสาธารณที่เป็นวัตถุ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดลอกคูคลอง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างระบบประปาและระบบไฟฟ้า หรือเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งเน้นที่สาธารณสมบัติส่วนรวมเป็นหลัก

๔) ปัญหาการถือกุศลประชาชนหรือสรรพสัตว์

การถือกุศลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือ ในการจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้ และน้ำท่วม พร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส หรือกระบวนการสงเคราะห์มวลชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และสาธารณภัย ซึ่งได้แก่ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้ ทั้งคุณภาพชีวิตและจิตใจ

๑. สภาพของสังคมไทยปัจจุบัน นับวันยิ่งเลวร้ายลงทุกที ตลอดทั้งปัญหาทางด้านคุณภาพชีวิต สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และจริยธรรม ในด้านการสรรค์สร้างคุณงามความดี เป็นประโยชน์ต่อตัวเองและสังคมก็หาได้ยากมาก ผิดกับเมื่อสมัยก่อน การปฏิบัติตนของคนในสังคมปัจจุบันมีแต่สภาพของความเห็นแก่ตัว เอาแต่ได้ ไม่มีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อกัน โดยเฉพาะสังคมในเมืองใหญ่ รวมทั้งสังคมชนบทด้วย สังคมไทยเป็นสังคมของพระพุทธศาสนาแต่การอบรมสั่งสอนเยาวชนของชาติในด้านจริยธรรมลดน้อยลง หรืออาจจะหายไปในบ้าน เช่น ในรั้วมหาวิทยาลัย เมืองไทยในอดีตเคยได้ชื่อว่า เมืองแห่งพระพุทธศาสนา เป็นสยามเมืองยิ้ม ประชาชนหน้าตาเบิกบาน ไม่เคร่งเครียดเหมือนในปัจจุบัน ที่รัฐบาลประกาศว่า ประชาชนยากจนข้นแค้น นายทุนข่มเหงคนจนผู้ใช้แรงงาน มองดูสภาพสังคมที่เดือนร้อนอยู่ทุกวันนี้ เป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น มีคนเข้าใจหรือยึดมั่นในพระพุทธศาสนามากน้อยแค่ไหน ในสภาพจริยธรรมศีลธรรมในสังคมไทยประชาชน

^{๑๐} สัมภาษณ์ อาจารย์เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ อาจารย์ประจำสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

จึงนับว่าได้ ไม่ว่าสังคมจะมีสภาพทางสังคมมากน้อยเพียงใด แต่ในทุกสถาบันก็ปัญหาด้วยกันแทบทั้งสิ้น ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม^{๓๒}

๒. ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นปัญหาที่อยู่คู่กับสังคมมนุษย์เป็นเวลานานไม่เว้นแม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือกำลังพัฒนา จะมีความแตกต่างกันที่ความรุนแรงของปัญหาว่ามากน้อยเพียงใด การทุจริตคอร์รัปชันได้ส่งผลให้สังคมไทยเกิดปัญหาความยากจน การกระจายรายได้ไม่เป็นธรรม มีความเหลื่อมล้ำในสังคม บั่นทอนความมั่นคง ความสงบสุข และมีผลกระทบต่อกระบวนการพัฒนาประเทศในทุกระดับ ซึ่งจากการจัดอันดับดัชนี ภาพลักษณ์คอร์รัปชันขององค์กร เพื่อความโปร่งใส นานาชาติ พบว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีปัญหาเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันอยู่ในลำดับต้นๆ ของเอเชีย และมี แนวโน้มจะทวีความรุนแรง โดยมีจำนวนเม็ดเงินที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น และมีลักษณะการกระทำเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและยากแก่การติดตามตรวจสอบ หากไม่มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจังแล้ว การทุจริตคอร์รัปชันจะกีดกร่อนเศรษฐกิจและสังคมไทย จนยากแก่การแก้ไขได้ในระยะยาว ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม^{๓๓}

๓. ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองทั้งในระดับชนบทและระดับชาติ สร้างความแตกแยกเกลียดชังกันอย่างไร เหตุผล พื้นน้อ เพื่อนบ้านทะเลาะกัน ไม่พูดกัน ไม่ร่วมมือช่วยเหลือกัน ขาดความสามัคคีปรองดองกัน ดังเช่นแต่สมัยก่อน พระสงฆ์และวัดก็ได้รับผลกระทบทางด้านความขัดแย้งอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ พระสงฆ์จำเป็นต้องเป็นผู้ที่คอยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอยู่เสมอ ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม^{๓๔}

๔. ปัญหาความแตกร้างในครอบครัว เพราะครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันมูลฐานของสังคม สมาชิกของสังคมทุกคน ก็ถือกำเนิดเกิดจากแต่ละครอบครัวนั่นเอง และเป็นสภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดตัวคนมากที่สุด ถ้าสัมพันธ์ภาพหรือสภาพครอบครัวที่ดีไม่พิการ หรือแตกร้างปัญหาทางสังคมอื่นๆ เช่น การหย่าร้าง คนจร หรือโสเภณี ศิลธรรมเสื่อม เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่มีผลกระทบต่อสังคมโดยรวมจะไม่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นปัญหาความแตกร้างในครอบครัว จึงนับว่าเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญมากที่จะต้องได้รับการแก้ไขอีกหลาย ฝ่ายโดยรวดเร็วและถูกต้องเพื่อผลประโยชน์ต่อ

^{๓๒} สัมภาษณ์ ดร. สมศักดิ์ สายหยุด รองบริหารฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๓๓} สัมภาษณ์ อาจารย์ภูริทัต ศรีอร่าม ประธานสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระมหาปิยนุตร ปญญาวุฒโน ดร. ประธานสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

การอยู่ร่วมกันของครอบครัวและสังคมโดยรวม ซึ่งวัดและพระสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือ
แก้ไขปัญหาก็กับสังคม^{๓๕}

๕. ปัญหาอาชญากรรมและธุรกรรมต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำในชีวิต คือ
ความเป็นอยู่ในปัจจุบันนี้อาจจะเกิดมาจากหลายสาเหตุหลายประการ เช่น สันดานเป็นอาชญากร
ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือ
แก้ไขปัญหาก็กับสังคม^{๓๖}

๖. ปัญหาศีลธรรมเสื่อม ปัญหาข้อนี้จุดสำคัญที่ตัวเองของบุคคลแต่ละบุคคล
เพราะตัวเองแต่ละคนมักจะวางเฉยต่อศีลธรรม ดังนั้นจะเห็นว่าผู้ที่ประพฤติทุจริต เช่น พวกขโมยก็
ไม่ยอมให้ใครมาขโมยพวกคนต่อไป พ่อค้าที่ขูดเลือดขูดเนื้อประชาชนก็ไม่ยอมจะให้ข้าราชการ
มาใช้อำนาจหน้าที่ขูดรีดเนื้อคน สามเณรที่ตบตีภรรยาได้ทุกวันๆ มีเพื่อนบ้านมาระรานกัน ข้าราชการ
ไม่มีความปราชัย เจ้าหน้าที่ไม่ยุติธรรม นี่เป็นความจริงซึ่งสามารถพิจารณาเห็นได้ในสังคมทุกวันนี้
ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาก็กับสังคม^{๓๗}

๗. ปัญหาของการจัดการสังคมสงเคราะห์ในระดับท้องถิ่น แม้มีองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดสวัสดิการสงเคราะห์ประชาชน แต่ในภาพรวมทั้งประเทศยัง
ไม่ค่อยบรรลุผลเชิงรูปธรรมมากนัก ยกเว้นสวัสดิการที่ดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ การ
จ่ายเบี้ยผู้สูงอายุ เบี้ยผู้พิการ และเบี้ยสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคเอดส์ ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วม
ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาก็กับสังคม^{๓๘}

๘. ปัญหาการทำงานของภาครัฐด้วยการสังคมสงเคราะห์ ยังขาดความเป็น
เอกภาพเนื่องจากขณะนั้นนโยบายแห่งรัฐกำลังอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านความรับผิดชอบด้าน
การสังคมสงเคราะห์จากการส่วนกลางไปสู่ราชการส่วนท้องถิ่น จึงทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการ

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูสุชาตวรคุณ ดร. อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วงศ์ นาดสีโล อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระมหาวุฒิน อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๓๘} สัมภาษณ์ อาจารย์ชัยวัฒน์ ลาไป อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ดำเนินงานระหว่างราชการส่วนกลางกับราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม^{๓๕}

๕. ปัญหาคนไทยสังคมไทยต้องเผชิญกับความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน แม้อัตราการเสียชีวิตมีแนวโน้มลดลง แต่พัฒนาการของยาเสพติดการค้ำในรูปแบบใหม่เป็นสิ่งที่ต้องเตรียมรับมือ อาทิ เช่น อินเทอร์เน็ต ไปรษณีย์ ขณะเดียวกับการก่ออาชญากรรมยังมีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม^{๓๖}

สรุปได้ว่า สภาพของสังคมไทยปัจจุบัน นับวันยิ่งเลวร้ายลงทุกที ตลอดทั้งปัญหาทางด้านคุณภาพชีวิตสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และจริยธรรม ในด้านการสรรค์สร้างคุณงามความดี เป็นประโยชน์ต่อตัวเองและสังคมก็ทำได้ยากมาก ผิดกับเมื่อสมัยก่อน การปฏิบัติตนของคนในสังคมปัจจุบันมีแต่สภาพของความเห็นแก่ตัว เอาแต่ได้ ไม่มีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อกัน โดยเฉพาะสังคมในเมืองใหญ่รวมทั้งสังคมชนบทด้วย สังคมไทยเป็นสังคมของพระพุทธศาสนาแต่การอบรมสั่งสอนเยาวชนของชาติในด้านจริยธรรมลดน้อยลง หรืออาจจะหายไปในบ้าน เช่น ในรั้วมหาวิทยาลัยเมืองไทยในอดีตเคยได้ชื่อว่า เมืองแห่งพระพุทธศาสนา เป็นสยามเมืองยิ้ม ประชาชนหน้าตาเบิกบาน ไม่เคร่งเครียดเหมือนในปัจจุบัน ที่รัฐบาลประกาศว่า ประชาชนยากจนขึ้นแค่นั้น นายทุนข่มเหงคนจนผู้ใช้แรงงานมองคุณภาพสังคมที่เดือนร้อนอยู่ทุกวันนี้ เป็นอย่างไร ทำไม่จึงเป็นอย่างนั้นมีคนเข้าใจหรือยึดมั่นในพระพุทธศาสนามากน้อยแค่ไหน สภาพจริยธรรมศีลธรรมในสังคมไทยประชาชน จึงนับได้ว่าไม่ว่าสังคมจะมีสภาพทางสังคมมากน้อยเพียงใด แต่ในทุกสถาบันก็ปัญหาด้วยกันแทบทั้งสิ้น ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม

๔.๒ กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

สัมภาษณ์ ความคิดเห็นของ เจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ในการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ไปเป็นส่วนหนึ่งในกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา การ

^{๓๕} สัมภาษณ์ อาจารย์สมภพ สายหยุด อาจารย์ประจำสาขาวิชาศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๓๖} สัมภาษณ์ อาจารย์เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ อาจารย์ประจำสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

พิจารณา ประเมินสภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอก มีสถานการณ์การวิเคราะห์ (SWOT) จุดแข็ง (strength) จุดอ่อน (weakness) โอกาส (Opportunity) อุปสรรค (Threat)

๑. เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑) ด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล

ในการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึก ผู้เชี่ยวชาญในเขตอำเภอเมือง ฉะเชิงเทรา

๑. จุดแข็ง (strength) คณะสงฆ์มีการหาแนวร่วมที่มีความพร้อมนำ สนับสนุน และทางคณะสงฆ์ก็ยังทรัพยากรอื่นที่สามารถดึงมาใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น กำลังคนที่มีความรู้ความสามารถ

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุน ทางคณะสงฆ์ก็ยังขาดทรัพยากรอื่นที่สามารถดึงมาใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น กำลังคนที่มีความรู้ความสามารถ

โอกาส (opportunity) ทางคณะสงฆ์มีโอกาสแสวงหาทรัพยากรอื่นที่สามารถดึงมาใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น กำลังคนที่มีความรู้ความสามารถ

อุปสรรค (threat) ทางคณะสงฆ์ก็ยังขาดทรัพยากรอื่นๆ ที่สามารถดึงมาใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น กำลังคนที่มีความรู้ความสามารถ^{๕๑}

๒. จุดแข็ง (strength) คณะสงฆ์จะต้องมีการกระจายข้อมูลข่าวสารให้ทั่วถึง ตลอดจนต้องถวายเป็นความรู้แก่คณะสงฆ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนา

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนคณะสงฆ์จะต้องมีการกระจายข้อมูลข่าวสารให้ทั่วถึง ตลอดจนต้องถวายเป็นความรู้แก่คณะสงฆ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนา

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาคณะสงฆ์จะต้องมีการกระจายข้อมูลข่าวสารให้ทั่วถึง ตลอดจนต้องถวายเป็นความรู้แก่คณะสงฆ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนา

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุน การจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้งเป็นต้น^{๕๒}

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระครู โชติพัฒนาการ เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทราเจ้าอาวาส วัดบางปรงธรรมโชติกราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

๓. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์ควรมีการฝึกอบรมปลูกฝังให้มวลชนมีความ
รับผิดชอบต่อสาธารณะมากขึ้น การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์จะได้ผลและมีประสิทธิภาพมาก

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุน คณะสงฆ์ควรมีการฝึกอบรม
ปลูกฝังให้มวลชนมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะมากขึ้น การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์จะ
ได้ผลและมีประสิทธิภาพมาก

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาคณะสงฆ์ควรมีการฝึกอบรมปลูกฝัง
ให้มวลชนมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะมากขึ้น การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์จะได้ผลและมี
ประสิทธิภาพมาก

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนคณะสงฆ์ควรมีการฝึกอบรม
ปลูกฝังให้มวลชนมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะมากขึ้น การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์จะได้ผล
และมีประสิทธิภาพมาก^{๔๓}

๔. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์ทั้งหลายรู้จักตำแหน่งหน้าที่ของตนเองดีแล้ว
ก็สามารถนำมาพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว

จุดอ่อน (weakness) ขาดการพัฒนาบุคลากรของคณะสงฆ์ทั้งหลายรู้จัก
ตำแหน่งหน้าที่ของตนเองดีแล้วก็สามารถนำมาพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาบุคลากรทางคณะสงฆ์ทั้งหลายรู้จัก
ตำแหน่งหน้าที่ของตนเองดีแล้วก็สามารถนำมาพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการพัฒนาบุคลากรคณะ
สงฆ์ทั้งหลายรู้จักตำแหน่งหน้าที่ของตนเองดีแล้วก็สามารถนำมาพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว^{๔๔}

๕. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์ควรมีการส่งเสริมกิจการให้มากกว่าเดิม อาจ
ควบคู่ไปกับองค์กรอื่น ขณะเดียวกันการประชาสัมพันธ์ที่ดีมีความสำคัญยิ่ง

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนคณะสงฆ์ควรมีการ
ส่งเสริมกิจการให้มากกว่าเดิม อาจควบคู่ไปกับองค์กรอื่น ขณะเดียวกัน การประชาสัมพันธ์ที่ดีมี
ความสำคัญยิ่ง

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูสุตถาวนาพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวราราม เลขานุการเจ้าคณะจังหวัด
ฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูโสภาสตราธิคุณ เจ้าอาวาส วัดสุทธาวาส เจ้าคณะตำบลคลองอุดม อำเภอเมือง
จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระครูวิโรจน์กิตติภัทร เจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพาราม เจ้าคณะตำบลบางพระ อำเภอ
เมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาคณะสงฆ์ควรมีการส่งเสริมกิจการให้มากกว่าเดิม อาจควบคู่ไปกับองค์การอื่นขณะเดียวกัน การประชาสัมพันธ์ที่ดีมีความสำคัญยิ่ง

อุปสรรค (threat) ขาดบุคลากรที่มีความสามารถคณะสงฆ์ควรมีการส่งเสริมกิจการให้มากกว่าเดิม อาจควบคู่ไปกับองค์การอื่น ขณะเดียวกันการประชาสัมพันธ์ที่ดีมีความสำคัญยิ่ง^{๔๕}

๖. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์และประชาชนต้องอยู่ร่วมกันด้วยการอนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน

จุดอ่อน (weakness) ขาดการมีส่วนร่วมกับคณะสงฆ์และประชาชนต้องอยู่ร่วมกันด้วยการอนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน

โอกาส (opportunity) ทำให้มีโอกาสนในการมีส่วนร่วมคณะสงฆ์และประชาชนต้องอยู่ร่วมกันด้วยการอนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน

อุปสรรค (threat) การมีส่วนร่วมคณะสงฆ์และประชาชนต้องอยู่ร่วมกันด้วยการอนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน^{๔๖}

๗. **จุด แข็ง (strength)** คณะสงฆ์มีการประสานงาน และความร่วมมือที่ใกล้ชิดของหน่วยงานต่างๆ โดยมีทางคณะสงฆ์เป็นแกนให้ได้ เพราะทางคณะสงฆ์สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว

จุดอ่อน (weakness) ขาดการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์มีการประสานงาน และความร่วมมือที่ใกล้ชิดของหน่วยงานต่างๆ โดยมีทางคณะสงฆ์เป็นแกนให้ได้ เพราะทางคณะสงฆ์สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาคณะสงฆ์มีการประสานงาน และความร่วมมือที่ใกล้ชิดของหน่วยงานต่างๆ โดยมีทางคณะสงฆ์เป็นแกนให้ได้ เพราะทางคณะสงฆ์สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว

อุปสรรค (threat) ขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการประสานงาน คณะสงฆ์มีการประสานงาน และความร่วมมือที่ใกล้ชิดของหน่วยงานต่างๆ โดยมีทางคณะสงฆ์เป็นแกนให้ได้ เพราะทางคณะสงฆ์สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว^{๔๗}

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวรรณภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม ๒๕๖๒

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระมหาประนอม กลุยาโณ วัดชม โพนาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม ๒๕๖๒

๘. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์ควรจัดให้มีโรงเรียนสอนศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามแบบแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอนและการทดสอบธรรมศึกษา และยังเป็นหน่วยฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในบริเวณรอบของวัด

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุน คณะสงฆ์ควรจัดให้มีโรงเรียนสอนศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามแบบแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอนและการทดสอบธรรมศึกษา และยังเป็นหน่วยฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในบริเวณรอบของวัด

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาคณะสงฆ์ควรจัดให้มีโรงเรียนสอนศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามแบบแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอนและการทดสอบธรรมศึกษา และยังเป็นหน่วยฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในบริเวณรอบของวัด

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุน คณะสงฆ์ควรจัดให้มีโรงเรียนสอนศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามแบบแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอนและการทดสอบธรรมศึกษา และยังเป็นหน่วยฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในบริเวณรอบของวัด^{๘๘}

๙. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์เป็นผู้ใหญ่ตั้งใจอุปการะผู้น้อยด้วยความเมตตาโดยการช่วยเหลือกันด้วยไมตรีจิตและให้คำปรึกษา ส่วนผู้น้อยตั้งใจกตัญญูกตเวทีต่อผู้ใหญ่ด้วยความเคารพ นอบน้อม เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่

จุดอ่อน (weakness) ขาดการดูแลไม่ทั่วถึงของคณะสงฆ์เป็นผู้ใหญ่ตั้งใจอุปการะผู้น้อยด้วยความเมตตาโดยการช่วยเหลือกันด้วยไมตรีจิตและให้คำปรึกษา ส่วนผู้น้อยตั้งใจกตัญญูกตเวทีต่อผู้ใหญ่ด้วยความเคารพ นอบน้อม เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่

โอกาส (opportunity) มีโอกาสการดูแลของคณะสงฆ์เป็นผู้ใหญ่ตั้งใจอุปการะผู้น้อยด้วยความเมตตาโดยการช่วยเหลือกันด้วยไมตรีจิตและให้คำปรึกษา ส่วนผู้น้อยตั้งใจกตัญญูกตเวทีต่อผู้ใหญ่ด้วยความเคารพ นอบน้อม เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่

^{๘๗} สัมภาษณ์พระครูสมุห์ธนโรจน์ จิตฺติโล เจ้าอาวาส วัดบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

^{๘๘} สัมภาษณ์ พระครูโชติวิฑูคุณ เจ้าอาวาส วัดนาเกลือ โทพนามัย อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

อุปสรรค (threat) ขาดการอนุเคราะห์อย่างจริงจังของคณะสงฆ์ผู้ใหญ่
ตั้งใจอุปการะผู้น้อยด้วยความเมตตาโดยการช่วยเหลือกันด้วยไมตรีจิตและให้คำปรึกษา ส่วนผู้น้อย
ตั้งใจตักตวงกตเวทีต่อผู้ใหญ่ด้วยความเคารพ นอบน้อม เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่^{๘๕}

๑๐. **จุดแข็ง (strength)** การบริหารมีขั้นตอนการปกครองที่กำหนดชัดเจน

จุดอ่อน (weakness) ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารมีขั้นตอนการปกครอง
ที่กำหนดชัดเจน

โอกาส (opportunity) มีโอกาสในการมีส่วนร่วมการบริหารมีขั้นตอนการ
ปกครองที่กำหนดชัดเจน

อุปสรรค (threat) ขาดการกระจายอำนาจการบริหารมีขั้นตอนการปกครองที่
กำหนดชัดเจน^{๘๖}

๑๑. **จุดแข็ง (strength)** การจัดตั้ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ และ
ประสานการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียนห้องเรียน

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุน การจัดตั้ง โรงเรียนพระ
ปริยัติธรรมแผนกสามัญ และประสานการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียนห้องเรียน

โอกาส (opportunity) ส่งเสริมอุปถัมภ์ศิษย์วัดให้ได้เรียนระดับมหาวิทยาลัย

อุปสรรค (threat) ขาดการสนับสนุนส่งเสริมอุปถัมภ์ศิษย์วัดให้ได้เรียน
ระดับมหาวิทยาลัย^{๘๗}

สรุปได้ว่า มีการสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสงเคราะห์ คือ วัดและ
คณะสงฆ์ต้องมีกาวแผนงานที่ดีและมีการแบ่งงาน กระจายงานในด้านการพัฒนาจิตใจให้แก่
ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ ควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสงเคราะห์ วัดต้องมีการสร้าง
กิจกรรมและส่งเสริมการมีส่วนกับชุมชนในงานพัฒนาจิตใจ และควรจัดอย่างต่อเนื่องมีแบบแผนที่
ชัดเจนและมั่นคง การสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสงเคราะห์ต้องจัดหางบประมาณและทุน
ในการงานอย่างเพียงพอเหมาะสม และต้องร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของเอกชน

^{๘๕} สัมภาษณ์ พระมหาทวีศักดิ์ อธิจิตโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพธรรม อำเภอเมือง จังหวัด
ฉะเชิงเทรา ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒

^{๘๖} สัมภาษณ์พระครูพิธานกุลจานุกุล ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัด
ฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

^{๘๗} สัมภาษณ์ พระครูโฆษิตปิยธรรม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัด
ฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๕๖๒

เพื่อให้ได้ร่วมมือกันทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ คณะสงฆ์ต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุน และต้องมีประสานงานร่วมมือ เป็นเครือข่ายเดียวกัน เพื่อการทำงานจะได้มีทิศทางเดียวกัน การสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ตลอดจนวัดต้องพัฒนาสิ่งเสริมบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงานและรองรับการปฏิบัติงานในอนาคตเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน มีเครือข่ายร่วมมือกันโดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลจริยวัตรตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทน เสียสละ ทุ่มเทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาต่อไป การสร้างแนวดำเนินการในสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตั้งอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตนเองได้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ควรสร้างแนวดำเนินการในการเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้าน และหน่วยงานในการที่จะร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้าน เช่น ช่วยกันพัฒนาหมู่บ้าน ให้มีความเจริญก้าวหน้าตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนไม่ต้องอพยพ ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นหรือไปขายแรงงานที่อื่น การสร้างแนวดำเนินการช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับภูมิปัญญาของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนมีศีลธรรม ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาด้านอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพควรสร้างแนวดำเนินการช่วยกันพัฒนาอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายที่เราเรียกกันว่า สัมมาชีพ ทั้งนี้เพื่อที่จะหารายได้มาพัฒนาครอบครัว หมู่บ้านและสังคมที่ตนอาศัยอยู่โดยไม่เลือกงาน หนักเอาเบาผู้ ยึดคติว่า คนขยันย่อมหาทรัพย์ได้

๒) ด้านการช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์

การช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ชุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึก คณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมมุ่งเน้นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์โดยรวมเป็นส่วนใหญ่ และควรมุ่งเน้นไปถึงประชาชนอย่างทั่วถึง

จุดอ่อน (weakness) ขาดการสนับสนุนคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมมุ่งเน้นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์โดยรวมเป็นส่วนใหญ่ และควรมุ่งเน้นไปถึงประชาชนอย่างทั่วถึง

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนา คณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมมุ่งเน้นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์โดยรวมเป็นส่วนใหญ่ และควรมุ่งเน้นไปถึงประชาชนอย่างทั่วถึง

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมมุ่งเน้นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์โดยรวมเป็นส่วนใหญ่ และควรมุ่งเน้นไปถึงประชาชนอย่างทั่วถึง^{๕๒}

๒. จุดแข็ง (strength) คณะสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการเดิมให้เต็มให้แก่ประชาชน หน่วยงานเอกชน และภาครัฐ โดยเฉพาะความมุ่งหวังทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และความยุติธรรม

จุดอ่อน (weakness) ขาดการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการเดิมให้เต็มให้แก่ประชาชน หน่วยงานเอกชน และภาครัฐ โดยเฉพาะความมุ่งหวังทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และความยุติธรรม

โอกาส (opportunity) มีโอกาสมิมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการเดิมให้เต็มให้แก่ประชาชน หน่วยงานเอกชน และภาครัฐ โดยเฉพาะความมุ่งหวังทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และความยุติธรรม

อุปสรรค (threat) ขาดบุคลากรที่มีประสิทธิภาพของคณะสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการเดิมให้เต็มให้แก่ประชาชน หน่วยงานเอกชน และภาครัฐ โดยเฉพาะความมุ่งหวังทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และความยุติธรรม^{๕๓}

๓. จุดแข็ง (strength) คณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมพัฒนาเน้นถึงประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะอาคารสถานที่ต่างๆ

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมพัฒนาเน้นถึงประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะอาคารสถานที่ต่างๆ

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมพัฒนาเน้นถึงประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะอาคารสถานที่ต่างๆ

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุน คณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมพัฒนาเน้นถึงประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะอาคารสถานที่ต่างๆ^{๕๔}

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระครูโชติพัฒนาการ เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าอาวาส วัดบางปรงธรรมโชติกราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูสุตถาวนาพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวราราม เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระครูโสภาสราธิคุณ เจ้าอาวาส วัดสุทธาวาส เจ้าคณะตำบลคลองอุดม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๔. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในระดับหมู่บ้าน เช่น ของใช้ประจำวัน สบู่ ผงซักฟอก ฯลฯ

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุน คณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในระดับหมู่บ้าน เช่น ของใช้ประจำวัน สบู่ ผงซักฟอก ฯลฯ

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในระดับหมู่บ้าน เช่น ของใช้ประจำวัน สบู่ ผงซักฟอก ฯลฯ

อุปสรรค (threat) ขาดบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ คณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในระดับหมู่บ้าน เช่น ของใช้ประจำวัน สบู่ ผงซักฟอก ฯลฯ^{๕๕}

๕. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมโรงเรียนสอนศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาตามแบบแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอนและคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมการจัดสอบธรรมศึกษา และยังเป็นหน่วยฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในบริเวณโดยรอบวัด^{๕๖}

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุน คณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมโรงเรียนสอนศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามแบบแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอนและคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมการจัดสอบธรรมศึกษา และยังเป็นหน่วยฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในบริเวณโดยรอบวัด

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมโรงเรียนสอนศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามแบบแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอนและคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมการจัดสอบธรรมศึกษา และยังเป็นหน่วยฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในบริเวณโดยรอบวัด

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุน คณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมโรงเรียนสอนศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามแบบแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอนและคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมการจัดสอบธรรมศึกษา และยังเป็นหน่วยฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในบริเวณโดยรอบวัด^{๕๗}

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระครูวิโรจน์กิตติภัทร เจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพาราม เจ้าคณะตำบลบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวรณาภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม ๒๕๖๒

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระมหาประนอม กลุยาโณ วัดชมโพชนาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม ๒๕๖๒

๖. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมการสอนธรรมะให้เข้าถึงจิตใจคนก่อนพยายามยกระดับจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้ขึ้นสู่จิตสาธารณะให้ได้ ก่อนใครอื่นแล้วบุคคลเหล่านั้นจึงจะมีจิตอาสา

จุดอ่อน (weakness) ขาดบุคลากรที่มีประสิทธิภาพของคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมการสอนธรรมะให้เข้าถึงจิตใจคนก่อนพยายามยกระดับจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้ขึ้นสู่จิตสาธารณะให้ได้ ก่อนใครอื่นแล้วบุคคลเหล่านั้นจึงจะมีจิตอาสา

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาบุคลากรของคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมการสอนธรรมะให้เข้าถึงจิตใจคนก่อนพยายามยกระดับจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้ขึ้นสู่จิตสาธารณะให้ได้ ก่อนใครอื่นแล้วบุคคลเหล่านั้นจึงจะมีจิตอาสา

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการอบรมบุคลากรของคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมการสอนธรรมะให้เข้าถึงจิตใจคนก่อนพยายามยกระดับจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้ขึ้นสู่จิตสาธารณะให้ได้ ก่อนใครอื่นแล้วบุคคลเหล่านั้นจึงจะมีจิตอาสา^{๕๔}

๗. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม สำหรับประชาชนทั่วไป

จุดอ่อน (weakness) ขาดบุคลากรที่มีประสิทธิภาพในการอบรมคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม สำหรับประชาชนทั่วไป

โอกาส (opportunity) มีโอกาสอบรมบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ คณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม สำหรับประชาชนทั่วไป

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณในการจัดอบรมบุคลากรของคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม สำหรับประชาชนทั่วไป^{๕๕}

๘. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์เพิ่มบุคลากรด้านกำลังคนที่มีความรู้เฉพาะด้านและกำลังทุนทรัพย์สนับสนุน

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณในการจัดอบรม คณะสงฆ์เพิ่มบุคลากรด้านกำลังคนที่มีความรู้เฉพาะด้าน และกำลังทุนทรัพย์สนับสนุน

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาอบรมของคณะสงฆ์เพิ่มบุคลากรด้านกำลังคนที่มีความรู้เฉพาะด้าน และกำลังทุนทรัพย์สนับสนุน

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์อนุโรจน์ ฐิตสีโล เจ้าอาวาส วัดบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระครู โชติวุฒิจุณ เจ้าอาวาส วัดนาเกลือ โนนทามย์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุน คณะสงฆ์เพิ่มบุคลากรด้านกำลังคนที่มีความรู้เฉพาะด้าน และกำลังทุนทรัพย์สนับสนุน^{๑๐๐}

๙. จุดแข็ง (strength) คณะสงฆ์ต้องประสานสัมพันธ์ ความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อปกป้องแต่ละองค์กรสร้างปัญหาการทุจริต และการแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง

จุดอ่อน (weakness) ขาดการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ต้องประสานสัมพันธ์ความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อปกป้องแต่ละองค์กรสร้างปัญหาการทุจริต และการแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาคณะสงฆ์ต้องประสานสัมพันธ์ ความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อปกป้องแต่ละองค์กรสร้างปัญหาการทุจริต และการแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง

อุปสรรค (threat) ขาดความสามัคคีของคณะสงฆ์ต้องประสานสัมพันธ์ความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อปกป้องแต่ละองค์กรสร้างปัญหาการทุจริต และการแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง^{๑๐๑}

๑๐. จุดแข็ง (strength) คณะสงฆ์ควรระดมทุนทรัพย์ เพราะต้องหาเงินทุนในการบริหารและพัฒนา

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุน คณะสงฆ์ควรระดมทุนทรัพย์ เพราะต้องหาเงินทุนในการบริหารและพัฒนา

โอกาส (opportunity) มีโอกาสระดมทุนทรัพย์ คณะสงฆ์ควรระดมทุนทรัพย์ เพราะต้องหาเงินทุนในการบริหารและพัฒนา

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนคณะสงฆ์ควรระดมทุนทรัพย์ เพราะต้องหาเงินทุนในการบริหารและพัฒนา^{๑๐๒}

๑๑. จุดแข็ง (strength) คณะสงฆ์ต้องให้การสนับสนุนพัฒนาบุคลากร ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อประสิทธิภาพของบุคลากร

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ พระครูโชติวุฒิกุล เจ้าอาวาส วัดนาคูโมทนาชัย อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ พระมหาทวิศักดิ์ อธิจิตฺโต ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพธรรม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ พระครูพิธานกุลจามกุล ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุน คณะสงฆ์ต้องให้การสนับสนุนพัฒนาบุคลากร ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อประสิทธิภาพของบุคลากร

โอกาส (Opportunity) มีโอกาสพัฒนาคณะสงฆ์ต้องให้การสนับสนุนพัฒนาบุคลากร ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อประสิทธิภาพของบุคลากร

อุปสรรค (Threat) คณะสงฆ์ต้องให้การสนับสนุนพัฒนาบุคลากร ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อประสิทธิภาพของบุคลากร^{๑๑๑}

สรุปได้ว่า ต้องมีส่วนเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เป็นต้น อาจเป็นการถือฤกษ์กิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชน ในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่อยู่ก่อนแล้ว เข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาที่สำคัญในการพัฒนาสังคม จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปา ถังเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน เข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญการพัฒนาวัด พัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นศาสนสถานให้เหมาะสมกับเป็นสถานที่เผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามสมณภาวะของสังคัม และให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดและศาสนสถานให้สะอาดร่มรื่น มีเสนาสนะที่สวยงามและทันสมัย ในสังคัมปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงสภาพวัดและศาสนสถานให้มีความสะอาดร่มรื่น ถาวรและมั่นคง อันเป็นเหมาะสมกับเป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบศาสนกิจและการจัดกิจกรรมของท้องถิ่น ตลอดจนเป็นที่พักผ่อนจิตใจ และเป็นอุทยานทางการศึกษาของประชาชนมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนและส่งเสริมให้วัดและพุทธศาสนสถานเป็นศูนย์กลางชุมชนในท้องถิ่น และขาดให้การสนับสนุนให้ทางราชการใช้พุทธศาสนสถานเป็นศูนย์กลางประชุมอบรมของท้องถิ่นเพราะทางราชการจัดตั้งศูนย์อบรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาให้การสนับสนุนให้วัดและพุทธศาสนสถานทำหน้าที่ถือฤกษ์สงเคราะห์ประชาชนในรูปแบบต่างๆ ไม่เพียงพอ มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการก่อสร้าง และจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนขึ้นในชุมชนและใน โรงเรียนประจำตำบลขึ้น โดยมีการจัดหาจัดพื้นที่ปรับพื้นที่ในการก่อสร้างโรงเรียนและศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน และมีการ

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ พระครูโฆษิตปิยธรรม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัด

ก่อสร้างอาคารเรียน ห้องสมุด ห้องน้ำ ห้องสุขา อาคารโรงอาหาร อาคารหอประชุม สนามเด็กเล่น และพิพิธภัณฑสถาน พร้อมทั้งจัดหาอุปกรณ์การศึกษา จัดระบบสาธารณสุขทุกอย่าง จัดสร้างจัดหา น้ำดื่ม น้ำใช้ ในการบริโภคและอุปโภค จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาขึ้นเพื่อสนับสนุน มอบทุน การศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ และส่งเสริมทุนการศึกษาต่อเนื่องให้กับเด็กเยาวชนที่ ไปศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นตามสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อจะได้ นำความรู้ที่ได้รับนั้น กลับมาช่วยพัฒนาชุมชนได้ในอนาคต นอกจากนั้นท่านยัง ได้จัดตั้งและสนับสนุนกองทุนอาหาร กลางวัน พร้อมทั้งสนับสนุนทางด้านสุขภาพและสุขอนามัยให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถสร้าง เด็กเยาวชนให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและสติปัญญาพร้อมกันไป จนเป็นที่ยอมรับของประชาชน ทั้งในชุมชน มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่มีพระสงฆ์มีส่วนในการช่วย พัฒนสังคมหลายลักษณะ เช่น ส่งเสริมการปลูกพืช หรือเกษตรธรรมชาติแบบครบวงจร การปลูก แดงโม การเลี้ยงปลา การเลี้ยงหมู การจัดตั้งกลุ่ม เช่น สัจจะออกทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน เป็นต้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานดังกล่าว มีทั้งประสบความสำเร็จและประสบปัญหา มีบทบาทหน้าที่ สำคัญในการพัฒนาการสุขภาพอนามัย พระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชนโดยให้ยาแผนโบราณใน การรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดเชื้อเสฟติด และที่สำคัญได้แก่โรคทางจิตใจ บทบาท ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์จะทำในลักษณะจัดสถานที่ในบริเวณวัดให้ร่มรื่น เป็นที่ร่มเย็น สำหรับให้ประชาชนที่มีความทุกข์ร้อนมาพึ่งพิง เป็นผู้นำในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัด อบรมเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๓) ด้านปัญหาการถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ

การถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้าง ถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่อง กำเนิดไฟฟ้า ปลูกต้นไม้ และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึกคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด ฉะเชิงเทรา

๑. จุดแข็ง (strength) คณะสงฆ์มีการอบรมพระสามเณรให้มีสมณสัญญา และอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยาบรรณ การปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมี การดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณในการจัดการอบรมของคณะสงฆ์มี การอบรมพระสามเณรให้มีสมณสัญญา และอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยาบรรณ การปฏิบัติ เกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม

โอกาส (opportunity) มีโอกาสในการพัฒนาอบรมของคณะสงฆ์มีการอบรมพระสามเณรให้มีสมณสัญญา และอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม

อุปสรรค (threat) ขาดหลักสูตรในการอบรมอย่างชัดเจนของคณะสงฆ์มีการอบรมพระสามเณรให้มีสมณสัญญา และอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม^{๑๐๔}

๒. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์มีการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลนผู้ตกทุกข์ได้ยาก จากปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ อุบัติเหตุต่างๆ เพื่อเป็นการสงเคราะห์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณในการสนับสนุนคณะสงฆ์มีการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลน ผู้ตกทุกข์ได้ยาก จากปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ อุบัติเหตุต่างๆ เพื่อเป็นการสงเคราะห์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

โอกาส (opportunity) มีโอกาสอนุเคราะห์ของคณะสงฆ์มีการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลน ผู้ตกทุกข์ได้ยาก จากปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ อุบัติเหตุต่างๆ เพื่อเป็นการสงเคราะห์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณของคณะสงฆ์มีการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลน ผู้ตกทุกข์ได้ยาก จากปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ อุบัติเหตุต่างๆ เพื่อเป็นการสงเคราะห์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง^{๑๐๕}

๓. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณในการจัดอบรมของ คณะสงฆ์ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่

โอกาส (opportunity) มีโอกาสจัดการอบรมคณะสงฆ์ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ พระครู โชติพัฒนาการ เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าอาวาส วัดบางปรองธรรมโชติกราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ พระครูสุตถาวนาพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวราราม เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

อุปสรรค (threat) ขาดบุคลากรที่มีความสามารถ คณะสงฆ์ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่^{๑๐๖}

๔. จุดแข็ง (strength) คณะสงฆ์มีการถือกุศลสาธารณสมบัติ หรือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เป็นเครื่องมือวัดถือความมีจิตสาธารณะได้อีกอย่างหนึ่ง

จุดอ่อน (weakness) คณะสงฆ์มีการถือกุศลสาธารณสมบัติ หรือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เป็นเครื่องมือวัดถือความมีจิตสาธารณะได้อีกอย่างหนึ่ง

โอกาส (opportunity) คณะสงฆ์มีการถือกุศลสาธารณสมบัติ หรือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เป็นเครื่องมือวัดถือความมีจิตสาธารณะได้อีกอย่างหนึ่ง

อุปสรรค (threat) คณะสงฆ์มีการถือกุศลสาธารณสมบัติ หรือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เป็นเครื่องมือวัดถือความมีจิตสาธารณะได้อีกอย่างหนึ่ง^{๑๐๗}

๕. จุดแข็ง (strength) คณะสงฆ์ให้ความสำคัญต่อสาธารณสมบัติที่มีของเก่ามากขึ้น มีการอนุรักษ์แล้วซ่อมแซม เพื่อให้แข็งแรงและมั่นคง อีกทั้งยังจัดสาธารณสมบัติ นั้นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและบุคคลทั่วไป

จุดอ่อน (weakness) ขาดบุคลากรดูแลของ คณะสงฆ์ให้ความสำคัญต่อสาธารณสมบัติที่มีของเก่ามากขึ้น มีการอนุรักษ์แล้วซ่อมแซม เพื่อให้แข็งแรงและมั่นคง อีกทั้งยังจัดสาธารณสมบัติ นั้นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและบุคคลทั่วไป

โอกาส (opportunity) เปิดโอกาสให้คณะสงฆ์ให้ความสำคัญต่อสาธารณสมบัติที่มีของเก่ามากขึ้นมีการอนุรักษ์แล้วซ่อมแซม เพื่อให้แข็งแรงและมั่นคง อีกทั้งยังจัดสาธารณสมบัติ นั้นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและบุคคลทั่วไป

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณในการดูแลรักษาของ คณะสงฆ์ให้ความสำคัญต่อสาธารณสมบัติที่มีของเก่ามากขึ้นมีการอนุรักษ์แล้วซ่อมแซม เพื่อให้แข็งแรงและมั่นคง อีกทั้งยังจัดสาธารณสมบัติ นั้นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและบุคคลทั่วไป^{๑๐๘}

๖. จุดแข็ง (strength) คณะสงฆ์มีการจัดให้วัดเป็นศูนย์รวมใจของชาวพุทธให้มีความศรัทธารักใคร่ในพระพุทธศาสนา

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ พระครูโสภาสราธคคุณ เจ้าอาวาส วัดสุทธาวาส เจ้าคณะตำบลคลองอุดม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ พระครูวิโรจน์กิตติภัทร เจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพาราม เจ้าคณะตำบลบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวรณาการณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม ๒๕๖๒

จุดอ่อน (weakness) ขาดบุคลากรที่มีความสามารถในทางคณะสงฆ์มีการจัดให้วัดเป็นศูนย์กลางของชาวพุทธให้มีความศรัทธารักใคร่ในพระพุทธศาสนา

โอกาส (Opportunity) มีโอกาสพัฒนาคณะสงฆ์มีการจัดให้วัดเป็นศูนย์กลางของชาวพุทธให้มีความศรัทธารักใคร่ในพระพุทธศาสนา

อุปสรรค (Threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนคณะสงฆ์มีการจัดให้วัดเป็นศูนย์กลางของชาวพุทธให้มีความศรัทธารักใคร่ในพระพุทธศาสนา^{๑๑๕}

๗. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนร่วม โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลน ผู้ตกทุกข์ได้ยาก จากภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือวิบัติเหตุต่างๆ

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนคณะสงฆ์มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนร่วม โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลน ผู้ตกทุกข์ได้ยาก จากภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือวิบัติเหตุต่างๆ

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาคณะสงฆ์มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนร่วม โดยเฉพาะช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลน ผู้ตกทุกข์ได้ยาก จากภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือวิบัติเหตุต่างๆ

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนคณะสงฆ์มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนร่วม โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลน ผู้ตกทุกข์ได้ยาก จากภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือวิบัติเหตุต่างๆ^{๑๑๖}

๘. **จุดแข็ง (strength)** วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ทางด้านสาธารณประโยชน์ กล่าวได้ว่าศาสนาถือเป็นศาสนสมบัติของส่วนรวมของคนทุกคน

จุดอ่อน (weakness) ขาดบุคลากรที่มีความสามารถของวัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจทางด้านสาธารณประโยชน์ กล่าวได้ว่าศาสนาถือเป็นศาสนสมบัติของส่วนรวมของคนทุกคน

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ทางด้านสาธารณประโยชน์ กล่าวได้ว่าศาสนาถือเป็นศาสนสมบัติของส่วนรวมของคนทุกคน

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ พระมหาประนอม กลุยาโณ วัดชมโพชนาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์อนุโรจน์ ฐิตสีโล เจ้าอาวาส วัดบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ มกราคม ๒๕๕๖๒

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนการอบรมบุคลากรของวัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ทางด้านสาธารณประโยชน์ กล่าวได้ว่าศาสนาลือเป็นศาสนสมบัติของส่วนรวมของคนทุกคน^{๑๐๐}

๙. **จุดแข็ง (strength)** วัดเป็นพุทธศาสนสถานที่เคยเผยแผ่ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของศาสนา

จุดอ่อน (weakness) ขาดบุคลากรที่มีความมารถของวัดเป็นพุทธศาสนสถานที่เคยเผยแผ่ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของศาสนา

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาวัดเป็นพุทธศาสนสถานที่เคยเผยแผ่ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของศาสนา

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการพัฒนาบุคลากรของวัดเป็นพุทธศาสนสถานที่เคยเผยแผ่ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของศาสนา^{๑๐๑}

๑๐. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่

จุดอ่อน (weakness) ขาดสถานที่ในการอบรมของคณะสงฆ์ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาสถานที่อบรมของคณะสงฆ์ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการสร้างสถานที่ของคณะสงฆ์ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่^{๑๐๒}

๑๑. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์ใช้วัดเป็นสถานที่อบรม ข้าราชการ เอกชน เยาวชน ในการอบรมศีลธรรมให้ประชาชนทั่วไป

จุดอ่อน (weakness) ขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการอบรมของคณะสงฆ์ใช้วัดเป็นสถานที่อบรม ข้าราชการ เอกชน เยาวชน ในการอบรมศีลธรรมให้ประชาชนทั่วไป

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ พระครูโฆติคุณ เจ้าอาวาส วัดนาคูโมทนาชัย อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ พระมหาทวีศักดิ์ อธิจิตโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพธรรม อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ พระครูพิธานกุลจานุกุล ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

โอกาส (Opportunity) มีโอกาสพัฒนาบุคลากรของคณะสงฆ์ใช้วัดเป็นสถานที่อบรม ข้าราชการ เอกชน เยาวชน ในการอบรมศีลธรรมให้ประชาชนทั่วไป

อุปสรรค (Threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการอบรมบุคลากรของคณะสงฆ์ใช้วัดเป็นสถานที่อบรม ข้าราชการ เอกชน เยาวชน ในการอบรมศีลธรรมให้ประชาชนทั่วไป^{๑๑๔}

สรุปได้ว่า มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสังคมของวัดและคณะสงฆ์ ซึ่งโดยปกติพระสงฆ์จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตักต้อนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบหมู่บ้าน การลอกคลอง ทำประปา ถึงเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้านและทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการณ์เศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสุขภาพอนามัย ซึ่งเดิมพระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชน โดยใช้ยาแผนโบราณในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดยาเสพติด และที่สำคัญได้แก่โรคทางจิตใจ แต่ปัจจุบันวิทยาการความเจริญ ความทันสมัย และการเข้าถึงหมอบของประชาชนมีความสะดวกรวดเร็ว ด้วยระบบประกันสังคมต่างๆ มีมากยิ่งขึ้น มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนในการสร้างและพัฒนาพื้นฐานปัจจัยหลักอันสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิต และนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก มีการวางแผนงานการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายชัดเจน และได้ประโยชน์จริง เป็นผู้นำในการถนนเข้าหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านได้ใช้สัญจรตลอดจนนำส่งสินค้าการเกษตร ด้านปลูสัตว์ สินค้าประจำตำบล มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนา มีการสนับสนุนการจัดการจัดสร้างระบบไฟฟ้าให้แก่ชุมชน สร้างสถานีอนามัยเพื่อดูแลสุขภาพให้แก่ประชาชน จัดสร้างและเชื่อมคลองส่งน้ำ เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ในการอุปโภค บริโภค ตลอดจนการเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ มีการอบรมคุณธรรม ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการณ์เศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน มีการแนะนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก ทั้งทางด้านจิตใจ และทั้งทางด้านวัตถุ ในการดำเนินชีวิต ตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ พระครูโฆษิตปิยธรรม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

๔) ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์

มีการอบรมพระภิกษุ-สามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม

๑. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์ต้องใช้ทั้งกำลังคนและกำลังทรัพย์ประกอบกับกำลังใจอันเข้มแข็ง เพื่อมุ่งเน้นให้ประชาชนรู้ถึงดีชั่ว รู้ถึงกฎแห่งกรรมทั่วไป

จุดอ่อน (weakness) ขาดทุนสนับสนุนของคณะสงฆ์ต้องใช้ทั้งกำลังคนและกำลังทรัพย์ประกอบกับกำลังใจอันเข้มแข็ง เพื่อมุ่งเน้นให้ประชาชนรู้ถึงดีชั่ว รู้ถึงกฎแห่งกรรมทั่วไป

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาทางคณะสงฆ์ต้องใช้ทั้งกำลังคนและกำลังทรัพย์ประกอบกับกำลังใจอันเข้มแข็ง เพื่อมุ่งเน้นให้ประชาชนรู้ถึงดีชั่ว รู้ถึงกฎแห่งกรรมทั่วไป

อุปสรรค (threat) คณะสงฆ์ต้องใช้ทั้งกำลังคนและกำลังทรัพย์ประกอบกับกำลังใจอันเข้มแข็ง เพื่อมุ่งเน้นให้ประชาชนรู้ถึงดีชั่ว รู้ถึงกฎแห่งกรรมทั่วไป^{๑๕}

๒. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่ยังเป็นสาธารณสมบัติของชาติที่ชุมชนได้ก่อตั้งก่อสร้างขึ้นมาเป็นรูปธรรม ตั้งแต่การสร้างวัด โรงเรียน โรงพยาบาล ถนน ประปาหมู่บ้าน พิพิธภัณฑ

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณในการสนับสนุนคณะสงฆ์ การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่ยังเป็นสาธารณสมบัติของชาติที่ชุมชนได้ก่อตั้งก่อสร้างขึ้นมาเป็นรูปธรรม ตั้งแต่การสร้างวัด โรงเรียน โรงพยาบาล ถนน ประปาหมู่บ้าน พิพิธภัณฑ

โอกาส (opportunity) มีโอกาสในการพัฒนา คณะสงฆ์การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่ยังเป็นสาธารณสมบัติของชาติที่ชุมชนได้ก่อตั้งก่อสร้างขึ้นมาเป็นรูปธรรม ตั้งแต่การสร้างวัด โรงเรียน โรงพยาบาล ถนน ประปาหมู่บ้าน พิพิธภัณฑ

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุน คณะสงฆ์การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่ยังเป็นสาธารณสมบัติของชาติที่ชุมชนได้ก่อตั้งก่อสร้างขึ้นมาเป็นรูปธรรม ตั้งแต่การสร้างวัด โรงเรียน โรงพยาบาล ถนน ประปาหมู่บ้าน พิพิธภัณฑ^{๑๖}

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครู โชติพัฒนาการ เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าอาวาส วัดบางปรุงธรรมโชติกราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูสุตทาวนาพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวราราม เลขาการเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

๓. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์สามารถให้ความร่วมมือโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นตัวแทนประสานงานและสานต่อการแก้ไขปัญหาให้ต่อเนื่องในฐานะที่มีส่วนร่วมในชุมชน

จุดอ่อน (weakness) คณะสงฆ์สามารถให้ความร่วมมือโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นตัวแทนประสานงานและสานต่อการแก้ไขปัญหาให้ต่อเนื่องในฐานะที่มีส่วนร่วมในชุมชน

โอกาส (opportunity) คณะสงฆ์สามารถให้ความร่วมมือโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นตัวแทนประสานงานและสานต่อการแก้ไขปัญหาให้ต่อเนื่องในฐานะที่มีส่วนร่วมในชุมชน

อุปสรรค (threat) คณะสงฆ์สามารถให้ความร่วมมือโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นตัวแทนประสานงานและสานต่อการแก้ไขปัญหาให้ต่อเนื่องในฐานะที่มีส่วนร่วมในชุมชน^{๑๑๖}

๔. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์ผลิตบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีใจรักที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณในการฝึกอบรมบุคลากร คณะสงฆ์ผลิตบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีใจรักที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาบุคลากรคณะสงฆ์ผลิตบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีใจรักที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์

อุปสรรค (threat) ขาดบุคลากรที่มีความสามารถคณะสงฆ์ผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และมีใจรักที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์^{๑๑๗}

๕. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์มีการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน โดยการจัดตั้งคณะทำงานและวางแผนการจัดตั้งโครงสร้างในการช่วยเหลือประชาชน

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนของคณะสงฆ์มีการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน โดยการจัดตั้งคณะทำงานและวางแผนการจัดตั้งโครงสร้างในการช่วยเหลือประชาชน

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ พระครูโอกาสสราธิคุณ เจ้าอาวาส วัดสุทธาวาส เจ้าคณะตำบลคลองอุดม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ พระครูวิโรจน์กิตติภัทร เจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพาราม เจ้าคณะตำบลบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

โอกาส (opportunity) มีโอกาสตั้งกองทุนของคณะสงฆ์มีการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน โดยการจัดตั้งคณะทำงานและวางแผนการจัดตั้งโครงสร้างในการช่วยเหลือประชาชน

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนของคณะสงฆ์มีการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน โดยการจัดตั้งคณะทำงานและวางแผนการจัดตั้งโครงสร้างในการช่วยเหลือประชาชน^{๑๑๕}

๖. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์จัดให้มีบรรยากาศเข้ากับประชาชน ไม่สร้างค่านิยมใหม่ๆ ให้คณะสงฆ์และประชาชนได้ดำเนินชีวิตในทางที่เหมาะสมเหมือนกัน

จุดอ่อน (weakness) ขาดการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์จัดให้มีบรรยากาศเข้ากับประชาชน ไม่สร้างค่านิยมใหม่ๆ ให้คณะสงฆ์และประชาชนได้ดำเนินชีวิตในทางที่เหมาะสมเหมือนกัน

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาของคณะสงฆ์จัดให้มีบรรยากาศเข้ากับประชาชน ไม่สร้างค่านิยมใหม่ๆ ให้คณะสงฆ์และประชาชนได้ดำเนินชีวิตในทางที่เหมาะสมเหมือนกัน

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณในการอบรมของคณะสงฆ์จัดให้มีบรรยากาศเข้ากับประชาชน ไม่สร้างค่านิยมใหม่ๆ ให้คณะสงฆ์และประชาชนได้ดำเนินชีวิตในทางที่เหมาะสมเหมือนกัน^{๑๒๐}

๗. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์จัดวัดเหมาะสมในการช่วยเหลือประชาชน คือ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่สงบสุข ร่มเย็น

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนของคณะสงฆ์จัดวัดเหมาะสมในการช่วยเหลือประชาชน คือ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่สงบสุข ร่มเย็น

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาคณะสงฆ์จัดวัดเหมาะสมในการช่วยเหลือประชาชน คือ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่สงบสุข ร่มเย็น

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการพัฒนาคณะสงฆ์จัดวัดเหมาะสมในการช่วยเหลือประชาชน คือ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่สงบสุข ร่มเย็น^{๑๒๐}

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวรณาภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ พระมหาประนอม กลุยาโณ วัดชมโพธาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม ๒๕๖๒

๘. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์มีการประสานกับหน่วยงานที่มีความ
รับผิดชอบโดยตรงอยู่แล้วทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชน

จุดอ่อน (weakness) ขาดการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์มีการประสาน
กับหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบโดยตรงอยู่แล้วทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชน

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาของ คณะสงฆ์มีการประสานกับ
หน่วยงานที่มีความรับผิดชอบโดยตรงอยู่แล้วทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชน

อุปสรรค (threat) ขาดการประสานมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์มีการ
ประสานกับหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบโดยตรงอยู่แล้วทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชน^{๑๒๒}

๙. **จุดแข็ง (strength)** การสร้างสาธารณสงเคราะห์ เช่น การสร้างโรงพยาบาล
การสร้างถนน การสร้างศาลา การสร้างอาคารเรียน การสร้างสถานีตำรวจ

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนการสร้างสาธารณสงเคราะห์
เช่น การสร้างโรงพยาบาล การสร้างถนน การสร้างศาลา การสร้างอาคารเรียน การสร้างสถานีตำรวจ

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนา การสร้างสาธารณสงเคราะห์
เช่น การสร้างโรงพยาบาล การสร้างถนน การสร้างศาลา การสร้างอาคารเรียน การสร้างสถานีตำรวจ

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนการสร้างสาธารณสงเคราะห์
เช่น การสร้างโรงพยาบาล การสร้างถนน การสร้างศาลา การสร้างอาคารเรียน การสร้างสถานีตำรวจ^{๑๒๓}

๑๐. **จุดแข็ง (strength)** คณะสงฆ์มีการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในทาง
ศาสนา เช่น แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา จุดประสงค์ในการทำบุญหรือการทำความดี

จุดอ่อน (weakness) ขาดบุคลากรที่มีความสามารถของคณะสงฆ์ มี
การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในทางศาสนา เช่น แก่นแท้ของพระพุทธศาสนาจุดประสงค์ในการ
ทำบุญหรือการทำความดี

โอกาส (Opportunity) มีโอกาสพัฒนาของคณะสงฆ์ มีการสร้างความ
เข้าใจที่ถูกต้องในทางศาสนา เช่น แก่นแท้ของพระพุทธศาสนาจุดประสงค์ในการทำบุญหรือการทำ
ความดี

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์อรุณ โรจน์ วิฑิตลีโล เจ้าอาวาส วัดบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐
มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ พระครูโชติวุฒิกุล เจ้าอาวาส วัดนาคูโมหนามย์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐
มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ พระมหาทวีศักดิ์ อธิจิตโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพธรรม อำเภอเมือง จังหวัด
ฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

อุปสรรค (Threat) ขาดงบประมาณในการสนับสนุนของคณะสงฆ์ มีการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในทางศาสนา เช่น แก่นแท้ของพระพุทธศาสนาจุดประสงค์ในการทำบุญหรือการทำความ^{๑๒๔}

๑๑. จุดแข็ง (strength) คณะสงฆ์จัดวัดให้สะอาด ร่มเย็น สงบ เป็นสถานที่พร้อมในการอบรมศีลธรรม ประชาชนทั่วไปที่เข้ามารับการอบรม

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนของคณะสงฆ์จัดวัดให้สะอาด ร่มเย็น สงบ เป็นสถานที่พร้อมในการอบรมศีลธรรม ประชาชนทั่วไปที่เข้ามารับการอบรม

โอกาส (Opportunity) มีโอกาสพัฒนาของคณะสงฆ์จัดวัดให้สะอาด ร่มเย็น สงบ เป็นสถานที่พร้อมในการอบรมศีลธรรม ประชาชนทั่วไปที่เข้ามารับการอบรม

อุปสรรค (Threat) ขาดงบประมาณในการสนับสนุนของคณะสงฆ์จัดวัดให้สะอาด ร่มเย็น สงบ เป็นสถานที่พร้อมในการอบรมศีลธรรม ประชาชนทั่วไปที่เข้ามารับการอบรม^{๑๒๕}

สรุปได้ว่า ต้องใช้ทั้งกำลังคนและกำลังทรัพย์ประกอบกับกำลังใจอันเข้มแข็ง เพื่อมุ่งเน้นให้ประชาชนรู้ถึงดีชั่ว รู้ถึงกฎแห่งกรรมทั่วไป การถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติของชาติ ที่ชุมชนได้ก่อสร้างขึ้นมาเป็นรูปธรรม ตั้งแต่การสร้างวัด โรงเรียน โรงพยาบาล ถนน ประปาหมู่บ้าน พิพิธภัณฑสถาน สามารถให้ความร่วมมือโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นตัวกลางประสานงานและสานต่อการแก้ไขปัญหาให้ต่อเนื่องในฐานะที่มีส่วนร่วมในชุมชน ผลิตภัณฑ์ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีใจรักที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ จัดให้มีบรรยากาศเข้ากับประชาชน ไม่สร้างค่านิยมใหม่ๆ ให้คณะสงฆ์และประชาชนได้ดำเนินชีวิตในทางที่เหมาะสมเหมือนกัน มีการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน โดยการจัดตั้งคณะทำงานและวางแผนการจัดตั้งโครงสร้างในการช่วยเหลือประชาชน จัดวัดเหมาะสมในการช่วยเหลือประชาชน คือเนื่องจากเป็นสถานที่ที่สงบสุขร่มเย็น มีการประสานกับหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบโดยตรงอยู่แล้วทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชนสาธารณะ เช่น การสร้างโรงพยาบาล การสร้างถนน การสร้างศาลา การสร้างอาคารเรียน การสร้างสถานีตำรวจ มีการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในทางศาสนา เช่น แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา จุดประสงค์ในการทำบุญหรือการทำความดี จัดวัดให้สะอาด ร่มเย็น สงบ เป็นสถานที่พร้อมในการอบรมศีลธรรม ประชาชนทั่วไปที่เข้ามารับการอบรม

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ พระครูพิธานกุลจานุกุล ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ พระครูโมฆิตปิยธรรม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

**สัมภาษณ์ ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุข
สงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา**

ในการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ไปเป็นส่วนหนึ่งในการ
กลยุทธ์การบริหารจัดการด้าน สาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
การพิจารณา ประเมินสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกมีสถานการณ์การวิเคราะห์
(SWOT) จุดแข็ง (strength) จุดอ่อน (weakness) โอกาส (opportunity) อุปสรรค (threat)

**๒. เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ใน
เขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา**

๑) ด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล

ในการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการ
เองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรม
ประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมอาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น จากการศึกษา
ข้อมูลเชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิ ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

๑. จุดแข็ง (strength) ควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ คือ
วัดและคณะสงฆ์ต้องมีการวางแผนงานที่ดี และมีการแบ่งงาน กระจายงานในด้านการพัฒนาจิตใจ
ให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่

จุดอ่อน (weakness) ขาดการมีส่วนร่วม ควรสร้างแนวดำเนินการในงาน
สาธารณสุขสงเคราะห์ คือ วัดและคณะสงฆ์ต้องมีการวางแผนงานที่ดี และมีการแบ่งงาน กระจายงาน
ในด้านการพัฒนาจิตใจให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาควรสร้างแนวดำเนินการในงาน
สาธารณสุขสงเคราะห์ คือ วัดและคณะสงฆ์ต้องมีการวางแผนงานที่ดี และมีการแบ่งงาน กระจายงาน
ในด้านการพัฒนาจิตใจให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่

อุปสรรค (threat) ควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ คือ
วัดและคณะสงฆ์ต้องมีการวางแผนงานที่ดี และมีการแบ่งงาน กระจายงานในด้านการพัฒนาจิตใจ
ให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่^{๑๒๖}

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ ดร. สมศักดิ์ สายหยุด รองบริหารฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาม
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๒. **จุดแข็ง (strength)** ควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสงเคราะห์ วัดต้องมีการสร้างกิจกรรมและส่งเสริมการมีส่วนกับชุมชนในงานพัฒนาจิตใจ และควรจัดอย่างต่อเนื่อง มีแบบแผนที่ชัดเจนและมั่นคง

จุดอ่อน (weakness) ขาดการมีส่วนร่วมควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสงเคราะห์ วัดต้องมีการสร้างกิจกรรมและส่งเสริมการมีส่วนกับชุมชนในงานพัฒนาจิตใจ และควรจัดอย่างต่อเนื่องมีแบบแผนที่ชัดเจนและมั่นคง

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสงเคราะห์ วัดต้องมีการสร้างกิจกรรมและส่งเสริมการมีส่วนกับชุมชนในงานพัฒนาจิตใจ และควรจัดอย่างต่อเนื่องมีแบบแผนที่ชัดเจนและมั่นคง

อุปสรรค (threat) ขาดการมีส่วนร่วมควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสงเคราะห์ วัดต้องมีการสร้างกิจกรรมและส่งเสริมการมีส่วนกับชุมชนในงานพัฒนาจิตใจ และควรจัดอย่างต่อเนื่องมีแบบแผนที่ชัดเจนและมั่นคง^{๑๒๖}

๓. **จุดแข็ง (strength)** การสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสงเคราะห์ต้องจัดหางบประมาณและทุนในการงานอย่างเพียงพอเหมาะสม และต้องร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของเอกชนเพื่อจะได้ร่วมมือกันทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จุดอ่อน (weakness) ขาดการงบประมาณสนับสนุนการสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสงเคราะห์ต้องจัดหางบประมาณและทุนในการงานอย่างเพียงพอเหมาะสม และต้องร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของเอกชนเพื่อจะได้ร่วมมือกันทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาการสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสงเคราะห์ต้องจัดหางบประมาณและทุนในการงานอย่างเพียงพอเหมาะสม และต้องร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของเอกชนเพื่อจะได้ร่วมมือกันทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนการสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสงเคราะห์ต้องจัดหางบประมาณและทุนในการงานอย่างเพียงพอเหมาะสม และต้องร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของเอกชนเพื่อจะได้ร่วมมือกันทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น^{๑๒๗}

^{๑๒๖} สัมภาษณ์อาจารย์ภูริทัต ศรีอร่าม ประธานสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๒๗} สัมภาษณ์พระมหาปิยบุตร ปญญาวุฒโน ดร. ประธานสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๔. **จุดแข็ง (strength)** ควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ คณะสงฆ์ต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุน และต้องมีประสานงานร่วมมือ เป็นเครือข่ายเดียวกันเพื่อการทำงานจะได้มีทิศทางเดียวกัน

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุน ควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ คณะสงฆ์ต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุน และต้องมีประสานงานร่วมมือ เป็นเครือข่ายเดียวกันเพื่อการทำงานจะได้มีทิศทางเดียวกัน

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ คณะสงฆ์ต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุน และต้องมีประสานงานร่วมมือ เป็นเครือข่ายเดียวกันเพื่อการทำงานจะได้มีทิศทางเดียวกัน

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ คณะสงฆ์ต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุน และต้องมีประสานงานร่วมมือ เป็นเครือข่ายเดียวกันเพื่อการทำงานจะได้มีทิศทางเดียวกัน^{๒๕}

๕. **จุดแข็ง (strength)** การสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ตลอดจนวัดต้องพัฒนาส่งเสริมบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงาน และรองรับการปฏิบัติงานในอนาคตเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน มีเครือข่ายร่วมมือกันโดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลจริยวัตรตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทน เสียสละ ทุ่มเทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาต่อไป

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณในการอบรมบุคลากรการสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ตลอดจนวัดต้องพัฒนาส่งเสริมบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงาน และรองรับการปฏิบัติงานในอนาคตเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน มีเครือข่ายร่วมมือกันโดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลจริยวัตรตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทน เสียสละ ทุ่มเทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาต่อไป

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาการสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ตลอดจนวัดต้องพัฒนาส่งเสริมบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงาน และรองรับการปฏิบัติงานในอนาคตเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน มีเครือข่ายร่วมมือกันโดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูสุชาตวรคุณ ดร. อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลจริยวัตรตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทน เสียสละ ทุ่มเทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาต่อไป

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการอบรมบุคลากร การสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสงเคราะห์ ตลอดจนวัดต้องพัฒนาส่งเสริมบุคลากรที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพในการทำงาน และรองรับการปฏิบัติงานในอนาคตเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน มีเครือข่ายร่วมมือกัน โดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลจริยวัตรตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทน เสียสละ ทุ่มเทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาต่อไป^{๑๑๐}

๖. **จุดแข็ง (strength)** การสร้างแนวดำเนินการในสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตั้งอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตนเองได้ และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนการสร้างแนวดำเนินการในสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตั้งอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตนเองได้ และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนา การสร้างแนวดำเนินการในสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตั้งอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตนเองได้ และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุน การสร้างแนวดำเนินการในสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตั้งอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตนเองได้ และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ^{๑๑๑}

๗. **จุดแข็ง (strength)** ควรสร้างแนวดำเนินการเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้าน และหน่วยงานในการที่จะร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้าน เช่น

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วงศ์ นาดลีโล อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ พระมหาพวน อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ช่วยกันพัฒนาอยู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้าตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นหรือไปขายแรงงานที่อื่น

จุดอ่อน (weakness) ขาดการมีส่วนร่วมควรสร้างแนวดำเนินการในการเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้าน และหน่วยงานในการที่จะร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้าน เช่น ช่วยกันพัฒนาอยู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้าตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นหรือไปขายแรงงานที่อื่น

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาควรสร้างแนวดำเนินการในการเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้าน และหน่วยงานในการที่จะร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้าน เช่น ช่วยกันพัฒนาอยู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้าตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นหรือไปขายแรงงานที่อื่น

อุปสรรค (threat) ขาดการมีส่วนร่วมควรสร้างแนวดำเนินการในการเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้าน และหน่วยงานในการที่จะร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้าน เช่น ช่วยกันพัฒนาอยู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้าตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นหรือไปขายแรงงานที่อื่น^{๑๑๒}

๘. **จุดแข็ง (strength)** การสร้างแนวดำเนินการช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับภูมิปัญญาของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนมีศีลธรรม ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาด้านอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

จุดอ่อน (weakness) ขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการพัฒนาการสร้างแนวดำเนินการช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับภูมิปัญญาของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนมีศีลธรรม ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาด้านอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาการสร้างแนวดำเนินการช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับภูมิปัญญาของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนมีศีลธรรม ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาด้านอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

อุปสรรค (threat) ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาการสร้างแนวดำเนินการช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับภูมิปัญญาของตน

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ อาจารย์ชัยวัฒน์ ลาไป อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนมีศีลธรรม ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาด้านอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๓๓}

๕. จุดแข็ง (strength) ควรสร้างแนวดำเนินการช่วยกันพัฒนาอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย ที่เรียกกันว่าสัมมาชีพ ทั้งนี้เพื่อที่จะหารายได้มาพัฒนาครอบครัว หมู่บ้าน และสังคมที่ตนอาศัยอยู่โดยไม่เลือก งาน หนักเอาเบา ผู้ ยึดคิดว่า คนขยันยอมหาทรัพย์ได้

จุดอ่อน (weakness) ขาดบุคลากรที่ความรู้ความสามารถควรสร้างแนวดำเนินการช่วยกันพัฒนาอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย ที่เรียกกันว่าสัมมาชีพ ทั้งนี้เพื่อที่จะหารายได้มาพัฒนาครอบครัว หมู่บ้าน และสังคมที่ตนอาศัยอยู่โดยไม่เลือกงาน หนักเอาเบา ผู้ ยึดคิดว่า คนขยันยอมหาทรัพย์ได้

โอกาส (opportunity) มีโอกาสในการพัฒนาบุคลากรควรสร้างแนวดำเนินการช่วยกันพัฒนาอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย ที่เรียกกันว่าสัมมาชีพ ทั้งนี้เพื่อที่จะหารายได้มาพัฒนาครอบครัว หมู่บ้าน และสังคมที่ตนอาศัยอยู่โดยไม่เลือกงาน หนักเอาเบา ผู้ ยึดคิดว่า คนขยันยอมหาทรัพย์ได้

อุปสรรค (threat) ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาควรสร้างแนวดำเนินการช่วยกันพัฒนาอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย ที่เรียกกันว่าสัมมาชีพ ทั้งนี้เพื่อที่จะหารายได้มาพัฒนาครอบครัว หมู่บ้าน และสังคมที่ตนอาศัยอยู่โดยไม่เลือกงาน หนักเอาเบา ผู้ ยึดคิดว่า คนขยันยอมหาทรัพย์ได้^{๑๓๔}

สรุปได้ว่า ในการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมอาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสงเคราะห์ คือ วัดและคณะสงฆ์ต้องมีการวางแผนงานที่ดี และมีการแบ่งงาน กระจายงานในด้านการพัฒนาจิตใจให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ ขาดการมีส่วนร่วม ควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสงเคราะห์ คือ วัดและคณะสงฆ์ต้องมีการวางแผนงานที่ดี และมีการแบ่งงาน กระจายงานในด้านการพัฒนาจิตใจให้แก่ประชาชน

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ อาจารย์สมภพ สายหยุด อาจารย์ ประจำสาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ อาจารย์เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ อาจารย์ประจำสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

อย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ ควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสงเคราะห์ คือ วัดและคณะสงฆ์ต้องมีการวางแผนงานที่ดี และมีการแบ่งงาน กระจายงานในด้านการพัฒนาจิตใจให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่

๒) ด้านการช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์

การช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ชุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึก คณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑. จุดแข็ง (strength) ต้องมีส่วนเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เป็นต้น อาจเป็นการถือกิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่อยู่ก่อนแล้ว

จุดอ่อน (weakness) ขาดการมีส่วนร่วม ต้องมีส่วนเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เป็นต้น อาจเป็นการถือกิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่อยู่ก่อนแล้ว

โอกาส (opportunity) มีโอกาสในการมีส่วนร่วม ต้องมีส่วนเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนชุมชน เช่นการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เป็นต้น อาจเป็นการถือกิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่อยู่ก่อนแล้ว

อุปสรรค (threat) ขาดการมีส่วนร่วม ต้องมีส่วนเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เป็นต้น อาจเป็นการถือกิจการ

กิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่ทำอยู่ก่อนแล้ว^{๑๑๕}

๒. จุดแข็ง (strength) เข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาที่สำคัญในการพัฒนาสังคม จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปา ถึงเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุน เข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาที่สำคัญในการพัฒนาสังคม จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปา ถึงเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาในการเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาที่สำคัญในการพัฒนาสังคม จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปา ถึงเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาที่สำคัญในการพัฒนาสังคม จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปา ถึงเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน^{๑๑๖}

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ ดร. สมศักดิ์ สายหยุด รองบริหารฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๑๖} สัมภาษณ์อาจารย์ภูริทัต ศรีอร่าม ประธานสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๓. **จุดแข็ง (strength)** เข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาวัด พัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นศาสนสถาน ให้เหมาะสมกับเป็นสถานที่เผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามสมณภาวะของสังคม และให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนโดยจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดและศาสนสถาน ให้สะอาดร่มรื่น มีเสนาสนะที่สวยงามและทันสมัยไปในสังคมปัจจุบัน

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาวัด พัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นศาสนสถานให้เหมาะสมกับเป็นสถานที่เผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามสมณภาวะของสังคม และให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนโดยจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดและศาสนสถานให้สะอาดร่มรื่น มีเสนาสนะที่สวยงามและทันสมัยไปในสังคมปัจจุบัน

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาในการ เข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาวัด พัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นศาสนสถานให้เหมาะสมกับเป็นสถานที่เผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามสมณภาวะของสังคม และให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนโดยจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดและศาสนสถานให้สะอาดร่มรื่น มีเสนาสนะที่สวยงามและทันสมัยไปในสังคมปัจจุบัน

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุน เข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาวัด พัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นศาสนสถานให้เหมาะสมกับเป็นสถานที่เผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามสมณภาวะของสังคม และให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนโดยจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดและศาสนสถานให้สะอาดร่มรื่น มีเสนาสนะที่สวยงามและทันสมัยไปในสังคมปัจจุบัน^{๑๓๖}

๔. **จุดแข็ง (strength)** มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงสภาพวัดและศาสนสถานให้มีความสะอาดร่มรื่น ถาวรและมั่นคง อันเป็นเหมาะสมกับเป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบศาสนกิจและการจัดกิจกรรมของท้องถิ่น ตลอดจนเป็นที่พักผ่อนจิตใจ และเป็นอุทยานทางการศึกษาของประชาชน

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงสภาพวัดและศาสนสถานให้มีความสะอาดร่มรื่น ถาวรและมั่นคง อันเป็นเหมาะสมกับเป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบศาสนกิจและการจัดกิจกรรมของท้องถิ่น ตลอดจนเป็นที่พักผ่อนจิตใจ และเป็นอุทยานทางการศึกษาของประชาชน

^{๑๓๖} สัมภาษณ์พระมหาปิยบุตร ปญญาวุฒโน ดร. ประธานสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

โอกาส (Opportunity) มีโอกาสพัฒนาในการเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงสภาพวัดและศาสนาสถานให้มีความสะอาดร่มรื่น งดงามและมั่นคง อันเป็นเหมาะสมกับเป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบศาสนกิจและการจัดกิจกรรมของท้องถิ่น ตลอดจนเป็นที่พักผ่อนจิตใจ และเป็นอุทยานทางการศึกษาของประชาชน

อุปสรรค (Threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงสภาพวัดและศาสนาสถานให้มีความสะอาดร่มรื่น งดงามและมั่นคง อันเป็นเหมาะสมกับเป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบศาสนกิจและการจัดกิจกรรมของท้องถิ่น ตลอดจนเป็นที่พักผ่อนจิตใจ และเป็นอุทยานทางการศึกษาของประชาชน^{๑๑๘}

๕. จุดแข็ง (strength) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนและส่งเสริมให้วัดและพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางชุมชนในท้องถิ่น และขาดให้การสนับสนุนให้ทางราชการใช้พุทธศาสนสถานเป็นศูนย์กลางประชุมชนของท้องถิ่น เพราะทางราชการจัดตั้งศูนย์อบรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนและส่งเสริมให้วัดและพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางชุมชนในท้องถิ่น และขาดให้การสนับสนุนให้ทางราชการใช้พุทธศาสนสถานเป็นศูนย์กลางประชุมชนของท้องถิ่น เพราะทางราชการจัดตั้งศูนย์อบรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนและส่งเสริมให้วัดและพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางชุมชนในท้องถิ่น และขาดให้การสนับสนุนให้ทางราชการใช้พุทธศาสนสถานเป็นศูนย์กลางประชุมชนของท้องถิ่นเพราะทางราชการจัดตั้งศูนย์อบรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนและส่งเสริมให้วัดและพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางชุมชนในท้องถิ่น และขาดให้การสนับสนุนให้ทางราชการใช้พุทธศาสนสถานเป็นศูนย์กลางประชุมชนของท้องถิ่นเพราะทางราชการจัดตั้งศูนย์อบรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น^{๑๑๙}

๖. จุดแข็ง (strength) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาให้การสนับสนุนให้วัดและพุทธศาสนาสถานทำหน้าที่เกื้อกูลสงเคราะห์ประชาชนในรูปแบบต่างๆ ไม่เพียงพอ

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ พระครูสุชาตวรคุณ ดร. อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วงศ์ นาดลีโล อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาให้การสนับสนุนให้วัดและพุทธศาสนาสถานทำหน้าที่เกื้อกูลสงเคราะห์ประชาชนในรูปแบบต่างๆ ไม่เพียงพอ

โอกาส (opportunity) มีการพัฒนาในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาให้การสนับสนุนให้วัดและพุทธศาสนาสถานทำหน้าที่เกื้อกูลสงเคราะห์ประชาชนในรูปแบบต่างๆ ไม่เพียงพอ

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาให้การสนับสนุนให้วัดและพุทธศาสนาสถานทำหน้าที่เกื้อกูลสงเคราะห์ประชาชนในรูปแบบต่างๆ ไม่เพียงพอ^{๔๐}

๗. **จุดแข็ง (strength)** มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการก่อสร้าง และจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนขึ้นในชุมชนและในโรงเรียนประจำตำบลขึ้น โดยมีการจัดหาจัดพื้นที่ปรับพื้นที่ในการก่อสร้างโรงเรียนและศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน และมีการก่อสร้างอาคารเรียน ห้องสมุด ห้องน้ำ ห้องสุขา อาคาร โรงอาหาร อาคารหอประชุม สนามเด็กเล่น และพิพิธภัณฑสถาน พร้อมทั้งจัดหาอุปกรณ์การศึกษาจัดระบบสาธารณูปการทุกอย่าง จัดสร้างจัดหาน้ำดื่มน้ำใช้ในการบริโภคและอุปโภค จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาขึ้นเพื่อสนับสนุนมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ และส่งเสริมทุนการศึกษาต่อเนื่องให้กับเด็กเยาวชนที่ไปศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นตามสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อจะได้นำความรู้ที่ได้รับนั้นกลับมาช่วยพัฒนาชุมชนได้ในอนาคต นอกจากนี้ท่านยังได้จัดตั้งและสนับสนุนกองทุนอาหารกลางวันพร้อมทั้งสนับสนุนทางด้านสุขภาพและสุขอนามัยให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถสร้างเด็กเยาวชนให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและสติปัญญาพร้อมกัน ไปจนเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั้งในชุมชน

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการก่อสร้าง และจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนขึ้นในชุมชนและในโรงเรียนประจำตำบลขึ้น โดยมีการจัดหาจัดพื้นที่ปรับพื้นที่ในการก่อสร้างโรงเรียนและศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน และมีการก่อสร้างอาคารเรียน ห้องสมุด ห้องน้ำ ห้องสุขา อาคาร โรงอาหาร อาคารหอประชุม สนามเด็กเล่น และพิพิธภัณฑสถาน พร้อมทั้งจัดหาอุปกรณ์การศึกษาจัดระบบสาธารณูปการทุกอย่าง จัดสร้างจัดหาน้ำดื่มน้ำใช้ในการบริโภคและอุปโภค จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาขึ้นเพื่อสนับสนุนมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ และส่งเสริมทุนการศึกษาต่อเนื่องให้กับเด็กเยาวชนที่ไปศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นตามสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อจะได้นำความรู้ที่ได้รับนั้น

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระมหาพวน อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

กลับมาช่วยพัฒนาชุมชนได้ในอนาคต นอกจากนั้นท่านยังได้จัดตั้งและสนับสนุนกองทุนอาหารกลางวัน พร้อมทั้งสนับสนุนทางด้านสุขภาพและสุขอนามัยให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถสร้างเด็กเยาวชนให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและสติปัญญาพร้อมกันไปจนเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั้งในชุมชน

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการก่อสร้าง และจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนขึ้นในชุมชนและในโรงเรียนประจำตำบลขึ้น โดยมีการจัดหาจัดพื้นที่ปรับพื้นที่ในการก่อสร้าง โรงเรียนและศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน และมีการก่อสร้างอาคารเรียน ห้องสมุด ห้องน้ำ ห้องสุขา อาคาร โรงอาคาร อาคารหอประชุม สนามเด็กเล่น และพิพิธภัณฑน์ พร้อมทั้งจัดหาอุปกรณ์การศึกษาจัดระบบสาธารณูปการทุกอย่าง จัดสร้างจัดหาน้ำดื่ม น้ำใช้ในการบริโภคน้ำและอุปโภค จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาขึ้นเพื่อสนับสนุนมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ และส่งเสริมทุนการศึกษาต่อเนื่องให้กับเด็กเยาวชนที่ไปศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นตามสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อจะได้นำความรู้ที่ได้รับนั้นกลับมาช่วยพัฒนาชุมชนได้ในอนาคต นอกจากนั้นท่านยังได้จัดตั้งและสนับสนุนกองทุนอาหารกลางวัน พร้อมทั้งสนับสนุนทางด้านสุขภาพและสุขอนามัยให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถสร้างเด็กเยาวชนให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและสติปัญญาพร้อมกันไปจนเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั้งในชุมชน

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการก่อสร้าง และจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนขึ้นในชุมชนและในโรงเรียนประจำตำบลขึ้น โดยมีการจัดหาจัดพื้นที่ปรับพื้นที่ในการก่อสร้าง โรงเรียนและศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน และมีการก่อสร้างอาคารเรียน ห้องสมุด ห้องน้ำ ห้องสุขา อาคาร โรงอาคาร อาคารหอประชุม สนามเด็กเล่น และพิพิธภัณฑน์ พร้อมทั้งจัดหาอุปกรณ์การศึกษาจัดระบบสาธารณูปการทุกอย่าง จัดสร้างจัดหาน้ำดื่ม น้ำใช้ในการบริโภคน้ำและอุปโภค จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาขึ้นเพื่อสนับสนุนมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ และส่งเสริมทุนการศึกษาต่อเนื่องให้กับเด็กเยาวชนที่ไปศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นตามสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อจะได้นำความรู้ที่ได้รับนั้นกลับมาช่วยพัฒนาชุมชนได้ในอนาคต นอกจากนั้นท่านยังได้จัดตั้งและสนับสนุนกองทุนอาหารกลางวัน พร้อมทั้งสนับสนุนทางด้านสุขภาพและสุขอนามัยให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถสร้างเด็กเยาวชนให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและสติปัญญาพร้อมกันไปจนเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั้งในชุมชน^{๑๑๑}

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ อาจารย์ชัยวัฒน์ ลาไป อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๘. **จุดแข็ง (strength)** มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่มีพระสงฆ์มีส่วนในการช่วยพัฒนาสังคมหลายลักษณะ เช่น ส่งเสริมการปลูกพืช หรือเกษตรธรรมชาติแบบครบวงจร การปลูกแตงโม การเลี้ยงปลา การเลี้ยงหมู การจัดตั้งกลุ่ม เช่น สัจจะออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน เป็นต้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานดังกล่าว มีทั้งประสบความสำเร็จและประสบปัญหา

จุดอ่อน (weakness) ขาดการมีส่วนร่วมในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีพระสงฆ์มีส่วนในการช่วยพัฒนาสังคมหลายลักษณะ เช่น ส่งเสริมการปลูกพืช หรือเกษตรธรรมชาติแบบครบวงจร การปลูกแตงโม การเลี้ยงปลา การเลี้ยงหมู การจัดตั้งกลุ่ม เช่น สัจจะออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน เป็นต้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานดังกล่าว มีทั้งประสบความสำเร็จและประสบปัญหา

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาในการมีส่วนร่วมในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีพระสงฆ์มีส่วนในการช่วยพัฒนาสังคมหลายลักษณะ เช่น ส่งเสริมการปลูกพืช หรือเกษตรธรรมชาติแบบครบวงจร การปลูกแตงโม การเลี้ยงปลา การเลี้ยงหมู การจัดตั้งกลุ่ม เช่น สัจจะออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน เป็นต้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานดังกล่าว มีทั้งประสบความสำเร็จและประสบปัญหา

อุปสรรค (threat) ขาดการมีส่วนร่วมในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีพระสงฆ์มีส่วนในการช่วยพัฒนาสังคมหลายลักษณะ เช่น ส่งเสริมการปลูกพืช หรือเกษตรธรรมชาติแบบครบวงจร การปลูกแตงโม การเลี้ยงปลา การเลี้ยงหมู การจัดตั้งกลุ่ม เช่น สัจจะออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน เป็นต้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานดังกล่าว มีทั้งประสบความสำเร็จและประสบปัญหา^{๔๒}

๙. **จุดแข็ง (strength)** มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการสุขภาพอนามัย พระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชน โดยให้ยาแผนโบราณ ในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดยาเสพติด และที่สำคัญได้แก่โรคทางจิตใจ บทบาทด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์จะทำในลักษณะจัดสถานที่ในบริเวณวัดให้ร่มรื่น เป็นที่ร่มเย็น สำหรับให้ประชาชนที่มีความทุกข์ร้อนมาพึ่งพิง เป็นผู้นำในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัดอบรมเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการสุขภาพอนามัย พระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชน โดยให้ยาแผนโบราณ ในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดยาเสพติด และที่สำคัญได้แก่โรคทางจิตใจ บทบาท

^{๔๒} สัมภาษณ์ อาจารย์สมภพ สายหยุด อาจารย์ ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาลาภพลนครราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์จะทำในลักษณะจัดสถานที่ในบริเวณวัดให้ร่มรื่น เป็นที่ร่มเย็น สำหรับให้ประชาชนที่มีความทุกข์ร้อนมาพึ่งพิง เป็นผู้นำในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัดอบรมเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

โอกาส (Opportunity) มีโอกาสพัฒนาในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการสุขภาพอนามัย พระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชนโดยให้ยาแผนโบราณ ในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดเชื้อเสพติด และที่สำคัญได้แก่โรคทางจิตใจ บทบาทด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์จะทำในลักษณะจัดสถานที่ในบริเวณวัดให้ร่มรื่น เป็นที่ร่มเย็น สำหรับให้ประชาชนที่มีความทุกข์ร้อนมาพึ่งพิง เป็นผู้นำในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัดอบรมเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

อุปสรรค (Threat) ขาดงบประมาณในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการสุขภาพอนามัย พระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชนโดยให้ยาแผนโบราณ ในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดเชื้อเสพติด และที่สำคัญได้แก่โรคทางจิตใจ บทบาทด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์จะทำในลักษณะจัดสถานที่ในบริเวณวัดให้ร่มรื่น เป็นที่ร่มเย็น สำหรับให้ประชาชนที่มีความทุกข์ร้อนมาพึ่งพิง เป็นผู้นำในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัดอบรมเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม^{๔๓}

สรุปได้ว่า การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ชุมชนน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึก คณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา ต้องมีส่วนเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เป็นต้น อาจเป็นการเกื้อกูลกิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่ทำอยู่ก่อนแล้ว ขาดการมีส่วนร่วม ต้องมีส่วนเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เป็นต้น อาจเป็นการเกื้อกูลกิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่ทำอยู่ก่อนแล้ว มีโอกาสใน

^{๔๓} สัมภาษณ์ อาจารย์เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ อาจารย์ประจำสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

การมีส่วนร่วม ต้องมีส่วนเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เป็นต้น อาจเป็นการถือคุณกิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่ทำอยู่ก่อนแล้ว ขาดการมีส่วนร่วม ต้องมีส่วนเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เป็นต้น อาจเป็นการถือคุณกิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่ทำอยู่ก่อนแล้ว

๓) ด้านการถือคุณสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ

การถือคุณสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึกคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑. **จุดแข็ง (strength)** การถือคุณสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึกคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการถือคุณสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึกคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

โอกาส (opportunity) มีโอกาสช่วยเหลือการพัฒนาในการถือคุณสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึกคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการถือคุณสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อ

เครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึกคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา^{๔๔}

๒. จุดแข็ง (strength) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสังคมของวัดและคณะสงฆ์ซึ่งโดยปกติพระสงฆ์อยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปาถังเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน

จุดอ่อน (weakness) ขาดการมีส่วนร่วมในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสังคมของวัดและคณะสงฆ์ซึ่งโดยปกติพระสงฆ์อยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปาถังเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน

โอกาส (opportunity) มีโอกาสมีส่วนร่วมในการพัฒนาในการ มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสังคมของวัดและคณะสงฆ์ซึ่งโดยปกติพระสงฆ์อยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปาถังเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน

อุปสรรค (threat) ขาดการมีส่วนร่วมในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสังคมของวัดและคณะสงฆ์ซึ่งโดยปกติพระสงฆ์อยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัด

^{๔๔} สัมภาษณ์ ดร. สมศักดิ์ สายหยุด รองบริหารฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ระเบียบรื้อบ้าน การลอกคลอง ทำประปาถึงเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการณ์เศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน^{๕๕}

๓. จุดแข็ง (strength) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสุขภาพอนามัย ซึ่งเดิมพระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชนโดยใช้ยาแผนโบราณในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดเชื้อเสียด และที่สำคัญได้แก่โรคทางจิตใจ แต่ปัจจุบันวิทยาการความเจริญความทันสมัยและการเข้าถึงหมอของประชาชนมีความสะดวกรวดเร็วด้วยระบบประกันสังคมต่างๆ มีมากยิ่งขึ้น

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสุขภาพอนามัย ซึ่งเดิมพระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชนโดยใช้ยาแผนโบราณในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดเชื้อเสียด และที่สำคัญได้แก่โรคทางจิตใจ แต่ปัจจุบันวิทยาการความเจริญความทันสมัยและการเข้าถึงหมอของประชาชนมีความสะดวกรวดเร็วด้วยระบบประกันสังคมต่างๆ มีมากยิ่งขึ้น

โอกาส (opportunity) มีโอกาสพัฒนาในการ มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสุขภาพอนามัย ซึ่งเดิมพระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชนโดยใช้ยาแผนโบราณในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดเชื้อเสียด และที่สำคัญได้แก่โรคทางจิตใจ แต่ปัจจุบันวิทยาการความเจริญความทันสมัยและการเข้าถึงหมอของประชาชนมีความสะดวกรวดเร็วด้วยระบบประกันสังคมต่างๆ มีมากยิ่งขึ้น

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสุขภาพอนามัย ซึ่งเดิมพระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชนโดยใช้ยาแผนโบราณในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดเชื้อเสียด และที่สำคัญได้แก่โรคทางจิตใจ แต่ปัจจุบันวิทยาการความเจริญความทันสมัยและการเข้าถึงหมอของประชาชนมีความสะดวกรวดเร็วด้วยระบบประกันสังคมต่างๆ มีมากยิ่งขึ้น^{๕๖}

^{๕๕} สัมภาษณ์อาจารย์ภูริทัต ศรีอร่าม ประธานสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๖} สัมภาษณ์พระมหาปิยนุตร ปญญาวฑฒโน ดร. ประธานสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๔. **จุดแข็ง (strength)** มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนในการสร้างและพัฒนาพื้นฐานปัจจัยหลักอันสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิต และนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนในการสร้างและพัฒนาพื้นฐานปัจจัยหลักอันสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิต และ นำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก

โอกาส (opportunity) มีโอกาส มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนในการสร้างและพัฒนาพื้นฐานปัจจัยหลักอันสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิต และนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนในการสร้างและพัฒนาพื้นฐานปัจจัยหลักอันสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิต และนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก^{๔๘}

๕. **จุดแข็ง (strength)** มีการวางแผนงานการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายชัดเจน และได้ประโยชน์จริง เป็นผู้นำในการถนนเข้าหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านได้ใช้สัญจรตลอดจนนำส่งสินค้าการเกษตร ด้านปศุสัตว์ สินค้าประจำตำบล มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนา

จุดอ่อน (weakness) ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่มีการวางแผนงานการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายชัดเจน และได้ประโยชน์จริง เป็นผู้นำในการถนนเข้าหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านได้ใช้สัญจร ตลอดจนนำส่งสินค้าการเกษตร ด้านปศุสัตว์ สินค้าประจำตำบล มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนา

โอกาส (opportunity) มีโอกาสที่จะมีการวางแผนงานการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายชัดเจน และได้ประโยชน์จริง เป็นผู้นำในการถนนเข้าหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านได้ใช้สัญจร ตลอดจนนำส่งสินค้าการเกษตร ด้านปศุสัตว์ สินค้าประจำตำบล มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนา

อุปสรรค (threat) ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการที่จะมีการวางแผนงานการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายชัดเจน และได้ประโยชน์จริง เป็นผู้นำในการ

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูสุชาตวรคุณ ดร. อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ถนนเข้าหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านได้ใช้สัญจร ตลอดจนนำส่งสินค้าการเกษตร ด้านปศุสัตว์ สินค้าประจำตำบล มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนา^{๔๘}

๖. **จุดแข็ง (strength)** มีการสนับสนุนการจัดการจัดสร้างระบบไฟฟ้าให้แก่ชุมชน สร้างสถาบันอนามัยเพื่อดูแลสุขภาพให้แก่ประชาชน จัดสร้างและเชื่อมคลองส่งน้ำเพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ในการอุปโภคบริโภค ตลอดจนการเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนการที่จะมีการสนับสนุนการจัดสร้างระบบไฟฟ้าให้แก่ชุมชน สร้างสถาบันอนามัยเพื่อดูแลสุขภาพให้แก่ประชาชน จัดสร้างและเชื่อมคลองส่งน้ำ เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ในการอุปโภคบริโภค ตลอดจนการเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

โอกาส (opportunity) มีโอกาสที่จะมีการสนับสนุนการจัดการจัดสร้างระบบไฟฟ้าให้แก่ชุมชน สร้างสถาบันอนามัยเพื่อดูแลสุขภาพให้แก่ประชาชน จัดสร้างและเชื่อมคลองส่งน้ำ เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ในการอุปโภคบริโภค ตลอดจนการเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณในการที่จะมีการสนับสนุนการจัดการจัดสร้างระบบไฟฟ้าให้แก่ชุมชน สร้างสถาบันอนามัยเพื่อดูแลสุขภาพให้แก่ประชาชน จัดสร้างและเชื่อมคลองส่งน้ำ เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ในการอุปโภคบริโภค ตลอดจนการเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ^{๔๙}

๗. **จุดแข็ง (strength)** ทำหน้าที่สำคัญในการพัฒนาลังคมของวัดและคณะสงฆ์ซึ่งโดยปกติพระสงฆ์จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปาถึงเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ

จุดอ่อน (weakness) ขาดการมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่สำคัญในการพัฒนาลังคมของวัดและคณะสงฆ์ซึ่งโดยปกติพระสงฆ์จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปาถึงเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วงศ์ นาดสีโล อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระมหาวุฒิชัย อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

โอกาส (opportunity) มีโอกาสในการทำหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสังคมของวัดและคณะสงฆ์ซึ่งโดยปกติพระสงฆ์จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบร้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปาถังเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ

อุปสรรค (threat) ขาดการมีส่วนร่วมทำหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสังคมของวัดและคณะสงฆ์ซึ่งโดยปกติพระสงฆ์จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบร้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปาถังเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ^{๕๐}

๘. **จุดแข็ง (strength)** มีการอบรมคุณธรรมในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน

จุดอ่อน (weakness) ขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการอบรมคุณธรรมในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน

โอกาส (opportunity) มีโอกาสในการอบรมคุณธรรมในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน

อุปสรรค (threat) ขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการอบรมคุณธรรมในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน^{๕๑}

^{๕๐} สัมภาษณ์ อาจารย์ชัยวัฒน์ ลาไป อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๑} สัมภาษณ์ อาจารย์สมภพ สายหยุด อาจารย์ ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๕. **จุดแข็ง (strength)** มีการแนะนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก ทั้งทางด้านจิตใจ และทั้งทางด้านวัตถุ ในการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา

จุดอ่อน (weakness) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการมีการแนะนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก ทั้งทางด้านจิตใจ และทั้งทางด้านวัตถุ ในการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา

โอกาส (opportunity) มีโอกาสในการมีการแนะนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก ทั้งทางด้านจิตใจ และทั้งทางด้านวัตถุ ในการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา

อุปสรรค (threat) ขาดงบประมาณในการมีการแนะนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก ทั้งทางด้านจิตใจ และทั้งทางด้านวัตถุ ในการดำเนินชีวิต ตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา^{๕๒}

สรุปได้ว่า การถือคุณศาสนสมบัติสถานที่ยังเป็นศาสนสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดคอกคลองสร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึกคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการอบรมคุณธรรม ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน ขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการอบรมคุณธรรม ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน ขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการอบรมคุณธรรมในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้าง

^{๕๒} สัมภาษณ์ อาจารย์เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ อาจารย์ประจำสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้าน
วิกฤตการณ์เศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน

๔) ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์

มีการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ เช่น มีการอบรมพระภิกษุ-สามเณรให้มี
สมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติกันเกี่ยวกับพิธีหรือ
แบบอย่างที่ดี และมีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม อำเภอเมือง
จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑. **จุดแข็ง (strength)** มีการอบรมพระภิกษุ-สามเณรให้มีสมณสัญญาและ
อบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติกันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการ
ดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม

จุดอ่อน (weakness) มีการอบรมพระภิกษุ-สามเณรให้มีสมณสัญญาและ
อบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติกันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการ
ดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม

โอกาส (opportunity) มีการอบรมพระภิกษุ-สามเณรให้มีสมณสัญญาและ
อบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติกันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการ
ดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม

อุปสรรค (threat) มีการอบรมพระภิกษุ-สามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรม
ในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติกันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการดูแล
พระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม^{๕๓}

๒. **จุดแข็ง (strength)** มีการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลน ผู้ตกทุกข์ได้
ยากจากปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ อุบัติเหตุต่างๆ เพื่อเป็นการสงเคราะห์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

จุดอ่อน (weakness) มีการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลน ผู้ตกทุกข์ได้
ยากจากปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ อุบัติเหตุต่างๆ เพื่อเป็นการสงเคราะห์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

โอกาส (opportunity) มีการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลน ผู้ตกทุกข์
ได้ยากจากปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ อุบัติเหตุต่างๆ เพื่อเป็นการสงเคราะห์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

อุปสรรค (threat) มีการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลน ผู้ตกทุกข์ได้
ยากจากปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ อุบัติเหตุต่างๆ เพื่อเป็นการสงเคราะห์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง^{๕๔}

^{๕๓} สัมภาษณ์ ดร. สมศักดิ์ สายหยุด รองบริหารฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๓. จุดแข็ง (strength) ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่

จุดอ่อน (weakness) ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่

โอกาส (opportunity) ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่

อุปสรรค (threat) ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่^{๕๕}

๔. จุดแข็ง (strength) ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรม ภาครัฐ เอกชน เยาวชน ประชาชนทั่วไป ศีลธรรม ในพระพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่

จุดอ่อน (weakness) ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรม ภาครัฐ เอกชน เยาวชน ประชาชนทั่วไป ศีลธรรม ในพระพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่

โอกาส (opportunity) ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรม ภาครัฐ เอกชน เยาวชน ประชาชนทั่วไป ศีลธรรม ในพระพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่

อุปสรรค (threat) ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรม ภาครัฐ เอกชน เยาวชน ประชาชนทั่วไป ศีลธรรม ในพระพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่^{๕๖}

๕. จุดแข็ง (strength) มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนร่วม โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลนผู้ตกทุกข์ได้ยากจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือวิบัติเหตุต่างๆ

จุดอ่อน (weakness) มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนร่วม โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลนผู้ตกทุกข์ได้ยากจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือวิบัติเหตุต่างๆ

โอกาส (opportunity) มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนร่วม โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลนผู้ตกทุกข์ได้ยากจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือวิบัติเหตุต่างๆ

^{๕๕} สัมภาษณ์อาจารย์กฤษิต ศรีอร่าม ประธานสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๕} สัมภาษณ์พระมหาปิยนุตร ปญญาวุฒโน ดร. ประธานสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูสุชาติวรคุณ ดร. อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

อุปสรรค (threat) มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนร่วม โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลนผู้ตกทุกข์ได้ยากจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรืออุบัติเหตุต่างๆ^{๕๗}

๖. **จุดแข็ง (strength)** วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ทางด้านสาธารณประโยชน์ กล่าวได้ว่า ศาสนาถือเป็นศาสนสมบัติของส่วนรวมของคนทุกคน

จุดอ่อน (weakness) วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ทางด้านสาธารณประโยชน์ กล่าวได้ว่า ศาสนาถือเป็นศาสนสมบัติของส่วนรวมของคนทุกคน

โอกาส (opportunity) วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ทางด้านสาธารณประโยชน์ กล่าวได้ว่า ศาสนาถือเป็นศาสนสมบัติของส่วนรวมของคนทุกคน

อุปสรรค (threat) วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ทางด้านสาธารณประโยชน์ กล่าวได้ว่า ศาสนาถือเป็นศาสนสมบัติของส่วนรวมของคนทุกคน^{๕๘}

๗. **จุดแข็ง (strength)** มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนร่วม โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลนผู้ตกทุกข์ได้ยากจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรืออุบัติเหตุต่างๆ

จุดอ่อน (weakness) มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนร่วม โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลนผู้ตกทุกข์ได้ยากจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรืออุบัติเหตุต่างๆ

โอกาส (opportunity) มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนร่วม โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลนผู้ตกทุกข์ได้ยากจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรืออุบัติเหตุต่างๆ

อุปสรรค (threat) มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนร่วม โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลนผู้ตกทุกข์ได้ยากจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรืออุบัติเหตุต่างๆ^{๕๙}

๘. **จุดแข็ง (strength)** วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ทางด้านสาธารณประโยชน์ กล่าวได้ว่าศาสนาถือเป็นศาสนสมบัติของส่วนรวมของคนทุกคน

จุดอ่อน (weakness) วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ทางด้านสาธารณประโยชน์ กล่าวได้ว่าศาสนาถือเป็นศาสนสมบัติของส่วนรวมของคนทุกคน

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วงศ์ นาดสีโล อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระมหาวุฒิชัย อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๙} สัมภาษณ์ อาจารย์ชัยวัฒน์ ลาไป อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖๒

โอกาส (opportunity) วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ทางด้านสาธารณประโยชน์ กล่าวได้ว่าศาสนาลือเป็นศาสนสมบัติของส่วนรวมของคนทุกคน

อุปสรรค (threat) วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ทางด้านสาธารณประโยชน์ กล่าวได้ว่าศาสนาลือเป็นศาสนสมบัติของส่วนรวมของคนทุกคน^{๑๖๐}

๕. **จุดแข็ง (strength)** วัดเป็นพุทธศาสนสถานที่เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของศาสนา การสอนศีลธรรม การอบรมศีลธรรม และประชาชนทั่วไป

จุดอ่อน (weakness) วัดเป็นพุทธศาสนสถานที่เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของศาสนา การสอนศีลธรรม การอบรม ศีลธรรม และประชาชนทั่วไป

โอกาส (opportunity) วัดเป็นพุทธศาสนสถานที่เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของศาสนา การสอนศีลธรรม การอบรม ศีลธรรม และประชาชนทั่วไป

อุปสรรค (threat) วัดเป็นพุทธศาสนสถานที่เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของศาสนา การสอนศีลธรรม การอบรม ศีลธรรม และประชาชนทั่วไป^{๑๖๑}

สรุปได้ว่า มีการถือคุณประชาชนหรือสรรพสัตว์ เช่น มีการอบรมพระภิกษุ-สามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติกันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการอบรมพระภิกษุ-สามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติกันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ อาจารย์สมภพ สายหยุด อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ อาจารย์เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ อาจารย์ประจำสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๔.๓ เสนอกลยุทธวิธี รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ เพื่อเสนอกลยุทธวิธี รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในมุมมองของ พระสังฆาธิการ ในเขต อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑. ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล

การดำเนินกิจการการช่วยเหลือเกื้อกูล ควรสร้างแนวคำเนิการให้วัดเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่ากล่าวคือ ใครมีความคิดอะไรที่เป็นประโยชน์สร้างสรรค์ที่จะนำมาพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญรุ่งเรือง ให้นำมาแสดงออกที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เข้าทำนองที่ว่า ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ จะนำชาติให้เจริญ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑) ควรสร้างแนวคำเนิการให้วัดเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่ากล่าวคือ ใครมีความคิดอะไรที่เป็นประโยชน์สร้างสรรค์ที่จะนำมาพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญรุ่งเรือง ให้นำมาแสดงออกที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เข้าทำนองที่ว่า ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ จะนำชาติให้เจริญ^{๑๖๒}

๒) ควรสร้างแนวคำเนิการให้วัดเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารของทางราชการจำเป็นต้องรับทราบอย่างทันทวงที ตรงไปตรงมา ยุคนี้เป็นยุคข้อมูลข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากได้รับข้อมูลข่าวสารที่ไม่ถูกต้อง จะทำให้เราเข้าใจสถานการณ์ของบ้านเมืองไม่ถูกต้อง และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาไม่ถูกต้อง^{๑๖๓}

๓) ร่วมพัฒนาการเร่งรัดพัฒนาการด้านบริหารงานพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของพระศาสนา และเพื่อให้บุคลากรทางพระศาสนาสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ^{๑๖๔}

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ พระครูโชติพัฒนาการ เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าอาวาส วัดบางปรุงธรรมโชติกราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ พระครูสุตถาวนาพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวราราม เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ พระครูโสภาสราธิคุณ เจ้าอาวาส วัดสุทธาวาส เจ้าคณะตำบลคลองอุดม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๔) ควรสร้างแนวดำเนินการศึกษาของคณะสงฆ์ต้องยกระดับให้มีคุณภาพสูงขึ้น รวมทั้งขยายผลออกไปให้กว้างขวางทั่วถึงทุกวัด^{๖๕}

๕) ควรสร้างแนวดำเนินการศาสนาสาสนสถานสำหรับพระพุทธศาสนา คือวัดต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นแกนนำในการเผยแผ่หลักธรรม และให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน สามารถสงเคราะห์เพื่อเกื้อกูลชุมชนในทุกๆ ด้านที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและพระธรรมวินัย^{๖๖}

๖) ควรสร้างแนวดำเนินการระดมสรรพกำลังจากศาสนิกชน และองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ให้มีส่วนร่วมทำนุบำรุง อุปถัมภ์ในกิจการพระพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทุกคน รวมทั้งการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างองค์กรทางพระพุทธศาสนาด้วยกัน และองค์กรอื่นๆ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพที่ยั่งยืน^{๖๗}

๗) ควรสร้างแนวดำเนินการเร่งรัดพัฒนาการด้านบริหารงานพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา และเพื่อให้บุคลากรทางพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ^{๖๘}

๘) ควรสร้างแนวดำเนินการเข้าไปบริหารจัดการ เป็นกิจการที่ดำเนินการหรือจัดทำโครงการขึ้นมาเอง ในลักษณะที่ทำเป็นกิจการประจำหรือชั่วคราว เช่น กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิ การตั้งกองทุน เพื่อช่วยเหลือคนยากจนหรือช่วยเหลือคราวประสบภัยพิบัติ การกำหนดเขตอภัยทาน หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นต้น ซึ่งพระเข้าไปดำเนินการเอง^{๖๙}

๙) ควรสร้างแนวดำเนินการส่งเสริมอาชีพนั้น มีการสร้างและจัดตั้งโครงสร้างศูนย์พัฒนาอาชีพ และศูนย์พัฒนาอนุรักษ์ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้น จัดตั้งศูนย์สาธิตการเกษตรแบบยั่งยืน ตลอดจนจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ส่งเสริมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้น ฯลฯ^{๗๐}

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระครูวิโรจน์กิตติภัทร เจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพธาราม เจ้าคณะตำบลบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติธรรมภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม ๒๕๖๒

^{๖๗} สัมภาษณ์ พระมหาประนอม กลุยาโณ วัดชมโพชนาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม ๒๕๖๒

^{๖๘} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์อนุโรจน์ ฐิตสีโล เจ้าอาวาส วัดบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระครู โชติวุฒิกุณ เจ้าอาวาส วัดนาคูโมทนาลัย อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒

^{๗๐} สัมภาษณ์ พระมหาทวีศักดิ์ อธิจิตโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพธรรม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

๑๐) พัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งของประชาชนได้ รับการพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม เข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถดำรงชีวิตในสังคม ปัจจุบันได้อย่างมีความสุข โดยมีการเผยแผ่หลักธรรมไปสู่ประชาชนในรูปแบบที่หลากหลาย กว้างขวางและต่อเนื่อง^{๑๑)}

๑๑) ศูนย์ร่วมการศาสนาสำหรับพระพุทธศาสนา คือวัดต้องได้รับการพัฒนา ให้เป็นแกนนำในการเผยแผ่หลักธรรม และให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน สามารถสงเคราะห์เพื่อ เกื้อกูลชุมชนในทุกๆ ด้านที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและพระธรรมวินัย^{๑๒)}

สรุปได้ว่า มีการหาแนวร่วมที่มีความพร้อมมาสนับสนุน และทางคณะสงฆ์ก็ยังขาด ทรัพยากรอื่นที่สามารถดึงมาใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น กำลังคนที่มีความรู้ความสามารถ จะต้องมีการ กระจายข้อมูลข่าวสารให้ทั่วถึง ตลอดจนต้องถวายความรู้แก่คณะสงฆ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ควรมิ การฝึกอบรมปลูกฝังให้มวลชนมีความรับผิดชอบต่อสาธารณชนมากขึ้น การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ จะได้ผลและมีประสิทธิภาพมาก ทั้งรู้จักตำแหน่งหน้าที่ของตนเองดี และสามารถนำมาพัฒนาได้ อย่างรวดเร็ว ควรมีการส่งเสริมกิจกรรมให้มากกว่าเดิม อาจควบคู่ไปกับองค์การอื่น ขณะเดียวกัน การประชาสัมพันธ์ที่ดีมีความสำคัญยิ่ง และประชาชนต้องอยู่ร่วมกันด้วยการอนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีการประสานงาน และความร่วมมือที่ใกล้ชิดของหน่วยงานต่างๆ โดยมีทางคณะสงฆ์เป็นแกนให้ ได้ เพราะทางคณะสงฆ์สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว ควรจัดวัดให้เป็นโรงเรียนสอน ศิลธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามแบบแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอนและการจัดสอบธรรม ศึกษา และยังเป็นหน่วยฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในบริเวณรอบของวัด

๒. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์

การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือ สนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อ การสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ชุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็น แหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุน เพื่อการสงเคราะห์และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึก คณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด หนองคาย

^{๑๑)} สัมภาษณ์ พระครูพิธานกุลจานุกุล ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัด โสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัด หนองคาย ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๒)} สัมภาษณ์ พระครูโฆษิตปิยธรรม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัด โสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัด หนองคาย ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

๑) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาวัดในด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ อันเป็นทรัพยากรสำคัญ โดยการส่งเสริมในลักษณะจัดสถานที่ในบริเวณวัดให้ร่มรื่น เป็นที่ร่มเย็น สำหรับให้ประชาชนที่มีความทุกข์ร้อนมาพึ่งพิง เป็นผู้นำในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัดอบรมเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมฯ^{๑๓๓}

๒) ต้องมีส่วนเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น อาจเป็นการเกื้อกูลกิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่ทำอยู่ก่อนแล้ว^{๑๓๔}

๓) เข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาที่สำคัญในการพัฒนาสังคม จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปา ดึงเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน^{๑๓๕}

๔) เข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญ การพัฒนาวัด พัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นศาสนสถานให้เหมาะสมกับเป็นสถานที่เผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามสมณภาวะของสังฆมและให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดและศาสนสถานให้สะอาดร่มรื่น มีเสนาสนะที่สวยงามและทันสมัยไปในสังคมปัจจุบัน^{๑๓๖}

๕) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงสภาพวัดและศาสนสถานให้มีความสะอาดร่มรื่น ถาวรและมั่นคง อันเป็นเหมาะสมกับเป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการ

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ พระครูโชติพัฒนาการ เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าอาวาส วัดบางปรองธรรมโชติกราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ พระครูสุตถาวนาภิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวราราม เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ พระครูโสภาสราธิคุณ เจ้าอาวาส วัดสุทธาวาส เจ้าคณะตำบลคลองอุดม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ พระครูวิโรจน์กิตติภัทร เจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพาราม เจ้าคณะตำบลบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ประกอบศาสนกิจและการจัดกิจกรรมของท้องถิ่น ตลอดจนเป็นที่พักผ่อนจิตใจ และเป็นอุทยานทางการศึกษาของประชาชน^{๑๓๓}

๖) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนและส่งเสริมให้วัดและพุทธศาสนาคือเป็นศูนย์กลางชุมชนในท้องถิ่น และขาดให้การสนับสนุนให้ทางราชการใช้พุทธศาสนสถานเป็นศูนย์กลางประชุมอบรมของท้องถิ่นเพราะทางราชการจัดตั้งศูนย์อบรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น^{๑๓๔}

๗) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาให้การสนับสนุนให้วัดและพุทธศาสนาทำหน้าที่แก้วิกฤตสงเคราะห์ประชาชนในรูปแบบต่างๆ ไม่เพียงพอ^{๑๓๕}

๘) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการก่อสร้าง และจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนขึ้นในชุมชนเด็กก่อนวัยเรียน และมีการก่อสร้างอาคารเรียน ห้องสมุด ห้องน้ำ ห้องสุขา อาคารโรงอาหาร อาคารหอประชุม สนามเด็กเล่น และพิพิธภัณฑสถาน พร้อมทั้งจัดหาอุปกรณ์การศึกษาจัดระบบสาธารณูปการทุกอย่าง จัดสร้างจัดหาน้ำดื่ม น้ำใช้ การบริโภคน้ำและอุปโภค จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาขึ้นเพื่อสนับสนุนมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่และส่งเสริมทุนการศึกษาต่อเนื่องให้กับเด็กเยาวชนที่ไปศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นตามสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อจะได้นำความรู้ที่ได้รับนั้นกลับมาช่วยพัฒนาชุมชนได้ในอนาคต นอกจากนั้นท่านยังได้จัดตั้งและสนับสนุนกองทุนอาหารกลางวันพร้อมทั้งสนับสนุนทางด้านสุขภาพและสุขอนามัยให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถสร้างเด็กเยาวชนให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและสติปัญญาพร้อมกันไปจนเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั้งในชุมชน^{๑๓๖}

๙) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่มีพระสงฆ์มีส่วนในการช่วยพัฒนาสังคมหลายลักษณะ เช่น ส่งเสริมการปลูกพืช หรือเกษตรกรรมชาติแบบครบวงจร การปลูกแตงโม การเลี้ยงปลา การเลี้ยงหมู การจัดตั้งกลุ่ม เช่น สัจจะออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน เป็นต้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานดังกล่าว มีทั้งประสบความสำเร็จและประสบปัญหา^{๑๓๗}

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวรณารณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ พระมหาประนอม กลยาโณ วัดชมโพชนาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์อนุโรจน์ วิฑิตีโล เจ้าอาวาส วัดบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ พระครู โชติวุฒิกุล เจ้าอาวาส วัดนาคูโมทนามาย อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ พระมหาทวิศักดิ์ อธิจิตโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพธรรม อำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

๑๐) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการสุขภาพอนามัย พระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชนโดยให้ยาแผนโบราณ ในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดยาเสพติด และที่สำคัญได้แก่ โรคทางจิตใจ บทบาทด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์จะทำในลักษณะจัดสถานที่ในบริเวณวัดให้ร่มรื่น เป็นที่ร่มเย็น สำหรับให้ประชาชนที่มีความทุกข์ร้อนมาพึ่งพิง เป็นผู้นำในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัดอบรมเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม^{๑๕๒}

๑๑) จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาขึ้นเพื่อสนับสนุนมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ และส่งเสริมทุนการศึกษาต่อเนื่องให้กับเด็กเยาวชนที่ไปศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นตามสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อจะได้นำความรู้ที่ได้รับนั้นกลับมาช่วยพัฒนาชุมชนได้ในอนาคต นอกจากนั้นท่านยังได้จัดตั้งและสนับสนุนกองทุนอาหารกลางวันพร้อมทั้งสนับสนุนทางด้านสุขภาพและสุขภาพอนามัยให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถสร้างเด็กเยาวชนให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและสติปัญญาพร้อมกันไปจนเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั้งในชุมชน^{๑๕๓}

สรุปได้ว่า เพิ่มการส่งเสริมมุ่งเน้นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์โดยรวมเป็นส่วนใหญ่ และควรมุ่งเน้นไปถึงประชาชนอย่างทั่วถึง เข้าไปมีส่วนร่วมในการเติมให้เต็มให้แก่ประชาชนหน่วยงานเอกชน และภาครัฐ โดยเฉพาะความมุ่งหวังทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และความยุติธรรม เพิ่มการส่งเสริมพัฒนาเน้นถึงประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะอาคารสถานที่ต่างๆ เพิ่มการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในระดับหมู่บ้าน เช่น ของใช้ประจำวัน สบู่ผงซักฟอก ฯลฯ เพิ่มการส่งเสริมโรงเรียนสอนศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามแบบแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอนและคณะสงฆ์ เพิ่มการส่งเสริมการจัดสอบธรรมศึกษา และยังเป็นหน่วยฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในบริเวณโดยรอบวัด เพิ่มการส่งเสริมการสอนธรรมะให้เข้าถึงจิตใจคนก่อน พยายามยกระดับจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้ขึ้นสู่จิตสาธารณะให้ได้ ก่อนใดอื่นแล้วบุคคลเหล่านั้นจึงจะมีจิตอาสา เพิ่มการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม สำหรับประชาชนทั่วไป เพิ่มบุคลากรด้านกำลังคนที่มีความรู้เฉพาะด้าน และกำลังทุนทรัพย์สนับสนุน ต้องประสานสัมพันธ์ ความร่วมมือเป็นอันหนึ่งเดียวกัน เพื่อปกป้องแต่ละองค์กรสร้างปัญหาการทุจริต และการแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเอง และพวกพ้อง ควรระดมทุนทรัพย์ เพราะต้องหาเงินทุนในการบริหารและพัฒนา ต้องให้การสนับสนุนพัฒนาบุคลากร ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อประสิทธิภาพของบุคลากร

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ พระครูพิธานกุลจานุกุล ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ พระครูโฆษิตปิยธรรม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

๓. ด้านการถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ

การถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ มีการจัดตั้งศูนย์อบรมคุณธรรม ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑) มีการจัดตั้งศูนย์อบรมคุณธรรม ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน^{๑๘๔}

๒) การถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึกคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา^{๑๘๕}

๓) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสังคมของวัดและคณะสงฆ์ซึ่งโดยปกติพระสงฆ์จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปาถึงเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน^{๑๘๖}

๔) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสุขภาพอนามัย ซึ่งเดิมพระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชนโดยใช้ยาแผนโบราณในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดยาเสพติด และ

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ พระครูโชติพัฒนาการ เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าอาวาส วัดบางปรุงธรรมโชติกราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ พระครูสุตถาวนาพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวราราม เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ พระครูโอภาสสารวิคุณ เจ้าอาวาส วัดสุทธาวาส เจ้าคณะตำบลคลองอุดม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ที่สำคัญได้แก่ โรคทางจิตใจ แต่ปัจจุบันวิทยาการความเจริญความทันสมัยและการเข้าถึงหมอบของ
ประชาชนมีความสะดวกรวดเร็วด้วยระบบประกันสังคมต่างๆ มีมากยิ่งขึ้น^{๔๗}

๕) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนในการสร้างและพัฒนาพื้นฐาน
ปัจจัยหลักอันสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิต และนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่
ประชาชนควบคู่กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก^{๔๘}

๖) มีการวางแผนงานการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายชัดเจน และได้ประโยชน์
จริง เป็นผู้นำในการถนนเข้าหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านได้ใช้สัญจรตลอดจนนำส่ง
สินค้าการเกษตร ด้านอุตสาหกรรมด้านประจําตำบลมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนา^{๔๙}

๗) มีการสนับสนุนการจัดการจัดสร้างระบบไฟฟ้าให้แก่ชุมชน สร้างสถาบันอนามัย
เพื่อดูแลสุขภาพคุณภาพให้แก่ประชาชน จัดสร้างและเชื่อมคลองส่งน้ำ เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ในการ
อุปโภค บริโภค ตลอดจนการเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ^{๕๐}

๘) มีการอบรมคุณธรรมในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางด้าน
การสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธา
และความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจ
ของสังคมไทยในปัจจุบัน^{๕๑}

๙) มีการเนะนำการสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่
กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก ทั้งทางด้านจิตใจ และทั้งทางด้านวัตถุ ในการดำเนินชีวิตตาม
หลักคำสอนในพุทธศาสนา^{๕๒}

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระครูวิโรจน์กิตติภัทร เจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพาราม เจ้าคณะตำบลบางพระ อำเภอ
เมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวรรณการณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัด
ฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม ๒๕๖๒

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระมหาประนอม กลุยาโณ วัดชมโพธิาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม
๒๕๖๒

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์อนุ โรจน์ วิฑิตโส เจ้าอาวาส วัดบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐
มกราคม ๒๕๖๒

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระครูโชติวุฒิกุล เจ้าอาวาส วัดนาคูโมทนาชัย อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐
มกราคม ๒๕๖๒

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระมหาทวีศักดิ์ อธิจิตโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบ้านนาเทพาราม อำเภอเมือง จังหวัด
ฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

๑๐) มีการจัดตั้งค่ายจัดอบรมคุณธรรม ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน^{๑๓๓}

๑๑) การพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ ร่มรื่น ร่มเย็น และสงบ เตรียมสถานที่ให้เป็นสถานที่เข้าค่ายอบรม ศีลธรรม ทั้งภาครัฐ เอกชน เยาวชน ประชาชนทั่วไป^{๑๓๔}

สรุปได้ว่า มีการอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติกันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม คณะสงฆ์มีการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลน ผู้ตกทุกข์ได้ยากจากปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ อุบัติเหตุต่างๆ เพื่อเป็นการสงเคราะห์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง คณะสงฆ์ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนา สำหรับปัญหาในการแก้กฏสถานที่คณะสงฆ์มีการแก้กฏสาธารณสมบัติ หรือสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ เป็นเครื่องมือวัดถึงความมีจิตสาธารณะได้อีกอย่างหนึ่ง คณะสงฆ์ให้ความสำคัญต่อสาธารณสมบัติที่มีของเก่ามากขึ้น มีการอนุรักษ์แล้วซ่อมแซมเพื่อให้แข็งแรงและมั่นคง อีกทั้งยังจัดสาธารณสมบัติ นั้นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและบุคคลทั่วไป คณะสงฆ์มีการจัดให้วัดเป็นศูนย์รวมใจของชาวพุทธให้มีความศรัทธารักใคร่ในพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนร่วม โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลนผู้ตกทุกข์ได้ยากจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรืออุบัติเหตุต่างๆ วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ทางด้านสาธารณประโยชน์ กล่าวได้ว่า ศาสนาถือเป็นศาสนาสมบัติของส่วนรวมของคนทุกคน วัดเป็นพุทธศาสนสถานที่จะเผยแผ่ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของศาสนา พุทธศาสนาถือเป็นศาสนสมบัติส่วนรวมของคนทุกคน โดยแก้กฏซึ่งกันและกัน โดยเน้นการใช้ประโยชน์ให้มากที่สุดใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการแก้กฏสถานที่

๔. ด้านการแก้กฏประชาชนหรือสรรพสัตว์

การแก้กฏประชาชนหรือสรรพสัตว์ ควรพัฒนาดำเนินการให้วัดเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข ช่วยกันปกป้องพิทักษ์รักษชีวิตและทรัพย์สินของทุกคนในหมู่บ้านให้เกิดความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นโจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย วาตภัย หรือภัยอื่นๆ ให้ทุกคน

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ พระครูพิธานกุลจานุกูล ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ พระครูโฆษิตปิยธรรม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

นอนตาหลับ เข้าทำนองว่า ถึงคราวมีทุกข์ ช่วยกันแก้ไข ถึงคราวสุขสบายก็ไม่ตกอยู่ในความประมาท ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑) ควรพัฒนาดำเนินการให้วัดเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข ช่วยกันปกป้องพิทักษ์รักษาศีลธรรม และทรัพย์สินของทุกคนในหมู่บ้านให้เกิดความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นโจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย ภัยพิบัติ หรือภัยอื่นๆ ให้ทุกคนนอนตาหลับ เข้าทำนองว่า ถึงคราวมีทุกข์ ช่วยกันแก้ไข ถึงคราวสุขสบายก็ไม่ตกอยู่ในความประมาท^{๕๕}

๒) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาความสมดุล แนวทางในการเข้าไปแบบให้เปล่า เช่น การช่วยผู้ประสบภัยพิบัติ ไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย ภัยพิบัติ อัคคีภัย การประสบอุบัติเหตุ การประสบภัยธรรมชาติ การสงเคราะห์คนชรา คนพิการ คนผู้ด้อยโอกาส หรือการสงเคราะห์โดยประการอื่นๆ ทั้งในยามปกติและตามโอกาสที่มาถึง เป็นต้น ซึ่งเป็นความเมตตา เอื้ออาทรต่อผู้อื่น^{๕๖}

๓) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนากลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณธรรม (ธรรมะ) ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เป็นรูปธรรมในสังคมไทย พร้อมทั้งให้การอบรมสั่งสอนประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ตั้งตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงามของพระพุทธศาสนา และยังมีบทบาทอีกหลากหลายด้านในการช่วยส่งเสริม ผลักดันคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยให้หลุดพ้นจากความยากลำบาก นานัปการ วัดและคณะสงฆ์มีบทบาทหน้าที่อันสำคัญเหล่านี้ทำให้พระสงฆ์กับประชาชนให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันเหมือนเมื่อครั้งในอดีต^{๕๗}

๔) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาให้องค์ความรู้และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม ในการต่อต้านกระแสวัตถุนิยมรุนแรง ส่งผลให้ค่านิยมทางด้านจิตใจ โดยอาศัยองค์ประกอบสำคัญทั้งในด้านศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ ศาสนาธรรม และศาสนพิธี อันดีงามของพระพุทธศาสนา มุ่งประสงค์หลักให้ชาวพุทธประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรม^{๕๘}

๕) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาแก้ไขปัญหา สังคมมีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว อัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น สตรีมีการทำงานนอกบ้านสูงขึ้น การเลี้ยงดูเด็กนอกระบบครอบครัวเพิ่มขึ้น และการย้ายถิ่น เข้าสู่เมืองใหญ่เพิ่มขึ้น

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระครูโชติพัฒนาการ เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าอาวาส วัดบางปรุงธรรมโชติกราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูสุตถาวนาพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวราราม เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา ๕ มกราคม ๒๕๖๒

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระครูโอกาสสราธิคุณ เจ้าอาวาส วัดสุทธาวาส เจ้าคณะตำบลคลองอุดม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระครูวิโรจน์กิตติภัทร เจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพาราม เจ้าคณะตำบลบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

นำไปสู่ความแออัด สภาพแวดล้อมเสื่อม ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหานี้ให้กับสังคม^{๑๙๙}

๖) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาแก้ไขปัญหายาเสพติดอาชญากรรม ปัญหาสุรา/ บุหรี่ ซึ่งมีแนวโน้มว่าเด็กและเยาวชนมีการบริโภคเพิ่มขึ้น เด็กและเยาวชนยังมีพฤติกรรมเสี่ยง ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหานี้ให้กับสังคม^{๒๐๐}

๗) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนา แก้ไขปัญหาความขัดแย้งทุกระดับทั้งปัจเจก และชุมชน นำไปสู่ความรุนแรงในสังคม รวมทั้งผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ เป็นตัวเร่งในการดูดซึมวัฒนธรรมตะวันตก และพฤติกรรมมารบริโภค ซึมวัฒนธรรมต่างชาติโดยไม่รู้เท่าทันชาติภูมิคุ้มกัน และปรับตัวไม่ได้ ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหานี้ให้กับสังคม^{๒๐๑}

๘) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนา ช่วยแก้ไขปัญหาคือความเสื่อมถอยทางจริยธรรม วัฒนธรรม และขาดจิตสำนึก สถาบันทางศาสนาขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพในการเผยแผ่ จูงใจ และมีพฤติกรรมบริโภคเลียนแบบ วัตถุนิยม และเป็นเหยื่อการขยายตรง ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย เป็นตัวก่อสร้างกระแสค่านิยมของวัยรุ่น ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหานี้ให้กับสังคม^{๒๐๒}

๙) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาจัดการสังคมสงเคราะห์ในระดับท้องถิ่น แม้มือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดสร้างสวัสดิการสงเคราะห์ประชาชน ในการรวมทั้งคณะสงฆ์ ให้บรรลุผลเชิงรูปธรรม เป็นสวัสดิการที่ดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด ได้แก่การจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุ ผู้พิการ และเป็นการสงเคราะห์ผู้ป่วยเอดส์ ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหานี้ให้กับสังคม^{๒๐๓}

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติธรรมารักษ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม ๒๕๕๖

^{๒๐๐} สัมภาษณ์ พระมหาประนอม กลุยาโณ วัดชมโพชนาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๖ มกราคม ๒๕๖๒

^{๒๐๑} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์อนุโรจน์ ฐิตสีโล เจ้าอาวาส วัดบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒

^{๒๐๒} สัมภาษณ์ พระครูโชติวุฒิกุล เจ้าอาวาส วัดนาคูโมทนามาย อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒

^{๒๐๓} สัมภาษณ์ พระมหาทวิศักดิ์ อธิจิตโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพธรรม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

๑๐) ช่วยทำหน้าที่สำคัญในพัฒนาการด้านในการช่วยส่งเสริม ผลักดัน คุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยให้หลุดพ้นจากความยากลำบากนานัปการ วิกฤตและคณะสงฆ์มีบทบาทหน้าที่อันสำคัญเหล่านี้ทำให้พระสงฆ์กับประชาชนให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันเหมือนเมื่อครั้งในอดีต^{๒๐๔}

๑๑) ช่วยพัฒนาที่สำคัญด้านในการช่วยส่งเสริม ผลักดัน คุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยให้หลุดพ้นจากความยากลำบากนานัปการ วิกฤตและคณะสงฆ์มีบทบาทหน้าที่อันสำคัญเหล่านี้ทำให้พระสงฆ์กับประชาชนให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันเหมือนเมื่อครั้งในอดีต^{๒๐๕}

สรุปได้ว่า สาธารณสงเคราะห์ โดยการเข้าไปแบบให้เปล่ากับการช่วยผู้ประสบภัยพิบัติ ไม่ว่าจะเป็นอุทกภัยวาตภัย อัคคีภัย การประสบอุบัติเหตุ การประสบภัยธรรมชาติ การสงเคราะห์คนชรา คนพิการ คนผู้ด้อยโอกาส หรือการสงเคราะห์โดยประการอื่นๆ ทั้งในยามปกติและตามโอกาสที่มาถึง ซึ่งเป็นความเมตตาเอื้ออาทรต่อผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนและสังคม ก็เพื่อที่จะให้ได้พัฒนาการสาธารณสงเคราะห์ไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม และเจริญยิ่งขึ้นไป จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตของคนเรานี้ประการหนึ่งทีนอกเหนือจากปัจจัย ๔ ในการดำรงชีวิตคุณภาพ หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณงามความดี การทำความดี เพื่อสร้างสมคุณงามความดีต่างๆ ให้งอกงามไพบูลย์ สร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับชีวิต ตลอดจนจนถึงการทำมาหาเลี้ยงชีพและยังได้เอื้ออำนวยแก่การทำกิจต่างๆ ที่ดียิ่งๆ ขึ้นไป พร้อมกันนั้น ก็ยังเป็นการผู้อบรมชีวิตด้านกายและวาจาใจของบุคคลนั้นให้มีความพร้อมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนั้นถึงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคม คือ การอยู่ร่วมกันด้วยดีระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ในสภาพที่สงเคราะห์เพื่ออยู่กับสมาชิกแต่ละคน นอกจากจะสามารถดำรงตนอยู่ได้ต้องดีแล้ว ยังมีโอกาสที่จะกระทำสิ่งที่ดีงามหรือเข้าถึงสิ่งมีค่าสูงขึ้นไปอีกด้วย การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ คือ การเกื้อกูลประชาชนคำนึงถึงผลประโยชน์การใช้งาน เช่น จัดงานและพิธีต่างๆ ดังที่เราเห็นกันทั่วไปไม่ว่าจะเป็นงานบวช งานแต่ง หรืองานตาย ก็ล้วนแต่อาศัยสถานที่บริเวณวัด ดังนั้นการพัฒนาส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมให้ทางคณะสงฆ์ได้รับ

^{๒๐๔} สัมภาษณ์ พระครูพิชานกุลจานุกุล ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

^{๒๐๕} สัมภาษณ์ พระครูโฆษิตปิยธรรม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ เพื่อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณ
สงเคราะห์ของผู้เชี่ยวชาญ (สนทนากลุ่ม) ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑. ด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล

ในการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการ
เองซึ่งก็อาจมีวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำ
ตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น จากการศึกษา
ข้อมูลเชิงลึก ผู้เชี่ยวชาญ ในเขตอำเภอเมือง ฉะเชิงเทรา

๑) ควรสร้างแนวดำเนินการให้วัดเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะข้อมูล
ข่าวสารของทางราชการ จำเป็นจะต้องรับทราบอย่างทันที่ตรงไปตรงมา ยุคนี้เป็นยุคข้อมูล
ข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากได้รับ
ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ถูกต้อง จะทำให้เราเข้าใจสถานการณ์ของบ้านเมืองไม่ถูกต้อง และนำไปสู่การ
แก้ไขปัญหามิถูกต้อง^{๒๐๖}

๒) ควรสร้างแนวดำเนินการให้ประชาชนได้รับการพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดีมี
คุณธรรมจริยธรรมเข้าใจ และปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและสามารถดำรงชีวิตใน
สังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข โดยมีการเผยแพร่หลักธรรมไปสู่ประชาชนในรูปแบบที่หลากหลาย
กว้างขวางและต่อเนื่อง ควรสร้างแนวดำเนินการศึกษาของคณะสงฆ์ต้องยกระดับให้มีคุณภาพสูงขึ้น
รวมทั้งขยายผลออกไปให้กว้างขวางทั่วถึงทุกวัด^{๒๐๗}

๓) ควรสร้างแนวดำเนินการศาสนาสถานสำหรับพระพุทธศาสนา คือ วัดต้องได้รับ
การพัฒนาให้เป็นแกนนำในการเผยแพร่หลักธรรม และให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนสามารถ
สงเคราะห์เพื่อเกื้อกูลชุมชนในทุกๆ ด้านที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและพระธรรมวินัย^{๒๐๘}

๔) ควรสร้างแนวดำเนินการระดมสรรพกำลังจากศาสนิกชนและองค์กรทาง
พระพุทธศาสนาที่มีอยู่ให้มีส่วนร่วมทำนุบำรุงอุปถัมภ์ในกิจการพระศาสนาซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่

^{๒๐๖} สัมภาษณ์ ดร.สมศักดิ์ สายหยุด รองบริหารฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๐๗} สัมภาษณ์อาจารย์ภูริทัต ศรีอร่าม ประธานสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๐๘} สัมภาษณ์พระมหาปิยบุตร ปญญาวุฒโน ดร. ประธานสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์
พุทธโสธรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ของพุทธศาสนิกชนทุกคน รวมทั้งการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างองค์กรทางพระพุทธศาสนาด้วยกันและองค์กรอื่นๆ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพที่ยั่งยืน^{๒๐๕}

๕) ควรสร้างแนวค่านิยมการเร่งรัดพัฒนาการด้านบริหารงานพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของพระศาสนา และเพื่อให้บุคลากรทางพระศาสนาสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ^{๒๐๖}

๖) ควรสร้างแนวค่านิยมการเข้าไปบริหารจัดการ เป็นกิจการที่ดำเนินการหรือจัดทำโครงการขึ้นมาเอง ในลักษณะที่ทำเป็นกิจการประจำหรือชั่วคราว เช่น กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิ การตั้งกองทุน เพื่อช่วยเหลือคนยากจน หรือช่วยเหลือคราวประสบภัยพิบัติ การกำหนดเขตอภัยทานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นต้น ซึ่งพระเข้าไปดำเนินการเอง^{๒๐๗}

๗) ควรสร้างแนวค่านิยมการส่งเสริมอาชีพนั้นมีการสร้างและจัดตั้ง โครงสร้างศูนย์พัฒนาอาชีพและศูนย์พัฒนาอนุรักษ์ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้น จัดตั้งศูนย์สาธิตการเกษตรแบบยั่งยืน ตลอดจนจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ส่งเสริมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้น ฯลฯ^{๒๐๘}

๘) พัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งของประชาชนได้รับการพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม เข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและสามารถดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข โดยมีการเผยแพร่หลักธรรมไปสู่ประชาชนในรูปแบบที่หลากหลายกว้างขวางและต่อเนื่อง^{๒๐๙}

๙) ศูนย์ร่วมการศาสนาสถานสำหรับพระพุทธศาสนา คือ วัดต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นแกนนำในการเผยแพร่หลักธรรม และให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน สามารถสงเคราะห์เพื่อเกื้อกูลชุมชนในทุกๆ ด้านที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและพระธรรมวินัย^{๒๑๐}

^{๒๐๕} สัมภาษณ์ พระครูสุชาตวรคุณ ดร. อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๐๖} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วงศ์ นาถสิโล อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๐๗} สัมภาษณ์ พระมหาพวน อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๐๘} สัมภาษณ์ อาจารย์ชัยวัฒน์ ลาไป อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๐๙} สัมภาษณ์ อาจารย์สมภพ สายหยุด อาจารย์ประจำสาขาวิชาศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๑๐} สัมภาษณ์ อาจารย์เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ อาจารย์ประจำสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๒. ด้านการช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์

การช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นการส่งเสริมมุ่งเน้นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์โดยรวมเป็นส่วนใหญ่ และควรมุ่งเน้นไปถึงประชาชนอย่างทั่วถึง เข้าไปมีส่วนร่วมในการเติมให้เต็มให้แก่ประชาชน หน่วยงานเอกชน และภาครัฐ โดยเฉพาะความมุ่งหวังทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และความยุติธรรมเป็นการส่งเสริมพัฒนา เน้นถึงประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะอาคารสถานที่ต่างๆ เพิ่มการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในระดับหมู่บ้าน เช่น ของใช้ประจำวัน สบู่ ผงซักฟอก ฯลฯ

๑) เพิ่มการส่งเสริมมุ่งเน้นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์โดยรวมเป็นส่วนใหญ่ และควรมุ่งเน้นไปถึงประชาชนอย่างทั่วถึง^{๒๑๕}

๒) เข้าไปมีส่วนร่วมในการเติมให้เต็มให้แก่ประชาชน หน่วยงานเอกชน และภาครัฐ โดยเฉพาะความมุ่งหวังทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และความยุติธรรม^{๒๑๖}

๓) เพิ่มการส่งเสริมพัฒนาเน้นถึงประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะอาคารสถานที่ต่างๆ^{๒๑๗}

๔) เพิ่มการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในระดับหมู่บ้าน เช่น ของใช้ประจำวัน สบู่ ผงซักฟอก^{๒๑๘}

๕) เพิ่มการส่งเสริมโรงเรียนสอนศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามแบบแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอนและคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมการจัดสอบธรรมศึกษา และยังเป็นหน่วยฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในบริเวณโดยรอบวัด^{๒๑๙}

๖) เพิ่มการส่งเสริมการสอนธรรมะให้เข้าถึงจิตใจคนก่อน พยายามยกระดับจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้ขึ้นสู่จิตสาธารณะให้ได้ ก่อนใดอื่นแล้วบุคคลเหล่านั้นจึงจะมีจิตอาสา^{๒๒๐}

^{๒๑๕} สัมภาษณ์ ดร. สมศักดิ์ สายหยุด รองบริหารฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๑๖} สัมภาษณ์อาจารย์ภูริทัต ศรีอร่าม ประธานสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๑๗} สัมภาษณ์พระมหาปิยนุตร ปญญาวฑฒโน ดร. ประธานสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๑๘} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วงศ์ นาสีโล อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๑๙} สัมภาษณ์ พระครูสุชาติวรคุณ ดร. อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๓) ต้องให้การสนับสนุนพัฒนาบุคลากรทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อประสิทธิภาพของบุคลากร เพิ่มการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับประชาชนทั่วไป^{๒๒๐}

๔) ควรระดมทุนทรัพย์ เพราะต้องหาเงินทุนในการบริหารและพัฒนา เพิ่มบุคลากรด้านกำลังคนที่มีความรู้เฉพาะด้าน และกำลังทุนทรัพย์สนับสนุน^{๒๒๑}

๕) ต้องประสานสัมพันธ์ ความร่วมมือเป็นอันหนึ่งเดียวกัน เพื่อปกป้องแต่ละองค์กร สร้างปัญหาการทุจริต และการแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง^{๒๒๒}

สรุปได้ว่า การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ เพิ่มการส่งเสริมมุ่งเน้นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์โดยรวมเป็นส่วนใหญ่ และควรมุ่งเน้นไปถึงประชาชนอย่างทั่วถึง เข้าไปมีส่วนร่วมในการเติมให้เต็มให้แก่ประชาชน หน่วยงานเอกชน และภาครัฐ โดยเฉพาะความมุ่งหวังทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และความยุติธรรม เพิ่มการส่งเสริมพัฒนานั้นถึงประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะอาคารสถานที่ต่างๆ เพิ่มการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในระดับหมู่บ้าน เช่น ของใช้ประจำวัน สบู่ผงซักฟอก ฯลฯ

๓. ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ

การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึกคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสังคมของวัดและคณะสงฆ์ ซึ่งโดยปกติพระสงฆ์อยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปาถึงเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความ

^{๒๒๐} สัมภาษณ์ พระมหาพวน อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๒๑} สัมภาษณ์ อาจารย์ชัยวิวัฒน์ ลาไป อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๒๒} สัมภาษณ์ อาจารย์สมภพ สายหยุด อาจารย์ ประจำสาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๒๓} สัมภาษณ์ อาจารย์เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ อาจารย์ประจำสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน^{๒๒๔}

๒) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสุขภาพอนามัย ซึ่งเดิมมีพระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชน โดยใช้ยาแผนโบราณในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดยาเสพติด และที่สำคัญได้แก่โรคทางจิตใจ แต่ปัจจุบันวิทยาการความเจริญความทันสมัยและการเข้าถึงหมอของประชาชนมีความสะดวกรวดเร็วด้วยระบบประกันสังคมต่างๆ มีมากยิ่งขึ้น^{๒๒๕}

๓) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนในการสร้างและพัฒนาพื้นฐาน ปัจจัยหลักอันสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิต และนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก^{๒๒๖}

๔) มีการวางแผนงานการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายชัดเจน และได้ประโยชน์จริง เป็นผู้นำในการทำถนนเข้าหมู่บ้าน เพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านได้ใช้สัญจรตลอดจนนำส่งสินค้าการเกษตร ด้านปุ๋ยสัตว์ สินค้าประจำตำบล มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนา^{๒๒๗}

๕) มีการสนับสนุนการจัดการจัดสร้างระบบไฟฟ้าให้แก่ชุมชน สร้างสถาบันอนามัยเพื่อดูแลรักษาสุขภาพให้แก่ประชาชน จัดสร้างและเชื่อมคลองส่งน้ำ เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ในการอุปโภคบริโภค ตลอดจนการเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ^{๒๒๘}

๖) มีการอบรมคุณธรรมในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน^{๒๒๙}

^{๒๒๔} สัมภาษณ์ ดร. สมศักดิ์ สายหยุด รองบริหารฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๒๕} สัมภาษณ์อาจารย์ภูริทัต ศรีอร่าม ประธานสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๒๖} สัมภาษณ์พระมหาปิยบุตร ปญญาวุฒโน ดร. ประธานสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๒๗} สัมภาษณ์ พระครูสุชาตวิฑูรคุณ ดร. อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๒๘} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วงศ์ นาดลีโล อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๒๙} สัมภาษณ์ พระมหาพวน อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๗) มีการแนะนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กัน ไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก ทั้งทางด้านจิตใจ และทั้งทางด้านวัตถุ ในการดำเนินชีวิต ตามหลัก คำสอนในพุทธศาสนา^{๒๓๐}

๘) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาศูนย์ในการสนับสนุนในการสร้างและพัฒนาพื้นฐาน บัณฑิตหลักอันสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิต และนำสร้างนำพัฒนาสนับสนุนส่งเสริม การอบรมศีลธรรม การเข้าค่าย และส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กัน ไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก^{๒๓๑}

๙) มีการพัฒนาศูนย์อบรมเข้าค่าย คุณธรรมในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมืองพระสงฆ์ มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน ความสามัคคี และอยู่เคียงข้างประชาชน ในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และ ช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน^{๒๓๒}

สรุปได้ว่า การถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้าง ถนน ซดุดอกกุศลสงฆ์ สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิด ไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึก คณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสังคมของวัดและคณะสงฆ์ ซึ่ง โดยปกติพระสงฆ์จะอยู่ในลักษณะการ ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนน ในหมู่บ้าน การจัดระเบียบหมู่บ้าน การลอกคลอง ทำประปาถังเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่าง วัด ชาวบ้าน และทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้าง ขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์สร้างความศรัทธาและความ เชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการเศรษฐกิจของ สังคมไทยในปัจจุบัน

๔. ด้านการถือกุศลประชาชนหรือสรรพสัตว์

การถือกุศลประชาชนหรือสรรพสัตว์ มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาความสมดุลแนวทาง ในการเข้าไปแบบให้เปล่า เช่น การช่วยผู้ประสบภัยพิบัติ ไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย วาดภัย อัคคีภัย การ ประสบอุบัติเหตุ การประสบภัยธรรมชาติ การสงเคราะห์คนชรา คนพิการ คนผู้ด้อยโอกาส หรือ

^{๒๓๐} สัมภาษณ์ อาจารย์ชัยวัฒน์ ลาไป อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๓๑} สัมภาษณ์ อาจารย์สมภพ สายหยุด อาจารย์ประจำสาขาวิชาศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโส ธรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๓๒} สัมภาษณ์ อาจารย์เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ อาจารย์ประจำสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

การสงเคราะห์โดยประการอื่นๆ ทั้งในยามปกติและตามโอกาสที่มาถึง เป็นต้น ซึ่งเป็นความเมตตา เอื้ออาทรต่อผู้อื่น ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาความสมดุลแนวทางในการเข้าไปแบบให้เปล่า เช่น การช่วยผู้ประสบภัยพิบัติ ไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย การประสบอุบัติเหตุ การประสบภัยธรรมชาติ การสงเคราะห์คนชรา คนพิการ คนผู้ด้อยโอกาส หรือการสงเคราะห์โดยประการอื่นๆ ทั้งในยามปกติและตามโอกาสที่มาถึง เป็นต้น ซึ่งเป็นความเมตตา เอื้ออาทรต่อผู้อื่น^{๒๓๓}

๒) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาจัดการสังคมสงเคราะห์ในระดับท้องถิ่น แม้มือถือกรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดสร้างสวัสดิการสงเคราะห์ประชาชน ในการรวมทั้งคณะสงฆ์ให้บรรลุผลเชิงรูปธรรม เป็นสวัสดิการที่ดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด ได้แก่การจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุ เบี้ยผู้พิการ และเป็นสงเคราะห์ผู้ป่วยเอดส์ ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม^{๒๓๔}

๓) ควรพัฒนาดำเนินการให้วัดเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกัน หมู่บ้านให้เกิดสันติสุข ช่วยกันปกป้องพิทักษ์รักษชีวิต และทรัพย์สินของทุกคนในหมู่บ้านให้เกิดความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นโจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย วาตภัย หรือภัยอื่นๆ ให้ทุกคนนอนตาหลับ เข้าทำนองว่า ถึงคราวมีทุกข์ ช่วยกันแก้ไข ถึงคราวสุขสบายก็ไม่ตกอยู่ในความประมาท^{๒๓๕}

๔) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนากลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณธรรม (ธรรมะ) ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เป็นรูปธรรมในสังคมไทย พร้อมทั้งให้การอบรมสั่งสอนประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ตั้งตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงามของพระพุทธศาสนา และยังมีบทบาทอีกหลากหลายด้านในการช่วยส่งเสริม ผลักดัน คุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยให้หลุดพ้นจากความยากลำบากนานัปการ วัดและคณะสงฆ์มีบทบาทหน้าที่อันสำคัญเหล่านี้ทำให้พระสงฆ์กับประชาชนให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันเหมือนเมื่อครั้งในอดีต^{๒๓๖}

๕) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาให้องค์ความรู้และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม ในการต่อต้านกระแสวัตถุนิยมรุนแรง ส่งผลให้นานิยมทางด้านจิตใจ โดยอาศัยองค์ประกอบสำคัญทั้งใน

^{๒๓๓} สัมภาษณ์ ดร. สมศักดิ์ สายหยุด รองบริหารฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๓๔} สัมภาษณ์อาจารย์ภูริทัต ศรีอร่าม ประธานสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๓๕} สัมภาษณ์พระมหาปิยนุตร ปญญาจตุตโณ ดร. ประธานสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๓๖} สัมภาษณ์ พระครูสุชาติวรคุณ ดร. อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ด้านศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ ศาสนาธรรม และศาสนพิธี อันดีงามของพุทธศาสนา มุ่งประสงค์หลักให้ชาวพุทธประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรม^{๒๓๓}

๖) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาแก้ไขปัญหาสังคม มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว อัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้นสตรีมีการทำงานนอกบ้านสูงขึ้น การเลี้ยงดูเด็กนอกระบบครอบครัวเพิ่มขึ้น และการย้ายถิ่น เข้าสู่เมืองใหญ่เพิ่มขึ้น นำไปสู่ความแออัด สภาพแวดล้อมเสื่อม ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม^{๒๓๔}

๗) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาแก้ไขปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ปัญหาสุรา/ บุหรี่ ซึ่งมีแนวโน้มว่าเด็กและเยาวชนมีการบริโภคเพิ่มขึ้น เด็กและเยาวชนยังมีพฤติกรรมเสี่ยง ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม^{๒๓๕}

๘) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนา แก้ไขปัญหาความขัดแย้งทุกระดับทั้งปัจเจก และชุมชน นำไปสู่ความรุนแรงในสังคม รวมทั้งผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ เป็นตัวเร่งในการดูดซึมวัฒนธรรมตะวันตกและพฤติกรรมการบริโภค ซึ่งวัฒนธรรมต่างชาติโดยไม่รู้เท่าทันชาติภูมิคุ้มกันและปรับตัวไม่ได้ ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม^{๒๓๖}

๙) มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนา ช่วยแก้ไขปัญหาคือความเสื่อมถอยทางจริยธรรม วัฒนธรรม และชาติจิตสำนึก สถาบันทางศาสนาขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพในการเผยแผ่ จูงใจ และมีพฤติกรรมบริโภคแบบเลียนแบบวัตถุนิยม และเป็นเหยื่อการขายตรง ด้านเทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัย เป็นตัวก่อสร้างกระแสค่านิยมของวัยรุ่น ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม^{๒๓๗}

สรุปได้ว่า คณะสงฆ์ต้องใช้ทั้งกำลังคนและกำลังทรัพย์ประกอบกับกำลังใจอันเข้มแข็ง เพื่อมุ่งเน้นให้ประชาชนรู้ถึงดีชั่ว รู้ถึงกฎแห่งกรรมทั่วไป คณะสงฆ์การเกื้อกูลสาธารณสมบัติ

^{๒๓๓} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วงศ์ นาคสีโล อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๓๔} สัมภาษณ์ พระมหาพวน อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๓๕} สัมภาษณ์ อาจารย์ชัยวิวัฒน์ ลาไป อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๓๖} สัมภาษณ์ อาจารย์สมภพ สายหยุด อาจารย์ ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๒๓๗} สัมภาษณ์ อาจารย์เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ อาจารย์ประจำสาขาพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติของชาติที่ชุมชนได้ก่อตั้งก่อสร้างขึ้นมาเป็นรูปธรรม ตั้งแต่การสร้าง วัด โรงเรียน โรงพยาบาล ถนน ประปาหมู่บ้าน พิพิธภัณฑสถาน คณะสงฆ์สามารถให้ความร่วมมือโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นตัวกลางประสานงานและสานต่อการแก้ปัญหาให้ต่อเนื่องในฐานะที่มีส่วนร่วมในชุมชน คณะสงฆ์ผลิตบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีใจรักที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ คณะสงฆ์จัดให้มีบรรยากาศเข้ากับประชาชน ไม่สร้างค่านิยมใหม่ๆ ให้คณะสงฆ์และประชาชน ได้ดำเนินชีวิตในทางที่เหมาะสมเหมือนกัน คณะสงฆ์มีการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน โดยการจัดตั้งคณะทำงานและวางแผนการจัดตั้ง โครงสร้างในการช่วยเหลือประชาชน คณะสงฆ์จัดวัดเหมาะสมในการช่วยเหลือประชาชน คือ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่สงบสุขร่มเย็นคณะสงฆ์มีการประสานกับหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบโดยตรงอยู่แล้วทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชนสาธารณะ เช่น การสร้างโรงพยาบาล การสร้างถนน การสร้างศาลา การสร้างอาคารเรียน การสร้างสถานีตำรวจ คณะสงฆ์ มีการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในทางศาสนา เช่น แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา จุดประสงค์ในการทำบุญ หรือการทำความดี คณะสงฆ์จัดวัดให้สะอาด ร่มเย็นสงบ เป็นสถานที่ พร้อมในการอบรม ศีลธรรม ประชาชนทั่วไปที่เข้ามารับการอบรม

องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย (Body of Knowledge)

จากการศึกษาวิเคราะห์บทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง และศึกษาค้นคว้าโดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึก ซึ่งได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานด้านงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์การกลยุทธการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยสรุป ได้ดังนี้

สรุปองค์ความรู้ “กลยุทธการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ว่า กลยุทธการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ เริ่มตั้งแต่สมเด็จพระสังฆราชทรงปกครองในภาพรวมทั้งหมด ลำดับต่อมาคือ กรรมการมหาเถรสมาคมทำหน้าที่สนองงานของคณะสงฆ์ และลำดับขั้นต่อมาคือ เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก ซึ่งแต่ละลำดับมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการงานตามพระราชบัญญัติ และกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมอยู่แล้ว

การบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ที่สำคัญอยู่ที่ระดับอำเภอเมือง ตำบล และวัด ซึ่งมีความใกล้ชิดและกำกับดูแลรับผิดชอบการบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ คณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยตรง ซึ่งทั้งระดับอำเภอ ตำบล และวัด จัดตั้งศูนย์กลางการทำงานขึ้นเพื่อใช้เป็นทั้งสถานที่ทำงาน และรองรับงาน ตลอดทั้งให้การอำนวยความสะดวก/กำกับดูแลรับผิดชอบโดยตรงต่อ

งานการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อย่างทั่วถึง และครอบคลุมทุกพื้นที่ตั้งแต่ระดับอำเภอ ตำบล และวัด โดยมีกลยุทธ์การบริหารจัดการดังนี้

๑. การกำหนดนโยบายทิศทางการทำงานของงานสาธารณสุขสงเคราะห์ให้ชัดเจน
๒. การกำหนดวัตถุประสงค์/เป้าหมายชัดเจน เป็นรูปธรรมและได้ประโยชน์แก่ทุกฝ่าย
๓. การวางแผนงานร่วมกันอย่างรัดกุมครอบคลุมด้านการวางแผนงาน คณะสงฆ์ควรมีการศึกษาแผนงานให้ทุกพื้นที่และมีทิศทางเดียวกัน
๔. การสนับสนุนบุคลากรที่มีคุณภาพ และมีความชำนาญการในการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ตลอดจนจัดสรรงบประมาณอุดหนุนอย่างเพียงพอ
๕. ประสานงาน/สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันอย่างเป็นทีม มีการแบ่งปันข้อมูล แลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน
๖. ติดตามผล/ประเมินผล/ปรับปรุง/ แก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง
๗. สร้างขวัญกำลังใจ/จูงใจ แก่บุคลากร ควรแยกเป็นส่วนงานเฉพาะด้าน
๘. หลักธรรมเป็นเครื่องสนับสนุนในการกลยุทธ์งานสาธารณสุขสงเคราะห์ ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ
๙. กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์ ได้แก่
 - ๙.๑ ด้านการวางแผนงาน คณะสงฆ์ควรมีการศึกษาแผนงานให้ดีกว่าจะสามารถตอบวัตถุประสงค์หลักได้ดีเพียงใด วิธีการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือประหยัด รวดเร็ว และได้ผล
 - ๙.๒ ด้านบุคลากรหรือกำลังคน ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ และที่สำคัญต้องจิตอาสาสมัครใจและใฝ่รักในงานสาธารณสุขสงเคราะห์
 - ๙.๓ ด้านงบประมาณ การบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา นั้นต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก และงบประมาณที่เข้ามาถึงโดยตรงจะส่งผลให้การบริหารจัดการสำเร็จได้อย่างรวดเร็วดังมายิ่งขึ้น
 - ๙.๔ ด้านความสามัคคีร่วมมือของประชาชนโดยรอบๆ วัด ซึ่งปัจจุบันจะเห็นได้ว่าที่คณะสงฆ์หลายๆ ฝ่ายมีความสามัคคีกันงานการบริหารจัดการทุกอย่างก็จะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเสมอ
 - ๙.๕ ด้านความเข้าใจอันดีระหว่างบุคลากรทั้ง บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน และภาครัฐที่เป็นตัวเชื่อม และมวลชนที่เป็นปัญหาจำเป็นอย่างยิ่งต้องไว้วางใจกัน ให้ความเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่มีการถือตน หรือไม่มีการแบ่งระดับชั้น ซึ่งจะทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันตามมานั้นจะทำให้การเข้าถึงปัญหาที่แท้จริงยากยิ่งขึ้น

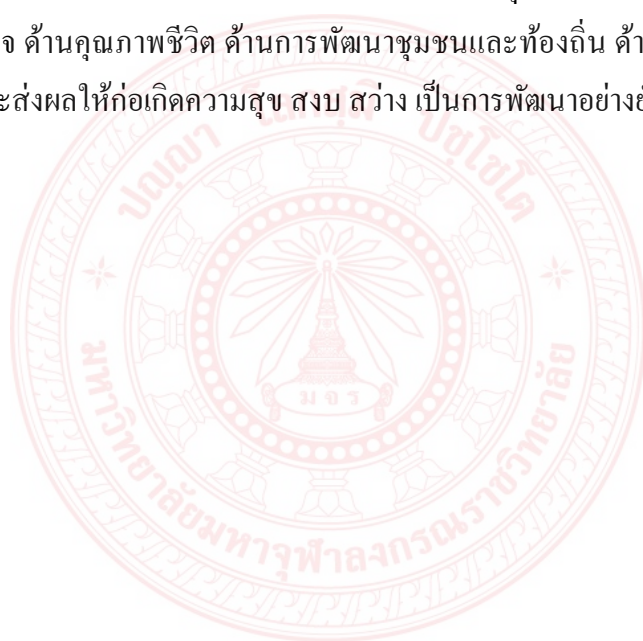
๑๐. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ/สำนักงานนำพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัด ต้องมาช่วยเป็นที่เล็งและช่วยสนองงานด้านการสาธารณสงเคราะห์แก่คณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยการส่งเสริม อุดหนุน จัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอเหมาะสม อำนาจการในการดำเนินงาน/ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ประสานงาน/ประชาสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

โดยคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ต้องให้การอนุเคราะห์แก่สังคมและมีโครงการ/กิจกรรมรองรับงานสาธารณสงเคราะห์ ดังนี้

- วัดควรเป็นศูนย์กลางที่สามารถขึ้นนำทิศทางที่ถูกที่ควรในการพัฒนาชุมชน
- เจ้าอาวาสควรให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ชาวบ้าน เด็กและเยาวชน
- รัฐหรือวัดควรจัดสวัสดิการการรักษาพยาบาลแก่ภิกษุสามเณร
- วัดควรเป็นศูนย์กลางร่วมในการสร้างสามัคคีธรรมในชุมชน
- ไม่ควรสะสมวัตถุมงคลไป ต้องรู้จักเอื้อเพื่อชุมชนอย่าเห็นแก่ตัว
- การให้ความช่วยเหลือ/สงเคราะห์ด้านต่างๆ แก่ประชาชน การสงเคราะห์ผู้ยากไร้
- การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ
- การระงับข้อพิพาท/ข้อขัดแย้งของชาวบ้าน
- การดำเนินการด้านการสาธารณสงเคราะห์อื่นๆ
- การอำนวยความสะดวกในการให้ใช้สถานที่ของวัดจัดกิจกรรมต่างๆ
- การจัดตั้งมูลนิธิ/กองทุนเพื่อการกุศล
- การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอาชีพของประชาชน
- การให้ความร่วมมือกับทางราชการเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ
- การสร้างเครือข่าย/แนวร่วม/อาสาสมัคร/จิตอาสา เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ
- วัดสร้างเครือข่ายการดำเนินงานด้านสาธารณะกับองค์กรต่างๆ
- วัดส่งเสริม/สนับสนุน ให้มีจิตอาสา เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา
- วัดจัดให้มีอาสาสมัคร/แนวร่วมในการสวดส้อง คุณแล และพิทักษ์พระพุทธศาสนา
- การมีส่วนร่วมของประชาชน/ ส่วนราชการ
- วัดเป็นศูนย์กลางการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน
- ส่วนราชการให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

สรุปวิเคราะห์ได้ว่า ในกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณะสงเคราะห์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา นั้น เน้นการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบที่สามารถบริหารงานออกมาแล้วเป็นสาธารณประโยชน์จริงอย่างเป็นรูปธรรม และที่สำคัญต้องปรับ ประยุกต์ หลักพุทธธรรมอัน

เหมาะสมมีหลัก สัจจวัตถุ ฯลฯ มาใช้ในการบริหารงานทั้งระบบอย่างเหมาะสมดงาม โดยมีเป้าหมาย จุดประสงค์หลักว่าให้คณะสงฆ์ได้ถือบริหารดำเนินการ เน้นหลักให้คณะสงฆ์ได้ทำงานช่วยเหลือ ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในด้านต่างๆ เป็นหลักสำคัญ การบริหารงานด้านการสาธารณ สงเคราะห์ของอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงต้องเน้นหนักไปในทิศทางที่เกี่ยวกับการที่คณะสงฆ์ ต้องให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับ บ้านอีกทางหนึ่งด้วย ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมืองเพื่อมุ่งพัฒนา ทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งทางวัตถุและจิตใจ ให้มีความสมดุลทั้งกาย วาจาและจิตใจ อัน จะนำความสุข ความเจริญพัฒนามาสู่วัดและชุมชนสังคมประเทศชาติ โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณร เป็นผู้นำที่สำคัญ และเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ก็จะส่งผลให้ก่อเกิดความสุข สงบ สว่าง เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒) เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓) เพื่อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ความคิดเห็นของเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/ผู้เฒ่าชวาญ (สนทนากลุ่ม) กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ต่าง ๆ ดังนี้

๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑. ด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล

สรุปผลการวิจัยพบว่า มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันและมีความคล้ายคลึงกัน คือวัดและคณะสงฆ์เป็นศูนย์กลางแห่งการบริหารจัดการ เป็นที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัด และสถาบันพระพุทธศาสนาในการทำหน้าที่สำคัญของงานสาธารณสุขสงเคราะห์ มีการดำเนินงานบริหารจัดการในกิจการที่ดำเนินการหรือจัดทำโครงการขึ้นมาเอง ในลักษณะทำเป็นกิจการประจำหรือชั่วคราว เช่น กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิ การตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือคนยากจน หรือช่วยเหลือคนพิการ การกำหนดเขตอภัยทาน หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต) เป็นต้น ซึ่งวัดและคณะสงฆ์เข้าไปดำเนินการเอง ตลอดจนส่งเสริมอาชีพนั้นมีการสร้างและจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการอาชีพ และศูนย์พัฒนาอนุรักษ์ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้น จัดตั้งศูนย์สาธิตการเกษตรแบบยั่งยืน ตลอดจนจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ส่งเสริมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้น ฯลฯ วัดและคณะสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางแห่งความ

เคารพ เชื่อถือ และการร่วมมือกันในงานสาธารณสงเคราะห์ให้เกิดความสามัคคี ความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการควบคุมทางสังคมในระดับประเทศด้วย เพราะพระสงฆ์เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทุกชั้นในสังคม ตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมาจนถึงประชาชนทั่วไป

๒. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์

สรุปผลการวิจัยพบว่า มีความคิดเห็นแนวทางเดียวกันและมีความคล้ายคลึงกัน คือการสงเคราะห์เพื่อการบริหารจัดการคุณภาพชีวิต วัดและคณะสงฆ์เป็นส่วนสำคัญยังมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนชุมชน เช่น การบริหารจัดการหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เป็นการเกื้อกูลกิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่ทำอยู่ก่อนแล้ว อีกทั้งวัดและคณะสงฆ์ยังมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการบริหารจัดการสังคม จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปา ดึงเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมภาคภูมิใจ ยินดีกับประชาชน และสังคม ประเทศชาติ เน้นหลัก สัปปายะ (อवास อาหาร บุคคล (สัปปายะ) อันเป็นหลักธรรมชาติทั่วไปถือว่าสิ่งแวดล้อมต่างๆ มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อความเป็นอยู่ของบุคคล ต่อความเสื่อม ความเจริญของบุคคล ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี ก็จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้มาก ซึ่งเป็นรากแก้วสำคัญต่อการบริหารจัดการคุณภาพชีวิตได้อย่างดี โดยนำไปประยุกต์ให้สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ ความแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการบริหารจัดการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ ก็จะทำให้เกิดความสุข ความเจริญอย่างเห็นผลเป็นรูปธรรม

๓. ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ

สรุปผลการวิจัยพบว่า มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกัน ความคล้ายคลึงกัน คือวัดและคณะสงฆ์มีการบริหารจัดการหน้าที่สำคัญมากในการบริหารจัดการเข้าไปแสวงหาการมีส่วนร่วม เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลในส่วนของสาธารณสมบัติ โดยมุ่งเอาผลเพื่อส่วนร่วมที่เป็นสาธารณะ

ที่เป็นวัตถุ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดคลองคูคลอง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างระบบประปาและระบบไฟฟ้า หรือเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งเน้นที่สาธารณสมบัติส่วนร่วมเป็นหลัก มีบริหารจัดการหน้าที่สำคัญในการบริหารจัดการสังคมของวัดและคณะสงฆ์ ซึ่งโดยปกติพระสงฆ์จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการบริหารจัดการชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปา ดึงเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ในกระแสโลกาภิวัตน์และช่วยแก้ไขปัญหา ด้านวิกฤตการณ์เศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน

๔. ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์

สรุปผลการวิจัยพบว่า มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันและมีความคล้ายคลึงกัน คือวัดและคณะสงฆ์ยึดแนวทางการดำเนินการให้วัดเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข ช่วยกันปกป้องพิทักษ์รักษาชีวิตและทรัพย์สินของทุกคนในหมู่บ้านให้เกิดความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นโจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย วัตภัย หรือภัยอื่นๆ ให้ทุกคนนอนตาหลับ เข้าทำนองว่า ถึงคราวมีทุกข์ช่วยกันแก้ไข ถึงคราวสุขสบายก็ไม่ตกอยู่ในความประมาท เพราะวัดและคณะสงฆ์มีบทบาทภาระหน้าที่ที่สำคัญมากในการบริหารจัดการความสมดุล แนวทางในการเข้าไปแบบให้เปล่า เช่น การช่วยผู้ประสบภัยพิบัติ ไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย วัตภัย อัคคีภัย การประสบอุบัติเหตุ การประสบภัยธรรมชาติ การสงเคราะห์คนชรา คนพิการ คนผู้ด้อยโอกาส หรือการสงเคราะห์โดยประการอื่นๆ ทั้งในยามปกติและตามโอกาสที่มาถึง เป็นต้น ซึ่งเป็นความเมตตาเอื้ออาทรต่อผู้อื่น เพราะพระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีในการให้ความสงเคราะห์ประชาชนและสังคม พระสงฆ์เป็นภาพลักษณ์แห่งผู้มีเมตตาธรรม กรุณาธรรม เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนในด้านการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฉันทน้อย นอนน้อย แต่ทำงานเพื่อสังคมมาก และในขณะเดียวกันก็เป็นการจัดระเบียบสังคมสงฆ์ ทั้งปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาด้วย โดยมุ่งการพัฒนาคุณภาพของชีวิต พร้อมกับการให้คำปรึกษาการ ให้การศึกษาแก่ชุมชน และพัฒนาจิตใจสำคัญในการขับเคลื่อนคุณธรรม (ธรรมะ) ขององค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เป็นรูปธรรมในสังคมไทย พร้อมทั้งให้การอบรมสั่งสอนประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ตัวตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงามของพระพุทธศาสนา ตลอดจนช่วยส่งเสริม ผลักดัน คุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยให้หลุดพ้นจากความยากลำบากนานัปการ วัดและคณะสงฆ์มีบทบาทหน้าที่อันสำคัญเหล่านี้ ทำให้วัดพระสงฆ์กับประชาชนให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันเหมือนเมื่อครั้งในอดีต อันจะเป็นประโยชน์วิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านและชุมชนอย่างมั่นคง

๒) เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะเชิงเตรา

๑. ด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล

มีการสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ คือ วัดและคณะสงฆ์ต้องมีการวางแผนงานที่ดี และมีการแบ่งงานกระจายงานในด้านการพัฒนาจิตใจให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ ควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ วัดต้องมีการสร้างกิจกรรมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชนในงานพัฒนาจิตใจ และควรจัดอย่างต่อเนื่องมีแบบแผนที่ชัดเจนและมั่นคง การสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ต้องจัดหางบประมาณและทุนในการงานอย่างเพียงพอเหมาะสม และต้องร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของเอกชนเพื่อจะได้ร่วมมือกันทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ควรสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ คณะสงฆ์ต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุน และต้องมีประสานงานร่วมมือ เป็นเครือข่ายเดียวกันเพื่อการทำงานจะได้มีทิศทางเดียวกัน การสร้างแนวดำเนินการในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ตลอดจนวัดต้องพัฒนาส่งเสริมบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงาน และรองรับการปฏิบัติงานในอนาคตเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน มีเครือข่ายร่วมมือกันโดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลาจริยาวัตรตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทน เสียสละ ทุม่เทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาต่อไป การสร้างแนวดำเนินการในสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตั้งอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตนเองได้ และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ควรสร้างแนวดำเนินการในการเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้าน และหน่วยงานในการที่จะร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้าน เช่น ช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้าตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น หรือไปขายแรงงานที่อื่น การสร้างแนวดำเนินการช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับภูมิปัญญาของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนมีศีลธรรม ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาด้านอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ควรสร้างแนวดำเนินการช่วยกันพัฒนาอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายที่เราเรียนกันว่าสัมมาอาชีพ ทั้งนี้เพื่อที่จะหารายได้มาพัฒนาครอบครัว หมู่บ้าน และสังคมที่ตนอาศัยอยู่ โดยไม่เลือกงานหนักเอาเบาสู้ ยึดคติว่า คนขยันย่อมมหาทรัพย์ได้

๒. ด้านการช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์

การช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ชุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึก คณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ต้องมีส่วนเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต เป็นต้น อาจเป็นการถือกิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นทำอยู่ก่อนแล้วเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาที่สำคัญในการพัฒนาสังคม จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปา ถังเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญ การพัฒนาวัด พัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นศาสนสถานให้เหมาะสมกับเป็นสถานที่เผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามสมณภาวะของสังคัม และให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนโดยจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดและศาสนสถานให้สะอาดร่มรื่น มีเสนาสนะที่สวยงามและทันสมัยไปในสังคมปัจจุบัน มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงสภาพวัดและศาสนสถานให้มีความสะอาดร่มรื่น ถาวรและมั่นคง อันเป็นที่เหมาะสมกับเป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบศาสนกิจ และการจัดกิจกรรมของท้องถิ่น ตลอดจนเป็นที่พักผ่อนจิตใจ และเป็นอุทยานทางการศึกษาของประชาชน มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนและส่งเสริมให้วัดและพุทธศาสนสถานเป็นศูนย์กลางชุมชนในท้องถิ่น และให้การสนับสนุนให้ทางราชการใช้พุทธศาสนสถานเป็นศูนย์กลางประมุขธรรมของท้องถิ่น เพราะทางราชการจัดตั้งศูนย์อบรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาให้การสนับสนุนให้วัดและพุทธศาสนสถานทำหน้าที่ถือกุศลสงเคราะห์ประชาชนในรูปแบบต่างๆ ไม่เพียงพอ มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการก่อสร้างและจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนขึ้นในชุมชนและในโรงเรียนประจำตำบลขึ้น โดยมีการจัดหาจัดพื้นที่ปรับพื้นที่ในการก่อสร้างโรงเรียนและศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน และมีการก่อสร้างอาคารเรียน ห้องสมุด ห้องน้ำ ห้องสุขา อาคาร โรงอาคาร อาคารหอประชุม สนามเด็กเล่น และพิพิธภัณฑน์ พร้อมทั้งจัดหาอุปกรณ์การศึกษา จัดระบบสาธารณูปการทุกอย่าง จัดสร้างจัดหาน้ำดื่มมาใช้ในการบริโภคและ

อุปโภค จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาขึ้นเพื่อสนับสนุนมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ และส่งเสริมทุนการศึกษาต่อเนื่องให้กับเด็กเยาวชนที่ไปศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นตามสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อจะได้นำความรู้ที่ได้รับนั้น กลับมาช่วยพัฒนาชุมชนได้ในอนาคต นอกจากนั้นท่านยังได้จัดตั้งและสนับสนุนกองทุนอาหารกลางวันพร้อมทั้งสนับสนุนทางด้านสุขภาพและสุขอนามัยให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถสร้างเด็กเยาวชนให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและสติปัญญาพร้อมกันไป จนเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั้งในชุมชน มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่พระสงฆ์มีส่วนในการช่วยพัฒนาสังคมหลายลักษณะ เช่น ส่งเสริมการปลูกพืช หรือเกษตรธรรมชาติแบบครบวงจร การปลูกแตงโม การเลี้ยงปลา การเลี้ยงหมู การจัดตั้งกลุ่ม เช่น สัจจะออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน เป็นต้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานดังกล่าวมีทั้งประสบความสำเร็จและประสบปัญหา มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการสุขภาพอนามัย พระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชน โดยให้ยาแผนโบราณในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดเชื้อเสฟติด และที่สำคัญได้แก่โรคทางจิตใจ บทบาทด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์จะทำในลักษณะจัดสถานที่ในบริเวณวัดให้ร่มรื่น เป็นที่ร่มเย็น สำหรับให้ประชาชนที่มีความทุกข์ร้อนมาพึ่งพิง เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัดอบรมเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๓. ด้านการถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ

การถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลูกต้นไม้ และอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึกคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

สรุปผลการวิจัยได้ว่า มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสังคมของวัดและคณะสงฆ์ ซึ่งโดยปกติพระสงฆ์จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปา ถังเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้าน และทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชน ในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการณ์เศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสุขภาพอนามัย ซึ่งเดิมพระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชน โดยให้ยาแผนโบราณในการรักษาโรคทั่วไป โรคกระดูกและข้อ รักษาผู้ติดเชื้อเสฟติด และที่สำคัญได้แก่โรคทางจิตใจ แต่ปัจจุบันวิทยาการความเจริญความทันสมัยและการเข้าถึงหมอบของประชาชนมีความสะดวกรวดเร็วด้วยระบบประกันสังคมต่างๆ มีมากยิ่งขึ้น มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนในการสร้างและพัฒนาพื้นฐาน

ปัจจัยหลักอันสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิต และนำสร้างนำพัฒนา สนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก มีการวางแผนงานการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายชัดเจน และได้ประโยชน์จริง เป็นผู้นำในการทำถนนเข้าหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านได้ใช้สัญจร ตลอดจนนำส่งสินค้าการเกษตร ด้านปศุสัตว์ สินค้าประจำตำบล มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนามีการสนับสนุนการจัดการจัดสร้างระบบไฟฟ้าให้แก่ชุมชน สร้างสถาบันอนามัยเพื่อดูแลสุขภาพของประชาชน จัดสร้างและเชื่อมคลองส่งน้ำเพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ในการอุปโภคบริโภค ตลอดจนการเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ มีการอบรมคุณธรรมในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระแสโลกาภิวัตน์ และช่วยแก้ไขปัญหาด้านวิกฤตการณ์เศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน มีการแนะนำสร้างนำพัฒนา สนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่กันไปอย่างสมดุลและเหมาะสมมาก ทั้งทางด้านจิตใจ และทั้งทางด้านวัตถุในการดำเนินชีวิต ตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา

๔ ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์

สรุปผลวิจัยได้ว่า ต้องใช้ทั้งกำลังคนและกำลังทรัพย์ประกอบกับกำลังใจอันเข้มแข็ง เพื่อมุ่งเน้นให้ประชาชนรู้ถึงดีชั่ว รู้ถึงกฎแห่งกรรมทั่วไป การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานอันเป็นสาธารณสมบัติของชาติ ที่ชุมชนได้ก่อตั้งสร้างขึ้นมาเป็นรูปธรรม ตั้งแต่การสร้างวัด โรงเรียน โรงพยาบาล ถนน ประปา หมู่บ้าน พิพิธภัณฑสถาน สามารถให้ความร่วมมือโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นตัวกลางประสานงาน และสานต่อการแก้ไขปัญหาให้ต่อเนื่องในฐานะที่มีส่วนร่วมในชุมชนผลิตบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีใจรักที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ จัดให้มีบรรยากาศเข้ากับประชาชน ไม่สร้างค่านิยมใหม่ๆ ให้คณะสงฆ์และประชาชนได้ดำเนินชีวิตในทางที่เหมาะสมเหมือนกัน มีการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน โดยการจัดตั้งคณะทำงาน และวางแผนการจัดตั้งโครงสร้างในการช่วยเหลือประชาชน จัดวัดเหมาะสมในการช่วยเหลือประชาชน คือ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่สงบสุขร่มเย็น มีการประสานกับหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบโดยตรงอยู่แล้วทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชนสาธารณะ เช่น การสร้างโรงพยาบาล การสร้างถนน การสร้างศาลา การสร้างอาคารเรียน การสร้างสถานีตำรวจ มีการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในทางศาสนา เช่น แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา จุดประสงค์ในการทำบุญ หรือการทำความดี จัดวัดให้สะอาดร่มเย็น สงบ เป็นสถานที่พร้อมในการอบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทั่วไปที่เข้ามารับการอบรม

๓) เพื่อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑. ด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล

ในการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งก็อาจทำได้อย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมอาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

สรุปผลการวิจัย สรุปได้ว่า มีการหาแนวร่วมที่มีความพร้อมมาสนับสนุน และทางคณะสงฆ์ก็ยังขาดทรัพยากรอื่นที่สามารถดึงมาใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น กำลังคนที่มีความรู้ความสามารถ จะต้องมีการกระจายข้อมูลข่าวสารให้ทั่วถึง ตลอดจนต้องถวายเป็นบุญแก่คณะสงฆ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ควรมีการฝึกอบรมปลูกฝังให้มวลชนมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะมากขึ้น การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์จะได้ผลและมีประสิทธิภาพมากถ้ารู้จักตำแหน่งหน้าที่ของตนเองดี และก็สามารถนำมาพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว ควรมีการส่งเสริมกิจกรรมให้มากกว่าเดิม อาจควบคู่ไปกับองค์การอื่นขณะเดียวกันการประชาสัมพันธ์ที่ดีมีความสำคัญยิ่ง และประชาชนต้องอยู่ร่วมกันด้วยการอนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีการประสานงานและความร่วมมือที่ใกล้ชิดของหน่วยงานต่างๆ โดยมีทางคณะสงฆ์เป็นแกนให้ได้ เพราะทางคณะสงฆ์สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว ควรจัดวัดให้เป็นโรงเรียนสอนศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามแบบแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอนและการจัดสอบธรรมศึกษา และยังเป็นหน่วยฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในบริเวณรอบของวัด

๒. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์

สรุปผลการวิจัย ได้ว่า เพิ่มการส่งเสริมมุ่งเน้นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์โดยรวมเป็นส่วนใหญ่ และควรมุ่งเน้นไปถึงประชาชนอย่างทั่วถึง เข้าไปมีส่วนร่วมในการเติมให้เต็มให้แก่ประชาชน หน่วยงานเอกชน และภาครัฐ โดยเฉพาะความมุ่งหวังทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และความยุติธรรม เพิ่มการส่งเสริมพัฒนาเน้นถึงประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะอาคารสถานที่ต่างๆ เพิ่มการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในระดับหมู่บ้าน เช่น ของใช้ประจำวัน สบู่ผงซักฟอก ฯลฯ เพิ่มการส่งเสริมโรงเรียนสอนศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามแบบแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอน และคณะสงฆ์เพิ่มการส่งเสริมการจัดสอบธรรมศึกษา และยังเป็นหน่วยฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในบริเวณ โดยรอบวัด เพิ่มการส่งเสริมการสอนธรรมะให้เข้าถึงจิตใจคนก่อน พยายามยกระดับจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้ขึ้นสู่จิตสาธารณะให้ได้ ก่อนใครอื่นแล้วบุคคล

เหล่านั้นจึงจะมีจิตอาสา เพิ่มการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับประชาชนทั่วไป เพิ่มบุคลากรด้านกำลังคนที่มีความรู้เฉพาะด้าน และกำลังทุนทรัพย์สนับสนุนต้องประสานสัมพันธ์ความร่วมมือเป็นอันหนึ่งเดียวกัน เพื่อปกป้องแต่ละองค์กรสร้างปัญหาการทุจริต และการแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง ควรระดมทุนทรัพย์ เพราะต้องหาเงินทุนในการบริหารและพัฒนา ต้องให้การสนับสนุนพัฒนาบุคลากร ทั้งทาง โลกและทางธรรม เพื่อประสิทธิภาพของบุคลากร

๓. ด้านการถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่ยันเป็นสาธารณสมบัติ

สรุปผลการวิจัยได้ว่า มีการอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม คณะสงฆ์มีการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลนผู้ตกทุกข์ได้ยากจากปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ อุบัติเหตุต่างๆ เพื่อเป็นการสงเคราะห์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง คณะสงฆ์ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนา สำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่ คณะสงฆ์มีการถือกุศลสาธารณสมบัติ หรือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เป็นเครื่องมือวัดถือความมีจิตสาธารณะ ได้อีกอย่างหนึ่ง คณะสงฆ์ให้ความสำคัญต่อสาธารณสมบัติที่มีของเก่ามากขึ้น มีการอนุรักษ์แล้วซ่อมแซมเพื่อให้แข็งแรงและมั่นคง อีกทั้งยังจัดสาธารณสมบัตินั้นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและบุคคลทั่วไป คณะสงฆ์มีการจัดให้วัดเป็นศูนย์รวมใจของชาวพุทธให้มีความศรัทธารักใคร่ในพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนร่วม โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ประสบความขาดแคลนผู้ตกทุกข์ได้ยากจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรืออุบัติเหตุต่างๆ วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ทางด้านสาธารณประโยชน์ กล่าวได้ว่า ศาสนาถือเป็นศาสนาสมบัติของส่วนรวมของคนทุกคน วัดเป็นพุทธศาสนาสถานที่เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของศาสนาพุทธศาสนา ถือเป็นศาสนสมบัติส่วนรวมของคนทุกคน โดยถือกุศลซึ่งกันและกัน โดยเน้นการใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด ใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาอบรมพุทธศาสนาสำหรับปัญหาในการถือกุศลสถานที่

๔. ด้านการถือกุศลประชาชนหรือสรรพสัตว์

สรุปผลวิจัยได้ว่า สาธารณสงเคราะห์ โดยการเข้าไปเป็นแบบให้เปล่ากับการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย การประสบอุบัติเหตุ การประสบภัยธรรมชาติ การสงเคราะห์คนชรา คนพิการ คนผู้ด้อยโอกาส หรือการสงเคราะห์โดยประการอื่นๆ ทั้งในยามปกติและตามโอกาสที่มาถึง ซึ่งเป็นความเมตตาเอื้ออาทรต่อผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนและสังคม ก็เพื่อที่จะให้ได้พัฒนาการสาธารณสงเคราะห์ไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมและเจริญยิ่งขึ้นไป จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตของคนเรานอกจากประการหนึ่งทีนอกเหนือจากปัจจัย ๔ ในการดำรงชีวิตคุณภาพ หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณงามความดี การกระทำความ

ดี เพื่อสร้างสมคุณงามความดีต่างๆ ให้องกวมไพบูลย์ สร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับชีวิต ตลอดจนถึงการทำมาหาเลี้ยงชีพ และยังได้เอื้ออำนวยแก่การทำกิจต่างๆ ที่ดียิ่งๆ ขึ้นไป พร้อมกันนั้นก็ยังเป็นการอบรมชีวิตด้านกาย และวาจาใจของบุคคลนั้น ให้มีความพร้อมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนั้นถึงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคม คือการอยู่ร่วมกันด้วยดีระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ในสภาพที่สงเคราะห์เพื่ออยู่กับสมาชิกแต่ละคน นอกจากจะสามารถดำรงตนอยู่ได้ต้องดีแล้ว ยังมีโอกาสที่จะกระทำการที่ดียิ่งหรือเข้าถึงสิ่งมีค่าสูงขึ้น ไปอีกด้วยการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ คือการเกื้อกูลประชาชน คำนึงถึงผลประโยชน์การใช้งาน เช่น จัดงานและพิธีต่างๆ ดังที่เราเห็นกันทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นงานบวช งานแต่ง หรืองานตาย ก็ล้วนแต่อาศัยสถานที่บริเวณวัด ดังนั้นการพัฒนาส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมให้ทางคณะสงฆ์ได้รับ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ ๑ คือ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัย **ทง ทศไกร** ได้ทำวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามหลักทศุติยาปาปณิกสูตรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๑ ๑. ผลการศึกษา กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๑ พบว่า มีการใช้ชุดฝึกปฏิบัติงาน การ ประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตรอบรมระยะสั้น การฝึกอบรมเข้ม การศึกษาดูงาน การเป็น ต้นแบบ การทงงาน การเรียนรู้จากการปฏิบัติ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การให้คำปรึกษา การฝึกงาน ในสถานศึกษาต้นแบบ โปรแกรมการเรียนรู้ การศึกษาต่อการทงงาน ๒. สร้างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ ตามหลักทศุติยาปาปณิกสูตร พบว่า ๑. กลยุทธ์ การพัฒนา วิสัยทัศน์ (จกขุมมา) ประกอบด้วย (๑) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (๒) สนับสนุนให้มีการอบรม ในการสร้างวิสัยทัศน์ (๓) จัดให้มีการศึกษาดูงาน ๒. กลยุทธ์ การพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน (อิฐโร) ประกอบด้วย (๑) การทำแผนพัฒนา (๒) การอบรมให้ความรู้ (๓) การฝึกปฏิบัติ (๔) การศึกษาต่อ ๓. กลยุทธ์ การพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ (นิยัมปันโน) ประกอบด้วย (๑) พัฒนามนุษย์ สัมพันธ์กับชุมชนและผู้ปกครอง (๒) พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน (๓) พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับผู้บริหารด้วยกัน (๔) พัฒนามนุษย์

สัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ๓. ผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนตามหลักทฤษฎี ปาปณิก สูตร ทั้ง ๔ ด้าน ทั้ง ๓ กลยุทธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมากทุกกลยุทธ์ ทุกข้อ^๑

พระครูสมุห์สมชัย นิสฺสโร (ประกอบพรชยัน) ได้ทำวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การป้องกันปัญหา ยาเสพติด ตามหลัก อริยสัจ ๔ ใน โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสุโขทัย ๑. ผลการศึกษา กลยุทธ์การป้องกันปัญหา ยาเสพติดใน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุโขทัย พบว่า การดำเนินการแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกลุ่มเด็กนักเรียน โรงเรียน และชุมชน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ออกกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้กลับคืนสู่สังคม ครอบครัว อบรมเลี้ยงดูให้การศึกษา ให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้ในโรงเรียน สังคม ชุมชนตนเอง ให้รู้จักการป้องกันการเอาตัวรอดจากยาเสพติด สร้างภูมิคุ้มกันให้กับนักเรียนให้มีความสามารถเผชิญกับปัญหาอุปสรรคและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ภาครัฐส่งเสริมสนับสนุนจัดตั้งหน่วยงานปราบปรามยาเสพติด ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ชีวิตอย่างมีความสุข พัฒนาสภาพแวดล้อมในการป้องกันสารเสพติดในโรงเรียน พัฒนาสภาพแวดล้อมในบ้าน ชุมชนเน้นการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ในโรงเรียน ให้ความรู้ในการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด ให้ความรู้ในการปฏิเสธการใช้ยาเสพติด ขอความร่วมมือจากบิดามารดา ผู้ปกครอง ครู เพื่อนๆ และชุมชนในการควบคุมยาเสพติดให้หมดไปหรือน้อยลงไปจากโรงเรียน จัดทำแผนงาน โครงการ วิธีดำเนินการ แนวทาง กิจกรรม ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โรงเรียนประสานงานความร่วมมือจากหน่วยงานภายใน และหน่วยงานภายนอก ในการร่วมมือป้องกันยาเสพติด กำหนดกิจกรรมแนวทางการป้องกันปัญหา ยาเสพติดในโรงเรียนกับกลุ่มนักเรียนเป้าหมาย จัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ๒. สร้างกลยุทธ์การป้องกันปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ ๔ ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุโขทัย พบว่า ๑. กลยุทธ์ การป้องกันยาเสพติดตามหลัก ทุกข์ มี ๑๒ วิธีการกิจกรรม ๒. กลยุทธ์ การป้องกันยาเสพติดตามหลัก สมุทัย มี ๑๘ วิธีการกิจกรรม ๓. กลยุทธ์ การป้องกันยาเสพติดตามหลัก นิโรธ มี ๑๔ วิธีการกิจกรรม ๔. กลยุทธ์ การป้องกันยาเสพติดตามหลัก มรรค มี ๒๗ วิธีการกิจกรรม ๓. ผลการประเมินกลยุทธ์การป้องกัน

^๑ ทนง ทศไกร กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ตาม หลักทฤษฎีปาปณิก สูตรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๑ วิทยานิพนธ์การศึกษาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชูฯ , ๒๕๖๑ (บทคัดย่อ)

ปัญหาเสพติดตามหลักอริยสัจ ๔ ในโรงเรียน มัชฌมศึกษาจังหวัดสุโขทัย ทั้ง ๔ ด้าน ทั้ง ๔ กลยุทธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกกลยุทธ์^๒

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ ๒ คือเพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมัญญ มติคุโต (แคน) ได้ทำวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของพุทธมมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา ผลการวิจัยพบว่า ๑. ภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา คือ มหาวิทยาลัยยังไม่ได้รับมอบอำนาจอย่างแท้จริง ทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าในด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ยังไม่มีการวางแผนด้านอัตรากำลังอย่างชัดเจน การมีส่วนร่วมด้านการให้ข้อมูลการบริหารทรัพยากรบุคคลยังมีน้อย ไม่มีการประเมินผลอย่างเป็นระบบ เมื่อมีการจัดไปทัศนศึกษาดูงาน ไม่มีการติดตามและแจ้งผลการประเมินเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ และยังไม่มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เกษียณอายุไปแล้วกับผู้ที่ยังปฏิบัติหน้าที่ ๒. ผลการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตาม หลักพุทธบริหารการศึกษา ของพุทธมมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา มีองค์ประกอบสำคัญ ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑. วิสัยทัศน์ “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาสู่มาตรฐานระดับสากล บนพื้นฐานหลักปรัชญาของพระพุทธศาสนา” ๒. พันธกิจ ๑) สนับสนุนการใช้หลักปรัชญาพระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษา ๒) พัฒนาการศึกษพระพุทธศาสนาเชิงสร้างสรรค์และสื่อการเรียนรู้ ๓) บูรณาการการศึกษาและการวิจัยด้วยหลักปรัชญาพระพุทธศาสนา ๔) บริการวิชาการอย่างมีคุณภาพ และเผยแผ่สู่มาตรฐานระดับสากล ๓. เป้าประสงค์ ๑) มีการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลด้วยหลักปรัชญาพระพุทธศาสนา ๒) สร้างองค์ความรู้ด้านการบริหารเชิงสร้างสรรค์ ๓) พัฒนาพระพุทธศาสนาด้วยการศึกษาและการวิจัย ๔) การนำองค์ความรู้มาใช้ในการวิเคราะห์และเผยแผ่สู่มาตรฐานระดับสากล ๔. กลยุทธ์ มี ๔ กลยุทธ์ คือ ๑) กลยุทธ์พัฒนาด้านร่างกาย ๒) กลยุทธ์พัฒนาด้านจิต ๓) กลยุทธ์พัฒนาด้านสังคม ๔) กลยุทธ์ พัฒนาด้านปัญญา ๓. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของพุทธมมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านพันธกิจ ด้านเป้าประสงค์ กลยุทธ์พัฒนาด้านร่างกาย กลยุทธ์พัฒนาด้านจิต กลยุทธ์พัฒนาด้านสังคม กลยุทธ์พัฒนาด้านปัญญา ผลการวิเคราะห์พบว่า มีความเป็นประโยชน์ภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายการ

^๒ พระครูสมุห์สมชัย นิสฺสโร (ประกอบพรชัย) กลยุทธ์การป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักอริยสัจ ๔ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุโขทัย วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชูฯ, ๒๕๖๑ (บทคัดย่อ)

จากมากไปหาน้อย ได้แก่ กลยุทธ์พัฒนาด้านปัญญา รองลงมาคือ ด้านพันธกิจ กลยุทธ์พัฒนาด้านสังคม ด้านวิสัยทัศน์ กลยุทธ์พัฒนาด้านร่างกาย ด้านเป้าประสงค์ และกลยุทธ์พัฒนาด้านจิต^๓

และพบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงวิทย์ แก้วศรี(บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการศึกษาวិเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า ผลการวิจัยพบว่า การบริหารเชิงยุทธวิธี (Strategic Management) คำว่า ยุทธวิธี แปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า Strategy เดิมทีใช้ทางด้านการทหารและการทำสงคราม ซึ่งหมายถึงวิธีทางหรือแนวทางที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อจัดสรรและวางตำแหน่งกำลังทรัพยากรทางทหารในสนามรบ ด้วยจุดมุ่งหมายแห่งการพิชิตศัตรู เพราะฉะนั้น เดิมทีจึงมีการแปลกันว่า กลยุทธ์ มีความหมายถึงกระบวนการในการกำหนดเป้าหมายที่แน่ชัดของธุรกิจทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การสร้างหรือการพัฒนาวิธีทางในทางปฏิบัติ ตลอดจนการระดมและจัดสรรทรัพยากรขององค์การธุรกิจ เพื่อให้สามารถบรรลุถึงซึ่งเป้าหมายที่ได้ถูกกำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ในที่นี้ ใช้คำว่า ยุทธศาสตร์ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒

การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Management) มีลักษณะเป็นกระบวนการบริหาร โดยมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน ๓ องค์ประกอบคือ (๑) องค์ประกอบของการวิเคราะห์เชิงยุทธวิธี (Strategic Analysis) คือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกองค์การเพื่อพิจารณาหาโอกาส (Opportunity) และภัยอันตราย (Threat) ตลอดจนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์การเพื่อหาจุดอ่อน (Weakness) และจุดแข็ง (Strength); (๒) องค์ประกอบของทางเลือกยุทธวิธี (Strategic Choice); และ (๓) องค์ประกอบของการนำยุทธวิธีไปปฏิบัติการ (Implementation) การนำยุทธศาสตร์มาใช้ นอกเหนือไปจากการบริหารองค์การของตนให้อยู่รอดยั่งยืนและมั่นคงแล้ว ยังเพื่อแข่งขันเอาชนะคู่แข่งคู่ต่อสู้ในสนามแข่งขันเดียวกับตนด้วย ยุทธศาสตร์จึงถูกนำมาเป็นกรอบทฤษฎีเพื่อศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เข้ากับการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า ตามโครงร่างของงานวิจัยชิ้นนี้

๑. การคิดเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Thinking) พระพุทธเจ้าทรงกำหนดกรอบความคิดอยู่ในวงของการประกาศพรหมจรรย์ หรือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งโดยนัยก็คือการบริหารองค์การพระพุทธศาสนานั้นเอง มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์และความสุขของมหาชน ไม่ใช่เพื่อพระองค์เอง ผิดกับองค์การธุรกิจที่มีวัตถุประสงค์เพื่อผลประโยชน์ของตนเท่านั้น ส่วนฐานความคิดนั้น องค์การธุรกิจย่อมมุ่งผลประโยชน์คือกำไร แต่พระพุทธเจ้าทรงมุ่งกำไรเหมือนกัน แต่ “มีความสุขเป็นกำไร (สุขุทธิยะ) เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น โดยฐานความคิดของพระพุทธเจ้าตั้งอยู่บน “อโลกะ” แต่ฐานความคิดขององค์การธุรกิจตั้งอยู่บน “โลกะ” ในส่วนรูปแบบวิธีคิด ทรงใช้โยนิโสมนสิการ

^๓ พระมิถุน มติคุโต (แคน) กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา วิทยานิพนธ์การศึกษาพุทธศาสตร์คุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชูฯ, ๒๕๖๐ (บทคัดย่อ)

“แบบอริยสัจ ๔” ในขณะที่องค์การธุรกิจใช้ “แบบวิทยาศาสตร์” แม้ว่าวิธีการและขั้นตอนอาจเทียบกันได้ แต่เมื่อฐานความคิดตรงกันข้ามระหว่าง “อโลกะ” กับ “โลกะ” วิธีการปฏิบัติที่จะนำไปสู่ “ผลกำไร” ย่อมแตกต่างกันเหมือน “ขาว” (สุกกะ) กับ “ดำ” (กัณหา) ที่เดียว

๒. การตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Decision) แม้จะใช้การวิเคราะห์ส่วท (SWOT Analysis) เหมือนกัน แต่เมื่อวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายต่างกัน เส้นขนานระหว่างพุทธวิธีกับธุรกิจวิธีก็ยิ่งห่างออกไป ไม่ใช่ขนานห่างไกล แต่ขนานแบบหันหลังให้กันโดยสิ้นเชิง องค์ประกอบการตัดสินใจใดๆ องค์การธุรกิจอาจศึกษาวิเคราะห์สภาพต่างๆ ทั้งภายในภายนอก และมีวิสัยทัศน์ แต่ก็คาดการณ์เอาล่วงหน้า เป็นการทำนายเอาตามสภาพที่เห็น จินตนาการเอาตามทีคิด แต่วิธีการของพระพุทธเจ้าทรงต่อยอดขึ้นไปจากนั้น คือเป็น ๒ ชั้น คือขั้นพิจารณาความคิด แยกเป็นขั้นกำหนดรู้โดยใช้ปริยญา ๓ กำกับ ขั้นตั้งใจมั่น โดยใช้อธิยฐานธรรม ๔ กำกับ ส่วนที่ต่อจากขั้นพัฒนาความคิดคือ ขั้นยับยั้งชั่งใจ เสมือนเป็นตัวคอยถ่วงดุล เพื่อคิดให้รอบคอบยิ่งขึ้น อย่าให้ตกหลุมพรางโดยง่าย ได้แก่ ปัญจธรรม ธรรมเป็นเหตุเนิ่นช้า ซึ่งใช้เป็นหลักธรรมกำกับเหมือนมีปัญญาต้องใช้กำกับจะนั้น

๓. การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Planning) นอกจากใช้การวิเคราะห์ส่วท สืบเนื่องจากการตัดสินใจเชิงยุทธวิธีแล้ว พระพุทธเจ้าทรงเน้นเป็นพิเศษในการศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกในชมพูทวีปยุคนั้น โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆ คือ สภาพทางศาสนา สภาพทางการเมือง การปกครอง และสภาพสังคม ทรงศึกษาทั้งจุดแข็งจุดอ่อนของศาสนาพราหมณ์ ๖ ศาสนิกูทั้ง ๖ ตลอดจนเจ้าทรงสนะ ๖๒ ด้วย ทรงเข้าใจการเมืองการปกครองของชมพูทวีปซึ่งมีแคว้นใหญ่ๆ ถึง ๑๖ แคว้น มีแคว้นมหาอำนาจ ๔ แคว้น และอภิมหาอำนาจ ๒ แคว้นคือมครกับโกศล ทรงเห็นจุดอ่อนของระบบสังคมแบบพราหมณ์ที่ถือเรื่องวรรณะ ๔ เมื่อทรงศึกษาวิเคราะห์อย่างดีแล้ว จึงทรงวางแผนเชิงยุทธวิธี เพื่อประดิษฐานพระพุทธศาสนาด้วย เพื่อทรงเอาชนะคู่แข่งทางศาสนาด้วย ในขณะเดียวกันก็ต้องเอาชนะใจผู้คน โดยเฉพาะผู้มีอำนาจ เช่น พระราชามหากษัตริย์ ชนชั้นปกครอง ตระกูลใหญ่ๆ ระดับเศรษฐีมหาศาล เพื่อเป็นฐานหนุนหลังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่ต้องวางแผนยุทธวิธีทั้งสิ้น ไม่ใช่เกิดเพราะพุทธบังนาค แต่เพราะพุทธจริยาอันแท้จริง หลักธรรมสำคัญที่ทรงใช้ได้แก่ โกศล ๓ คือความฉลาดในทางเจริญ เรียก อายโกศล ความฉลาดในทางเสื่อม เรียก อปายโกศล และความฉลาดในวิธีการเรียก อูปายโกศล อย่างที่ใช้เรียกกันว่า “กุศโลบาย” หลักธรรมที่เทียบคู่ได้กับหลักส่วท

๔. การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Management) ก่อนอื่นพึงทำความเข้าใจก่อนว่า คำว่าการบริหารเชิงยุทธวิธีที่กล่าวถึงในงานวิจัยนี้ หรือตามหลักการบริหารเชิงยุทธวิธีในที่อื่นๆ ก็ตาม มีความหมาย ๒ นัย คือนัยที่กว้างกับนัยที่แคบ ความหมายนัยที่กว้าง หมายถึงกระบวนการบริหารที่ใช้การวิเคราะห์ส่วทเข้ามาประกอบการพิจารณา เป็นกระบวนการทุกขั้นตอนตั้งแต่การคิดเชิงยุทธวิธี

ไปจนถึงภาวะผู้นำเชิงยุทธวิธี เป็นความหมายอย่างกว้าง คือ เป็นหลักหรือเป็นตัวทฤษฎีการบริหาร อย่างหนึ่ง ส่วนความหมายอย่างแคบ คือเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการบริหารเชิงยุทธวิธีทั้งหมด ตัดตอนเอาเฉพาะการบริหารงานจุดเดียวเพื่อเน้นปฏิบัติการ อย่างในข้อนี้ หมายถึงความหมายที่แคบของการบริหารเชิงยุทธวิธี หลักธรรมสำคัญที่ใช้ประกอบได้แก่ อธิปไตย ๓ ซึ่งจะยึดข้อธรรมาธิปไตยเป็นหลัก ผิดกับองค์การธุรกิจต่างๆ จะยึดอัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตยเป็นหลัก หลักธรรมอื่นที่สำคัญ มีสังคหวัตถุ ๔ อคติ ๔ สาราณียธรรม ๖ อนึ่งการบริหารจะให้ผลสำเร็จ ที่จะขาดเสียมิได้คือ อิทธิบาท ๔ พละ ๔ และทฤษฎีธรรมมีกัตถสังวัตตนิธรรม ๔ ซึ่งถือกันว่าเป็นหัวใจ เศรษฐี ขานเป็นมนตรีย่อว่า อุ.อา.ก.ส.

๕. ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์(Strategic Leadership) องค์ประกอบการบริหารทุกอย่าง แม้จะพร้อมเพียงเพียงไรจะดำเนินการมิได้ถ้าหากว่าขาดบุคลากร และที่สำคัญคือผู้นำหรือผู้บริหารสูงสุดขององค์การ ผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติ ๒ ประการคือ คุณสมบัติอันเป็นองค์คุณประจำตัว ได้แก่ "อรรถกถาสมบัติ" ในทัศนะของพระพุทธศาสนา องค์คุณสูงสุด คือวิสุทธิ ๗ จึงจะนำผู้อื่นไปตามทาง ถึงที่หมายได้โดยไม่ผิดพลาดบกพร่องหรือถูกตำหนิติเตียน อีกคุณสมบัติหนึ่งซึ่งเกิดจากการยึดถือปฏิบัติเพิ่มเติมได้ คือ"ปรหิตปฏิบัติ" คือวิธีการปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ ธรรมเป็นเครื่องอาศัย เช่น เทศนาวิธี ๔ ปฏิสัมภิตา ๔ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ผลการวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นกรอบการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าประกอบด้วย การคิดเชิงยุทธศาสตร์(Strategic Thinking) การตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์(Strategic Decision)การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์(Strategic Planning) การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Management) ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Leadership) และหลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรมด้วยการใช้หลักธรรมในการพัฒนาคน พัฒนางาน และพัฒนาคน

๑. การสาธารณสงเคราะห์ เป็นภารกิจกรรมสำคัญของพระสงฆ์ในการทำงานช่วยเหลือชาวบ้านหรือคนส่วนมากหรือคนทั่วไป ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของเจ้าอาวาส ตามมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ข้อ ๔ บัญญัติไว้ว่า "ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล" การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์นั้น หลักพุทธธรรมแห่งพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ส่งเสริมและสนับสนุนการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างมาก การพัฒนารูปแบบการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ตามกระบวนการทัศน์ วิถีพุทธของพระสงฆ์ต้องอาศัยหลักพุทธธรรม สำคัญ คือ ไตรสิกขา พรหมวิหาร ๔ ราชสังคหวัตถุ จักรรดิวัตร อปริหานิยธรรม ทศพิชราชธรรม สาราณียธรรม สัปปริสธรรม ฯลฯ โดยพระสงฆ์ควรมีรูปแบบการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ใน ส่วน ที่สังคมคาดหวังไว้ทั้ง ๒ ส่วนคือ การสงเคราะห์ทาง วัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจไปพร้อมๆ กัน โดยมี

จุดมุ่งหมายอันจะนำไปสู่การพัฒนาและบูรณาการสังคมอย่างยั่งยืนถาวร ต้องพัฒนาคุณภาพจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ภายใต้รูปแบบการพัฒนาตามกระบวนการทัศน์วิถีพุทธ เพื่อความหลุดพ้นจากแห่งความทุกข์ ย่อมนำประโยชน์สุขอย่างสูงสุดมาสู่สังคมไทย

๒. ปัญญาด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ในปัจจุบันนี้มี ๔ ด้าน คือ ๑) ปัญหาด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ๒) ปัญหาด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ๓) ปัญหาด้านการเกื้อกูลสาธารณสุขสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ และ ๔) ปัญหาด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์

๓. งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ตามกระบวนการทัศน์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ภาค ๑๕ นั้น เน้นการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบที่สามารถปฏิบัติงานออกมาแล้วเป็นสาธารณประโยชน์จริงอย่างเป็นรูปธรรม และที่สำคัญต้องปรับ ประยุกต์หลักพุทธธรรมอันเหมาะสม มีหลักไตรสิกขา หลักพรหมวิหารธรรม และหลักสังคัตถธรรม ฯลฯ มาใช้ในการปฏิบัติงานทั้งระบบอย่างเหมาะสม ดึงมามีเป้าหมาย จุดประสงค์หลักกว่าให้คณะสงฆ์ได้ถือปฏิบัติดำเนินการเน้นหลักให้คณะสงฆ์ได้ทำงานช่วยเหลือ^๔

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ ๓ คือ เพื่อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการ ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกา สุรพล อาสโภ (แย้มชุ่ม) ได้ทำวิจัยเรื่อง ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ตามกระบวนการทัศน์วิถีพุทธ

๑. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ สามารถแยกตามลักษณะสำคัญของภารกิจสาธารณสุขสงเคราะห์ ๔ ประการ คือ ๑) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการ นั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ ๓) การเกื้อกูลสาธารณสุขสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนเกี่ยวกับสถานที่และวัตถุอันเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ และ ๔) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ หมายถึง การช่วยเหลือ

^๔ ทรงวิทย์ แก้วศรี การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า, วิทยานิพนธ์ การศึกษาพุทธศาสนศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๘๓.

ประชาชนในการคอยช่วยเหลือทั้งในภาวะปกติ และภาวะประสบภัยต่างๆ อันเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์

๒. สภาพการบริหารจัดการการสาธารณสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ มีดังนี้ ๑) ด้านการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล มีจุดแข็ง คือ วัดมีสถานที่รองรับการดำเนินงาน พระสังฆาธิการในพื้นที่เป็นผู้รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างแท้จริง และคณะสงฆ์ มีนโยบายส่งเสริมการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ มีจุดอ่อน คือ กิจการบางประเภทขาดงบประมาณสำหรับดำเนินการ โดยต่อเนื่อง มีโอกาส คือ พุทธศาสนิกชนให้การสนับสนุนการดำเนินงาน กิจการของวัด และหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเต็มที่ในขอบเขตที่กระทำได้ และมีอุปสรรค คือ สื่อมวลชนไม่ช่วยเผยแพร่ข่าวสารด้านสาธารณสงเคราะห์เท่าที่ควร ๒) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ มีจุดแข็ง คือ วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และพระสังฆาธิการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของคนในชุมชน มีจุดอ่อน คือ ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างวัดและหน่วยงานรัฐหรือเอกชน มีโอกาสคือกระแสนิยมแนวคิดจิตสาธารณะของคนในสังคม และมีอุปสรรค คือ วัดหรือคณะสงฆ์มีส่วนร่วมจำกัดอยู่ในขอบเขตของผู้ให้การสนับสนุน ๓) ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ มีจุดแข็งคือพระสังฆาธิการเป็นผู้นำที่ดี มีจุดอ่อนคือ ขาดการปลูกฝังเรื่องการดูแลรักษาสาธารณสมบัติแก่ประชาชน มีโอกาสคือ พุทธศาสนิกชนบริจาคเงินในการจัดสร้างสาธารณสมบัติที่ฝ่ายสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการ และมีอุปสรรคคือ บุคคลหรือกลุ่มคนบุกรุกพื้นที่ที่เป็นสาธารณสมบัติเพื่อแสวงหาประโยชน์ และ ๔) ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ มีจุดแข็งคือ พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับคนทุกเพศทุกวัย และพื้นที่ของวัดเป็นเขตอภัยทาน มีจุดอ่อน คือ คณะสงฆ์ไม่มีหน่วยงานถาวรรองรับกรณีสงเคราะห์ประชาชนในภาวะประสบภัยพิบัติ มีโอกาสคือ ธรรมะเป็นที่ต้องการของคนในสังคมปัจจุบัน และมีอุปสรรคคือ กฎหมายมิได้ เอื้อให้สงเคราะห์สัตว์ได้ทุกประเภท

๓. การพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ ตามรายด้านของการวิจัย มีดังนี้ ๑) ด้านการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือ ๓ ฝ่าย (บ้าน-วัด-รัฐ) โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อนบนพื้นฐานของหลักสามัคคีธรรม คือ เมตตา สัมมาทิฐิ และความป็นธรรม พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงได้ เน้นความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ๒) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ คือ การส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำกลุ่มจิตอาสาประจำชุมชน ได้แก่ การพัฒนาคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของพระสังฆาธิการ การพัฒนาคุณลักษณะด้านเทคนิคการสร้างแรงจูงใจ และการพัฒนาคุณลักษณะทางด้านทักษะ ประสพการณ์ และความรู้ความสามารถที่สัมพันธ์ กับงานสาธารณสงเคราะห์ ๓)

ด้านการก่อสร้าง สาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ คือ การจัดตั้งกองทุนดูแลรักษาสาธารณสมบัติ โดยมีพระสังฆาธิการเป็นแกนนำในการรับบริจาคจากพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ การตั้งกองทุนให้เข้าไปในลักษณะทุนนิธิ โดยมีผู้ดูแลในรูปแบบของคณะกรรมการที่ประกอบด้วยตัวแทนฝ่ายคณะสงฆ์ ฝ่ายบ้านเมือง และประชาชนในชุมชนนั้นๆ โดยการนำเงินในกองทุนไปใช้ เน้นการซ่อมแซมหรือบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของชุมชนให้อยู่ในสภาพดี และการจัดกิจกรรมการอบรมเยาวชนให้มีจิตสำนึกรักและหวงแหนสาธารณสมบัติของชุมชนเป็นสำคัญ และ ๔) ด้านการก่อสร้างประชาชนหรือสรรพสัตว์ คือ การจัดตั้งศูนย์บำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้ และผู้ประสบภัยพิบัติ โดยใช้พื้นที่ของวัด เป็นที่ตั้งศูนย์ฯ มีโครงสร้างการบริหารในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีแผนปฏิบัติการรองรับกรณีเกิดภัยพิบัติกะทันหัน มีรูปแบบของการดำเนินงานหลัก คือ กิจกรรมการเยียวยาจิตใจ โดยให้พระสงฆ์ ปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรจากกรมประชาสัมพันธ์ และให้สามารถลงปฏิบัตินอกพื้นที่เพื่อบำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยพิบัติที่ไม่สามารถเดินทางเข้ารับบริการได้^๕

และพบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรียนต์ น้อยสงวน ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ ผลจากการวิจัยพบว่า องค์การพระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระธรรมวินัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติและปกครองคณะสงฆ์ โดยการวางหลักการมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบในองค์กรไว้ การคัดเลือกและการดำเนินงานเป็นไปด้วยความยุติธรรม ตามหลักพระธรรมวินัย ๑ ประการ กล่าวคือ (๑) หลักพระวินัย คือ การแต่งตั้งสมมติด้วยการถือเอาอายุพรรษาเป็นเครื่องมือกำหนด (๒) หลักพระธรรม คือ การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเพื่อทำการแทนคณะสงฆ์ โดยถือเอาความสามารถเป็นหลักในการแต่งตั้งมอบหมายหน้าที่ให้ดำเนินการในกิจนั้นๆ กำหนดคุณสมบัติเพื่อให้การดำเนินงาน เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ (๓) หลักพระธรรมวินัยรวมกัน คือ การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเป็นเจ้าหน้าที่ทำการแทนสงฆ์ โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นการถือเอาอายุพรรษา ซึ่งผู้ที่รับการแต่งตั้งอาจจะเป็นผู้ที่มีพรรษามากหรือพรรษาน้อยก็ได้ตามความเหมาะสม ตามหลักธรรมมาธิปไตย^๖

^๕ พระครูใบฎีกา สุรพล อา โภ (แหม่ม) การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ ตามกระบวนทัศน์วิถีพุทธ, วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๕๑ (บทคัดย่อ)

^๖ สุรียนต์ น้อยสงวน รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ, วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (บทคัดย่อ)

พบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูชินวรานุวัตร (สิงห์ ชินวโร) ได้ทำการวิจัยเรื่องครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ๑) ศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหาร จัดการ การสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ๒) ศึกษาวิเคราะห์ สภาพการบริหารจัดการการ สาธารณ สงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ และ ๓) นำเสนอการพัฒนา การบริหารจัดการการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ๑. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับ การพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระ สังฆาธิการ สามารถแยกตามลักษณะ สำคัญของภารกิจสาธารณสุขสงเคราะห์ ๔ ประการ คือ ๑) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือ เกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ ให้เป็น สาธารณประโยชน์ ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือ สนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการ นั้นเป็นไปเพื่อ การสาธารณะประโยชน์ ๓) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การ ช่วยเหลือสนับสนุนเกี่ยวกับสถานที่และวัตถุอันเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ และ ๔) การ เกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ หมายถึง การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือทั้งในภาวะ ปกติ และภาวะประสบภัยต่างๆ อันเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์^๓

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการใน เขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ภาคคณะสงฆ์ ควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการ การสาธารณสุข สงเคราะห์ โดยกำหนดเป็นระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน

๒) คณะสงฆ์ ควรร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ และสำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ จัดทำหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ

^๓ พระครูชินวรานุวัตร (สิงห์ ชินวโร) การพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณสุขสงเคราะห์ ของพระ สังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๕๘ (บทคัดย่อ)

๓) หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับควรรสนับสนุนงบประมาณแก่คณะสงฆ์ เพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมเยียวยาจิตใจผู้ประสบภัยภายหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติหรือภัยธรรมชาติ

๔) สื่อมวลชนในประเทศ ควรเผยแพร่ข่าวสารด้านสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ควรให้ทุกวัดกำหนดแผนปฏิบัติประจำปีด้านการสาธารณสงเคราะห์ ที่วัดดำเนินการเอง เพื่อสามารถประเมินความสำเร็จของการปฏิบัติงานได้อย่างเป็นรูปธรรม

๒) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์หรือตัวแทนสงฆ์ ในพื้นที่เข้าร่วมกับหน่วยงานราชการในการวางแผนพัฒนาหรือสงเคราะห์ ชุมชน

๓) ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ ควรอบรมให้ความรู้แก่พระสงฆ์เพื่อพัฒนาทักษะการดูแลรักษาสาธารณสมบัติ

๔) ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ควรเผยแพร่พระราชบัญญัติ สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าให้แก่พระสงฆ์ทุกระดับได้รับทราบทั่วกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในพื้นที่ที่ไม่รองรับสื่อเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้ วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และผสมผสานด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อนำข้อมูลเชิงสถิติจากวิธีการวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นเครื่องยืนยันผลการวิจัยในเชิงคุณภาพ

๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายการบริหารจัดการการสาธารณสงเคราะห์ ของพระสงฆ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการพัฒนาเครือข่ายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑. หนังสือ

ภาษาไทย

วิ.ม. (ไทย) ๔ /๓๒/๕๐.

กรมการศาสนา. **คู่มือการบริหารจัดการวัด ฉบับย่อ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐.

_____. **ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕.

_____. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การการศาสนา, ๒๕๔๐.

กองแผนงาน. **การเขียนวิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ และเป้าประสงค์. ในเอกสารประกอบการประชุมเครือข่ายกองแผนงานเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติราชการหน่วยงานประจำปี ๒๕๕๓** งบประมาณ ฝ่ายวางแผนพัฒนาและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.

กิ่งพร ทองใบ. **การจัดการเชิงกลยุทธ์**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๘.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **การคิดเชิงกลยุทธ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: ชัดเชส มีเดีย, ๒๕๔๕.

คณาจารย์มหาวิทยาลัย. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

คะเนิงนิศย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร. **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

จันทรานี สงวนนาม. **การสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง**. ม.ท.ป, ๒๕๓๖.

ฉัตรชัย ทองฤทธิวุฒิไกร. **การตลาดเป้าหมายของสถาบัน**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๘.

เฉลียว บุรีภักดิ์ และคณะ. **ชุดการศึกษาค้นคว้าวิชา ทฤษฎีระบบและการประยุกต์ใช้ในการพัฒนา**. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๓.

ชนินทร์ชัย อินทிரารณ์ และสุวิทย์ หิรัณยกาญจน์. **พจนานุกรมศัพท์การศึกษา (Dictionary Of Education)**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : แวนแก้ว, ๒๕๔๘.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์, การพระศาสนาเพื่อความมั่นคงของชาติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การ
ศาสนา, ๒๕๒๖.

ติน ปรัชญพฤทธิ. ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

ธงชัย สันติวงศ์. กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.

_____. กลยุทธ์การจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๕.

_____. พฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๔.

ธนวรรณ ตั้งสินทรัพย์ศิริ. การจัดการสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร, เสมาธรรม, ๒๕๔๗.

นพพงษ์ บุญจิตราดุล. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบริหารการศึกษาคณะครุ
ศาสตร์, ๒๕๒๓.

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดสวน
แก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี". รายงานการวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพมหานคร: โครงการพัฒนาการจัด
การศึกษาของสถาบันศาสนา, ๒๕๔๕.

ประทาน คงฤทธิ์ศึกษกร. สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐประศาสน
ศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๕.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญ โญ). เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการ
พระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). รากฐานที่มั่นคงแห่งความเป็นมนุษย์. กรุงเทพมหานคร:
ธรรมสภา, ๒๕๕๑.

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสุธรรมโม). สารภาค ๑๕. กาญจนบุรี: ธรรมเมธี, ๒๕๔๘.

พระประภา กิจโกศล. บทบาทและผลได้ต่อการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์: ศึกษาเฉพาะกรณี
บ้านเมือง จังหวัดนครราชสีมา. รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาจุฬาลง
กรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร:
สหธรรมิก, ๒๕๔๘.

พระมหาบัว ปิยวัฒน์. การจัดระเบียบสังคมวัด. นนทบุรี: รุ่งโรจน์การพิมพ์, ๒๕๔๕.

พระมหาประยุทธ์ ปยุตโต. บันทึกการสัมมนาเรื่องพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: ศิว
พร, ๒๕๑๓.

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด.
กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๘.

- พระราชวรมุณี ประยูรค์ ปยุตโต. พระพุทธศาสนากับการพัฒนาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๑.
- พะยอม วงศ์สารศรี. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- พักตร์ผลจง วัฒนสินธุ์ และพสุ เดชะรินทร์. การจัดการเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พัชรา มั่งชม. นโยบายธุรกิจ การบริหารเชิงกลยุทธ์. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ๒๕๔๐.
- พิชิต สุขเจริญพงษ์. แผนสู่ความสำเร็จวางนักกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๒๗.
- พิบูล ทีปะปาล. การจัดการเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: มรการพิมพ์, ๒๕๔๕.
- พุทธทาสภิกขุ. การสังคมสงเคราะห์ส่วนที่ยังขาดอยู่. นนทบุรี: พิมพ์ดี, ๒๕๓๗.
- _____. วิชาขงษา เล่มที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๕.
- ไพฑูรย์ เครือแก้ว. ลักษณะสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: พิษการพิมพ์, ๒๕๓๘.
- ไพบูลย์ เสียงก้อง. "หลักการบริหารวัด" วัดพัฒนา ๔๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๔.
- ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา. การจัดการเชิงกลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. การจัดการเชิงกลยุทธ์ และการจัดการเพื่อสร้างสมรรถนะ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๔.
- มัลลิกา ต้นสอน. การจัดการยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ทจำกัด, ๒๕๔๔.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น, ๒๕๔๕.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์การศึกษา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๖.
- ริชาร์ดเอส สโตมา. กลยุทธ์การบริหารแบบเฉียบขาดและฉบับปล้น : กฎทองคำสู่การเป็นนักบริหารชั้นเยี่ยม. พิมพ์ครั้งที่ ๕. ธีรนัย แปลจากเรื่อง No-Nonsense Management, กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๔๒.
- เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ. การจัดการภาครัฐแนวใหม่. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๖.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย. กรุงเทพมหานคร: โฟร์เพช, ๒๕๔๕.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การพัฒนาชุมชนประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒.

วิรัช จงอยู่สุข. **ภาวะผู้นำการบริหารการศึกษาในโลกการเปลี่ยนแปลง ตอนกระบวนการสร้าง
วิสัยทัศน์และกลยุทธ์ในการบริหารทั่วไปและการศึกษา.** เอกสารประกอบการสอน.
นครสวรรค์: ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร, ๒๕๕๕.

ศัจฉิ์นันต์ นพคุณ. **กลวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ.** สงขลา: ชลบุตรกราฟฟิค, ๒๕๔๒.
สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, อุดม สวานายน และสุวินัย ต่อศิริสุข. **“กลยุทธ์ทางธุรกิจ”.** ในวารสาร
บริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑/๒๕๓๐ หน้า ๕๐-
๕๖.

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. **การบริหารเชิงกลยุทธ์.** กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินท์ติ้งแอนด์พับลิช
ซิ่ง, ๒๕๔๕.

สมเด็จพระมหารัชมังคราจารย์ (ช่วง วรปุญฺญโณ). **อังกใน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. วัด
พัฒนา ๕๐.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๐.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร.** กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สมพงษ์ จ้อยศิริ. **ประมวลสาระชุดวิชาการวางแผนกลยุทธ์และการควบคุม.** นนทบุรี: มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๕๕.

สมยศ สาทิศ. **การบริหารเชิงกลยุทธ์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๔๑.

สารานุกรมไทย ฉบับเยาวชน. **พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน,**
(ออนไลน์).<http://WWW.Thai Junior Encyclopedia Project> <http://kanchanapisek.or.th>.
เข้าถึง ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **วัดพัฒนา ๕๖.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงาน
พระพุทธศาสนา, ๒๖๔๖.

ศิริภพ เหล่าลาภะ. **พุทธศาสตร์การเมือง.** กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๕.

สุทธิพงษ์ ดันตยาพิศาลสุทธิ. **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พร้อม
ด้วยระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคมเกี่ยวกับการคณะสงฆ์กรมศาสนา.**
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

สุทธิ สุทธิสมบูรณ์. **หลักการบริหารเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: สวัสดิการสำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖.

สุพานี สฤษฏ์วานิช. **การบริหารเชิงกลยุทธ์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๔๔.

เสนาะ ดิยาว. **การบริหารกลยุทธ์.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

อง.อภุสฎก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐.

อนันท์ วิริยะพินิจ. บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕.

อัญชลิกา เฟื่องฟูง. การวิเคราะห์ SWOT. เว็บไซต์ : มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสารสนเทศ
สระแก้ว, ๒๕๔๐.

เอกชัย บุญยาศิษฐาน. คู่มือวิเคราะห์ SWOT อย่างมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
ปัญญาชน, ๒๕๕๓.

Chedha sake. การพัฒนายุทธวิธีเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ ๒, มหาวิทยาลัยภูมิพน
นมเพ็ญในราชอาณาจักรกัมพูชา, ๒๐๐๕.

จอห์นสัน และคณะ (Johnson, et al, 2008; cited in Bovaird, 2009: 61-62

๒. วิทยานิพนธ์

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”.

วิทยานิพนธ์การศึกษาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

วรกฤต เกื้อนช้าง. “การพัฒนาแผนกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรบุคคลของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย”. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
ภาคกลาง, ๒๕๕๒.

อุทัย บุญประเสริฐ และคณะ. “รายงานการวิจัย เรื่อง เตรียมความพร้อมของมหาวิทยาลัยของรัฐ เพื่อ
เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับพนักงานมหาวิทยาลัยฝ่ายข้าราชการ (อาจารย์มหาวิทยาลัย)”
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๒.

เอกชัยไชยดา. “การพัฒนากลยุทธ์การตลาดสำหรับสถาบันทางพระพุทธศาสนากรณีศึกษาบัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต,
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

๓. ภาษาอังกฤษ

Certo and Peter. **Strategic Management, Concept and Applications**. New York: MacGraw Hill,
1991.

Certo, S.c. and Peter, J.P. **Strategic Management : Concept and Application**. Singapore:
McGraw Hill, 1991.

- Champa phong. **กระบวนการประเมินผลตามยุทธศาสตร์**. สากลวิทยาลัยภูมิพนมเพ็ญ พนม เพ็ญ, 2000.
- Chantara wutha. **แผนปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 3, มหาวิทยาลัยปัญญาศาสตร์ พนม เพ็ญ, 2005.
- David Fred R. **Strategic management, 6th ed.** New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1997.
- Fred R. David, **Strategic management, 14th ed.** New Jersey: Prentice .Hall, 2007.
- Gary Dessler. Tan Chwee Huat. พิมพ์ครั้งที่ ๒, พนมเปญ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า, 2010.
- Hax, A.C. and Majuf, N.S. **The strategic Management. 5th ed.** Florida: The Dryden Press, 1993.
- Keller and Kotler. **Marketing Management, 13th Edition.** Upper Saddle River, New Jersey NJ: Pearson Prentice Hall, 2009.
- Lawrence A. Appley. **Formula for Success : A Core Concept of Management.** New York: AMACOM, A Division of American Management Association, 1974.
- Learned, C.R. and others. **Bussiness Policy Text and Cases.** Illinois: Ricardo. D., 1973.
- Longman. **Longman Dictionary of English Language and culture.** Suffolk Richard Clay PLC, 1992 .
- Macmillan Education. **Macmillan English Dictionary for Advanced Leamers International Student Edition.** United Kingdom: Selwood Systems, 2002.
- McCracken, M., & Wallace, M. **Exploring Strategic Maturity in HRD & Hyphen; Rhetoric, (aspiration or reality?, 2000)**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: from <<http://proquest.umi.com/pqdweb?index>>. [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐].
- Mintzberg, H. **The Rise and Fall of strategic planning.** New York: Printice Hall, 1994.
- Pearce II, J. A. II. **The company mission as a strategic tool.** Sloan Management Review. Spring, 1982.
- Pual Samual. **Strategic Management of Development Programmes.** Geneva: International Labour office, 1983.
- Somenang sak. **ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์พัฒนาศูนย์ในองค์กรท้องถิ่น.** พุทธศาสนบัณฑิต พุทธิ มหาวิทยาลัยพระสิหนุราช, พนมเพ็ญ: 2003.
- Steiss, Alan Walter. **Strategic management for public and nonprofnt organizations.** New York: Marcel Dckker, 2003.

Wheelen and Hunger. **Strategic Management and Business Policy Concept and Cases (10th ed.)**. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall, 2006.

Wright, P. Reingle, C.D. and Kroll, M.J. **Strategic Management : Text and Case**. Massachusetts: Alyn and Bacon, 1992.

ภาคผนวก ก

บทความวิจัย

กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ

ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

Strategies for public welfare management of the Sangha Administrators

In the district Chachoengsao

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนฺติพโล (รอดทะยอย)^๑

พระมหาภุชงค์นิตต์เสฏฐเมธี (เดชจักรบดินทร์) ดร.^๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ และเพื่อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการ สามารถแยกตามลักษณะสำคัญของภารกิจสาธารณสงเคราะห์ ๔ ประการ คือ ๑) ด้านการดำเนินงานโครงการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ ๓) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนเกี่ยวกับสถานที่และวัตถุอันเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ และ ๔) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ หมายถึง การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือทั้งในภาวะปกติ และภาวะประสบภัยต่างๆ อันเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์

กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ มีดังนี้ ๑) ด้านการดำเนินงานโครงการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล มีจุดแข็งคือ วัดมีสถานที่รองรับการดำเนินงาน พระสังฆาธิการในพื้นที่เป็นผู้รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างแท้จริง และคณะสงฆ์ มีนโยบายส่งเสริมการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ มีจุดอ่อนคือ กิจการบางประเภทขาดงบประมาณสำหรับดำเนินการโดยต่อเนื่อง มีโอกาสคือ พุทธศาสนิกชนให้การสนับสนุนการดำเนินงาน กิจการของวัด และหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเต็มที่ในขอบเขตที่กระทำได้ และมีอุปสรรคคือ

^๑ หัวหน้าโครงการวิจัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๒ ผู้ร่วมวิจัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สื่อมวลชนไม่ช่วยเผยแพร่ข่าวสารด้านสาธารณสุขสงเคราะห์เท่าที่ควร ๒) ด้านการช่วยเหลือกิจการกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ มีจุดแข็งคือ วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และพระสังฆาธิการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของคนในชุมชน มีจุดอ่อนคือ ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างวัดและหน่วยงานรัฐหรือเอกชน มีโอกาสคือ กระแสนิยมแนวคิดจิตสาธารณะของคนในสังคม และมีอุปสรรคคือ วัดหรือคณะสงฆ์มีส่วนร่วมจำกัดอยู่ในขอบเขตของผู้ให้การสนับสนุน ๓) ด้านการเกี่ยวศาสนาธรรมสมบัติสถานที่ยังเป็นสาธารณสมบัติ มีจุดแข็งคือ พระสังฆาธิการเป็นผู้นำที่ดี มีจุดอ่อนคือ ขาดการปลูกฝังเรื่องการดูแลรักษาสาธารณสมบัติแก่ประชาชน มีโอกาสคือ พุทธศาสนิกชนบริจาคเงินในการจัดสร้างสาธารณสมบัติที่ฝ่ายสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการ และมีอุปสรรคคือ บุคคลหรือกลุ่มคนบุกรุกพื้นที่ที่เป็นสาธารณสมบัติเพื่อแสวงหาประโยชน์ และ ๔) ด้านการเกี่ยวประชาชนหรือสรรพสัตว์ มีจุดแข็งคือ พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับคนทุกเพศทุกวัย และพื้นที่ของวัดเป็นเขตอภัยทาน มีจุดอ่อนคือ คณะสงฆ์ไม่มีหน่วยงานถาวรรองรับกรณีสงเคราะห์ประชาชนในภาวะประสบภัยพิบัติ มีโอกาสคือ ธรรมะเป็นที่ต้องการของคนในสังคมปัจจุบัน และมีอุปสรรคคือ กฎหมายมิได้ เอื้อให้สงเคราะห์สัตว์ได้ทุกประเภท

เสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ของการวิจัย มีดังนี้ ๑) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกี่ยวได้แก่ การสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือ ๓ ฝ่าย (บ้าน-วัด-รัฐ) โดยมีวัดเป็นศูนย์ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงได้ เน้นความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ๒) ด้านการช่วยเหลือกิจการกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ คือ การส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำกลุ่มจิตอาสาประจำชุมชน ๓) ด้านการเกี่ยวศาสนาธรรมสมบัติสถานที่ยังเป็นสาธารณสมบัติ คือ การจัดตั้งกองทุนดูแลรักษาสาธารณสมบัติ และ ๔) ด้านการเกี่ยวประชาชนหรือสรรพสัตว์ คือ การจัดตั้งศูนย์บำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยพิบัติ โดยใช้พื้นที่ของวัด เป็นที่ตั้งศูนย์ ฯ

คำสำคัญ : กลยุทธ์, การบริหารจัดการ, สาธารณะสงเคราะห์,

Abstract

This research To study the problems and the management of public welfare of Sangha Administrative Officers To study the strategy of public welfare management of Sangha Administrative Officers and to propose strategies The model of public welfare management of Sangha Administrative Monks. The findings can be summarized as follows The problems of public welfare management of Sangha Administrative Officers can be divided according to the 4 characteristics of the Public Welfare Mission, which are 1) the operation of helping to support the temple or the Sangha. Which is self-employed, which One has a purpose 2) Assistance to the business of others for the public benefit, such as helping, supporting, promoting the business of the state or the private sector, or anybody doing, and that is for the public interest. 3) The support of the public property Which is the public domain, such as helping to support the places and objects for public use And 4) support for the creation or animals means helping people to assist in normal. And various disaster situations for public benefit

Public welfare management strategy The duties of the Sangha Administrative Monks are as follows: 1) The operation of the business to help and support the strengths is the temple has a place to support the operation The local Buddhist monks were the true receiver of the problems that occurred in the community, and the Sangha had a policy to promote public welfare work. There were weaknesses in some types of businesses lacking budget. There are opportunities for Buddhists to support the operation of temples and government agencies. J fully supports the operations to the extent possible and there are obstacles in the media. Wood helps disseminate news about public welfare as it should be. 2) In helping to support the business of others for the public benefit, there are strengths of the temple. Marseille center of the community of Buddhist Monks and the leaders of the community's spiritual weakness is a lack of coordination between. Temples and public or private agencies There is an opportunity to popularize the public mind of the people in society and there are obstacles, such as temples or clergy. Participation is limited within the scope of Sponsor J. 3) Support Public domain, public domain location There is a strong point that the Sangha Administrative Leader is a good leader. The weakness is the lack of cultivating the maintenance of public property to the public. There is a chance that Buddhists donate money. In the construction of public domain at the Sangha department Is the operator and there are obstacles, such as intruders or groups The area that is in the public domain for

exploitation, and 4) in terms of support for the people or animals, there are strengths: Buddhism has principles that are suitable for people of all ages, and the temple area is a forgiving area, with weaknesses. Permanent job support People in times of disaster have an opportunity: Dharma is preferred by people in today's society and there is an obstacle that the law does not allow to support all types of animals.

Propose strategies for public welfare management Of the Sangha Administrative Officers of the research are as follows: 1) Conducting activities to help and support Including the creation of a network of 3 partner parties (Ban-Wat-Rath) with the temple being the center Along with giving the opportunity All parties have access to true information. Emphasize appropriate to the context of each area. 2) In helping the business of others for the benefit of the public is to promote the role of Sangha Administrator in As a leader of the community volunteer spirit 3) Supporting Public domain, a public domain place is the establishment of a public domain care fund, and 4) the provision of public or animal welfare is the establishment of a center Treating the mental state of the needy and the disaster victims By using the area of the temple Is the location of the center

Key words : strategy, Management, Public welfare,

1. บทนำ

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป”^๓

ดังนั้น การบริหารกิจการของคณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบบริหารที่ดี ศาสนา ก็มีความเจริญมั่นคง การบริหารที่ดีนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์และวิธีการจัดการหรือมีแนวคิด ซึ่งขึ้นอยู่กับภาระงานมอบอำนาจ กระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตน และพัฒนาการในด้านต่างๆ เพราะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ปัจจุบัน จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ การบริหาร คณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์^๔

การดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนาคณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติด้านสาธารณสงเคราะห์สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอน ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุตามพระธรรมวินัย สามารถสร้างความศรัทธา ความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในฐานะชาวพุทธอีกด้วย

เมื่อเกิดความเลื่อมใสศรัทธาใน ส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการพระสงฆ์และพระศาสนา ให้มีความเจริญก้าวหน้า ความตั้งมั่นของพระศาสนาจะเกิดประโยชน์ แก่คณะสงฆ์และมหาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ของสังคมทั่วไปซึ่งในสังคมสงฆ์ ได้รับการยกย่องเชิดชูให้มีสถานภาพสูงกว่าบุคคลทั่วไป^๕

^๓ วิ.ม. (ไทย) ๔ /๓๒/๔๐.

^๔ กรมการศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^๕ คณาจารย์มหาวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าสมควรที่จะทำการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ” อันจะก่อให้เกิดเป็นประโยชน์แก่การใช้กลยุทธ์ในการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพและทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๒.๒ เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๒.๓ เพื่อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม โดยใช้วิธีวิทยาวิจัยการแบบผสมผสาน ดังนี้

(๑) ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ

(๒) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ ความเป็นมา กลยุทธ์ ความสัมพันธ์ การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ในมิติต่างๆ ทั้งนี้เน้นการนำผลการศึกษา วิจัยมาเผยแพร่ให้ รัฐบาล คณะสงฆ์ ผู้บริหาร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของในระดับประเทศได้รับทราบ

(๓) สรุปผลอภิปรายผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

๔. อภิปรายผล

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ ๑ คือ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัย ทนง ทศไกร ได้ทำวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

ตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑ ผลการศึกษา
 กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 ประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๑ พบว่ามีการใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ
 หลักสูตรอบรมระยะสั้น การฝึกอบรมเข้ม การศึกษาดูงาน การเป็นต้นแบบ การทบทวน การเรียนรู้
 จากการปฏิบัติ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การให้คำปรึกษา การฝึกงานในสถานศึกษาต้นแบบ โปรแกรม
 การเรียนรู้ การศึกษาต่อการทบทวน พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาวิสัยทัศน์ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก
 ทุกกลยุทธ์ ทุกข้อ^๖ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุห์สมชัย นิสฺสโร (ประกอบพรชัย) ได้ทำ
 วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การป้องกันปัญหาสุขภาพเสพติดตามหลัก อริยสัจ ๔ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัด
 สุโขทัย ผลการศึกษากลยุทธ์การป้องกันปัญหาสุขภาพเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสุโขทัย
 พบว่า การดำเนินการแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกลุ่มเด็กนักเรียน โรงเรียน
 และชุมชน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ออกกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
 บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้กลับคืนสู่สังคม ครอบครัวยุติธรรมเลี้ยงดูให้การศึกษา ให้ข้อมูลข่าวสาร
 ให้ความรู้ในโรงเรียน สังคม ชุมชน ตนเองให้รู้จักการป้องกัน การเอาตัวรอดจากยาเสพติด สร้าง
 ภูมิคุ้มกันให้กับนักเรียนให้มีความสามารถเผชิญกับปัญหาอุปสรรคและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น
 ภาครัฐส่งเสริมสนับสนุนจัดตั้งหน่วยงานปราบปรามยาเสพติด ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ชีวิตอย่างมี
 ความสุข พัฒนาสภาพแวดล้อมในการป้องกันสารเสพติดในโรงเรียน พัฒนาสภาพแวดล้อมในบ้าน
 ชุมชน เน้นการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ในโรงเรียน ให้ความรู้ใน
 การสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด ผลการประเมินกล
 ยุทธ์การป้องกันปัญหาสุขภาพเสพติดตามหลักอริยสัจ ๔ ในโรงเรียน มัธยมศึกษาจังหวัดสุโขทัย ทั้ง ๔
 ด้าน ทั้ง ๔ กลยุทธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกกลยุทธ์^๗

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ ๒ คือ เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุข
 สงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดละโว้ พบว่า มีความสอดคล้องกับงาน
 วิจัยของ พระมัญญ มติคุโต (แคน) ได้ทำวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธ

^๖ ทนง ทศไกร, กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ตามหลักทฤษฎีปาปนิค
 สูตรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๑, วิทยานิพนธ์การศึกษาพุทธศาสตรดุษฎี
 บัณฑิต, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชูฯ, ๒๕๖๑), (บทคัดย่อ).

^๗ พระครูสมุห์สมชัย นิสฺสโร (ประกอบพรชัย), กลยุทธ์การป้องกันปัญหาสุขภาพเสพติดตามหลักอริยสัจ ๔
 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสุโขทัย, วิทยานิพนธ์การศึกษาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธบริหาร
 การศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชูฯ, ๒๕๖๑), (บทคัดย่อ).

บริหารการศึกษา ของพุทธมณฑลวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา ผลการวิจัยพบว่า ๑. ภาพการบริหาร ทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา คือ มหาวิทยาลัยยังไม่ได้รับมอบอำนาจอย่างแท้จริง ทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าในด้านการบริหาร ทรัพยากรบุคคล ยังไม่มีการวางแผนด้านอัตรากำลัง อย่างชัดเจน การมีส่วนร่วมด้านการให้ข้อมูลการบริหารทรัพยากรบุคคลยังมีน้อย ไม่มีการประเมินผล อย่างเป็นระบบ เมื่อมีการจัดไปทัศนศึกษาดูงานไม่มีการติดตามและแจ้งผลการประเมินเพื่อเป็นการ สร้างขวัญและกำลังใจ และยังไม่มีการสร้างความผูกพันระหว่างผู้ที่เกษียณอายุไปแล้วกับผู้ที่ยังปฏิบัติ หน้าที่ ๒. ผลการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธมณฑล วิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา มีองค์ประกอบสำคัญ ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) วิสัยทัศน์ “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาสู่มาตรฐานระดับสากล บนพื้นฐาน หลักปรัชญาของพระพุทธศาสนา” ๒) พันธกิจ (๑) สนับสนุนการใช้หลักปรัชญาพระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษา (๒) พัฒนาการศึกษพระพุทธศาสนาเชิงสร้างสรรค์และสื่อการเรียนรู้ (๓) บูรณาการการศึกษา ได้แก่ กลยุทธ์ พัฒนาด้านปัญญา รองลงมา คือ ด้านพันธกิจ กลยุทธ์พัฒนาด้าน สังคม ด้านวิสัยทัศน์ กลยุทธ์พัฒนา ด้านร่างกาย ด้านเป้าประสงค์ และกลยุทธ์พัฒนาด้านจิต^๔ และพบว่า มีความสอดคล้อง กับงานวิจัย ของ ทรงวิทย์ แก้วศรี(บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของ พระพุทธเจ้า ผลการวิจัยพบว่า การบริหารเชิงยุทธวิธี (Strategic Management) คำว่า ยุทธวิธี แปล มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Strategy เดิมที่ใช้ทางด้านการทหารและการทำสงคราม ซึ่งหมายถึงวิธี ทางหรือแนวทางที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อจัดสรรและวางตำแหน่งกำลังทรัพยากรทางทหารในสนามรบ ด้วยจุดมุ่งหมายแห่งการพิชิตศัตรู เพราะฉะนั้น เดิมทีจึงมีการแปลกันว่า กลยุทธ์ มีความหมายถึง กระบวนการในการกำหนดเป้าหมายที่แน่ชัดของธุรกิจทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การสร้างหรือ การพัฒนาวิธิต่างในทางปฏิบัติ ตลอดจนการระดมและจัดสรรทรัพยากรขององค์การธุรกิจ เพื่อให้ สามารถบรรลุถึงซึ่งเป้าหมายที่ได้ถูกกำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ ๓ คือ เพื่อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้าน สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า มีความสอดคล้อง กับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกา สุรพล อาสโถ (แย้มขุ่ม) ได้ทำวิจัยเรื่อง ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนา รูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ ตามกระบวนการที่ศรัทธา ๑. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา การบริหารจัดการการสาธารณสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการสามารถแยกตามลักษณะสำคัญของ ภารกิจการสาธารณสงเคราะห์ ๔ ประการ คือ ๑) ด้านการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่

^๔ พระมิถุน มจิตโต (แคน), กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของพุทธมณฑล วิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา, วิทยานิพนธ์การศึกษาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชูฯ, ๒๕๖๐), (บทคัดย่อ).

การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ ให้เป็นสาธารณประโยชน์ ๒) การช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุน ส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการ นั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ ๓) การถือกุศลสาธารณสมบัติสถานอื่นเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุน เกี่ยวกับสถานที่และวัตถุประสงค์อันเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ และ ๔) การถือกุศลประชาชนหรือสรรพสัตว์ หมายถึง การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือทั้งในภาวะปกติ และภาวะประสบภัยต่างๆ อันเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เพื่อบำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยพิบัติที่ไม่สามารถเดินทางเข้ารับบริการได้ และพบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริยนต์ น้อยสงวน ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ ผลจากการวิจัยพบว่า องค์การพระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระธรรมวินัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติและปกครองคณะสงฆ์ โดยการวางหลักการมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบ ในองค์การไว้ การคัดเลือกและการดำเนินงานเป็นไปด้วยความยุติธรรมตามหลักพระธรรมวินัย ๓ ประการ กล่าวคือ (๑) หลักพระวินัย คือ การแต่งตั้งสมมติด้วยการถือเอาอายุพรรษาเป็นเครื่องมือ กำหนด (๒) หลักพระธรรม คือ การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเพื่อทำการแทนคณะสงฆ์ โดยถือเอาความสามารถเป็นหลักในการแต่งตั้งมอบหมายหน้าที่ให้ดำเนินการในกิจนั้นๆ กำหนดคุณสมบัติ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ (๓) หลักพระธรรมวินัยรวมกัน คือการแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเป็นเจ้าหน้าที่ทำการแทนสงฆ์โดยยึดหลักพระธรรมวินัย เป็นการถือเอาอายุพรรษา ซึ่งผู้ที่รับการแต่งตั้งอาจจะเป็นผู้ที่มีพรรษามากหรือพรรษาน้อยก็ได้ตามความเหมาะสม ตามหลักธรรมาธิปไตย^๕ พบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูชินวรานุวัตร (สิงห์ ชินวโร) ได้ทำการวิจัยเรื่องครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ๒) ศึกษาวิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการการสาธารณสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ และ ๓) นำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย

^๕ พระครูใบฎีกา สุรพล อา โภ (แหม่มชุ่ม), การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ ตามกระบวนทัศน์ วิถีพุทธ, วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), (บทคัดย่อ).

^๖ สุริยนต์ น้อยสงวน, รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), (บทคัดย่อ).

พบว่า ๑. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ สามารถแยกตามลักษณะสำคัญของภารกิจสาธารณสุขสงเคราะห์ ๔ ประการ คือ ๑) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ๓) การเกื้อกูลสาธารณสุขสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสุขสมบัติ และ ๔) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์^{๑๑}

^{๑๑} พระครูชินวรานุวัตร (สิงห ชินวโร), การพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณสุขสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕, วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), (บทคัดย่อ).

เอกสารอ้างอิง

วิ.ม. (ไทย) ๔ /๓๒/๕๐.

กรมการศาสนา. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๐.

คณาจารย์มหาวิทยาลัย. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ทนง ทศไกร. กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ตามหลักทศุติปาปณิกสูตรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๑. **วิทยานิพนธ์การศึกษาพุทธศาสตร์คุณฐิบัณฑิต**. สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑. (บทคัดย่อ)

พระครูชินวราวุฒิตร (สิงห ชินวโร). การพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕. **วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร์คุณฐิบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘. (บทคัดย่อ)

พระครูใบฎีกา สุรพล อา โภ (เข้มขุ่ม). การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ ตามกระบวนการทัศน์วิถีพุทธ. **วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร์คุณฐิบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗. (บทคัดย่อ)

พระครูสมุห์สมชาย นิสฺสโก (ประกอบพรชัย). กลยุทธ์การป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักอริยสัจ ๔ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสุโขทัย. **วิทยานิพนธ์การศึกษาพุทธศาสตร์คุณฐิบัณฑิต**. สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑. (บทคัดย่อ)

พระมิณฺญ มติคุโต (แคน). กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของพุทธมมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา. **วิทยานิพนธ์การศึกษาพุทธศาสตร์คุณฐิบัณฑิต**. สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐. (บทคัดย่อ)

สุริยนต์ น้อยสงวน. รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ. **วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร์คุณฐิบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐. (บทคัดย่อ)

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

สามารถนำกระบวนการและผลการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาประชาธิปไตยตามหลักสูตรศาสนา สาขารัฐศาสตร์ เป็นต้น

๒. นำผลการศึกษาไปสะท้อนข้อมูลในพื้นที่ศึกษา

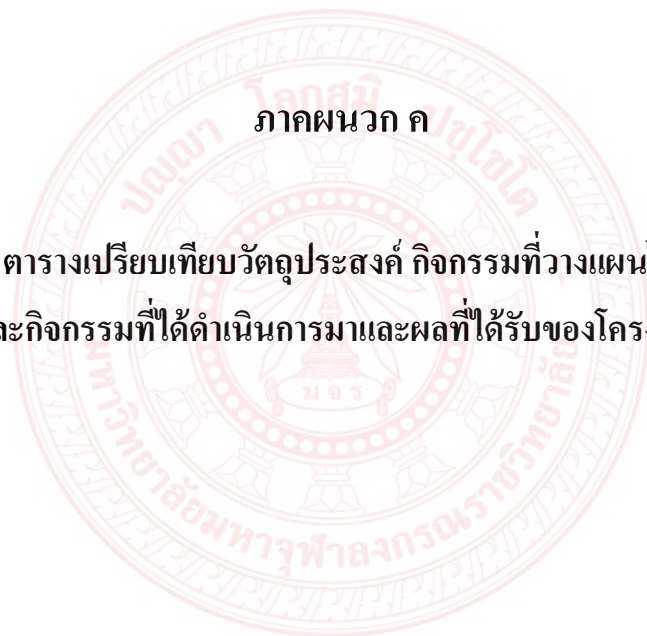
เป็นการศึกษาเอกสารและลงพื้นที่สัมภาษณ์เจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และผู้เกี่ยวข้องถึงองค์ความรู้ด้านกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

นำเสนอผลงานวิจัยและลงตีพิมพ์บทความในการประชุมวิชาการระดับชาติ

ภาคผนวก ค

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ**

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุวัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. วางแผน เตรียมการ และประสานงานในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อศึกษาสภาพปัญหา การบริหารจัดการด้าน สาธารณสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในเขต อำเภอเมือง จังหวัด หนองบัวลำภู	สำรวจข้อมูลเพื่อศึกษา การสภาพปัญหาการ บริหารจัดการด้านสา ธารณสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในเขต อำเภอเมือง จังหวัด หนองบัวลำภู	คณะผู้วิจัยลงพื้นที่ เพื่อ สำรวจข้อมูล เพื่อศึกษา การสภาพปัญหาการ บริหารจัดการด้านสา ธารณสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในเขต อำเภอเมือง จังหวัด หนองบัวลำภู	ได้ข้อมูลการศึกษาการ วิเคราะห์สภาพการบริหาร กิจการคณะสงฆ์นำข้อมูล มาสร้างแบบสอบถาม ศึกษาเพื่อศึกษาการ สภาพปัญหาการบริหาร จัดการด้านสาธารณ สงเคราะห์ของพระ สังฆาธิการในเขต อำเภอเมือง จังหวัด หนองบัวลำภู
๒. เก็บข้อมูลจากกลุ่ มุฑกักรบริหารจักรร ด้านสาธารณสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการใน เขตอำเภอเมือง จังหวัด หนองบัวลำภู	คณะผู้วิจัยเสนอแนว วิธีกักรกลุ่ มุฑกักร บริหารจักรรด้านสา ธารณสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในเขต อำเภอเมือง จังหวัด หนองบัวลำภู	กำหนดวิธีกักรกลุ่ มุฑกักร บริหารจักรรด้าน สาธารณสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในเขต อำเภอเมือง จังหวัด หนองบัวลำภู	ได้วิธีกักรกลุ่ มุฑกักร บริหารจักรรด้านสา ธารณสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในเขต อำเภอเมือง จังหวัด หนองบัวลำภู
๓. เพื่อเป็นแนว เสนอ กลุ่ มุฑกักรรูปแบบการบริหร จักรรด้านสาธารณ สงเคราะห์ของพระ สังฆาธิการในเขตอำเภอ เมือง จังหวัดหนองบัวลำภู	เสนอกลุ่ มุฑกักรรูปแบบ การบริหรจักรรด้าน สาธารณสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในเขต อำเภอเมือง จังหวัด หนองบัวลำภู	กำหนดเพื่อเสนอกลุ่ มุฑกักร รูปแบบการบริหรจักรร ด้านสาธารณสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการใน เขตอำเภอเมือง จังหวัด หนองบัวลำภู	ได้เสนอกลุ่ มุฑกักรรูปแบบ การบริหรจักรรด้าน สาธารณสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในเขต อำเภอเมือง จังหวัด หนองบัวลำภู

ภาคผนวก ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
- รายนามผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
- รายนามผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

แบบสัมภาษณ์ผู้เจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ๑๑ รูป/คน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
เรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการ
ในเขต อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

.....

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ.....

อายุ.....

การศึกษาสามัญ.....

การศึกษาทางธรรม.....

ตำแหน่งการงาน.....

ตอนที่ ๒ สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ ๔ ด้าน เป็นอย่างไร (swot)

๑. สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ ๑. ด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือ
เกื้อกูล เป็นอย่างไร

.....

.....

๒. สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ ๒. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของ
ผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นอย่างไร

.....

.....

๓. สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่
อันเป็นสาธารณสมบัติ เป็นอย่างไร

.....

.....

๔. สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ ๔. ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพ
สัตว์ เป็นอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๓ กลยุทธ์การการบริหารจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์ ๔. ด้านเป็นอย่างไร (การวิเคราะห์ (SWOT) จุดแข็ง. (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) อุปสรรค (Threat)

๑. กลยุทธ์การการบริหารจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์ ๑. ด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นอย่างไร

๑. จุดแข็ง. (strength)
๒. จุดอ่อน (weakness)
๓. โอกาส (opportunity)
๔. อุปสรรค (threat)

๒. กลยุทธ์การการบริหารจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์ ๒. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นอย่างไร

๑. จุดแข็ง. (strength)
๒. จุดอ่อน (weakness)
๓. โอกาส (opportunity)
๔. อุปสรรค (threat)

๓. กลยุทธ์การการบริหารจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์ ๓. ด้านการเกื้อกูลสาธารณสุขสมบัติสถานทีอัน เป็นสาธารณสุขสมบัติ เป็นอย่างไร

๑. จุดแข็ง. (strength)
๒. จุดอ่อน (weakness)
๓. โอกาส (opportunity)
๔. อุปสรรค (threat)

๔. กลยุทธ์การการบริหารจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์ ๔. ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ เป็นอย่างไร

๑. จุดแข็ง. (strength)
๒. จุดอ่อน (weakness)
๓. โอกาส (opportunity)
๔. อุปสรรค (threat)

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณะสงเคราะห์ ๔ ด้าน เป็นอย่างไร

๑. ข้อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณะสงเคราะห์ ๑. ด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นอย่างไร

.....
.....

๒. ข้อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณะสงเคราะห์ ๒. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นอย่างไร

.....
.....

๓. ข้อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณะสงเคราะห์ ๓. ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่ยันเป็นสาธารณสมบัติ เป็นอย่างไร

.....
.....

๔. ข้อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณะสงเคราะห์ ๔. ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ เป็นอย่างไร

.....
.....

ขอกราบขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนุดิพโล (รอดทะขอย)

หัวหน้าโครงการวิจัยวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ/เชี่ยวชาญ ๕ รูป/คน (กลุ่ม ๒)
เรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการ
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

.....

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ.....

อายุ.....

การศึกษาสามัญ.....

การศึกษาทางธรรม.....

ตำแหน่งการงาน.....

ตอนที่ ๒ สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ๔ ด้าน เป็นอย่างไร (swot)

๑. สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ๑. ด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือ
เกื้อกูล เป็นอย่างไร

.....

.....

๒. สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ๒. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของ
ผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นอย่างไร

.....

.....

๓. สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านการเกื้อกูลสาธารณสุขสมบัติสถานที่
อันเป็นสาธารณสุขสมบัติ เป็นอย่างไร

.....

.....

๔. สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ๔. ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพ
สัตว์ เป็นอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๓ กลยุทธ์การการจัดการบริหารจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์ ๔. ด้านเป็นอย่างไร (การวิเคราะห์ (SWOT) จุดแข็ง. (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) อุปสรรค (Threat)

๑. กลยุทธ์การการจัดการบริหารจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์ ๑. ด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นอย่างไร

- ๕. จุดแข็ง. (strength)
- ๖. จุดอ่อน (weakness)
- ๗. โอกาส (opportunity)
- ๘. อุปสรรค (threat)

๒. กลยุทธ์การการจัดการบริหารจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์ ๒. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น เพื่อสาธารณสุขประโยชน์ เป็นอย่างไร

- ๕. จุดแข็ง. (strength)
- ๖. จุดอ่อน (weakness)
- ๗. โอกาส (opportunity)
- ๘. อุปสรรค (threat)

๓. กลยุทธ์การการจัดการบริหารจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์ ๓. ด้านการเกื้อกูลสาธารณสุขสมบัติสถานที่อัน เป็นสาธารณสุขสมบัติ เป็นอย่างไร

- ๕. จุดแข็ง. (strength)
- ๖. จุดอ่อน (weakness)
- ๗. โอกาส (opportunity)
- ๘. อุปสรรค (threat)

๔. กลยุทธ์การการจัดการบริหารจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์ ๔. ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ เป็นอย่างไร

- ๕. จุดแข็ง. (strength)
- ๖. จุดอ่อน (weakness)
- ๗. โอกาส (opportunity)
- ๘. อุปสรรค (threat)

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณะสงเคราะห์ ๔ ด้าน เป็นอย่างไร

๑. ข้อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณะสงเคราะห์ ๑. ด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นอย่างไร

.....
.....

๒. ข้อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณะสงเคราะห์ ๒. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นอย่างไร

.....
.....

๓. ข้อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณะสงเคราะห์ ๓. ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่ยังเป็นสาธารณสมบัติ เป็นอย่างไร

.....
.....

๔. ข้อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณะสงเคราะห์ ๔. ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ เป็นอย่างไร

.....
.....

ขอกราบขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนุดิพโล (รอดทะขอย)

หัวหน้าโครงการวิจัยวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง สถานะองค์ความรู้ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์
วิเคราะห์ตามหลักพุทธธรรมาภิบาล

๑. พระครูโชติพัฒนากร เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าอาวาส วัดบางปรอง
 ธรรมโชติกราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
๒. พระครูสุตภาวนาพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร เลขานุการเจ้าคณะ
 จังหวัดฉะเชิงเทรา
 ๑. พระศรีปริยัติวิมล ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัด
 ฉะเชิงเทรา
 ๔. พระมหาประยอม กลุยาโณ วัดชมโพธิยาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
 ๕. พระครูสมุห์อนุโรจน์ ฐิตสีโล เจ้าอาวาส วัดบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
 ๖. พระครูโชติวุฒิกุณ เจ้าอาวาส วัดนาคูโมทนามัย อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
 ๗. พระครูปลัดบุญสืบ อริโย ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดนาคูโมทนามัย อำเภอเมือง จังหวัด
 ฉะเชิงเทรา
 ๘. พระมหาทวีศักดิ์ อธิจิตโต ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบ้านนาเทพคาราม อำเภอเมือง จังหวัด
 ฉะเชิงเทรา
 ๙. พระครูพิธานกิจจานุกูล ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัด
 ฉะเชิงเทรา
 ๑๐. พระครูโฆษิตปิยธรรม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัด
 ฉะเชิงเทรา
 ๑๑. พระวิสิษฐ์ วิสุทฺโธ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดชมโพธิยาราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
 ๑๒. ดร.สมศักดิ์ สายหยุด รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๑๓. อาจารย์ภุชชิต ศรีอร่าม ประธานสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๑๔. ผศ. ดร.จตุพร พรหมมี ประธานสาขาวิชาสังคมศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕. พระมหาปิยบุตร ปญญาวฑฺฒโน ดร. ประธานสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัย
สงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

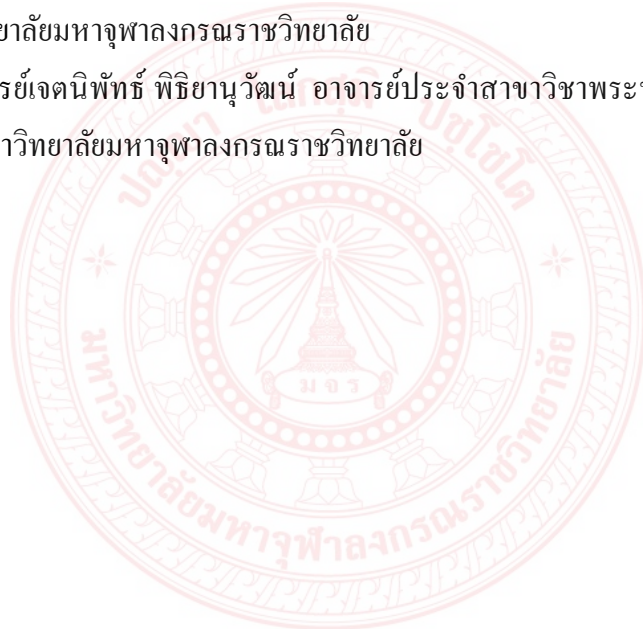
๑๖. พระครูสังฆรักษ์วงศ์ นาสีโล อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๗. พระมหาพวน ขนฺธิชโร อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย

๑๘. ผศ. ดร. สวัสดิ์ คำชาย อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์
พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๙. อาจารย์สมภพ สายหยุด อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์
พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๐. อาจารย์เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัย
สงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

ภาพกิจกรรมลงพื้นที่สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

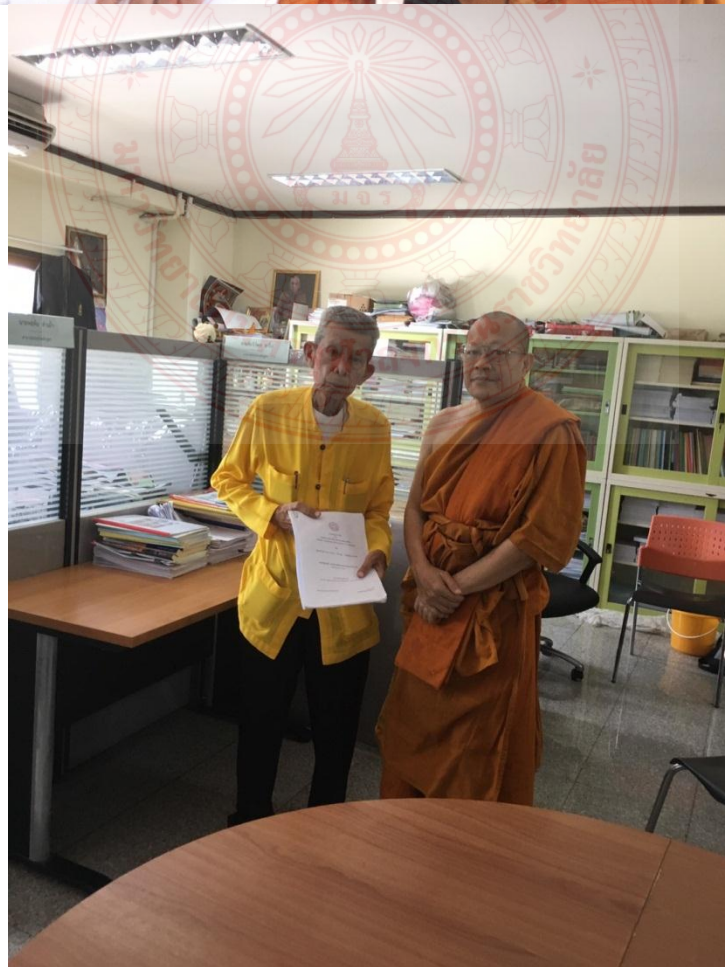
ภาพกิจกรรมลงพื้นที่สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาพกิจกรรมลงพื้นที่สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

แบบสรุปโครงการ

แบบสรุปโครงการวิจัย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัญญาเลขที่	ว.๒๑๑/๒๕๖๐
ชื่อโครงการ	กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขต อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
หัวหน้าโครงการ	พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนดีพิโล (รอดทะยอย) พระมหากฤษณ์ธินันต์ เสฎฐเมธี คร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร โทรศัพท์ ๐๘๑-๘๕๕-๓๔๑๑ Email- Phongsak77777@Gmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญ

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป

ดังนั้น การบริหารกิจการของคณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะถ้ามีระบบบริหารที่ดี ศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การบริหารที่ดีนั้น จะต้องมีการรูปแบบและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับภาระงานมอบอำนาจ กระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตน และพัฒนาการในด้านต่างๆ เพราะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ปัจจุบัน จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ การบริหาร คณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์

การดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติด้านสาธารณสงเคราะห์สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอน ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของ

พระภิกษุตามพระธรรมวินัย สามารถสร้างความศรัทธา ความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในฐานะชาวพุทธอีกด้วย

เมื่อเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการพระสงฆ์และพระศาสนาให้มีความเจริญก้าวหน้า ความตั้งมั่นของพระศาสนาจะเกิดประโยชน์ แก่คณะสงฆ์และมหาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ของสังคมทั่วไปซึ่งในสังคมสงฆ์ ได้รับการยกย่องเชิดชูให้มีสถานภาพสูงกว่าบุคคลทั่วไป

วัตถุประสงค์โครงการ

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
๒. เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
๓. เพื่อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผลการวิจัย

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ ๑ คือ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัย ทนง ทศไกร ได้ทำวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๑ ผลการศึกษา กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๑ พบว่ามีการใช้ชุดฝึกปฏิบัติงาน การประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตรอบรมระยะสั้น การฝึกอบรมเข้ม การศึกษาดูงาน การเป็นต้นแบบ การทบทวน การเรียนรู้จากการปฏิบัติ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การให้คำปรึกษา การฝึกงานในสถานศึกษาต้นแบบ โปรแกรมการเรียนรู้ การศึกษาต่อการทำงาน พบว่า ๑. กลยุทธ์การพัฒนาวิสัยทัศน์ ในภาพรวม อยู่ในระดับดีมาก ทุกกลยุทธ์ ทุกข้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุห์สมชัย นิสุตโภ (ประกอบพรชัย) ได้ทำวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การป้องกันปัญหาเสพติดตามหลัก อริยสัจ ๔ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสุโขทัย ๑. ผลการศึกษากลยุทธ์การป้องกันปัญหาเสพติด ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัด สุโขทัย พบว่า การดำเนินการแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดกลุ่มเด็ก นักเรียน โรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ออกกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยา เสพติด บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้กลับคืนสู่สังคม ครอบครัวอบรมเลี้ยงดูให้การศึกษา ให้ข้อมูล ข่าวสาร

ให้ความรู้ในโรงเรียน สังคม ชุมชน ตนเองให้รู้จักการป้องกัน การเอาตัวรอดจากยาเสพติด สร้างภูมิคุ้มกันให้กับนักเรียนให้มีความสามารถเผชิญกับปัญหาอุปสรรคและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ภาครัฐส่งเสริมสนับสนุนจัดตั้งหน่วยงานปราบปรามยาเสพติด ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ชีวิตอย่างมีความสุข พัฒนาสภาพแวดล้อมในการป้องกันสารเสพติดในโรงเรียน พัฒนาสภาพแวดล้อมในบ้าน ชุมชน เน้นการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ในโรงเรียน ให้ความรู้ในการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด ผลการประเมินกลยุทธ์การป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักอริยสัจ ๔ ในโรงเรียน มัชฌมศึกษาจังหวัดสุโขทัย ทั้ง ๔ ด้าน ทั้ง ๔ กลยุทธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกกลยุทธ์

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ ๒ คือ เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุข เสด็จราชของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมัญญ มติคุโต (แคน) ได้ทำวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของพุทธิกมมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา ผลการวิจัยพบว่า ๑. ภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา คือ มหาวิทยาลัยยังไม่ได้รับมอบอำนาจอย่างแท้จริง ทำให้เกิดปัญหาความล่าช้า ในด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ยังไม่มีการวางแผนด้านอัตรากำลังอย่างชัดเจน การมีส่วนร่วมด้านการให้ข้อมูลการบริหารทรัพยากรบุคคลยังมีน้อย ไม่มีการประเมินผลอย่างเป็นระบบ เมื่อมีการจัดไปทัศนศึกษาดูงานไม่มีการติดตามและแจ้งผลการประเมินเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ และยังไม่มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เกษียณอายุไปแล้วกับผู้ที่ยังปฏิบัติหน้าที่ ๒. ผลการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของพุทธิกมมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา มีองค์ประกอบสำคัญ ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑. วิสัยทัศน์ “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาสู่มาตรฐานระดับสากลบนพื้นฐาน หลักปรัชญาของพระพุทธศาสนา” ๒. พันธกิจ ๑) สนับสนุนการใช้หลักปรัชญาพระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษา ๒) พัฒนาการศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงสร้างสรรค์และสื่อการเรียนรู้อื่น ๓) บูรณาการการศึกษา ได้แก่ กลยุทธ์พัฒนาด้านปัญญา รองลงมา คือ ด้านพันธกิจ กลยุทธ์พัฒนาด้านสังคม ด้าน วิสัยทัศน์กลยุทธ์พัฒนาด้านร่างกาย ด้านเป้าประสงค์ และกลยุทธ์พัฒนาด้านจิต และพบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงวิทย์ แก้วศรี (บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า ผลการวิจัยพบว่า การบริหารเชิงยุทธวิธี (Strategic Management) คำว่า ยุทธวิธี แปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า Strategy เดิมที่ใช้ทางด้านการทหารและการทำสงคราม ซึ่งหมายถึงวิธีทางหรือแนวทางที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อจัดสรรและวางตำแหน่งกำลังทรัพยากรทางทหารในสนามรบ ด้วยจุดมุ่งหมายแห่งการพิชิตศัตรู เพราะฉะนั้น เดิมทีจึงมีการแปลกันว่า กลยุทธ์ มีความหมายถึงกระบวนการในการกำหนดเป้าหมายที่แน่ชัดของธุรกิจทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การสร้างหรือ

การพัฒนาวิธีทางในทางปฏิบัติ ตลอดจนการระดมและจัดสรรทรัพยากรขององค์การธุรกิจ เพื่อให้สามารถบรรลุถึงซึ่งเป้าหมายที่ได้ถูกกำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ ๓ คือ เพื่อเสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกา สุรพล อาสโภ (แย้มชุ่ม) ได้ทำวิจัยเรื่อง ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ ตามกระบวนการทศน์วิถีพุทธ ๑. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการสามารถแยกตามลักษณะสำคัญของภารกิจการสาธารณสงเคราะห์ ๔ ประการ คือ ๑) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ ๓) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนเกี่ยวกับสถานที่และวัตถุอันเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ และ ๔) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ หมายถึง การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือทั้งในภาวะปกติ และภาวะประสบภัยต่างๆ อันเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ เพื่อบำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยพิบัติที่ไม่สามารถเดินทางเข้ารับบริการได้ และพบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรียนต์ น้อยสงวน ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ ผลจากการวิจัยพบว่า องค์การพระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระธรรมวินัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติและปกครองคณะสงฆ์ โดยการวางหลักการมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบในองค์กรไว้ การคัดเลือกและการดำเนินงานเป็นไปด้วยความยุติธรรมตามหลักพระธรรมวินัย ๓ ประการ กล่าวคือ (๑) หลักพระวินัย คือ การแต่งตั้งสมมติด้วยการถือเอาอายุพรรษาเป็นเครื่องมือกำหนด (๒) หลักพระธรรม คือ การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเพื่อทำการแทนคณะสงฆ์ โดยถือเอาความสามารถเป็นหลักในการแต่งตั้งมอบหมายหน้าที่ให้ดำเนินการในกิจนั้นๆ กำหนดคุณสมบัติ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ (๓) หลักพระธรรมวินัยรวมกัน คือ การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเป็นเจ้าหน้าที่ทำการแทนสงฆ์โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นการถือเอา อายุ พรรษา ซึ่งผู้ที่รับการแต่งตั้งอาจจะเป็นผู้ที่มีพรรษามากหรือพรรษาน้อยก็ได้ตามความเหมาะสมตามหลักธรรมาธิปไตย พบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูชินวรานุวัตร (สิงห์ ชินวโร) ได้ทำการวิจัยเรื่องครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ๑) ศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหาร จัดการการสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ๒) ศึกษาวิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการการสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕

และ ๓) นำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ๑. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ สามารถแยกตามลักษณะสำคัญของภารกิจสาธารณสุขสงเคราะห์ ๔ ประการ คือ ๑) ด้านการดำเนินงานการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ๓) การเกื้อกูลสาธารณสุขสมบัติสถานที่ยังเป็นสาธารณสุขสมบัติ และ ๔) การ เกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร นำเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาไปใช้บูรณาการกับการเรียนการสอน เช่น รายวิชาประชาธิปไตยตามหลักพุทธศาสนา สาขารัฐศาสตร์ เป็นต้น

๒. ส่วนงานกิจการนิสิตสามารถนำสถานะองค์ความรู้ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์วิเคราะห์ตามหลักพุทธธรรมมาภิบาล เช่น ขบวนการในเลือกตั้งประธานนิสิต เป็นต้น

การประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางสื่อออนไลน์ <http://sothorn.mcu.ac.th>

ส่วนการประชาสัมพันธ์ทางสิ่งพิมพ์อยู่ในระหว่างดำเนินการ

ประวัติผู้วิจัย และคณะ

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนฺติพโล (รอดทะยอย)
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Phrabaideeka Phongsak Khantiphalo (Rod Thayoi)
๒. ตำแหน่งวิชาการ อาจารย์
๓. หน่วยงานที่ติดต่อได้ ๑๕๘ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถนนศรีโสธร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๘๑-๘๕๕-๓๔๑๑ / ๐๓๘-๘๒๐๕๑๖
๔. ประวัติการศึกษา
- ๑) ปริญญาตรี รัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย
 - ๒) ปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ (สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นมหาวิทยาลัยรามคำแหง)
 - ๓) กำลังศึกษาต่อ คณะรัฐศาสตร์ ปริญญาเอก ปรัชญาคุณวุฒิบัณฑิต Ph.D. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน
- หนังสือ พ.ศ. ๒๕๕๘ วิเคราะห์การเมืองการปกครองของไทย
- บทความวิจัย พ.ศ ๒๕๕๕ สถานะองค์ความรู้ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ วิเคราะห์ตามหลักพุทธธรรมมาภิบาล Administrative Model of the Sangha Administration based Good Governance
๗. ประสบการณ์ทำงานด้านบริหาร
- พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดบางน้ำวน ต. บางโพธิ์ อ.เมือง ฯ จ. สมุทรสาคร
- พ.ศ. ๒๕๕๐ รักษาการเจ้าคณะตำบลบ้านบ่อ อ. เมือง ฯ จ. สมุทรสาคร
- พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รับแต่งตั้งพระฐานานุกรม พระใบฎีกา
- พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระธรรมทูต
- พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระครูสวด

ประสบการณ์การสอน

- พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้รับแต่งตั้งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรม
 พ.ศ. ๒๕๕๔ อาจารย์พิเศษ ปริญญาโท มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 พ.ศ. ๒๕๕๗ อาจารย์ประจำสาขารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร
 มหาวิทยาลัยมหาวุฒาลงกรณราชวิทยาลัย

การอบรม

- พ.ศ. ๒๕๒๘ หลักสูตรอบรมการพูดระบบการพูด
 พ.ศ. ๒๕๓๐ หลักสูตรอบรม วิทยาการ ศิลปกรรม
 พ.ศ. ๒๕๓๔ หลักสูตรการฝึกอบรมพระวิปัสสนาจารย์
 พ.ศ. ๒๕๓๖ หลักสูตรพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 พ.ศ. ๒๕๓๖ หลักสูตรฝึกหัดครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม
 พ.ศ. ๒๕๔๒ หลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ตาม โครงการ
 ส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน

การจัดการโครงการอบรม

- พ.ศ. ๒๕๔๒ ทำค่ายโครงการเข้าค่ายอบรมพุทธบุตร

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๔๑ บุคคลดีเด่น หนังสือพิมพ์ เส้าหลัก
 พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้รับพระราชทาน รางวัลผู้ทำคุณประโยชน์ (เส้าเสมอธรรมจักร)
 จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประเภท
 ส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา สาขาการเผยแผ่
 พระพุทธศาสนาในประเทศ

สถานที่ทำงาน

- วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาวุฒาลงกรณราช
 วิทยาลัย ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา

ที่อยู่ปัจจุบัน

- วัดศรีวนาราม ตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมืองฯ จังหวัด
 สมุทรสาคร ๗๔๐๐๐

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) พระมหากฤษณ์ธนนต์ เสถฐเมธี, ดร. (เดชจักร์บดินทร์)
- ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Phramaha Yanakrit Sadthamethee (Chakchakkabodin)
๒. ตำแหน่งวิชาการ อาจารย์
๓. หน่วยงานที่ติดต่อได้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๓๘-๘๒๐-๕๑๖
๔. ประวัติการศึกษา
- ๑) สำเร็จการศึกษา เปรียญธรรม ป.๘. ๕ สำนักเรียนวัดชนะสงคราม พ.ศ. ๒๕๔๔
- ๒) สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา
- ปริญญาตรี สาขา พธ.บ. (บริหารรัฐกิจ) สถาบันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๖
- ปริญญาโท สาขา รป.ม. (นโยบายสาธารณะ) สถาบันมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. ๒๕๔๘
- ปริญญาเอก สาขา Ph.D. (Politics & Public Administration) สถาบัน University of Pune, India พ.ศ. ๒๕๕๓
๕. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน
- Phramaha Yanakrit Chakbodin. (2014). Organization Development of Thai Sangha in the Age of Globalization. NIDA Case Research Journal Volume 6 Number 1 Bangkok : National Institute of Development Administration. January-June 2014. Page 137-151. ISSN : 1906 3865